

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**ULUSÖTESİ BİR ÇIKAR GRUBU SİSTEMİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ:
TÜRK ÇIKAR GRUPLARININ ÖRGÜTLEME VE AVRUPA BİRLİĞİ
KURUMLARI KARAR ALMA SÜREÇLERİNDEKİ ETKİNLİĞİ**

FEZA SOLAK TUYGUN

DOKTORA TEZİ

KAHRAMANMARAŞ

OCAK - 2016

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**ULUSÖTESİ BİR ÇIKAR GRUBU SİSTEMİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ:
TÜRK ÇIKAR GRUPLARININ ÖRGÜTLEME VE AVRUPA BİRLİĞİ
KURUMLARI KARAR ALMA SÜREÇLERİNDEKİ ETKİNLİĞİ**

**DANIŞMAN: PROF.DR. HALUK ALKAN
JURİ : PROF.DR. AHMET HAMDİ AYDIN
JURİ : PROF. DR. UĞUR YILDIRIM
JURİ : DOÇ.DR. NAİL YILMAZ
JURİ : DOÇ.DR. AHMET KEMAL BAYRAM**

FEZA SOLAK TUYGUN

DOKTORA TEZİ

KAHRAMANMARAŞ

OCAK – 2016

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**ULUSÖTESİ BİR ÇIKAR GRUBU SİSTEMİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ:
TÜRK ÇIKAR GRUPLARININ ÖRGÜTLEME VE AVRUPA BİRLİĞİ
KURUMLARI KARAR ALMA SÜREÇLERİNDEKİ ETKİNLİĞİ**

Feza SOLAK TUYGUN

Danışman : Prof. Dr. Haluk ALKAN

Yıl : 2016 , Sayfa: 166+XIV
Jüri : Prof.Dr.Haluk Alkan (Chairperson)
: Prof.Dr.Ahmet Hamdi Aydın (Member)
: Prof.Dr.Uğur Yıldırım (Member)
: Doç.Dr.Nail Yılmaz (Member)
: DoçDr.Ahmet Kemal Bayram (Member)

Karar alma otoriteleri ile etkileşim kurarak onların alacağı kararları etkilemeye çalışan gruplar, çıkar grubu olarak adlandırılmaktadır. Ulusal çıkar grubu sistemlerinde önemli bir aktör konumunda olan bu gruplar globalleşme ile birlikte faaliyetlerini ulusötesi sisteme kaydırarak ulusötesi karar alma süreçlerinin önemli bir parçası haline gelmişlerdir. Ulusötesi karar örgütlerinden global ve bölgesel örgütler içinde yer alan AB, kurumsallaşmış ulusüstü karar alma sürecine sahip örgüttür. AB içinde ulusal çıkar gruplarının birbirleriyle ve AB kurumlarıyla etkileşimi ulusötesi çıkar grubu sisteminin oluşumu ve gelişimi açısından örnek model oluşturmaktadır. "Kaynak bağımlılığı teorisi" çerçevesinde şekillenen AB kurumları ile çıkar grupları etkileşiminde, AB kurumları karar alma süreçlerine erişim karşılığında çıkar gruplarından erişim malı talep etmektedir. Çalışmada ulusötesi bir çıkar grubu sistemi olarak AB incelenmiş, Türkiye'nin tam üye olmadığı AB'de, Türk çıkar gruplarının örgütlenme ve AB kurumları karar alma süreçlerindeki etkinliği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle çalışmanın teorik altyapısı oluşturulmuş, ardından Brüksel'de temsilcilik açmış ve Eurogroup üyeliği bulunan Türk çıkar grupları tespit edilerek, araştırmanın örnekleme belirlenmiştir. Bu örneklem içinden araştırma kısıtlılıkları çerçevesinde ulaşılan IKV, TOBB, TUSİAD, TİSK, TURKONFED, İTKİB, TUGİAD, KAGİDER, DİSK, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, TEMA, TBB, T.BELB. ile mülakat yapılmış alınan cevaplardan elde edilen bulgular teorik altyapıyla birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmada varılan sonuç; Türk çıkar gruplarının erişim malı sağlama kapasitelerinin zayıf olmasından dolayı, AB karar otoriteleriyle etkileşimlerinin ve AB karar alma süreçlerindeki etkinliklerinin düşük düzeyde olduğu yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Çıkar grupları, Çıkar grubu sistemleri, Avrupa Birliği, Türk Çıkar Grupları, Çıkar Temsili.

**DEPARTMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAS SUTCU IMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

PhD THESIS

**EU AS A TRANSNATIONAL INTEREST GROUP: ORGANIZATION OF
TURKISH INTEREST GROUPS AND THEIR EFFECTIVENESS ON
DECISION-MAKING PROCESSES OF EU INSTITUTIONS**

Feza SOLAK TUYGUN

Supervisor : Prof. Dr. Haluk ALKAN

Year	: 2016 , Pages:166+XIV	
Jury	: Prof.Dr.Haluk Alkan	(Chairperson)
	: Prof.Dr.Ahmet Hamdi Aydın	(Member)
	: Prof.Dr.Uğur Yıldırım	(Member)
	: Assoc.Prof.Dr.Nail Yılmaz	(Member)
	: Assoc.Prof.Dr.Ahmet Kemal Bayram	(Member)

Groups trying to effect the decision-making process with their authorities are called as interest groups. These groups positioned as an crucial actor in national interest group systems have become an important participant in transnational decision-making process by shifting their activities with globalization to transnational system. EU participates in global and regional organizations and it has supra-national institutionalized decision-making process. Interaction of national interest groups with each other and EU institutions illustrates a sample for generation and development of transnational interest group system. EU institutions demand access goods from interest groups for accessing decision-making process in sights of Resource Dependency Theory. In this study, EU was examined as a transnational interest group system. Also, the effectiveness of Turkish interest groups on decision-making process of EU institutions and their organizations were studied in which Turkey is not a EU membership. In this context, theoretical framework was made out and then examples of this study were declared by detecting Turkish interest groups having Eurogroup membership and representations in Brussels. Due to research limitations, interviews were conducted with some of these examples such as, IKV, TOBB, TUSİAD, TİSK, TURKONFED, İTKİB, TUGİAD, KAGİDER, DİSK, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, TEMA, TBB, T.BELB. and these responses taken from these interest groups were concluded with theoretical framework. It was concluded that interreaction of Turkish interest groups with EU decision-making authorities and effectiveness of Turkish interest groups on EU decision-making process were at low level due to poor access good suppliment of Turkish interest groups.

Keywords: Interest groups, Interest group systems, European Union, Turkish interest groups, Representation of interest.

ÖN SÖZ

Ulusal sistem içinde farklı görüş ve düşünceler etrafında birleşen gruplar baskı grubu, sivil toplum kuruluşları, kitle örgütleri, gönüllü kuruluşlar gibi çeşitli adlar altında ulusal karar alma süreçlerine erişim sağlayarak, alınan kararları kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışırlar. Siyasal sistem içinde çeşitli işlevleri olan bu gruplar amaçlarına ulaşmak için de farklı araç ve yöntemler kullanırlar. Her ülkenin çıkar grubu sistemine göre karar alma süreçlerinde yer alan bu gruplar faaliyetlerini ulusötesi sisteme taşıdıklarında farklı bir yapıyla karşılaşırlar. Ulusötesi sistemde bir devlet içindeki grup ve bireylerle başka bir devlet içindeki grup ve bireyler arasında, hükümetin dış politika organları tarafından kontrol edilemeyen ilişkiler, koalisyonlar ve ulusal sınırlar boyunca gerçekleşen etkileşime dönük faaliyetler söz konusudur. Ayrıca ulusötesi sistem bu etkileşim süreçlerinin yanı sıra kendi içinde birçok unsuru barındırır. Global yönetimin parçalarını da oluşturan bu unsurlar, başta hükümetler-arası kuruluşlar ve hükümetler-dışı kuruluşlar olmak üzere, uluslararası kurallar ve hukuk, uluslararası normlar, ad hoc gruplar, anlaşmalardan oluşur. Bu unsurlar içinde çıkar grupları da ulusötesi sistemin önemli bir diğer unsurudur. Çıkar grupları ulusötesi sistemde başka devletlerde lobi kampanyası yürüterek karar yapım süreçleriyle etkileşime girdiği gibi üyelerinin çıkarlarını korumak için hizmet sağlama, bilimsel ve teknik araştırmaları destekleme, ideolojik, kültürel, dini fikirleri yayma gibi eylemlerde de bulunurlar. Bu eylemlerini gerçekleştirmek için diğer çıkar gruplarıyla çeşitli iletişim ağları ve ittifaklar kurarak, birtakım strateji ve taktikler geliştirerek ulusötesi sistemde koordine olurlar ve ulusötesi karar otoriteleri ile etkileşim süreçleri geliştirirler. Ulusötesi karar otoriteleri global yönetim örgütleri ve global ve bölgesel örgütlerden oluşur. Bu kapsamda AB her tür çıkarın temsil imkanı bulduğu ulusüstü karar alma sürecine sahip global ve bölgesel nitelikte örgüttür. Bu çalışma ile AB'de faaliyet gösteren çıkar gruplarının AB karar alma sürecinde AB kurumları ve AB karar otoriteleri ile kurdukları etkileşimin hangi unsurlar çerçevesinde şekillendiği, Türk çıkar gruplarının bu unsurları ne şekilde, hangi koşullarda ve nasıl sağladığı, bu süreçlerde karşılaştıkları sorunların neler olduğuna yönelik soruların cevaplanması ile literatüre katkısı olacağı düşünülmektedir.

Öncelikle beni bu alana yönlendirerek tez konusunun seçiminde, tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşturulmasında her zaman ilgi ve desteğini benden esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Haluk ALKAN'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Bununla birlikte akademik gelişmemde katkıları olan Sayın Prof. Dr. Uğur YILDIRIM, Sayın Prof. Dr. Ahmet Hamdi AYDIN hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bu zorlu süreçte beni yüreklendiren, gösterdikleri sabır ve anlayışla başarıma inancımı güçlendiren aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

**FEZA SOLAK TUYGUN
OCAK-2016**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	X
TABLolar LİSTESİ	XII
EKLER LİSTESİ	XIII
1. GİRİŞ.....	1
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR.....	6
3. GRUP TEORİSİ-ÇIKAR GRUPLARI: TEORİK ÇERÇEVE.....	8
3.1. Grup Teorisyenleri ve Siyaset Süreci.....	8
3.1.1. Grup Teorisi ve Erişim Kavramı.....	9
3.1.2. Grup Teorisinde Gruplararası Etkileşime Göre Öne Çıkan Yaklaşımlar.....	10
3.1.2.1. Gruplararası Etkileşimde Uzlaşma ve Rekabeti Öne Çıkaran Yaklaşımlar.....	10
3.1.2.2. Gruplararası Etkileşimde Eşitsizliği Öne Çıkaran Yaklaşımlar.....	12
3.1.2.3. Gruplararası Etkileşimde Denge Anlayışını Öne Çıkaran Yaklaşımlar....	13
3.2. Çıkar Grubu Kavramı	14
3.2.1.Çıkar Grubu Kavramının Yakın Diğer Kavramlarla İlişkisi.....	16
3.2.2. Çıkar Gruplarının Tarihsel Dinamikleri.....	17
3.2.2.1. 1830–1870 Arası Dönem.....	18
3.2.2.2. 1860–1900 Arası Dönem.....	18
3.2.2.3. 1920–1950 Arası Dönem.....	19
3.2.2.4. Post–Endüstriyel Üretim Dönemi.....	20
3.2.3. Çıkar Gruplarının Sınıflandırılması.....	21
3.2.3.1.Sektörel (Kesimsel) ve Geliştirici Gruplar.....	21
3.2.3.2. İçeriden ve Dışarıdan Gruplar.....	21
3.2.3.3. Çıkarlar ve Tutumlar Etrafında Toplanan Gruplar.....	22
3.2.3.4. Örgütlenme Yapılarına Göre Çıkar Grupları.....	23
3.3.Çıkar Gruplarının İşlevleri, Araçları ve Yöntemleri.....	24
3.3.1.Çıkar Gruplarının İşlevleri.....	24
3.3.1.1. Çıkarların Birleştirilmesi ve Temsil.....	24
3.3.1.2. Siyasal Katılım.....	24
3.3.1.3. Politik Eğitim ve Öğretim.....	25
3.3.1.4. Politika Oluşturma.....	25
3.3.1.5. Politika Uygulama ve Denetim.....	25
3.3.1.6. Sosyal Sorumluluk Projeleriyle Siyasal Karar Alma Sürecine Katılım.....	25
3.3.2.Çıkar Gruplarının Kullandığı Araç ve Yöntemler.....	26
3.3.2.1. İkna.....	27
3.3.2.2. Lobicilik.....	27
3.3.2.3. Siyasi Partiler Yoluyla Etkileme.....	28
3.3.2.4. Kamuoyunu Etkileme.....	28

3.3.2.5. Doğrudan Eylem.....	29
3.3.2.6. Tehdit.....	29
3.3.2.7. Rüşvet.....	29
3.3.2.8. Hükümet Faaliyetlerini Baltalama ve Malî Sabotaj	29
3.4.Çıkar Grubu Sistemleri.....	30
3.4.1. Ulusal Düzeyde Çıkar Grubu Sistemleri.....	30
3.4.1.1. Çoğulcu Çıkar Grubu Sistemi.....	30
3.4.1.2. Özerk Olmayan Çıkar Grubu Sistemi.....	31
3.4.1.3. Korporatist-Neokorporatist Çıkar Grubu Sistemi.....	32
3.4.2. Ulusötesi Çıkar Grubu Sistemi	33
3.4.2.1.Ulusötesi Aktörler Olarak Çıkar Grupları.....	33
3.4.2.1.(1).Ulusötesi Çıkar Grubu Yaklaşımları.....	35
3.4.2.1.(1).(a). Güç Yaklaşımı.....	35
3.4.2.1.(1).(b). Teknokratik Yaklaşım.....	35
3.4.2.1.(1).(c). Koalisyon Oluşturma Yaklaşımı.....	36
3.4.2.1.(1).(d). Halka Yakın Mobilizasyon.....	37
3.4.2.2. Ulusötesi Karar Otoriteleri ile Çıkar Gruplarının Etkileşimi Çerçevesinde Ulusötesi Çıkar Grubu Sistemi.....	37
3.4.2.2.(1). Global Yönetim Örgütleri.....	38
3.4.2.2.(2). Global ve Bölgesel Örgütler.....	39
4. AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİ VE KURUMSAL YAPISI.....	42
4.1.Avrupa Birliği'nin Doğuşu.....	42
4.1.1. Avrupa Bütünleşmesinin Teorik Temelleri.....	43
4.1.1.1.Federalist Yaklaşım.....	43
4.1.1.2. Fonksiyonalist (İşlevselcilik) Yaklaşım.....	43
4.1.1.3. Neo-Fonksiyonalist (Yeni İşlevselcilik) Yaklaşım.....	44
4.1.1.4. Hükümetlerarası Yaklaşım.....	44
4.1.1.5.İnşacılık (Konstrüktivizm).....	45
4.1.1.6. Diğer Yaklaşımlar.....	45
4.2.Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısının Gelişimi.....	46
4.2.1. Avrupa Birliği'nin Derinleşme Süreci.....	47
4.2.1.1.Tek Avrupa Senedi (1986–1987).....	47
4.2.1.2. Maastricht Antlaşması (Avrupa Birliği Antlaşması)(1992–1993).....	47
4.2.1.3.Amsterdam Antlaşması (1997-1999).....	48
4.2.1.4. Nice Antlaşması (2001–2003).....	48
4.2.1.5.Lizbon Antlaşması (2007-2009).....	49
4.2.2. Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci.....	50
4.3.Avrupa Birliği'nin Kurumları.....	51
4.3.1. Avrupa Birliği'nin Asli Yapısal Kurumları.....	51
4.3.1.1.Avrupa Parlamentosu.....	52
4.3.1.2.Avrupa Birliği Zirvesi (Avrupa Konseyi).....	54
4.3.1.3.Konsey (Bakanlar Konseyi-AB Konseyi).....	54
4.3.1.4.Avrupa Komisyonu.....	56

4.3.1.5. Avrupa Birliği Adalet Divanı.....	58
4.3.1.6. Avrupa Sayıştayı.....	59
4.3.2. Avrupa Birliği'nin Organları.....	60
4.3.2.1. Ekonomik ve Sosyal Komite.....	60
4.3.2.2. Bölgeler Komitesi.....	61
4.3.2.3. Avrupa Yatırım Bankası.....	62
4.3.2.4. Avrupa Ombudsmanı.....	63
4.3.2.5. Avrupa Merkez Bankası.....	63
4.4. Avrupa Birliği'nde Karar Alma Mekanizmaları.....	64
4.4.1. Avrupa Birliği Hukuku.....	64
4.4.2. Karar Alma Prosedürleri.....	65
4.4.2.1. Danışma Usulü.....	66
4.4.2.2. İşbirliği Usulü.....	66
4.4.2.3. Ortak Karar Usulü.....	67
4.4.2.4. Onay Usulü.....	67
4.4.2.5. Basitleştirilmiş Usul.....	68
4.4.2.6. Uygulama Tedbirleri Prosedürü.....	68
5. ULUSÖTESİ BİR ÇIKAR GRUBU SİSTEMİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ.....	70
5.1. Avrupa Birliği'nde Çıkar Gruplarının Gelişimi.....	70
5.1.1. Tek Avrupa Senedi Öncesinde Çıkar Gruplarının Yapısı	70
5.1.2. Tek Avrupa Senedi Sonrası Çıkar Gruplarının Gelişen Yapısı.....	70
5.2. Avrupa Birliği'nde Çıkar Grupları.....	71
5.2.1. Temsil Edilen Çıkar Türüne Göre Avrupa Çıkar Grupları.....	71
5.2.2. Örgütlenme Yapılarına Göre Avrupa Çıkar Grupları.....	72
5.2.2.1. Eurogruplar.....	73
5.2.2.2. Ulusal Federasyonlar.....	75
5.2.2.3. İntergruplar	76
5.2.2.4. Yabancı Gruplar.....	77
5.3. Avrupa Birliğinde Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları.....	77
5.3.1. Avrupa Birliği'nde Karar Alma Sürecinde Çok Katmanlı Sistem.....	77
5.3.1.1. Çok Katmanlı Sistemde Çıkar Grupları	78
5.3.2. Çok Katmanlı Sistemde Çıkar Gruplarının Karar Yapım Sürecine Erişimi	79
5.3.2.1. Erişim Teorisi.....	79
5.3.2.1.(1). Erişim Malları ve Türleri.....	80
5.3.2.1.(1).(a). Uzman Bilgisi.....	81
5.3.2.1.(1).(b). Yurtiçini Kuşatan Çıkar Hakkındaki Bilgi.....	81
5.3.2.1.(1).(c). Avrupa'yı Kuşatan Çıkarlar Hakkındaki Bilgi.....	81
5.3.2.1.(2). Erişim Malları Üretiminde Etkili Faktörler.....	82
5.3.2.1.(2).(a). Çıkar Konusu Politik Alanın Genişliği ve Uzmanlaşma Derecesi.....	82
5.3.2.1.(2).(b). Çıkar Grubu Üye Yoğunluğu, Finansal Yapısı ve Maddi Kaynakları	83

5.3.2.1.(2).(c). Çıkar Grubunun Örgütsel Yapısı ve Örgüt İçi Karar Süreci.....	84
5.3.2.1.(2).(d).Yurtiçi Çıkar Temsil Modeli.....	85
5.3.2.2. Avrupa Birliği Kurumlarından Erişim Malları İçin Talepler.....	85
5.3.2.2.(1).Avrupa Komisyonu.....	85
5.3.2.2.(2). Avrupa Parlamentosu.....	88
5.3.2.2.(3). Bakanlar Konseyi.....	89
5.3.2.2.(4). Avrupa Birliği Adalet Divanı	91
5.3.2.2.(5). Avrupa Sayıştayı.....	93
5.3.2.2.(6). Ekonomik ve Sosyal Komite.....	93
5.3.2.2.(7).Bölgeler Komitesi.....	94
5.3.2.2.(8).Avrupa Yatırım Bankası.....	95
5.3.2.2.(9).Avrupa Ombudsmanı.....	95
5.3.2.2.(10).Avrupa Merkez Bankası.....	96
6. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TÜRK ÇIKAR GRUPLARI: DÖNÜŞÜM-ÖRGÜTLEME-ETKİNLİK.....	98
6.1. Avrupa Birliği'nde Türk Çıkar Gruplarının Genel Değerlendirmesi.....	98
6.1.1.Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Gruplar.....	98
6.1.1.1. Firma Çıkar Grupları.....	98
6.1.1.2. KOBİ'ler.....	100
6.1.1.3. Meslek Örgütleri.....	100
6.1.1.4. Sendikalar.....	100
6.1.1.4.(1). İşveren Sendikaları.....	101
6.1.1.4.(2). İşçi ve Çalışanların Sendikaları.....	101
6.1.2.Sivil Çıkarları Temsil Eden Gruplar.....	101
6.2.Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Grupları.....	102
6.2.1. Brüksel'de Temsilciliklerin Kuruluşu.....	102
6.2.1.1.Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Gruplar.....	102
6.2.1.1.(1).Firma Çıkar Grupları.....	103
6.2.1.1.(2).KOBİ'iler.....	104
6.2.1.1.(3). Meslek Örgütleri.....	104
6.2.1.1.(4). Sendikalar.....	104
6.2.1.1.(4).(a). İşveren Sendikası.....	104
6.2.1.1.(4).(b). İşçi Sendikası.....	104
6.2.1.2. Sivil Çıkarları Temsil Eden Gruplar.....	105
6.2.2.Brüksel'de Temsilciliği Olmayan Türk Çıkar Gruplarının Etkileşimi.....	106
6.3. Avrupa Birliği Düzeyinde Türk Çıkar Gruplarının Üst Organizasyonlara (Eurogroup) Üyelikleri.....	106
6.3.1.Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Türk Çıkar Gruplarının Üyelikleri.....	106
6.3.1.1. EUROCHAMBERS (The Association of European Chambers of Commerce and Industry).....	106
6.3.1.2. UNICE (BusinessEurope) (Union of Industrial and Employers' Confederation of Europe/ The Confederation of European Business).....	107

6.3.1.3. ETUC (European Trade Union Confederation).....	108
6.3.1.4. UAPME (European Association of Craft, Small and Medium Sized Enterprises).....	109
6.3.1.5. EURATEX (The European Apparel and Textile Organisation)	109
6.3.1.6. EUROCOTON (European Federation of Cotton and Allied Textile Industrie).....	110
6.3.1.7. YES FOR EUROPE&JEUNE (European Confederation of Young Entrepreneurs&Young Entrepreneurs Organization of the European Union).....	110
6.3.1.8. AECM (European Association of Guarantee Institutions).....	110
6.3.1.9.COPA/COGECA (The European Agricultural Union)/ General Confederation of Agricultural Cooperatives).....	111
6.3.1.10. CCBE (Council of Bars and Law Societies of Europe).....	111
6.3.2.Sivil Çıkarları Temsil Eden Türk Çıkar Gruplarının Üyelikleri.....	111
6.3.2.1. EWL(European Women's Lobby).....	111
6.3.2.2. EEB (European Enviromental Bureau).....	112
6.3.2.3. EUA (The European University Association).....	112
6.3.2.4. CEMR (Council of European Municipalities and Regions).....	112
6.4. Avrupa Birliği'nde Türk Çıkar Gruplarının İntergrup'larla Etkileşimi.....	114
6.5. Avrupa Birliği Kurumlarına Türk Çıkar Gruplarının Doğrudan Erişimleri.....	119
6.5.1. Etki ve Erişim Noktaları.....	119
6.5.1.1. Avrupa Komisyonu.....	119
6.5.1.2. Avrupa Parlamentosu.....	120
6.5.1.3. Bakanlar Konseyi ve Üye Ülkeler.....	121
6.5.1.4. Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi.....	122
6.5.1.5. Diğer AB Kurumları.....	122
6.5.2.Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Grupları ve Erişim Malları.....	123
6.5.2.1. Uzman Bilgisi.....	123
6.5.2.2. Avrupa'yı Kuşatan Çıkarlar Üzerine Bilgi.....	124
6.5.2.3. Yurtiçini Kuşatan Çıkarlar Üzerine Bilgi.....	124
6.5.3.Türk Çıkar Gruplarının Erişim Malı Üretim ve Kullanımında Etkili Faktörler.....	125
6.5.3.1. Çıkar Konusu Politik Alanın Genişliği ve Uzmanlaşma Derecesi.....	125
6.5.3.2. Çıkar Grubunun Üye Yoğunluğu, Finansal Yapısı ve Maddi Kaynakları.....	126
6.5.3.3. Çıkar Grubunun Örgütsel Yapısı ve Örgüt İçi Karar Süreci ve AB.....	127
6.5.3.4. Yurtiçi Çıkar Temsil Modeli ve AB.....	127
7. AVRUPA BİRLİĞİ DÜZEYİNDE TÜRK ÇIKAR GRUPLARININ ETKİNLİK VE EĞİLİM PROFİLLERİ.....	129
7.1. Araştırma Yöntemi.....	129
7.2. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	129
7.3. Araştırmanın Örneklem ve Katılım Profili.....	130
7.4.Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Gruplarının Etkinlik ve Eğilim Profili.....	130
7.4.1. Örgütlenme Yöntemine İlişkin Değerlendirme.....	131
7.4.2. AB Kurumlarına Bakış, Temas Kurma Yöntemi ve Etki Algılaması.....	134
7.4.3. Türk Çıkar Grupları ve Türkiye.....	136

7.4.4. Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği–Türkiye İlişkilerinin Geleceğine Bakış.....	139
7.5. Brüksel’de Temsilcilik Açmamış AB düzeyinde Üst Organizasyonlara Üyeliği Bulunan Türk Çıkar Gruplarının Etkinlik ve Eğilim Profili.....	142
7.5.1. Örgütlenme Yöntemine İlişkin Değerlendirme.....	142
7.5.2. AB Kurumlarına Bakış, Temas Kurma Yöntemi ve Etki Algılaması.....	143
7.5.3. Türk Çıkar Grupları ve Türkiye.....	145
7.5.4. Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği – Türkiye İlişkilerinin Geleceğine Bakış.....	146
8. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	148
KAYNAKLAR.....	153
ÖZGEÇMİŞ	
EKLER	

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABA	: American Bar Association
ACC	: American Chamber of Commerce
AECM	: European Mutual Guarantee Association
AFBF	: American Farm Bureau Federation
AFL	: American Farm Bureau Federation
AFL-CIO	: The American Federation of Labor And Congress of Industrial Organizations
AKTÇ	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ALDE	: Avrupa İçin Liberal ve Demokrat İttifakı
AM-CHAM	: American Chamber of Commerce Committees
AP	: Avrupa Parlamentosu
APCCI	: France's Permanent Assembly of Chambers of Commerce
BDI	: The Federation of German Industries
BDS	: British Dam Society
BM	: Birleşmiş Milletler
BMA	: British Medical Association
BRT	: American Business Roundtable
CCBE	: The Council of Bars and Law Societies of Europe
CEMR	: Council of European Municipalities and Regions
CEJI	: European Jewish Information Centre
CONFINDUSTRIA	: Confederazione Generale Dell'Industria Italiana
COGECA	: General Confederation of Agricultural Cooperatives in the European Union
COPA	: Committee of Agricultural Organizations in the European Community
COREPER	: Comité de Représentantes Permanentes
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
DIHT	: Deutscher Industrie und Handelstag
DİSK	: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ECR	: European Conservatives and Reformist Group
EEB	: European Environmental Bureau
EFPIA	: European Federation of Pharmaceutical Industries and Associations
EIB	: European Investment Bank
ELDH	: European Association of Lawyers for Democracy & Human Rights
ENAR	: European Network Against Racism
EOC	: European Olympic Committees
EPP	: European People's Party
EPSU	: European Federation of Public Services Unions
ERT	: European Round Table of Industrialists

ESA	: European Space Agency/ European Spice Association
ETUC	: European Trade Union Confederation
EUROCHAMBERS	: Chambers of Commerce and Industry
EUROCOTON	: European Federation of Cotton and Allied Textiles Ind
EUROFER	: European Confederation of Iron and Steel Confederation
EURATEX	: European Apparel and Textile Confederation
EWL	: European Women's Lobby
FACE	: Federation of Field Sports Associations of the EU
FUEN	: Federal Union of European Nationalities
GREEN/EFA	: The Greens/European Free Alliance
HAK-İŞ	: Hak İşçileri Konfederasyonu
IUCN	: International Union for Conservation of Nature
INTA	: International Trademark Association
İHKİB	: İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
İTKİB	: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
KAGİDER	: Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEKSA	: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
LGBTİ	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti, İnterseks Haklar Intergrubu
NAACP	: National Association for the Advancement of Colored People
NET	: National Extension Tourism
NFU	: National Farmers Union
NOW	: National Organization for Women
S&D	: Progressive Alliance of Socialists and Democrats
T.BANK.B.	: Türkiye Bankalar Birliği
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
T.BEL.B.	: Türkiye Belediyeler Birliği
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TESKOMB	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği
TGSD	: Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TUC	: Trades Union Congress
TUR&BO	: Turkish Research and Business Organisation
TUSKON	: Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu
TÜMSİAD	: Tüm Sanayici ve İşadamları Derneği
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜRKONFED	: Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

TÜGİAD	: Türkiye Genç İşadamları Derneği
TÜTSİS	: Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TZOB	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
IASB	: International Accounting Standards Board
UAPME	: European Association of Craft, Small and Medium-sized Enterprises
UNICE	: Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe
VCI	: Verband der Chemischen Industrie
YES FOR EUROPE	: European Confederation of Young Entrepreneurs

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 3.1.Çıkar ve Baskı Gruplarının Karşılaştırılması.....	15
Tablo 3.2.Global Yönetim Örgütleri.....	38
Tablo 4.1.Avrupa Parlamentosu'nda Üye Dağılımı	52
Tablo 5.1.Avrupa Birliğinde Çıkar Örgütleri	72
Tablo 5.2.Euro-gruplar'dan Bazıları.....	74
Tablo 5.3.Çıkar Temsil Türüne Göre Eurogruplar.....	74
Tablo 5.4. İntergrup'lar	76
Tablo 5.5.Erişim Malının Üretimi.....	85
Tablo 6.1.Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Grupları	105
Tablo 6.2. Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Türk Çıkar Gruplarının Üyelikleri.....	111
Tablo 6.3. Sivil Çıkarları Temsil Eden Türk Çıkar Gruplarının Üyelikleri	112
Tablo 6.4.Çıkar Temsil Faaliyetlerine göre Türk Çıkar Gruplarının Genel Profili	113
Tablo 6.5. Avrupa Parlamentosu'nda İntergruplar ve Türk Çıkar Gruplarıyla Etkileşimi.....	118
Tablo 7.1. Katılım Profili	130

EKLER LİSTESİ

EK 1. Brüksel'de Temsilcilik Açmış ve AB Düzeyinde Üst Organizasyonlara Üye Olan Türk Çıkar Gruplarına Yöneltilen Soru Örneği

EK 2. Çalışma Kapsamında Görüşme Yapılan Kişilerin Listesi

1.GİRİŞ

Siyaset iktidarı elde etmek ve iktidarı kullanmak çevresinde yürütülen bir mücadele olsa da siyasal sistem içinde siyasal iktidarı elde etmek istemeyen, fakat siyasal iktidarın kararlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemek isteyen gruplar da bulunmaktadır. Söz konusu bu gruplar çoğulcu yapının oluşup geliştiği demokratik sistemlerde farklı görüş ve düşünceler etrafında örgütlenerek yarışma, rekabet ve uzlaşma ortamı içinde siyaset sürecinin içeriğini etkilemeye çalışarak, siyaset olgusunu şekillendirmektedir. Grup siyaseti olarak ifade edilen bu yapı içinde, gruplar karar alma sürecine erişim sağlamak ve güç elde etmek için büyük bir rekabete girilmektedir. Bireyler ise siyasal sürece gruplar vasıtasıyla dâhil olarak çeşitli görevler üstlenmekte ve karar otoriteleriyle bağ kurmaktadır. Bu kapsamda siyaset literatüründe baskı grubu, kitle örgütü, sivil toplum örgütü, gönüllü kuruluş gibi değişik adlarla faaliyet gösteren birçok grup söz konusudur.

Bu çalışmada söz konusu bu grupların hepsinde, belli bir amaçla toplumun belli bir bölümünün taleplerini temsil etme ve destekleme yani ortak bir çıkar olduğu kabul edilerek tüm bu gruplar için çıkar grubu kavramı kullanılmıştır. Çıkar grubu kavramının bu kadar geniş anlamda tanımlanmasındaki neden ise çıkar kelimesinin içinde barındırdığı anlamla ilişkilidir. Zira çıkar kelimesi bir grup için kullanıldığında iki farklı anlamı ifade etmektedir. Bunlardan biri “kazanç, menfaat, yarar” gibi günlük kullanımda genellikle negatif düşünceye yönelik yüklendiği anlam, diğeri ise “çare, yol, amaçlı bir düşünce ve eylem yönelimi” gibi pozitif düşünceye yönelik yüklendiği anlamdır. Çıkar grubu kavramı, özellikle sendikalar ve kendilerini demokratik kitle örgütü olarak isimlendiren gruplarca olumsuz bir niteleme olarak algılanmakta ve bu kavramı, örneğin işadamları örgütleri gibi, belli gruplara yönelik olarak kullanılabileceği ileri sürülmektedir. Bilimsel anlamda çıkar grubu kavramı hem kazanç, menfaat, yarar sağlamak amacıyla bir araya gelmiş gruplar için, hem de üyelerini genel tutumlar etrafında bir araya getirerek harekete geçirmeyi hedefleyen grupları kapsayacak biçimde kullanılmaktadır. Örneğin bir insan hakları derneği ile çevreyi koruma amacıyla kurulmuş bir dernek bireylerin veya üyelerinin çıkarlarını geliştirmek için kurulmadıkları gibi bu amaçla da faaliyet göstermezler. Bu kapsamda çıkar gruplarını, bireysel veya toplumsal belirli bir nedene dayalı olarak bir araya gelmiş, belli talepleri temsil eden, bunun için de bir düşünce ve eylem yönelimini harekete geçiren gruplar olarak tanımlayabiliriz. Bu gruplar ülkelerin sahip oldukları siyasal rejim ve demokrasi anlayışına göre farklılaşmış bir yapı sergilerler.

Çıkar gruplarının siyasal bir sistem içinde var olması, gelişmesi ve etkin olarak faaliyet göstermesi içinde bulunulan toplumun taşıdığı siyasal kültür seviyesi, ekonomik ve sosyal yapı ile bireyler, örgütler ve kurumlar arasındaki resmi ve resmi olmayan her türlü etkileşim süreci ile de yakından ilgilidir. Bununla birlikte çıkar gruplarının etkili oldukları alan ve uyguladıkları strateji ve taktikler de fonksiyonel anlamda ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Örneğin siyasal sistemlerinin ve sosyo-ekonomik yapının farklı olduğu İngiltere, Fransa ve ABD gibi ülkelerde çıkar gruplarının etkinlikleri ve siyasal sistem içindeki rolleri birbirinden farklıdır. Çıkar gruplarının ülkeden ülkeye değişen bu etkileşim süreçlerinin yanında, bütün çoğulcu demokratik sistemlerde üstlendikleri temel işlevleri vardır. Çıkar grupları bu işlevlerini gerçekleştirirken öncelikle karar alma sürecinin merkezine odaklanırlar. Kullandıkları taktikler ve stratejilerle, sahip oldukları kaynaklarla, amaçlarını gerçekleştirmek için karar otoritelerine yönelik farklı erişim noktalarını hedeflerler. Sonuçta karar otoriteleriyle kurdukları etkileşim ve karar alma sürecindeki edindikleri roller, içinde bulundukları siyasal yapının çıkar grubu sistemini ortaya koymaktadır.

Çıkar grubu sistemlerini ulusal çıkar grubu sistemi ve ulusötesi çıkar grubu sistemi olarak ikiye ayırabiliriz. Ulusal çıkar grubu sistemi ile ulusal sınırlar dışındaki alanlarda gerçekleşen ulusötesi çıkar grubu sistemi birçok yönden birbirinden farklıdır. Ulusötesi çıkar grubu sistemi, ulusötesi sistemde faaliyet gösteren çıkar gruplarının ulusal ve ulusötesi karar alma süreçlerinde oynadıkları roller ve ulusal ve ulusötesi karar otoriteleriyle girdikleri etkileşim süreçleri ile ulusötesi karar otoritelerinin, kendi

çıkarları doğrultusunda ulusal karar alma süreçlerini etkileme yönünde faaliyetlerinden oluşan bir süreci ifade eder. Ulusötesi sistemde bir devlet içindeki grup ve bireylerle başka bir devlet içindeki grup ve bireyler arasında, hükümetin dış politika organları tarafından kontrol edilemeyen ilişkiler, koalisyonlar ve ulusal sınırlar boyunca gerçekleşen etkileşime dönük faaliyetler söz konusudur. Ayrıca ulusötesi sistem bu etkileşim süreçlerinin yanı sıra kendi içinde birçok unsuru barındırır. Global yönetimin parçalarını da oluşturan bu unsurlar, başta hükümetler-arası kuruluşlar ve hükümetler dışı kuruluşlar olmak üzere, uluslararası kurallar ve hukuk, uluslararası normlar, ad hoc gruplar ve anlaşmalar olarak sıralanabilir. Bu unsurlar içinde çıkar grupları da ulusötesi sistemin önemli bir diğer unsurudur. Çıkar grupları ulusötesi sistemde başka devletlerde de lobi kampanyası yürüterek karar yapım süreçleriyle etkileşime girdiği gibi üyelerinin çıkarlarını korumak için hizmet sağlama, bilimsel ve teknik araştırmaları destekleme, ideolojik, kültürel, dini fikirleri yayma gibi eylemlerde de bulunmaktadır. Bu eylemlerini gerçekleştirmek için diğer çıkar gruplarıyla çeşitli iletişim ağları ve ittifaklar kurmanın yanında birtakım strateji ve taktikler geliştirerek ulusötesi sistemde koordine olan bu gruplar, ulusötesi karar otoriteleri ile de çeşitli etkileşim süreçleri geliştirirler.

Ulusötesi karar otoriteleri, araştırma kapsamında global yönetim örgütleri ve global ve bölgesel örgütler olarak iki kısımda incelenmiştir. Global yönetim sistemi içinde hakim konumda olan global yönetim örgütleri, birden fazla devlet veya bölgeyi etkileyen sorunların çözümünü sağlamak amacıyla entegrasyon geliştirmeye yönelik çaba gösteren, yaptırım gücü zayıf bir tür sosyal hareket olarak, global yönetimle ilgili kuralları, anlaşmaları ve standartları geliştiren ve üyelikleri genellikle ulusal devletlerden oluşan örgütlerdir. Ulusötesi sistemde global sorunlara yaklaşım tarzı ve yapısal oluşumu nedeniyle eleştirilen bazı uluslararası örgütlerin yerini günümüzde bu örgütler almıştır. Çıkar grupları global yönetim örgütlerinin yapısında, yönetiminde, karar verme sürecinde önemli bir unsur olarak yer almakta hatta bu örgütlerin hukuken veya fiilen üyesi konumunda bulunmaktadır. Global ve bölgesel örgütler ise hükümetler-arası kurulabileceği gibi hükümetler-dışı kuruluşları kapsamaktadır. Bu örgütlerden bir kısmı birleşmeler (entegrasyon veya bütünleşme) şeklinde oluşturulurken bir kısmı ise kuruluşlar şeklinde oluşturulmaktadır. Birleşmelerde bir üst organa yetki devri varken kuruluşlarda bir üst otoriteye yetki devri yoktur. Ayrıca karar alma sürecinde ortak karar alma veya hukuki bir organın bulunmadığı, coğrafi alanla sınırlı ve ticarete dayalı bölgesel örgütlenmelerde, çıkar gruplarının faaliyet alanı tek tek üye devletin karar otoriteleri olurken, ayrı bir kurumsallaşmış ulusüstü karar alma mekanizması olan bölgesel örgütlerde, çıkar grupları kurumsallaşmış bu yapıda etkili olan kurumlara yönelik faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda AB birleşme (ekonomik ve siyasi alanda) şeklinde oluşturulmuş, kurumsallaşmış ulusüstü karar yapım sürecine sahip bölgesel nitelikli örgüttür. AB içinde ulusal çıkar gruplarının birbirleriyle ve AB kurumlarıyla etkileşimi ile ulusötesi yapıda edindikleri konum ulusötesi çıkar grubu sisteminin oluşumu ve gelişimi açısından örnek bir model oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın konusu ulusötesi bir çıkar grubu sistemi olarak AB ve bu sistem içinde Türk çıkar gruplarının örgütlenme ve AB kurumları karar alma süreçlerindeki etkinliğidir. Çalışmada Türk çıkar grupları kavramı kapsamına, merkezi Türkiye'de bulunan çıkar grupları dâhil edilmiş, merkezi yurt dışında bulunan ve yurt dışında ikamet eden Türklerin oluşturmuş olduğu çıkar grupları ayrı bir çalışma konusu olduğu için bu kapsamda ele alınmamıştır. Diğer yandan AB karar alma sürecinde çıkar gruplarının AB karar otoriteleri ile kurdukları etkileşim, belirli unsurlar çerçevesinde şekillenmektedir. Türk çıkar gruplarının AB karar alma süreçlerinde, AB karar otoriteleriyle kurdukları etkileşim süreçlerinde bu unsurları ne şekilde, hangi koşullarda ve nasıl gerçekleştirdiği bu süreçlerde karşılaştıkları sorunlar çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın temel varsayımı şöyle belirtilebilir: AB'nin kurumsallaşma sürecine koşut olarak Türk çıkar grupları gerek doğrudan gerekse dolaylı yoldan uyguladıkları strateji ve taktiklerle AB karar alma sürecine dâhil olmaya çalışmakta ve bu süreçte değişim geçirmektedir.

Çalışmanın amacı ve alt amaçları kısaca şöyle özetlenebilir. Bütünleşme ve demokratikleşmenin önemli olduğu AB'de demokrasinin koşullarından bir tanesi hemen her kesimin birlik çatısı altında temsil edilmesidir. AB ülkelerinde, resmi temsilcilere nazaran çıkar grupları siyasi, ekonomik ve sosyal hayatta önemli bir yere sahiptir. Çok farklı alanlarda örgütlenmiş olan bu kuruluşlar, karar alma mekanizmalarına etki edebilmektedirler. AB'nin kendine özgü ulusüstü yapısına göre şekillenmiş AB çıkar grubu sistemi içinde, AB üyesi olsun olmasın hemen her ülkenin ulusal çıkar grupları temsil imkânına sahiptir. Bu gruplar gerek Brüksel'de temsilcilik açarak gerekse AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmak suretiyle bu süreçlerde yer almaktadır. Türkiye'nin tam üye olmadığı AB'de Türk çıkar gruplarının AB süreçlerinde nasıl temsil edildiği AB kurumlarıyla nasıl etkileşim kurdukları, bu etkileşimin hangi unsurlar çerçevesinde şekillendiği de oldukça önemlidir. Zira Türkiye-AB ilişkilerinin başladığı yıllardan günümüze Türk çıkar gruplarının AB düzeyindeki faaliyetlerinin de dikkate değer bir seyir izlediği görülmektedir. Tez çalışmada, aday ülke olarak Türkiye'deki çıkar gruplarının, AB'de çıkar grupları ile birlikte gösterdiği etkinlikler vasıtasıyla karar alma sürecindeki çabaları ele alınmış, böylece bu grupların AB sürecinde geçirdikleri değişim, ulaştıkları temsil gücü, AB-Türkiye ilişkilerine katkıları belirlenmeye çalışılarak sürecin geri dönüşleri incelenmiştir.

Bu çerçevede çalışmanın ana amacı, ulusötesi bir çıkar grubu sistemi olarak AB sürecini inceleyerek, bu sürecin Türkiye'deki çıkar grubu etkinlikleri üzerindeki yansımalarını belirlemektir. Bu çerçevede araştırmanın alt amaçları aşağıda sıralanmıştır.

- Çıkar gruplarının karar yapım sürecindeki rolünün mevcut durumunu analiz etmek,
- AB sürecinin bir çıkar grubu sistemi olarak özelliklerini belirlemek,
- Genel olarak çıkar gruplarının AB'deki faaliyetlerinde başarılı olmasını etkileyen faktörleri ve ne tür çıkar gruplarının AB'de daha etkin olduğunu belirlemek,
- Brüksel'de temsilcilik açan Türk çıkar gruplarının AB yapısı içindeki sisteme nasıl adapte olduklarını hangi stratejileri nasıl takip ettiklerini ortaya çıkarmak,
- Türk çıkar gruplarının AB karar alma sürecine bakış açılarını belirlemek,
- Brüksel'de temsilcilik açmak suretiyle AB'de faaliyet gösteren Türk çıkar gruplarının, örgütsel yapılarını ve amaçlarını belirlemek,
- Brüksel'de Türk çıkar gruplarının temsilcilik açma ihtiyacı, maliyeti ve sağladığı faydaları belirlemek,
- Brüksel'de temsilcilik açan Türk çıkar gruplarının AB kurumları ile iletişim sağlama yöntemlerini belirlemek,
- Brüksel'de temsilcilik açtıklarından bu yana AB kurumları üzerinde gerçekleştirdikleri etkililik faaliyetlerini tespit etmek,
- AB'deki Türk çıkar gruplarının AB kurumlarına karar vermede bilgi sağlayan Eurogroup'larla ilişkilerini incelemek,
- Türk çıkar gruplarının AB'deki çıkar temsiline başarı ve başarısızlıklarını belirleyen ulusal ve ulusötesi faktörleri ortaya koymak,
- Türk çıkar gruplarının AB'de ortak hareket edebilme yeteneklerini tespit etmek,
- Türk çıkar gruplarının AB'de temsil edilmesi için örgütsel yapılarında yapması gereken değişiklikleri belirlemek
- Çıkar temsiline AB'ye üye olan ülkelerle, üye olmayan ülkeler arasındaki farkları ve Türk çıkar gruplarının bu konuda hangi güçlüklerle karşılaştıklarını belirlemek, varsa devletten beklentilerini ortaya çıkarmak.

Globalleşme ile birlikte çıkar kavramının alanının genişlemesi ve AB gibi ulusötesi organizasyonların oluşması ile ulus devletlerin yetkilerinin bir kısmını ulusötesi örgütlere bırakması, çıkar gruplarının da faaliyetlerinin bu alanlara kaymasına yol açmıştır. Şimdiye kadar ülkelerin karar alma süreçlerine yönelik faaliyetleriyle genellikle ulusal bazda analiz edilen çıkar grupları, yukarıdaki gelişmelere paralel olarak artık ulusötesi yönetim alanının içinde çıkar temsiline önemli bir aktörüne dönüşmektedirler. Bu çalışma, Brüksel'de temsilcilikleri olan Türk çıkar grupları ile AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmuş Türk çıkar gruplarının, AB kurumlarıyla

etkileşim süreçlerini, bu kurumlara erişim sağlamalarında başarı ve başarısızlıklarına ilişkin faktörleri ortaya koyarak buna yönelik değerlendirmeyi içermektedir. Dolayısıyla bu çalışma, AB düzeyindeki çıkar grubu sisteminin özelliklerini ve bu sistemin Avrupa düzeyindeki çıkar grupları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu ve Türk çıkar gruplarının AB kurumlarıyla etkileşimini, bu süreçte AB karar alma süreçlerindeki etkinliklerini ortaya koyarak literatüre ve uygulamaya katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Çalışmada öncelikle yerli ve yabancı literatür taraması yapılarak teorik arka plan oluşturulmuştur. Bununla birlikte AB kurumlarının karar ve uygulamaları ile Türk çıkar gruplarının AB düzeyindeki faaliyetleri ve üyelikleri ile ilgili dokümanlar yazılı kaynaklardan ve internet ortamından sağlanmıştır. Bunu takiben Brüksel'de temsilcilik açmış Türk çıkar grupları belirlenerek bu grupların Brüksel'deki adresleri ve Brüksel temsilciliğini yürüten kişi belirlenmiştir. Ayrıca bu grupların Eurogroup'lara üyeliği ve üyelik statüsü tespit edilmiştir. Bununla birlikte Brüksel'de temsilcilik açmamış sadece Eurogroup'lara üyeliği bulunan Türk çıkar gruplarının üyelik statüsü incelenmiştir. Daha sonra hem Brüksel temsilciliği bulunan hem de AB düzeyinde üst organizasyonlara üyeliği bulunan ya da sadece AB düzeyinde üst organizasyonlara üyeliği bulunan Türk çıkar gruplarının genel profili ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda kuramsal çerçeve de dikkate alınarak hazırlanmış bulunan sorular bu profilde ortaya konulan Türk çıkar gruplarına yöneltilmiştir. Yüz yüze mülakat, telefon ve e-posta aracılığıyla yöneltilen sorulara alınan cevaplar çalışmaya aktarılmıştır. Çalışmada Brüksel temsilcilikleri etkin olan grupların yetkililerinin neredeyse tamamının yurt dışında ikamet etmesi ve sadece Eurogroup üyeliği bulunan çıkar gruplarının yetkililerinin ise sık sık yurtdışına çıkmış olması zamanlama nedeniyle temas kurma sıkıntısı yaratmıştır. Yine bazı kurum yetkililerin sorulara cevap vermek istememesi, sorulara cevap verse de bazı yetkililerin dolaylı yoldan genellemeci bir yaklaşımla sorulara cevap vermesi araştırmanın diğer kısıtlılıklarını oluşturmuştur.

Bu kapsamda çalışma sekiz bölümden oluşturulmuştur. Girişten sonra gelen ikinci bölümde konu ile ilgili bazı çalışmalar özetlenmiş ve tez konusuna ilişkin literatürde var olan çalışmaların tanıtılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde grup kavramı grup siyaseti kapsamında ele alınarak grup teorisi incelenmiştir. Ardından çıkar grubu kavramının yakın diğer kavramlarla ilişkisi ortaya konularak çıkar grubu kavramının kavramsal çerçevesi belirlenmiştir. Çıkar gruplarının ilk ortaya çıkış yıllarından itibaren tarihsel gelişim süreçleri ele alınmıştır. Çıkar grupları amaç, faaliyet ve örgütlenme yapılarına göre sınıflandırılarak bu grupların farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmış, siyasal sistem içinde çıkar gruplarının üstlendiği işlevler ve amaçlarını gerçekleştirmek için kullandıkları araç ve yöntemler incelenmiştir. Çıkar gruplarının karar otoriteleriyle kurdukları etkileşim çerçevesinde şekillenen çıkar grubu sistemi kavramı, önce ulusal düzeyde ardından ulusötesi sistemde incelenerek ulusal ve ulusötesi düzeyde karar otoritelerinin ve bu karar otoriteleriyle kurulan etkileşim süreçlerinin farklılıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. AB'nin kendine özgü ulusüstü yapısına vurgu yapılarak ulusötesi çıkar grubu sistemi açısından çıkar grupları ile AB karar otoritelerinin etkileşim süreçlerinin yapısı incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde AB'nin doğuşu ve bütünleşmesinin teorik temelleri açıklanmış, derinleşme ve genişleme süreçleri ile AB'nin kurumsal yapısının gelişimi incelenmiştir. Ardından AB'nin kurumları ele alınarak oluşumları, görev, yetki ve fonksiyonları belirlenmiş, her bir AB kurumunun karar alma sürecindeki etkinliği ve gücü ortaya konulmaya çalışılmıştır. AB'nin ulusüstü kurumsallaşmış karar alma sürecinin dayanağı olan AB hukuku ve karar alınacak konunun niteliğine göre uygulanan karar alma prosedürleri incelenerek, AB kurumlarının karar alınacak konuya göre farklılaşan rolleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde ulusötesi bir çıkar grubu sistemi olarak AB ele alınmış, bu kapsamda öncelikle AB içinde çıkar gruplarının gelişim süreci incelenmiştir. AB çıkar grubu sisteminin oluşum ve gelişim aşamalarında dönüm noktası olarak kabul edilen Tek Avrupa Senedi öncesi ve Tek Avrupa Senedi sonrası

dönem ele alınmıştır. Ardından AB çıkar gruplarının nitelikleri ve yapısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda AB'de çıkar grupları temsil edilen çıkar türüne ve örgütlenme yapılarına göre ayrılmıştır. Örgütlenme yapılarına göre ayrılan çıkar grupları içinde birliğe üye olmayan ülke çıkar gruplarının AB çıkar grubu sistemi içindeki konumu ortaya koyularak bu gruplar yabancı gruplar statüsünde değerlendirilmiştir. Ardından AB karar alma sürecinin çok katmanlı yapısına vurgu yapılarak, çıkar gruplarının çok katmanlı bu yapı içinde karar alma sürecine erişim sağlamasının temel koşulları ele alınmıştır. Erişim teorisi çerçevesinde çıkar grupları ve AB kurumları arasındaki ilişkilerin yönünü belirleyen unsurlar açıklanmış bu noktada erişim malları ve türleri incelenmiştir. Çıkar gruplarının AB kurumlarına erişim karşılığında AB kurumlarının talep ettiği erişim mallarını üretmeleri gerektiği ilkesinden yola çıkılarak, çıkar gruplarının erişim malları üretmesinde etkili olan faktörler açıklanmıştır. Ardından her bir AB kurumunun talep ettiği erişim mallarının nitelikleri incelenmiştir.

Çalışmanın altıncı bölümünde "AB'de Türk çıkar gruplarının dönüşüm-örgütlenme-etkinlik" ana başlığı altında AB'de faaliyet gösteren Türk çıkar gruplarının genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu gruplar üretici çıkarlarını temsil eden gruplar ve sivil çıkarları temsil eden gruplar olarak ayrılmıştır. Ardından bu gruplar içinde Brüksel'de temsilcilik açmış Türk çıkar grupları yine üretici çıkarlarını temsil eden gruplar ve sivil çıkarları temsil eden gruplar olarak sınıflandırılmıştır. Brüksel'de temsilciliği olmayan Türk çıkar gruplarının, AB düzeyindeki gruplarla etkileşimi ayrıca ele alınmıştır. AB düzeyinde her bir Türk çıkar grubunun hangi Eurogrup'a üye olduğu ve üye olduğu Eurogrup içindeki etkinliği incelenmiştir. Burada da üretici çıkarlarını temsil eden Türk çıkar gruplarının üyelikleri ile sivil çıkarları temsil eden Türk çıkar gruplarının üyelikleri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ardından Türk çıkar gruplarının Avrupa Parlamentosu'ndaki İntergrup'larla etkileşimi analiz edilmiştir. AB kurumlarına Türk çıkar gruplarının doğrudan erişim sağlaması ve Brüksel'de temsilcilik açmış Türk çıkar gruplarının erişim mali üretimi açıklanarak, Türk çıkar gruplarının erişim mali üretim ve kullanımında etkili olan faktörler ele alınmıştır.

Çalışmanın yedinci bölümünde Avrupa Birliği düzeyinde Türk çıkar gruplarının etkinlik ve eğilim profilleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla tez çalışmasının teorik çerçevesinden yola çıkarak hazırlanan sorular araştırma kapsamında belirlenen merkezi Türkiye'de olan Türk çıkar gruplarına yöneltilmiştir. Bu kapsamda birinci grupta IKV, TOBB, TUSİAD, TİSK, TÜRKONFED, İTKİB, TUGİAD, KAGİDER, TUR&BO, TUSKON, TUMSİAD, MUSİAD, DİSK, MEKSA, TESKOMB, ARI HAREKETİ Brüksel'de açtıkları temsilciliklerle ve Eurogroup üyelikleri ile (TUMSİAD, MUSİAD, TUSKON, TUR&BO hariç), ikinci grupta TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, TGSD, TÜTSİS, TEMA, ÇEKUL, TZOB, TBB, T.BELB., KESK, Türk üniversiteleri (58 üniversite) de sadece Eurogroup üyelikleri ile araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Birinci grupta on altı dernek ve oluşum, ikinci grupta onbir dernek veya diğer örgütlerden oluşan örneklem, araştırma kısıtlılıkları çerçevesinde, toplamda ondördünden dönüşüm sağlanmış, araştırmaya katılım yaklaşık yüzde elli iki oranında gerçekleşmiştir. Bu süreçlerle birlikte bu bölümde, araştırmanın araştırma yöntemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın örneklem ve katılım profili modeli ifade edilmiş, daha sonra araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve bulgulardan elde edilen sonuçlar çeşitli başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sekizinci ve son bölümünde ise sonuç ve tartışma kısmı yer almaktadır. Bu bölümde çalışmanın teorik ve uygulama kısmı birlikte ele alınarak çalışmanın bütününden elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

2.KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Globalleşme ile birlikte çıkar kavramının alanının genişlemesi ve AB gibi ulusötesi organizasyonların oluşması ile ulus devletlerin yetkilerinin bir kısmını ulusötesi örgütlere bırakması, çıkar gruplarının da faaliyetlerinin bu alanlara kaymasına yol açmıştır. Şimdiye kadar ülkelerin karar alma süreçlerine yönelik faaliyetleriyle genellikle ulusal bazda analiz edilen çıkar grupları, yukarıdaki gelişmelere paralel olarak artık ulus-ötesi yönetim alanının içinde çıkar temsiline önemli bir aktörüne dönüşmektedirler. Bu gelişmeler ulusal sistem içinde gelişip faaliyet gösteren çıkar gruplarının ulusötesi sistemde birbirleriyle ve ulusötesi karar otoriteleriyle etkileşiminin incelenmesine yönelik yeni araştırmalara kapı aralamıştır. Bu kapsamda Türk çıkar gruplarının niteliği, Türk çıkar grubu sisteminin özelliği ve bu grupların ulusötesi çıkar grubu sistemi içinde özellikle AB karar alma otoriteleriyle ilişkilerinin de ele alınması ve incelenmesini gerektirmektedir. Konuyla ilgili araştırmalar şöyle sıralanabilir:

Robert Bianchi (1984); *Interest Groups and Political Development in Turkey*. Bu kitapta Bianchi Türkiye'deki örgütlü sosyal yaşamı ele almış ve bu örgütleri dönemsel bazda incelemiştir. Ayrıca Türkiye'deki çıkar grupları ile devlet arasındaki ilişkiyi inceleyerek; çıkar gruplarının aracı kurum görevi üstelendiğine dikkat çekmiştir.

Metin Heper (1991); *"Interest Groups Politics in Post 1980 Turkey: Lingering Monism"*, *Strong States and Economic Interest Groups: The Post-1980 Turkish Experience*. Bu çalışmada Heper Türkiye'deki ekonomik çıkar gruplarını inceleyerek devlet ve ekonomik çıkar grupları arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Ayrıca Heper, çıkar gruplarının güçlü devlet tarafından baskılandığına vurgu yaparak monist bir yapının sisteme hâkim olduğunu ifade etmiştir.

Stefanos Yerasimos, Günter Seufert, Karin Vorhoff (2000): *Civil Society in the Grip of Nationalism: Studies on Political Culture in Contemporary Turkey*. Bu çalışmada Türkiye'deki sivil toplumun detaylı analizi yapılmış bu analizde devletten bağımsız bir sivil toplum yapısının Türkiye'de oluşmasının güç olduğuna dair çıkarsamalara yer verilmiştir.

Haluk Alkan (1998), *Türkiye'de Baskı Grupları: Siyaset ve İşadamları Örgütleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (Yayınlanmamış). Bu çalışmada Türkiye'de siyasal karar alma mekanizmasında rol oynayan iş adamları grupları (TOBB, TUSİAD, MUSİAD) ve bu grupların siyasal ve merkezi otoritelerle olan ilişkileri incelenmiş, grupların siyasal otoriteler tarafından kabul edilebilme ve siyasal otoriteye yakın olma beklentisi altında olduklarına işaret edilerek, bu durumun ortak bir çıkar etrafında bütünleşmiş siyasal karar alma sürecine yön verecek güçlü bir çıkar grubu oluşturma eğilimini zayıflatmış ifade edilmiştir. Merkezin gücü ve ekonomik alandaki belirleyicilik rolünden dolayı, işadamları-siyaset ilişkilerinin merkeze yakın olma kavramı etrafında şekillendiğini belirten Alkan, merkezden uzak olan örgütlerin karar alma sürecinden dışlandıklarına da dikkat çekmiştir.

Serap Atan (2004); *"Europeanization of Turkish Peak Business Organizations and Turkey-EU Relations"*, *Turkey and European Integration- Accession Prospects and Issues*. Bu çalışma Türkiye/AB ilişkileri ve iş örgütlerinin Avrupalılaşması ile Türkiye'deki ekonomik çıkar grupları ve devlet arasındaki ilişkilerin gelişimi üzerinde AB'nin olası etkilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca Türkiye'deki ulusal çıkar gruplarının faaliyetlerinin gelişimi ve AB/Türkiye arasındaki ilişkinin ilerlemesi arasındaki bağlantıya da dikkat çekmiştir.

Demir Murat Seyrek (2004); *The Road to EU Membership. The Role of Turkish Civil Society*. Bu makalede AB'ye adaylık sürecinde Türk sivil toplumunun ulusal ve uluslararası düzeydeki etkinliği incelenmiştir. Entegrasyon süreci boyunca Türk sivil toplumunun oynadığı etkin rol ortaya konulmaya çalışılmış, ayrıca aktif bir sivil toplumun ülkede demokrasinin gelişimi açısından olumlu bir indikatör görevi üstlendiğine dikkat çekmiştir. AB'ye entegrasyon sürecinin sadece ekonomik ve politik faktörlere değil sosyal entegrasyona da bağlı olduğu ifade edilmiştir.

Ziya Öniş (2003) "Domestic Politics, International Norms and Challenges to the State: Turkey-EU Relations in the Post-Helsinki Era". Öniş bu çalışmasında TÜSİAD'ın Helsinki zirvesinde öne çıkan kararların- özellikle de insan hakları, demokratikleşme, daha iyi devlet için reformlar, kültürel haklar konularında- uygulanmasında ne derece etkili olduğuna değinmiştir. İlaveten IKV, TESEV'in de ekonomik ve politik reformların aciliyetini dile getirmek için medyayı aktif bir şekilde kullanarak TÜSİAD'ı desteklediklerini belirtmiştir. Bu gelişmelerle beraber, Avrupa Hareketi 2002 çatısı altında 175 sivil toplum örgütünün oluşturduğu geniş tabanlı bir sivil hareket başladığını ve sivil toplum örgütlerinin Avrupa koalisyonunun yanlıları olarak temel aktör vazifesi gördüğünü dile getirmiştir.

Haluk Alkan (1999) "Avrupa Birliği Karar Alma Süreçlerinde Baskı Grupları". Bu çalışmada ise ulusötesi siyasal yapılarda baskı gruplarının alacağı şekil, AB süreci ile konumlandırılarak açıklanmıştır. Ulusal sistemden yola çıkarak baskı grubu sistemlerini ele alan Alkan, ayrıca baskı gruplarının AB'nin yapısı ve karar alma sürecine dayalı olarak nasıl şekillendiğine de dikkat çekmiştir. Ayrıca karar alma sürecinde baskı gruplarının AB kurumlarıyla etkileşimi ve AB kurumlarının bu etkileşimdeki rollerini de ortaya koymaya çalışmıştır.

Diba Nigar Göksel, Rana Birden Güneş, (2005) "The Role of NGOs in the European Integration Process: The Turkish Experience". Bu çalışmada Türkiye örneği üzerinde Avrupa bütünleşme sürecinde sivil toplum kuruluşlarının rolü incelenmiştir. Helsinki Zirvesi ile AB üyeliği için adaylığı resmi olarak kabul edilen Türkiye'de Türk sivil toplumu için yeni bir dönemin başladığına dikkat çekilmiştir. Bu yeni dönemde bir sivil toplum örgütü olarak Arı Harekâtı'nın bu döneme genel bir bakış açısı ortaya koyulmuş ayrıca örgütün çalışma durumu, potansiyeli ve AB'ye üyelik süreci ışığında amaçlarına ulaşma çabaları irdelenmiştir.

Haluk Alkan, Sami Taban (2003) "Sosyal Haklar Boyutuyla Avrupa Birliği ve Baskı Grupları". Bu çalışmada AB karar alma süreçlerinde yer alan baskı gruplarının- özellikle ekonomik baskı gruplarının- sosyal haklar alanındaki eğilimlerini komisyona iletmeleri ve bu konudaki politikaları ele alınmıştır. Ayrıca sosyal haklar konusunda birliğin tutumu ve sosyal hakların mevcut durumuna da dikkat çekilmiştir.

Ahmet Arabacı (2008) "Avrupa Birliği'nde Çıkar Temsilinin Gelişimi". Bu çalışmada AB kurumlarının çıkar temsiline bakış açısı değerlendirilmiştir. Çıkar temsilinin yönlendirilmesi ve çıkar temsil süreçleri konularının da araştırıldığı çalışmada, hangi unsurların bu sürecin şekillenmesinde etkili oldukları da ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Sandrine Devaux, Imogen Sudbery I., (2009) Europeanisation-Social Actors and the Transfer of Models in EU-27. Bu çalışmada o dönemde Avrupa'da faaliyet gösteren Türk çıkar gruplarından birkaçının nitelikleri incelenerek, bu grupların ulusal sistem içindeki konumları ve çalışmaları ile Avrupalılaşması süreçlerine dikkat çekilmiştir.

Kathrin Esther Obst (2006), Turkish Interest Groups in Brussels. MSc Thesis. Osnabrück University. Bu çalışmada önce Türkiye'de çıkar grubu devlet ilişkisinin tarihsel süreci incelenmiş, ardından çıkar gruplarının Türkiye'deki yasal çerçevede oluşum ve gelişim süreçleri ile türleri ele alınmıştır. Ayrıca AB karar alma sürecinin niteliği ile Brüksel'de o dönemde faaliyet gösteren birkaç Türk çıkar grubunun analizi yapılmıştır.

3. GRUP TEORİSİ-ÇIKAR GRUPLARI: TEORİK ÇERÇEVE

3.1. Grup Teorisyenleri ve Siyaset Süreci

Siyaset olgusu bir görüşe göre çatışma, iktidar kavgası, başka bir görüşe göre herkesin yararına olan bir toplum düzeni kurma çabasıdır (Kapani, 1992:17-18). Siyaset olgusunun bu görüşler ekseninde şekillenmesi, ülkedeki siyasal rejimin niteliğiyle doğrudan alakalıdır. Siyasal rejim bir ülkedeki siyasal kurumların yapısını ve bu kurumları diğer ülkelerde oluşturulmuş olan benzerlerinden ayırt etmek için kullanılır. Siyasal rejimleri demokratik ve otoriter olmak üzere karşıt iki kutup olarak sınıflandırmak oldukça yaygın bir yaklaşımdır (Alkan, 2011:1-2). Bir ülkedeki siyasal rejim, otoriter bir nitelik taşıyor ise böyle toplumlarda siyaset, iktidarı toplum üzerinde haksız egemenlik kurmaya çalışarak elinde tutan bir azınlık gruba, azınlık grubun bu haksız iktidarını değiştirmek için faaliyette bulunan çoğunluk grup arasında geçen bir mücadele şekline dönüşebilir. Ülkedeki siyasal rejim çoğulcu nitelik taşıyıp demokratik usuller çerçevesinde şekilleniyorsa, böyle bir ortamda siyaset, yarışma, rekabet ve uzlaşma ortamında devam eden bir süreç olarak işleyecektir. Siyasetin bu oluşum süreci içinde çok değişik tanımları yapılmış ancak ortak bir tanıma ulaşamamıştır. David Easton siyaseti “değerlerin otoriteye ilişkin dağıtım süreci” (Easton, 1968:129) olarak, Harold Laswell “Kimin neyi ne zaman nasıl elde ettiğini belirleyen bir süreç” (Laswell, 1990:3) olarak tanımlamıştır. Lindblom ise siyaset olgusunun iktidar çerçevesinde onu elde etmek isteyenlerle iktidarı elinde tutanlar arasında karmaşık bir etkileşim süreci olduğunu ifade etmiştir (Lindblom, 1977:119). Siyasete karar alıcılarla onlardan talep edenler arasında bir etkileşim süreci olarak bakıldığında bu sürecin kimler tarafından işletildiği sorusu gündeme gelmektedir.

Grup teorisyenleri siyaset sürecinde grup olgusuna ve grup etkililiğine dikkat çekmektedir. Siyaset bir yönü ile iktidarı elde etmek ve iktidarı kullanmak çevresinde yürütülen bir mücadele olabilir, ama aynı zamanda siyasal sistem içinde siyasal iktidarı elde etmek istemeyen, fakat siyasal iktidarın kararlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemek isteyen gruplar da bulunmaktadır. Bu grupların faaliyetleri de siyaset sürecinin içeriğini etkileyerek siyaset olgusunu şekillendirmektedir. Dolayısıyla siyaset kavramı, siyasal sistem içinde iktidarı elde etmek isteyenler, iktidarı etkilemek isteyenler ve iktidarı elde etmiş taraflar arasındaki bir etkileşim süreci olarak tanımlanabilir. Sözkonusu bu etkileşim süreci en açık ve net olarak demokratik sistemlerde gözlemlenebilmektedir. Demokrasinin çoğulcu toplum yapısının oluşturulması ve korunmasını sağlaması açısından ideal bir yönü vardır. Çoğulculuk toplumsal ve siyasal hayatın her aşamasında farklı görüş ve düşüncelerin varlığını, bunların eşit değerde olmasını örgütlenerek siyasal iktidar yarışına katılabilmelerini ifade eder (Dursun, 2008:178). Söz konusu grup ve örgütlenmeler sistemde ne kadar fazla olursa demokrasi o toplumda o kadar dinamik bir yapıda olacaktır.

Çoğulcu yaklaşımın tarihsel kökenleri, siyaset felsefecilerinden özellikle Lock ve Montesquieu’nun fikirlerine dayanmaktadır. Bu düşünürlerin fikirlerinin sistematik bir hale getirilmesi ise James Madison’un Federalist Yazılara (The Federalist Papers) yaptığı katkılarla olmuştur. Madison denetlenemeyen bir demokratik yönetimin çoğunluğun azınlık üzerindeki hâkimiyetine dönüşebileceği endişesi ile toplumdaki her grubun yönetimde temsil edilmemesi halinde düzen ve dengenin kurulmasının imkânsız olduğunu savunmuştur. Çoğulcu yaklaşımın toplumsal içeriğini ortaya koyan ve ilk çoğulcu düşünür olarak bilinen isim ise hiç şüphesiz ki Tocqueville’dir (Lipset, 1986:6). Alexis de Tocqueville 1835 yılında yayımlanan Amerika’da Demokrasi adlı eserinde demokrasinin Amerikan toplumundaki ve kurumlarındaki etkilerini incelemiş, demokrasinin esasını eşitlik ilkesinin oluşturduğunu ve eşitliğin özgürlükten daha üstün olduğunu ifade etmiştir. Nitekim ona göre halk, hem özgürlük hem de eşitlik ister. Ancak, özgürlüğe ulaşamazsa onu eşitliğe feda edebilir. Dolayısıyla eşitlikte yoğunlaşma, demokrasilerin en büyük tehlikesi olarak ortaya çıkmaktadır (Tocqueville, 1962:80). Tocqueville eşitliğe dayalı özgür bir toplumda çoğulculuğun yerleşip gelişeceğini ifade etmiştir. Ona göre ancak eşitliğe dayalı bir toplumda özgürlükten söz

edilebilir. Böyle bir ortamda haklarına özgürlüklerine sahip çıkan insanlar özgür birlikler kurarak devletin baskıcı gücüne karşı koyabilirler. Tocqueville'e göre çoğulcu öğelerin işleyebilmesi bireyin oy verme işlevinin yanısıra siyasal iktidarla diyaloga girme ve onu denetleme faaliyetlerini gerçekleştirmesiyle mümkündür. Çoğulcu yapının korunması da ancak bu şekilde mümkündür. Aksi takdirde denetlenemeyen iktidar, her alana el atarak çoğulcu yapıyı ortadan kaldıracaktır.

Alexis De Tocqueville gibi Emile Durkheim de demokraside özgürlüklerin korunması açısından toplumların demokratik örgüt yapılarının işlerliğini birey ve devlet arasında duran birliklerin oluşturulması ve geliştirilmesi şartına bağlamış ancak örgütlenme modelinin yapısı, oluşumu ve işlevi açısından Tocqueville'den farklı bir model tasvir etmiştir. Tocqueville devletten bağımsız özgür kurumların önemine dikkat çekerken ve bu tür kurumların kötü yönetime direnç göstererek sistemin garantisini oluşturacağına ifade ederken, Durkheim bunun tersine devlete bağlı bir korporatist örgütlenme modeline dikkat çekmiştir. Durkheim, ekonomik yaşamdaki anomalinin ve disiplin yokluğunun kamu ahlakını çökerttiğini, bu durumdan kurtulmanın yegâne yolunun ise kendi içinde birleşmiş örgütlenmiş korporasyonlardan geçtiğini ifade etmiştir. Korporasyonların gruplar arasındaki bağı güçlendireceği, ahlaki davranış kuralları çerçevesinde şekillenmiş kuralları aracılığıyla, devlet ve kolektif düzene bağlayacağını öne sürmüştür. Durkheim korporasyonları, devletin çatısı altında diğer fonksiyonlarının yanında çıkarların ve taleplerin temsil edildiği bir örgütlenme modeli olarak kabul etmiş, bu amaçlarla korporasyonları devletlerin temel bir siyasi birimi ve aynı zamanda siyasi örgütlerin de temeli olarak öne çıkarmıştır (Lukes, 1973:540-541).

Çoğulculuk genellikle hükümete grup erişiminin geniş demokratik tepkiselliği teminat altına alması anlamında bir "grup siyaseti" teorisi olarak görülür (Heywood, 2007:46). Zira liberal demokrasiler farklı grupların faaliyetlerine açıktır ve böyle bir ortamda tek bir grup güç hâkimiyetini elinde bulundurmaz. Güce sahip olmak için birçok grup rekabet halindedir (Bahar, 2005:254-255). Gruplar arasında kendi taleplerini gerçekleştirmeye yönelik çaba, siyasal otoriteyi yönlendirme, etkileyebilme yarışı, taraflar arasında siyasa oluşturma süreci bakımından hiyerarşik bir yapılanmayı ortaya çıkarmaktadır (Üstüner, 2003:50-51). Böyle bir rekabet ortamında siyasal iktidarın görevi de herhangi bir grubun çıkarı yerine tüm toplumun çıkarları adına görev yapabilmektir.

Çoğulcu sistem özellikleri itibarıyla temelde grup siyaseti ilkesine dayanır ve kısaca gruplararası güç dengesi olarak da nitelendirilir. Çoğulcu sistemle grup teorisi iç içe bir yapı sergilese de gerçekte farklı anlamlara sahip iki kavramı ifade etmektedir. Çoğulcu sistem içinde grupların ayrı bir politik önemi vardır. Bu politik önem iki unsurla açıklanabilir. Bunlardan ilki toplum içinde birçok grup bir arada yaşamaktadır. İkinci unsur ise bireyler çoklu katılım ve üyeliklere sahiptirler (Schumaker, 2010:19). Örneğin ilk unsurla ilgili olarak grubun içinde güç yoğunlaşmamışsa, çıkarları korumak için grup oluşturma ihtiyacı ile çoğulculuğa yönelinecektir. Sonuçta çoğulcu yapı, siyasal iktidarın çalışma alanı içinde sosyal ve politik amaçlarını başarma yarışındaki farklı çıkar ve gruplardan oluşan topluma dikkat çeker ve siyaset biliminde, grup teorisi çerçevesinden geliştirilecek analizlerle açıklanabilir.

3.1.1. Grup Teorisi ve Erişim Kavramı

Grup teorisi, bireylerin politik süreçte bireysel olarak görev üstlenmeyeceği ancak gruplar vasıtasıyla görev üstlenebileceği öncülüne dayanır (Woll, 1974:33). Teoriye göre her grupta ortak bir çıkar vardır ve gruba üye olan bireyler bu ortak çıkarlar doğrultusunda çaba harcar. Bu anlamda kamu politikası grupların çabalarının bir ürünüdür. Kamu politikasında karar alma süreci çoğu zaman yaygın çıkarlar çerçevesinde örgütlenmiş veya örgütlenmemiş insan gruplarının oluşturduğu gruplar ile etkileşime dayandırılır. Siyasal alanda bir grup kamu politikası sürecinde hedeflerini paylaşır ve genellikle onları başarmak anlamında uzlaşma yoluyla çaba gösterir. Bireyler ise grubun üyeleri olarak görev üstlenirler. Sistemde ağırlıklı olarak kendi lehlerine çalışmaya yönelen, rekabet ortamı içinde yer alan gruplar, kamuya erişim

mücadelesi içinde dengeli bir temsil yapısı sergilerler. Grup teorisinin özellikleri kısaca şöyle özetlenebilir:

- Gruplar devlet ve bireyler arasında önemli bir bağ oluştururlar.
- Gruplar yarış içindedir.
- Sistemde hiçbir grup çok baskın durumda olmayacaktır.
- Gruplar genellikle oyunun kurallarına göre oynarlar.
- Bir kaynakta zayıf olan gruplar diğer kaynakları kullanırlar. Çoğulculara göre erişim kanalları bütün gruplara açık olduğundan bu konuda bir sorun yaşanmaz.

Diğer yandan grup teorisinde temel konsept erişimdir. Hükümet kararlarını etkilemek ve şekillendirmek için bir grup, erişim imkânına sahip olmalıdır ve gruplara, karar otoritelerine kendi görüşlerini açıklama ve iletme fırsatı sağlanmalıdır (Anderson, 2010:21). Erişim politika sürecinin zorunlu bir unsurudur. Çünkü:

- Erişim olmazsa grup amaç ve isteklerini gerçekleştirme beklentisi içinde olamaz.
- Erişim sayesinde devlet kurumları ve gruplar arasında bağlantı kurulur.
- Erişim bir grubun etkileme ihtimalini ve onun örgütsel değer ve kapasitesini artırır.

• Erişim yüksek mevkilere ulaşma ve resmi kurumlar ile bağlantı kurmayı kolaylaştırır. Grubun önemi ve gücü liderin konumuna bağlı olduğundan, liderin konumu ve gücü erişim gücüyle yakından ilgilidir.

• Karar yapımında etkili olabilmek açısından, grup kapasitesinin artmasında erişimin büyük önemi vardır (Jayapalan, 2002:149).

Erişim, grubun örgütsel yapısı, sahip olduğu statü, liderlik yapısı ve maddi kaynaklarla ilgili bir durumdur. Örneğin, sosyal lobi (milletvekilleri ve diğer kamu görevlileri ile sosyal ortamlar) erişimin sağlanmasında önemli bir araçtır. Bu açıdan bazı gruplar diğerlerine göre daha az erişim imkanına sahiptirler. Diğer yandan kamu politikasında baskın olan çıkarların diğerlerine göre önceliği vardır.

Grup teorisi açısından kamu politikasının şekillenmesinde devletin rolü ise (daha çok çoğulcu toplumlarda) politika sürecinde grupların gücü ve önemini kavrayarak bağımsız ve yaratıcı olmaları konusunda onları desteklemektir. Örneğin ABD American Farm Bureau Federation (AFBF), bir kamu politikası olan tarımsal genişleme programı çerçevesinde geliştirilmiş ve kurulmuş bir örgüttür.

3.1.2. Grup Teorisinde Gruplararası Etkileşime Göre Öne Çıkan Yaklaşımlar

Grup teorisyenleri hizipleri (grupları), politik süreçte devlet tarafından dikkate alınan pozitif ve gerçek politik çıkarları temsil eden oluşumlar olarak değerlendirirler (Woll, 1974:34). Buna karşılık grup teorisyenleri arasında siyaset sürecinde grupların niteliği ve kamu otoriteleri ile etkileşimlerine bakış açısı temelinde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Grup teorisinin gelişim sürecinde öne çıkan yaklaşımlar üç başlıkta özetlenebilir.

3.1.2.1. Gruplararası Etkileşimde Uzlaşma ve Rekabeti Öne Çıkaran Yaklaşımlar

Grup teorisyenlerine göre çoğunluk kuralındaki temel tehlikelerden biri hiziplerin kontrol edilmesi olmayıp, çoğunluğun gücünün azınlık çıkarlarına üstün gelmesidir. John C. Calhon'un azınlık çıkarlarını etkinleştirmeye dayalı uyuşan çoğunluk teorisi, grup teorisinin kökenlerini ortaya çıkarması açısından önem taşımaktadır. Modern grup teorisyenlerine ve Calhoun'a göre demokrasi kamu politikasının oluşturulmasında bireysel katılımdan ziyade grubu ifade etmektedir. Calhoun, bütün toplumların bir dizi farklı gruplara ayrıldığını, her grup çıkarının ise eşit meşruluğa sahip olduğunu kabul eder. Ancak anayasal karar yapım modelinde toplumun çıkar dağılımının yeteri kadar dikkate alınmadığını ifade eder. Ona göre klasik modelde sayısal çoğunluk, politik çıktıları belirler ve hükümeti kurar. Ancak sayısal çoğunluk sistemi bireylerin büyük bir bölümünü anlamayı zorunlu görmez. Aynı zamanda çoğunluk, farklı çıkar grupları arasında uzlaşmanın temeli üzerine biçimlenir. Bu

çoğunluk karar alma sürecindeki unsurlara hâkim olabilir ve toplumun geri kalanını kendi iradesini kabul etmeye zorlayabilir. Calhoun anayasal bir modelde temsil anlayışı açısından “uyuşan çoğunluk sistemi”ni önermektedir (Woll, 1974:36). Ona göre uyuşan çoğunluk sayısal çoğunluktan farklıdır. Sayısal çoğunlukta her çıkar grubu etkileyeceği hükümet politikasını kabul edip etmeyeceğini kendisi belirler. Uyuşan çoğunluk sisteminde ise tüm meşru politik çıkarlar, geniş özgürlük alanı içinde gruplar tarafından temsil edilir. Toplumda yer alan çeşitli grupların her birine kendilerini etkileyen politik kararlara karşı veto gücü verilir. Siyasal kararlar ise tüm gruplar tarafından oluşturulmuş uyuşan çoğunluk tarafından desteklenirse onaylanabilir.

John C. Calhoun’un uyuşan çoğunluk teorisinden sonra, grup teorisi Arthur Bentley’in grup kavramını ele alış şekliyle, modern grup teorisi olarak farklı bir boyut kazanmıştır. Bentley, politik analizlerde kurumsal yaklaşımdan vazgeçerek, devletin karakteristik etkinliğinde öne çıkan süreç ve dinamikleri vurgulamasıyla dikkat çekmiştir (Jayapalan, 2002:143). Bentley’e göre toplum, ulus ve devlet, insan gruplarından oluşur ve her grup diğer bir grubun içinde yer alır. Yasama, çıkar politikası ve yönetim arasında bir grup sürecidir. Gruplar birbirleriyle sürekli etkileşim içindedir. Toplumsal değerler gruplar vasıtasıyla fark edilir. Ayrıca her grubun bir çıkarı vardır ve çıkarı olmayan bir grup düşünülemez. Temel olan grubun çıkarıdır. Bireyler grup faaliyeti içinde olmadıkça onlar için çıkar da söz konusu değildir. Ancak toplumdaki herkesi içine alan tek bir grup çıkarı yoktur. Bentley grup ve çıkar kavramını eşdeğer ifade ettikten sonra, grupların karar alma süreçlerinde oynadıkları role dikkat çekmiş, ortak bir çıkar etrafında birleşen grupların bu çıkarları gerçekleştirmek için siyasal sürece girdiklerini, siyasal sürece girdikten sonra da rakip gruplarla sürekli çekişme içinde bulunduklarını ifade etmiştir. Ona göre siyasal iktidar tarafından alınan kararlar bu grupların faaliyetlerinin sonucudur. Öyleki gruplararası rekabette üstün gelen grup siyasal kararları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilecektir. Diğer yandan toplumda özel çıkarların çatışması grup çıkarlarını ayarlama mükemmeli ve etkin bir araçtır (Bentley, 1949:454-455). Hükümet ise çıkarların ayarlanması veya dengelenmesini sağlayan bir mekanizmadır.

Bentley’in analizini takip eden David B. Truman, grup çıkarları dışında ortak bir kamu çıkarı düşüncesi olduğunu reddeder. Truman organize olmuş çıkar gruplarının gerek duydukları zaman oluşacaklarını belirterek, çıkarların insanları örgütlenmek, gruplaşmak için özendirileceğini ifade eder. Truman’a göre toplum karmaşık hale geldikçe grup ihtiyacı artacak ve gruplar farklılaşacaktır. Sayıları artan grupların ilişkilerini dengelemek için de yeni kuruluşlar oluşturulması gerekecektir. Daha fazla karmaşıklık daha çok kuruluşu gerektirecek ve daha çok kuruluş hükümet üzerinde etkili olmaya çalışacak ve hükümetin kurumları ile bağlantılar kuracaktır (Truman, 1958:48-52).

Truman da Bentley gibi grup çıkarının bireysel çıkarlardan daha önemli olduğunu savunur. Ancak grupların farklı çıkarlarının diğer gruplardaki üyelerin çıkarlarıyla örtüşeceği için çok fazla şey talep ettikleri zaman bölüneceklerini iddia eder. Ancak potansiyel gruplar, grupların gücünü sınırlayarak onları dengeler. Buna göre gruplar talepleri konusunda aşırıya kaçarlarsa potansiyel gruplar bu gruplarla mücadele ederek onları engeller. Potansiyel gruplar ortak inanç ve tutumlara sahip bireylerden oluşur ve bir yerlerde gizlenmiş olarak her zaman var olurlar. Bu gruplar harekete geçmek için gerekli şartlar oluştuğunda bir anda aktive olabilirler. Örneğin Vietnam savaşının ilerlemesine karşı örgütlenmiş bazı gruplar, siyasi bilinç düzeyi ve siyasal aktiviteler için gerekli aşamaya ulaşamamış nitelikleriyle potansiyel gruplar olarak değerlendirilebilir. Gruplar potansiyel grup olarak kaldıkları sürece politika yapımına doğrudan katılmazlar. Ancak bu gruplar, organize olabilen yapılarıyla çoğu zaman karar yapıcılar tarafından dikkate alınırlar ve grup teorisyenlerine göre problemleri uygun bir şekilde çözme yetenekleriyle politik süreç üzerinde etkili olabilirler (Woll, 1974:37). Grup teorisyenleri toplumdaki bazı çıkarların devlet içinde diğerlerine göre daha iyi temsil edildiğini kabul ederler. Ancak potansiyel grupların varlığının kabulü toplumun tüm çıkarlarının farklı şekillerde devlet kurumları tarafından dikkate alındığını gösterir.

Grup çıkarlarının bireysel çıkarlardan baskın olduğunu savunan Early Latham grup teorisinin gelişim sürecinde önemli bir yere sahiptir. Latham organize olmuş grupları aynı zamanda iktidarın inşası olarak kabul eder. Ona göre devlet ve devlet dışı birlikler farklı türde olmalarına rağmen aralarındaki ortak unsur iktidarın hâkimi olmaktır (Ashraf ve Sarma, 1983: 81). Her ikisi de üyelerin yaygın amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan bireysel birliklerdir. Üyeler amaçlarına ulaşmada karşılaştıkları engelleri aşmak için bu birliklerin gücüne başvurarak amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırlar. Diğer yandan Bentley ve Truman'ın aksine Latham devlete, uyum içindeki çeşitli grupların fikirlerinin temsil edilmesinde olumlu hatta üstün bir rol verir (Ashraf ve Sarma, 1983: 82). Ona göre grup ilişkilerinde hareket tarzlarına izin vermede devlet hem kuralları belirler, hem de bu kurallara bireyleri uymaya zorlar. Grup çatışması içinde hakem olan devlet, kendi rolünü sınırlamaz, ancak normatif hedefleri geliştirmek ve formüle etmek için çalışır ve mutabık kalınan kuralları kontrol altında tutar. Devletin normatif fonksiyonlarının uygulanması bazı grupların tasfiyesini gerektirebileceği gibi grupların içyapılarında radikal revizyonlara gitmesini de gerektirebilir. Latham'a göre gruplar sürekli hareket halindedir ve bu hareketleri ve etkileşimleri sayesinde kamu politikasını formüle edip toplumu yönetebilir kurallar oluşturabilirler. Eğer grupların var olmak için çaba harcamalarının yanında, üyelerinin amaç ve çıkarlarını gerçekleştirmek yönünde sınır tanımayan bir tarzda hareket etmelerine imkân verilirse bu süreç çatışma ve şiddete yol açabilir. Grupların bu çabaları çeşitli girişimlerle (eylemlerine destek vermeme, kurallar oluşturma gibi) azaltılabilir. Latham grup-devlet ilişkilerinde kamu ve özel devlet ayrımını yaparak organize grupları “özel devlet”, devletin organlarını ise “kamu devleti” olarak adlandırmıştır. Latham'a göre her iki çeşit devlet de benzer şekilde bürokratiktir ve iktidar temelinde hareket etmektedir (Ashraf ve Sarma, 1983: 82).

3.1.2.2. Gruplararası Etkileşimde Eşitsizliği Öne Çıkaran Yaklaşımlar

1960'lı yıllarla birlikte grup yaklaşımına yeni bir boyut kazandıran Robert Dahl, çok sayıda çıkarı temsil eden birbirleriyle yarışan, siyasal otoritelerle sürekli olarak pazarlık eden, onları düzenli olarak etkilemeye çalışan ve onlarla muhalefet edebilme fırsatına sahip poliarsî adı verilen bir çıkar grupları çoğulculuğuna dikkat çekmiştir (Kalaycıoğlu, 1984:371). Dahl'a göre demokrasinin üç karakteristik özelliği halk egemenliği, politik eşitlik ve çoğunluk kuralıdır (Krouse, 2008:442). Ona göre demokrasi toplumdaki tüm grupların beklenti ve isteklerinin karşılandığı bir sistem olmalıdır. Siyasal iktidarın elinde yoğunlaşmış kaynaklar liberal demokratik sürecin kriterlerinden biri olarak sayılan eşit bireylerin oylarına dayalı olarak dağıtılmaktadır. Oysa daha fazla kaynağa sahip gruplar karar alma süreçlerinde daha fazla etkili olmaktadır. Bu durum grupların eşit rekabet ortamında hareket etmesini engeller. Çoğunlukla bir kaynağa ulaşmadaki üstünlük diğer bir alandaki kaynağa ulaşmakta zayıf kalmayı beraberinde getirir (Alkan ve Taban, 2003: 1). Bütün kaynaklara baskın bir grup bulunmadığından ve bireylerin kaynaklara nüfuz etme dereceleri de farklı olduğundan karar alma sürecinde de tek bir grubun hâkimiyeti mümkün olmaz. Kaynak ise kişisel tercih ve stratejileri etkileyen her tür olgu olarak tanımlanabilir. Bu finansal kaynaklar, haberleşmeyi kontrol edebilme olanakları, karizma, bürokraside etkili bir görevde olma, dinsel ve etnik statüler, eğitim vs. hepsi kaynak kavramının içine girmektedir (Alkan ve Taş, 2007: 45). Dolayısıyla kaynaklara ulaşma derecesi ve daha fazla kaynağa sahip olabilmek, karar alma sürecinde gruplar açısından daha çok söz sahibi olmayı beraberinde getirir.

Bu yaklaşımı ile grup teorisine yeni bir bakış açısı kazandıran Dahl, Bentley ve Truman gibi çoğulcu düşünürleri, siyasal sistem içinde birçok grubun eşit olarak dağıldığı ve gruplar arası rekabette de toplumsal yarar olduğu düşüncelerinden dolayı eleştirir.

3.1.2.3. Gruplararası Etkileşimde Denge Anlayışını Öne Çıkaran Yaklaşımlar

Charles E. Lindblom, grup teorisini politika yapım sürecinde, kamu otoritelerinin ve yönetim aygıtlarının rolü ve etkileri açısından yeniden yorumlamıştır. Lindblom resmi kurumların kendi aralarında bir çıkar grubu oluşturdıklarını göz ardı ederek, gruplararası rekabeti özel çıkarlara indirgedikleri gerekçesi ile grup teorisinin öncülerini eleştirmiş kamu kurumlarının da bir çıkar grubu olduğunu ve özel çıkar gruplarından avrı tutulmamaları gerektiğini ifade etmiştir (Lindblom, 1965:13). Ona göre devlet gruplararası rekabette etkisiz ve tarafsız bir güç olmayıp, tam aksine yönetim sürecinde yönlendirici etkiye sahip bir unsurdur. Lindblom'a göre piyasa ekonomilerinde ekonomik çıkar grupları (özellikle de firmalar) politik konularda birtakım ayrıcalıklara sahiptir. Firmaların sahip olduğu güç dâhilinde almış olduğu kararlar çok önemlidir. Bu kararlar otomatik geri tepme cezası ile vatandasa ve hükümete zarar verebilir. Zira firmaların iscileri isten çıkarma veya tasınma kararları devletin ekonomik istikrarını doğrudan tehdit eder. Firmalar tehdit kullanma çıkışı ile ekonomik çıkarlarını düzenleme vaklasımı, hükümetin gücünü dolavlı völdan sınırlandırır. Bununla birlikte hükümet, kaçan işletmeleri tutmak için zorunlu olarak finansal teşvikler sağlamak zorunda kalabilir. Aslında bu vaklasım bir vandan hükümeti yönlendirici rol üstlenmeve iterken, diğer vandan da gruplar arasında kavnak dağılımındaki esitsizliği gidermeve sevk eder. Sonucta Linblom'a göre politika yapım süreci, piyasa sisteminin islevisinde belirli çıkar gruplarının gücü tarafından vapısal olarak kısıtlanmış ve hapsedilmiş olmaktadır (Donovan, Moonev ve Smith, 2010:195). Hükümet uyguladığı politikalarla grup faaliyetlerini yönlendiren, tüm gruplarla esit bir mesafede durmak zorunda kalan ve tek bir gruba bağlı olmaktan öte bir vapı sergileyerek hem gruplar arasında denge sağlayıp hem de seçim sürecinde başarılı olma çabasinda olan bir yapı sergiler.

Mancur Olson ise grup teorisini, bireysel çıkarları göz ardı edip, grup davranışının nasıl şekillendiğini açıklamadığı için eleştirmiş ve bireyleri grup çıkarı doğrultusunda hareket etmeye iten temel faktörün bireysel çıkarlar olduğunu savunmuştur. Bireyler hangi gruba niçin katılacaklarına bireysel çıkarlarına göre karar verirler. Olson'a göre bireylerin kişisel çıkarları grup tarafından dikkate alınmazsa birey grubun dışında kalarak grup çıkarı için çalışmayacaktır. Grubun dışında kalan birey kendi çıkarını gerçekleştirmek için arayışa geçecektir. Amacı kamu yararına çalışmak olan grupların, bireylerin çıkarlarını gerçekleştirme açısından bireyin nazarında pek şansı yoktur. Teşvik mekanizması daha güçlü olan ve grup üyelerine menfaat sağlayan birlikler birey tarafından daha çok tercih edilecektir. Olson, "The Logic of Collective Action" adlı eserinde grup davranışının bu teşvik ve zorlama şeklinde ortaya çıkan güçler tarafından şekillendirileceğini ifade ederek bu unsurlar olmadan örgütlerin ortak amaçlarını gerçekleştirmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir (Olson, 1971:2). Olson devlet tarafından sağlanan kolektif faydaları, grupların yaygın çıkarlarını gerçekleştirmede önemli bir araç olarak kabul etmiş, devlet ise sahip olduğu teşvik benzeri kaynaklarla gruplaşmalar üzerinde etkili olarak, grup davranışını belirleyen ve yönlendiren bir rol üstlenmiştir.

1970'li yıllarının çıkar grubu teorisi anlayışına Theodore Lowi'nin çıkar grubu liberalizmi anlayışı hâkim olmuştur (Maisel ve Berry, 2012: 39). Çıkar gruplarını meşru sayan görüşleri çıkar grubu liberalizmi olarak değerlendiren Lowi, bu görüşleri demokratik devlet için sakıncalı görüşler olarak değerlendirmiştir. O, liberalizm kavramını Avrupa anlamında, yani bireysel haklar ve serbest piyasa anlayışının gelişmesi, buna karşılık devlet egemenliği ve hükümeteşel gücün azalması anlamında kullanmıştır. Lowi, Amerikan hükümetinin yetkilerini gruplara terk ederek otoritesini yitirdiğini ve 1930'lardan bu yana Amerikan hukuk sitemine muğlâk ve biçimlendirilebilir yasaların, karar yapım sürecinde ise yasalarla sınırlandırılmamış heyetler, çıkarıcı milletvekilleri ile çıkar grupları arasında kurulan koalisyonların hâkim olduğunu ifade etmiştir. Organize olmuş özel çıkarlar kendileriyle ilgili politikaların oluşumunu kontrol altına alarak kendi çıkarları doğrultusunda politik uygulamaların yönünü değıştirmişlerdir. Bununla birlikte Lowi, çıkar grubu teorisinin bir simgesi olan,

"özel etkili politika dağıtım" kavramını açıklayarak, kamu politikasında iyi bilinen, düzenleyici (iş karşısında emek) yeniden dağıtıcı (üst sınıf karşısında alt sınıf) ve dağıtım politikası (devlet tarafından dağıtılan özel somut faydalar inşaat projeleri sübvansiyonlar ve hibe gibi) olarak adlandırılan üçlü bir tipolojiyi de dile getirmiştir (Maisel ve Berry, 2012: 39- 40). Bunlardan dağıtım politikası; çıkar koalisyenları, devlet kurumları, özellikle belirli yerel alanlarda seçimlerde menfaat dağıtmak için birlikte çalışan milletvekilleri ya da ekonomik üretici grupları gibi özel çıkar kuralları ile nitelendirilmektedir. Dağıtım politikalarında grupların davranışları düzenleyici politik alanlardaki grup davranışlarından farklıdır. Normalde geniş grup koalisyenları arasında büyük politik savaş eğilimi varken, dağıtım politikalarında özel gruplar arasında birbirini destekleme, arka çıkma vardır. Bütün bunların sonucunda çıkar grubu liberalizmine çözüm olarak birçok reformun yapılması gerektiğini ifade eden Lowi, öncelikle karar alma sürecinde yapılması gereken değişikliklere dikkat çekmiş ve karar alma yetkisinin devletin çeşitli kademelerinde dağıtılması gerektiğini, bu amaçla da yasama, yürütme ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Maisel ve Berry, 2012: 40).

Sonuç olarak grup teorisi konusunda ortaya atılan görüşler, karar alma sürecinin gruplar arası rekabet ortamında gerçekleşen bir süreç olduğu ve toplumun birçok çıkar grubundan oluştuğu bu grupların her birinin belirli bir güç potansiyeline sahip olduğu noktasında ortak bir yaklaşıma sahiptirler. Buna karşılık, gruplar arası rekabetin niteliği, devletin bu rekabetteki yeri ve rolü ile liberal teoriye bakış konusunda, teorisyenler arasında yaklaşım farklılıklarının bulunduğu görülmektedir.

3.2. Çıkar Grubu Kavramı

Çıkar grubu en basit anlamda belli bir nedene (çevrecilik veya serbest ticaret) dayalı olarak toplumun belli bir bölümünün taleplerini temsil eden veya destekleyen grup olarak tanımlanır (Carrin vd, 2009: 116). Çıkar grubu kavramının bu kadar geniş anlamda tanımlanması çıkar kelimesinin içinde barındırdığı anlamla ilişkilidir. Çıkar kelimesi bir grup için kullanıldığında iki farklı anlamı bünyesinde barındırır. Bunlardan biri negatif düşünceye yönelik yüklendiği anlamdır ve "kazanç, menfaat, yarar" gibi anlamlarda kullanılır. Diğer ise pozitif düşünceye yönelik yüklendiği anlamdır ve "çare, yol, amaçlı bir düşünce ve eylem yönelimi" gibi anlamlarda kullanılır. Çıkar grubu kavramı şimdiye kadar yapılan birçok çalışmada kazanç, menfaat, yarar sağlamak amacıyla bir araya gelmiş gruplar için kullanılmış bir kavram olmuştur. Ancak çıkar gruplarının işlevini menfaat ve yarar gibi kavramlarla sınırlamak bu grupların amaçlarının ve faaliyetlerinin yeteri kadar net anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Örneğin bir insan hakları derneği ile çevreyi koruma amacıyla kurulmuş bir dernek bireylerin veya üyelerinin çıkarlarını geliştirmek için kurulmadıkları gibi bu amaçla da faaliyet göstermezler. Bu oluşumlar üyelerine bir takım vaatlerde bulunmak yerine, onları özel bir göreve çağırır ve üyelerinin sorunlarını çözmek için değil, başkalarının sorunlarına veya başka sorunlara (çevre sorunları vs.) çözüm bulmak üzere faaliyet gösterirler. Oysa bir sendika üyelerine bir takım vaat ve taahhütlerde bulunur ve karşılığında üyelerinden bazı asgari ödevleri yerine getirmelerini bekler. Bir işyerinde, bir işkolunda çalışanların tümü bir sendikanın hedef kitlesidir; sırf bu niteliğe sahip olmakla, siyasi eğilim vb. farklılığına bakılmaksızın üye olmaya hak kazanılır.

Dolayısıyla çıkar gruplarını, bireysel veya toplumsal belirli bir nedene dayalı olarak bir araya gelmiş, belli talepleri temsil eden bunun için de bir düşünce ve eylem yönelimini harekete geçiren gruplar olarak tanımlayabiliriz. Bu tür gruplar örgütlü veya örgütlenmemiş bir yapıyla faaliyet gösterebilirler. Bireyler veya örgütler aksine bir düzenleme olmadığı müddetçe bu gruplara gönüllü olarak katılmayı tercih ederler. Bu şekilde oluşmuş bir çıkar birliğine dayalı bu gruplar, siyasi olan veya olmayan bir amaç da taşıyabilirler. Kuruluş aşamasında siyasal amaç güdüsüyle oluşmasa dahi sonraki süreçlerde amaçlarını gerçekleştirmek için çaba gösterirken siyasal iktidarla karşı karşıya gelebilirler. Bu aşamada çıkar gruplarının amaçlarının gerçekleşmesi, siyasal iktidarın aldığı bir kararın uygulanmasını önlemeyi ya da tam tersi, iktidarı bu yönde bir

karar almaya zorlamayı gerekli kılabilir. Literatürde yaygın yaklaşım, çıkar gruplarının amaçlarını gerçekleştirmek için siyasal karar merkezleri üzerinde çeşitli yollardan sistemli bir etkilme faaliyetine girişmesi ile grubun niteliğinin değiştiği yönündedir. Çünkü siyasal karar merkezleri ile etkileşim sürecine girme, ortak çıkar konusunda daha şuurlu bir gruba, daha teşkilatlı bir örgütsel yapıyı ve daha disiplinli bir çalışma sistemini, farklı taktik ve stratejileri beraberinde getirmektedir. Bu özellikler çerçevesinde şekil değiştiren çıkar grubu, baskı grubu olarak adlandırılmaktadır. Bu yaklaşımı destekleyen isimlerin analizleri dikkate alındığında çıkar grupları ile baskı grupları arasındaki farklılıklar Tablo 3.1’de gösterilmektedir.

**Tablo 3.1. Çıkar ve Baskı Gruplarının Karşılaştırılması
(16.6.2013, pubadscholars.blogspot.com.).**

Çıkar Grubu	Baskı Grubu
Biçimsel olarak örgütlenmiş yapıda	Tam olarak örgütlenmiş
Çıkar odaklı faaliyet gösteren	Baskı odaklı faaliyet gösteren
Hükümet politikasını etkileyebilir ya da etkileyemeyebilir	Hükümet politikasını etkilemesi şart
Yumuşak görünümlü	Tutumu sert
Az veya çok koruyucu yapıya sahip	Koruyucu ve teşvik edici yapıya sahip

Bu farklılaştırma çerçevesinde Mackenzie gibi bazı yazarlar ortak çıkarlar etrafında resmi olarak örgütlenmiş grupları kamu politikasını etkilemeye yönelik çalışan gruplar olarak ele almış ve bu grupları baskı grubu olarak adlandırmıştır (Mackenzie, 1955:137). Skilling ise çıkar ve baskı grubu ayrımı yerine, ortak tutum ve davranış biçimlerini korumak ve geliştirmek için kurulmuş her gruba, çıkar grubu olarak tanımlamıştır (Skilling, 1983:3).

Bununla birlikte bir çıkar grubu, oluşum sürecinde olmasa da zamanla hükümet üzerinde yeteri kadar baskı uygulayabilecek güce sahip olabilmektedir. Diğer yandan çıkar grupları, özel çıkar ve kamu çıkarını gerçekleştiren, bunu da bir menfaat ve kazanç çabası olarak kabul etmekten ziyade, bir yöntem ve düşüncenin harekete geçirilmesi ve bundan sonuç alma çabası şeklinde değerlendiren gruplardır. Ancak bazı çıkar grupları bu kadar geniş bir amaç yerine sadece grup üyelerinin çıkarlarını ön planda tutmaya başladığında ve bu amaçla hükümetle etkileşim sürecine girdiğinde, baskı grubuna dönüşebilmektedir. Bütün bu sürecin sonunda her baskı grubunun bir çıkar grubu olduğu ancak her çıkar grubunun bir baskı grubu olamayacağı ifade edilmektedir (Sarmah, 2007:131). Çıkar kavramının yukarıda ifade edilen çok yönlü anlamı ve bu anlam çerçevesinde oluşturulan çıkar gruplarının her zaman siyasal güdümlü gruplar olmayabileceği, siyasal amaçlı hareket etseler bile bütün baskı gruplarının temelde bir çıkar grubu olduğu sonucundan yola çıkarak bu çalışmada çıkar grubu kavramı kullanılacaktır. Diğer yandan çıkar grupları toplumda var olan birçok oluşumla benzer ve farklı noktalara sahiptir. Örneğin çıkar grupları yapı ve yöntem itibarıyla siyasal partilerden farklıdır. Normalde çıkar grupları hükümeti etkileme girişimlerinde bulunsalar da bunu hükümet sürecinin dışında yaparak yaparlar. Bu etkiyi sağlarken siyasal gücü elde etmek için plan yapmaz, sadece çıkarlarını etkileyen kararlara dâhil olmak isterler. Bu yönüyle çıkar grupları siyasal partilerden ayrılırlar. Bununla birlikte bazı ülkelerde çıkar grupları ile siyasal partiler iç içe bir konum sergileyebilmektedirler. Çıkar grupları siyasal partilerin içinde gelişebilmekte, devletle çok yakın ilişki içinde bulunarak (komünitelerde yer alma vs.) karar yapım sürecine dâhil olabilmektedir. Bazı ülkelerde ise bir çıkar grubu sonradan siyasal partiye dönüşebilmektedir. Örneğin, Alman Yeşiller Partisi ilk başlarda çevre çıkar grubu olarak faaliyet göstermekte olan bir oluşum olmuştur (Carrin vd, 2009:116). Bütün bu etkileşim süreçleri çıkar gruplarının siyasal iktidarı ele geçirme amacıyla değil daha çok, etki mekanizmalarını güçlendirmeye yönelik bir girişimi olarak değerlendirilebilir. Genellikle çıkar grupları devletin dışında bir grup olarak kalarak faaliyetlerini yürütürler.

3.2.1.Çıkar Grubu Kavramının Yakın Diğer Kavramlarla İlişkisi

Çıkar grubu kavramı konusunda zaman zaman farklı isimlendirmeler ve bu kavramdan belli özellikleri ile ayrılan farklı kavramlar kullanılabilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde çıkar grubu kavramının alanının netleştirilmesi açısından, yakın diğer kavramlarla olan ilişkisinin üzerinde durulması yararlı olacaktır.

Bu kavramlardan ilki kitle örgütü kavramıdır. Kitle örgütleri ekonomik, demokratik, mesleki hak mücadelesi veren kitlelerin kendiliğinden mücadelesi anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamda kitle örgütü, belirli bir toplumsal sınıfı, cesitli toplum katlarından gelen aynı meslekten kişileri veya toplumun aynı özelliğe sahip belli unsurlarını barındırır. Örneğin bir işçi örgütü (sendikalar), köylü örgütü, gençlik örgütü, kadın örgütü kitle örgütüne örnek gösterilebilir (Hindley, 1964:129). Bu örgütlerin içine değişik sosyal ve kültürel örgütler de dâhil edilebilir. Sendikalar gibi kitle örgütleri kitlelerin kendi gruplarının doğrudan çıkarları, en basit uyarıcı unsurları ve temelleri üzerinde ortaya çıkmıştır. Bu koşulları düzenlemek için örgütün gerektirdiği halk kitlesi çok basit bir biçimde bilinçlenir. Kitle örgütleri, örgütün niteliği ve amacı doğrultusunda kitlelerin farkında olma sürecini koruyarak onları bilinçli ve uyanık tutmayı sağlamaya çalışır. Bu basit bir farkındalık durumu gibi gözükse de gerçekte, oluşum, kitlenin doğrudan çıkarları üzerine konumlandırılmıştır. Toplumdaki bazı sorunların çözülmesini temel alan bu gruplar, programlı çalışır ve reformcu bir karakter sergilerler. Politik çabaları ise bir örgüt içinde yürütülen faaliyetten çok, bir örgüt üzerinden yürütülen, onun vasıtasıyla yapılan çalışmalar şeklindedir. Ayrıca kitle örgütlerinin daha çok toplumsal yapıda alt tabakayı ve ezilen sınıfı temsil etmek için kurulduğu, hâlbuki kapitalist demokrasilerde çıkar gruplarının daha çok baskın sınıfı temsil eden bir yapıya sahip olduğu konusunda tartışmalı görüşler mevcuttur. Bununla birlikte çıkar grupları, çıkar kavramının kapsamına göre sürekli genişleyen bir yapı sergiler. Çoğu çıkar grubu kitle örgütlerinde olduğu gibi sosyal konumla sınırlanamaz. Sosyal konumu farklı, meslekleri farklı birçok kişi bir çıkar grubunun çatısı altında toplanabilir. Dolayısıyla çıkar grupları, özellikleri itibarıyla kitle örgütlerini de içine alan daha geniş kapsamlı oluşumlardır.

Çıkar grupları ile yakın anlamda kullanılan diğer bir kavram sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum aileler, iş, kilise grubu ve gönüllü gruplar arasındaki bağlantıları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Carrin vd, 2009: 116). Sivil toplum kuruluşları ise devlet alanının dışında birey ve grupların kendi alanlarını düzenlemeleri amacıyla oluşturulmuşlardır. Bu kuruluşlar devletin bir parçası olmayıp devletten özerk bir yapıya sahiptirler ve geniş bir alanın temsilcisidirler. Siyasal iktidarla ilişkileri daha çok yönetime katılma ve hükümet politikasının oluşmasına yardımcı olma şeklinde gelişen bu örgütler, liderlik ve sorumluluğun kabulü dâhilinde gönüllü örgütlenmelerdir. İnsanların birlikte yaşamasına, uzlaşmaya, işbirliğine yardım ederek, genellikle ihtiyaç içindeki insanlara temel hizmetlerin dağıtımını sağlamak, değişim için kamu kampanyaları ve politika savunuculuğunu organize etmek gibi temel amaçlar üstlenirler (Lewis ve Kanji, 2009: 1). Demokrasinin inşası, çatışmaların çözümü, insan hakları, kültürel koruma, çevresel aktiviteler gibi acil cevap bekleyen diğer konularda da sivil toplum örgütleri aktif rol oynarlar. Diğer yandan uluslararası gelişmelerle beraber merkezle çok iyi yapılaşmış örgütlerde ücretli personel, hizmet dağıtımını, tüketicilerin korunması ve birçok konuda hizmetlerin devlet tarafından doğrudan sağlanması, sivil toplum kuruluşlarını kamu politikasını etkilemeye yönelik girişimlere yöneltmiştir (Carrin vd, 2009:117). Bu amaçla devlet politikalarını etkileyebilme ve gerekirse devletten maddi destek alabilme yoluna gidebilmektedirler. Ayrıca politikalarını gerçekleştirirken devletin içinde yakın ilişkiler kurarak siyasal iktidarı bu politikalar doğrultusunda yönlendirmek için çaba harcayabilmektedirler. Ancak çoğulcu toplumlarda çıkar grupları arasındaki rekabette sivil toplumun çok önemli ayrı bir rolü vardır. Madison bu durumu sivil toplumun önemini ortaya çıkaracak şu görüşleriyle ifade etmiştir. Madison'a göre sivil toplum, "güç istismarına karşı en önemli denetim ve denge unsurlarından" biridir. Otoritenin kaynağı toplumdur, ancak toplum birçok çıkar grubu ve sınıfa ayrılmaktadır. Bu da bireylerin veya azınlığın

haklarını, çoğunluk karşısında tehlikeye düşürebilmektedir. Sivil toplumun geliştiği ülkelerde oluşan sağlam demokratik yapı bu tehlikeleri önleyebilmektedir. Bu kapsamda çıkar kavramını “çare, yol, amaçlı bir düşünce ve eylem yönelimi” olarak ele aldığımızdan sivil toplum kuruluşları genel çıkara yönelik amaç ve yöntemlerle hareket eden bir çıkar grubu olarak nitelendirilebilir.

Bazı çıkar gruplarında üyeliğin gönüllülük ilkesine dayalı olması bu grupların gönüllü kuruluşlar olduğuna dair görüşleri güçlendirmiştir. Gönüllülük, ödül beklentisi veya zorlama olmadan kişinin özgür iradesiyle, fiilen veya isteyerek yapılan herhangi bir girişim olarak tanımlanmıştır. İngiltere’de 1926’da kurulan Wildlife Trusts ilk kurulan gönüllü örgütlenmelerden biri olarak bilinmektedir. Gönüllü kuruluşlarda örgütün harcamaları ve maliyeti üyelerin mesleği ve kimliği yerine öncelikle gönüllü olarak yapılan çalışmanın niteliği ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda gönüllü çalışmaların genellikle ulusal seviyeden daha çok yerel seviyelerde yapıldığı, bunda da yerel unsurların gönüllü kuruluşların oluşturulmasında daha sürükleyici niteliklere sahip olmasının payı olduğu iddia edilmektedir (Burek ve Prosser, 2008:61). Gönüllü kuruluşlar daha çok korumacılık anlayışıyla hareket eden gruplar olarak kabul edilse de bu kuruluşları tanımlama meselesini sadece koruma eylemi içine sığdırmak zordur. Gönüllü koruma işlevi sadece bireyin korunmasına özgü bir oluşum olarak da değerlendirilmemekte, doğaya karşı kişisel, ahlaki ve felsefi bir tutum da bu anlamda rol oynamaktadır. Bu kuruluşların çalışmalarına önemli paylar katmak, çalışanlar arasında güven duygusunun oluşturulmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda bu kuruluşlar kimilerine göre örgüt olarak sınıflandırılabilir. Bazıları ise bu kuruluşları yasal olmayan devlet kontrolünden bağımsız, özel çıkarları için menfaat dağıtım yapmayan örgütler olarak tanımlamaktadır (Burek ve Prosser, 2008:62). Friends of the Earth ve Society for the Promotion of Nature Reserve, Royal Society for the Protection of Birds gibi örgütler gönüllü kuruluşlara örnek olarak gösterilebilmektedir. Gönüllü kuruluşlar genellikle bireysel menfaat dağıtım yapmak yerine, amaçlı bir düşünce ve eylem yönelimi ile genel çıkara yönelik faaliyet yürüten ve çözüm üreten gruplar olarak çıkar grubu niteliğine sahip olabilirler. Ancak kimi ülkelerde mesleki örgütlere yasal olarak üye olma zorunluluğunun bulunması, her çıkar grubunun mutlaka gönüllü kuruluş olamayacağı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada çıkar grubu kavramı örgütlenmiş veya örgütlenmemiş bir yapıya sahip, siyasi olan veya olmayan amaçlar sergileyebilen, aksine bir düzenleme olmadıkça bireylerin gönüllü olarak katıldıkları, bireysel veya toplumsal talepleri temsil eden gruplar için kullanılacaktır. Çünkü her grup temelinde amaçlı bir düşünce ve eylem yönelimine (çıkara) yönelik olarak oluşturulur ve grupların amaçları ve faaliyetleri ancak böyle bir yaklaşımla net olarak anlaşılabilir.

3.2.2. Çıkar Gruplarının Tarihsel Dinamikleri

Çıkar gruplarının ilkel toplumlardan modern toplumlara kadar olan tarihi gelişim süreci incelendiğinde bu grupların köklerinin çok eski dönemlere kadar uzandığı görülür. İlk çıkar grupları örgütsüz ve tepkiye dayalı kendiliğinden oluşmuş protesto ve “anomik” gruplar şeklinde ortaya çıkmıştır. Aile ve akrabalık temeline dayalı olarak ortak çıkar etrafında bir araya gelmiş bu gruplar, geçici nitelikte, ekonomik veya sosyal amaçlarla hareket eden oluşumlar olmuşlardır (Ateş, 1994:320). Diğer yandan gruplar ilk oluşum süreçlerinden bu yana grup etkinliği ile karar otoritelerine seslerini duyurmayı amaçlamışlardır. Mutlakıyetçi Avrupa toplumlarında, halkın taleplerini dile getirmek için oluşturduğu gruplar, “dilek” olarak adlandırdıkları isteklerini krala iletmek istemişlerdir. Grupların “dilek” olarak politikayı etkilemek için oluşturdukları bu yapı çıkar örgütlerinin de ilk şeklini doğurmuştur. Sonraki süreçlerde çıkar grupları toplumsal yapının tarihsel kökleri, siyasal sistemin ve siyasal kurumların oluşum şekline göre farklı ülkelerde, farklı tarihi süreçlerde ve farklı türlerde gelişme göstermiştir. Ancak çıkar gruplarının ilk olarak Amerika’da ortaya çıkması bu ülkenin kuruluşundan bu yana sahip olduğu kendine has özellikleriyle açıklanabilir. Örgütsel yapının feodal anlayıştan yoksun olduğu bu ülkede, lonca birlikleri gibi oluşumlara rastlanmaması ve

“Founding Father” düşünce yapısının içinde çoğulcu fikirlerin esas alınması, çıkar gruplarının bu ülkede gelişip yaygınlaşmasının temel sebepleri olarak kabul edilmiştir (Reiher, 2008:4). Amerika’nın bağımsızlık mücadelesinin gerçekleştiği 1770’li yıllarda grupların gücü de hissedilmeye başlanmıştır. 1789 Anayasası’nda “Kongre, ifade özgürlüğünü ya da basını: veya halkın bir haksızlığı düzeltmek amacıyla bir araya gelme ve hükümete barış içinde bir başvuru sunma hakkını sınırlayan (...) bir yasa kabul edemez” ilkesi yer almıştır. Buna göre ülkede çıkarların temsil edilmesi ilkesi, yasama, yürütme, yargı erklerinin dengesi üzerine, ama aynı zamanda yasama faaliyetinde sivil çıkarların da dikkate alınma hakkı üzerine kurulmuştur (Farnel, 1994:19). Dolayısıyla çıkar grupları ABD’nin kökleşmiş geleneksel yapısından güç alarak ilerleyen dönemlerde önemli gelişim süreçleri kaydetmiştir.

Aynı dönemlerde İngiltere’de örgütlenmiş grup hareketlerinin önemli faaliyetlerine sahne olmuştur. Başlangıçta örgütsüz ve kendiliğinden ortaya çıkan bu hareketler zamanla kararlı ve sürekli örgütsel hareketlere dönüşmüştür. İngiltere’de 1787 yılında kurulmuş olan Köleliği Yok Etme Cemiyeti bu tip gruplara örnek olarak verilebilir (Heywood, 2010:348). 1792 yılında kurulan Londra Yazışma Derneği ise İngiltere’de ilk örgütlenme hareketini oluşturmuş, bu derneğin faaliyetlerinin artması eğilimi ile birlikte birtakım yasaklamalar devreye girmiş, ancak bu tarz oluşumların önü kesilememiştir. 1824 yılında sendikaların kurulmasına ilişkin düzenlemeler sonraki süreçlerle de devam etmiştir (Uçkan ve Kağnıcıoğlu, 2004:251).

Fransa’da 18.yy’da kişilerin bir araya gelerek birlik oluşturması, Anayasa için tehlikeli faaliyetler olarak görüldüğü için, çıkar grupları da dâhil tüm örgütler 1791 de çıkarılan bir yasayla kapatılmıştır. Bunun tek istisnası 1884 yılında çıkarılan sendikaların oluşturulmasıyla ilgili Waldeck-Rausseau Yasası olmuştur. Bu yasayla çıkar grupları sendika biçiminde yeniden örgütlenmeye başlamışlardır (Farnel, 1994:59). Sendika tipi bu çıkar grupları sadece üyelerinin kolektif çıkarlarını temsil etmişlerdir. Dolayısıyla belirli bir sektör adına karar alan ve talepte bulunan mesleki örgütler de bu aşamadan sonra oluşmaya başlamıştır. 1901 yılında çıkarılan diğer bir yasa çıkar gruplarının kurulmasına yönelik birtakım düzenlemeler içermiş, bu yasayla çıkar grupları çeşitli birlikler ve sendikalar şeklinde örgütlenebilme hakkına sahip olmuşlardır (Traxler ve Huemer, 2007:125). Bu nedenle Fransa’da birçok çıkar sendika tipi örgütler yolu ile taleplerini gündeme getirebilmişlerdir.

Bu kapsamda çıkar gruplarının bütün batılı sanayi toplumlarında gelişim süreçleri dört evreye ayrılarak incelenebilir (Thomas, 1993:12).

3.2.2.1. 1830–1870 Arası Dönem

Sanayi öncesi dönem olarak kabul edilen bu evrede, çıkar grupları daha çok orta sınıf vatandaşların bir araya gelerek oluşturduğu örgütler şeklinde olmuştur. 1832 yılında kurulan British Medical Association (BMA) şu an İngiltere’de önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde İngiltere’de 1839 yılında kurulan Hububat Kanunu Karşıtları Derneği hükümet üzerinde özel amaçlı baskı oluşturma girişimleri ile sonradan kurulan çıkar grupları için örnek bir model oluşturmuştur. Günümüzde etkili bir güç olan Trade Union Confederation’nın (TUC) temelleri ise 1860 yılına dayanmaktadır. Yine 1831’de İtalyan yurtsever Guiseppe Mazzini tarafından kurulmuş olan Genç İtalya ise daha sonraları Avrupa’nın her yanına yayılmış olan kardeş milliyetçi örgütler için örnek teşkil etmiştir. Aynı şekilde 1866’da Fransa’da kurulan Kadın Hakları Cemiyeti dünya çapında kadınlara oy hareketini kamçılayan bir örgüt olmuştur (Heywood, 2010:348). Çıkar gruplarının gelişmesinde en büyük etkenlerden biri olan genel oy ilkesi talepleri bu dönemde ortaya çıkmıştır.

3.2.2.2. 1860–1900 Arası Dönem

Endüstrileşme sürecine karşılık gelen bu dönemde grup üyeliği daha çok kentsel sivil toplumun ve mesleklerin ortaya çıkması ile değişim geçirmiştir. Bu dönemde sendikalar, işveren örgütleri ve meslek örgütleri kurulmaya başlamış, tarımsal gruplar

ise çıkarlarını temsil etmek için yapılaşmışlardır. 1867 yılında kurulan “The Grange” Amerika’nın en eski resmi organize çıkar gruplarından biri olarak kurulduğunda, çiftçiler ve ailelerinin imkânlarını geliştirmek ve güçlendirmek gibi yaygın bir vizyonu paylaşmıştır (Hrebenar ve Morgan, 2009: 117). Grubun temel ağırlık noktası, dini mirası ve aile değerlerini korumak olmuş, politik çıkar grubundan çok bir tarım aile birliği olarak faaliyet göstermiştir. “The Grange” bununla birlikte diğer politik aktiviteler ve lobi vasıtasıyla grup üyelerinin paylaştığı tarımsal endişeleri aktif olarak dile getirmeyi de başarmıştır. Yine 1878 yılında 21 eyaletten yüz avukatın güçlerini birleştirerek ülke çapında örgütlenmesiyle kurulan American Bar Association (ABA) meslek standartlarını ve düzenini sağlamak amacıyla faaliyet göstermiş, kamu politikası sürecinde ilkeler ve standartlar oluşturarak hukuk sisteminin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur (Moliterno, 2013:13). Sanayileşme süreci ile birlikte giderek büyüyen sendika hareketleri, radikal sendikaların kapitalizmi devirmek yönündeki tercihlerini değiştirerek, yönetim ve işgücü arasında barışçı pazarlık süreçlerini geliştiren ılımlı sendikacılık anlayışını ortaya çıkarmıştır. 1886 yılında kurulan American Federation of Labor (AFL), Knights of Labor gibi radikal sendikaların başarısızlığına tepki olarak kurulmuştur (Tucker, 2009:17). Üyelerinin çıkarlarını geliştirmek için çalışmasının yanı sıra, günde sekiz saat çalışma, yüksek ücret, çalışma şartlarının güvenliği gibi çalışma hayatına ilişkin düzenlemelerin gelişmesi yönünde çaba harcayan AFL, ılımlı yaklaşımı ile sadece gerektiğinde kollektif pazarlıklarda çözüm sağlamak için grevleri desteklemiş ve önemli bir politik güç olarak kabul edilmiştir. İşçi çıkarlarını savunan sendikacılık anlayışının hemen ardından üretici çıkarlarını korumaya yönelik örgütler oluşmuştur. 1895’de kurulan National Association of Manufacturers (NAM) bu amaçla kurulmuş, ekonomik bunalım durumunda Amerikan işletmelerinin sorunları için yeni pazarların bulunmasını hedeflemiştir. Bu amaçla kurum, üreticiler ve onun etki alanındaki çıkarların geliştirilmesine odaklanarak ticaret departmanları kurmuş, fikri mülkiyet hakları, işgücü geliştirme girişimleri ve serbest ticaretin korunmasına yönelik tedbirlerin alınması için çaba harcamıştır.

3.2.2.3. 1920–1950 Arası Dönem

Bu dönemde çıkar gruplarının farklı çıkarları temsil kabiliyetleri genişleyerek grup üyeliği nüfusun büyük bölümünü kapsayıcı boyutlara ulaşmıştır. İşçi, işveren, tarım ve mesleki örgütlerin sayısı artarak devam etmekle birlikte, çıkar gruplarının faaliyet alanları bu tür örgütlerle sınırlı kalmayıp daha da genişlemiştir. Örneğin sivil haklar alanında faaliyet gösteren ilk çıkar gruplarına rastlanmıştır. Bu gruplardan biri olan The National Association for The Advancement of Colored People (NAACP) bir Africa-American sivil haklar örgütü olarak 1909’da ırk ayrımı ile mücadele etmek için kurulmuştur (Wigginton, 2006:37). Bu yıllarda üreticilerin sesini duyurarak, kamu karar yapım sürecinde etkili olmak isteyen mesleki ve ticaret örgütleri temsil güçlerini birleştirerek 1912 yılında American Chamber of Commerce’i (ACC) kurmuşlardır. Şu an örgüt yaklaşık 3000 eyalet ve yerel ticaret odaları, 800 den çok sanayi örgütü ve diğer ülkelerde yaklaşık yüz Amerikan ticaret odası tarafından temsil edilmekte, toplamda 3 milyondan çok işletme ulusal örgütü temsil etmektedir. Bu işletmeler karar yapım sürecinde kendi çıkarlarını takip etmek için avukatlar, lobiciler ve politika konusunda uzman kişileri çalıştırmaktadır. 5 milyondan fazla üyeye sahip AFBF ise tarımsal alanda eğitimi artırmak, ekonomik fırsatları ve sosyal gelişmeyi sağlamak amacıyla, yerel tarım kuruluşları ve eyaletler içinde köklü bir yapıya sahip olmuştur. Bu yıllarda çıkar gruplarının gelişim sürecini hızlandıran diğer bir etken “en az karışan devlet anlayışından” “müdahaleci devlet” anlayışına geçişle beraber devlet olgusunda yaşanan değişimdir (Okutan, 2006:156). Çoğulcu yapının işlerlik kazandığı siyasal sistemlerde bu yapı çıkar gruplarının sayısının artarak etkin bir güç olmasına zemin hazırlamıştır. Bu aşamada karar otoritelerinin çıkar gruplarına erişim kanallarını açması, çıkar gruplarının sistem içinde gelişimi açısından son derece önemli olmuştur.

3.2.2.4.Post–Endüstriyel Üretim Dönemi

Bu dönem post-endüstriyel değerlere, çevre sorunları ve sivil haklar gibi teşvik edici unsurlara yönelik oluşturulan grupların yükselişi ile karakterize edilen dönemdir. 1950 sonrası post-endüstriyel üretim döneminin çıkar grupları için en önemli sonucu çoğulcu yaklaşımların yaygınlık kazanmasıdır. Bu yıllarda ticari çıkar örgütlerinin oluşumları (1955'de The American Federation of Labour and Congress of Industrial Organizations-AFL-CIO) devam ederken, National Organizations for Women (NOW) (1967) gibi grupların cinsiyet ayrımına karşı çıkmak amacıyla yasama lobisi, dava açma ve halk gösterileri gibi araçlarla çalışmalarına faaliyet yürütmelerine sahne olmuştur. Bu örgütler anayasada Eşit Haklar Yasa Değişikliği'ne yönelik çalışmalarıyla dikkat çekmişlerdir. Yasa değişikliğindeki başarısızlığa rağmen gösterilen grupsal çaba, kadın hakları savunucularını harekete geçirmiştir. Farklı konularda faaliyet gösteren çıkar gruplarına yeni bir örnek 1970'li yıllarda ortaya çıkan Common Cause'dır. Kamu politika sürecinde vatandaşların sesi olmak amacıyla yola çıkmış ilk örgüt olan Common Cause, devletin sorumluluğu ve tarafsızlığının genel idealine odaklanarak devletin ne yaptığı ve ne yapmadığı ile ilgilenmiş, kapalı kapılar ardında yapılan toplantı ve görüşmelerin açıklanması için akmu otoritelerine baskı yapmıştır. Seçim kampanyalarının finansmanına dair yasaların düzenlenmesine yönelik faaliyetlerde de bulunan örgüt, 1980'li yıllarda çevre, sağlık, tüketicinin korunması, azınlık hakları gibi konularda etkili politikalar yürütmüştür (Grant, 2004:169). Common Cause ile aynı dönemde ortaya çıkan Public Citizen ise tüketici savunma grubu olarak faaliyet göstermiş, otomobil güvenliği, çevresel sorunlar, halk sağlığı, tüketicinin korunması ve ticaret politikası gibi konularda öncü roller üstlenmiştir. Bu dönemde Washington'da çok etkili lobi gruplarından biri olarak faaliyet gösteren Business Roundtable (BRT) da ekonomik bir çıkar grubu olarak karar yapım sürecinde birleşik bir ses olma ideali ile işbirliğini hedeflemiştir. Örgüt bütün Amerikalıların çıkarlarının işletmelerin başarılarının desteklenmesiyle mümkün olacağını ifade ederek, işletmelerin çıkarlarına ve amaçlarına yardım eden politikaları desteklemiştir. Dikkat edilirse bu gruplar belli bir üretim çıkarının veya sınıf çıkarının savunulmasından çok, farklı grupların sahipleneceği ortak değerleri öne çıkartmışlardır. Onların post-endüstriyel yapılanmalar olarak isimlendirilmelerinin nedeni de taşıdıkları bu özelliştir. Bu süreçlerle birlikte 1990'lı yıllara gelindiğinde çıkar gruplarının sisteme sağladığı katkı, otuzbeşyıl öncekine göre Amerikan halkına daha iyi mobilize olma özelliği kazandırmıştır (Walker, 1991:22). Son yıllarda, Heritage Foundation, American Enterprise Institute, Progressive Policy Institute gibi düşünce kuruluşları ile ideolojik eğilimli çıkar gruplarının ön plana çıktığı ABD'de, kürtaj ve silah denetimi gibi tek bir konuya yönelik organize olmuş çıkar gruplarının sayısında artış gözlenmiştir (Grant, 2004:169).

Diğer yandan çıkar grubu faaliyetlerinin gelişmesinde globalleşme de önemli bir etkileyici unsur olmuştur. Özellikle 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başında ivme kazanan globalleşme, ekonomik, kültürel sosyal ve siyasi alanda yarattığı değişimle çıkar gruplarının faaliyet alanlarını, mobilize olma yöntemlerini ve üstlendikleri rolleri değişime uğratmıştır. Zira ulusal ve ulusal sınırlar dışındaki çıkarlar arasında oluşan bağ, çıkar gruplarının faaliyet alanlarını ulusal sınırların dışına çekmiş, globalleşmenin getirdiği yeni iletişim ağı fırsatları, farklı ülke çıkar grupları arasında çeşitli etkileşim süreçleri oluşturmuştur. Bu süreçle birlikte birçok farklı konuda, ulusal ve ulusal sınırları aşan sorunların çözümünde, çıkar grupları önemli bir aktör rolü üstlenmişlerdir. Ayrıca ortak çıkarlar etrafında birleşerek ulusal sınırlar dışında güçlenen çıkar grupları, gerek mobilize olma gerekse karar alma süreçlerine erişim ve etki sağlamada yeni teknikler geliştirmişlerdir (Duignan, 2013:71). Tezin ilerleyen bölümlerinde globalleşme ile çıkar grubu faaliyetlerindeki değişim daha ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır.

Sonuç olarak çıkar gruplarının gelişimi, endüstriyel gelişme, uzmanlaşma, farklılaşma ve globalleşme süreçlerinin etkilerini yansıtmaktadır. Ancak bu etki, karar yapım sürecine erişimde çıkar gruplarına taktiklerini uygulamak için bir ortam sağlayan, farklı politik yapıları ve kurumları farklı mirasa sahip ülkelerde görülmektedir. Bu anlamda ABD, her türlü çıkarın temsil edildiği bir ülke olarak çıkar gruplarının tarihsel

gelişimi, toplumsal ve siyasal sistemde oluşturdıkları etkileşim süreçlerinin en somut gözlemlenebildiği ülke olmuştur.

3.2.3. Çıkar Gruplarının Sınıflandırılması

Çıkar grupları ülkelerin sahip oldukları siyasal rejim ve demokrasi anlayışına göre farklılaşmış bir yapı sergilemektedir. Çıkar gruplarının siyasal bir sistem içinde var olması, gelişmesi ve etkin olarak faaliyet göstermesi içinde bulunulan toplumun taşıdığı siyasal kültür seviyesi, ekonomik ve sosyal yapı ile bireyler, örgütler ve kurumlar arasındaki resmi ve resmi olmayan her türlü etkileşim süreci ile yakından ilgilidir. Bu sebeplerden dolayı çıkar grupları konusunda hem ulusal hem de ulusötesi yapıyı da dikkate alarak tek bir sınıflandırma yapabilmek mümkün değildir. Ancak bu çalışmada sınıflandırmayı en açık ve anlaşılabilir kılmak için konumuzun kapsamı da dikkate alınarak genel bir sınıflandırmaya gidilmiştir.

3.2.3.1. Sektörel (Kesimsel) ve Geliştirici Gruplar

1950’li yıllarda ilk defa J.D.Stewart gibi yazarlar tarafından geliştirilen “sektörel ve geliştirici grup” tipolojisi çıkar gruplarını temel amaçlarına göre sınıflandırmayı esas almıştır (Lynch ve Fairclough, 2010:116). Bunlardan sektörel gruplar, “korumacı grup” özel çıkar grupları” olarak da adlandırılmış ve daha çok üyelerinin çıkarlarını geliştirmek, korumak, üyelerine ve hedef kitlesine hizmet sağlamak amacıyla oluşturulmuşlardır. Bu gruplar genellikle ekonomik amaçlı bir yapı sergilemekte aynı zamanda devamlılık özelliği göstererek kitlesel bir üyelik yapısına sahip olmaktadır. Sektörel grupların temel amacı, üyelerine hizmet götürmek olduğu için temel fonksiyonları siyasi baskı veya etkinlikte bulunmak değildir. Ancak hizmet işlevleri esnasında ve gerektiğinde temsil ettikleri kitlenin çıkarlarını korumak için çeşitli siyasi etkinliklerde bulunmaktadırlar. Bu grupların siyasal iktidarı etkilemek için sahip oldukları en önemli güç, siyasal iktidara veya siyasi partilere verdikleri desteği geri çekmek veya onlarla giriştikleri işbirliğini askıya almaktır. Sektörel gruplar genellikle sendikalar, şirketler, ticari birlikler ve meslek örgütleri olarak faaliyet gösteren gruplardır. Örneğin, BMA, Federation of Small Businesses, National Farmers Union, Association Royal College of Surgeons, National Union of Journalists gibi gruplar sektörel gruplardır.

Geliştirici gruplar ise grup üyelerine doğrudan bir fayda sağlamayan ancak paylaşılan değerleri, idealleri ya da ilkeleri geliştirmek üzere kurulmuş gruplardır. Genellikle bir uygulamayı protesto etmek veya belli konuları desteklemek amacıyla hareket ederler. Sivil özgürlükler, çevre kirliliği ile mücadele grupları, geleneksel ve dini değerleri savunma grupları geliştirici gruplar kapsamında yer almaktadır (Heywood, 2010:351). Geliştirici grupların sistemde varlıklarını sürdürmeleri savundukları konunun türüne göre kısa veya uzun süreli olabilir. Bu gruplar aynı amacı paylaşan herkese açıktır, ancak yaptırımları kısıtlıdır. Bu nedenle siyaset sürecindeki etkinlikleri, genellikle kamuoyuna yönelik etkinliklerdir. Geliştirici gruplar genellikle kamu düzenini şu ya da bu şekilde etkileyecek olaylarla ortaya çıkarlar ve toplumsal huzuru etkileme ihtimalleri siyasi partiler ve iktidar üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılır (Moe, 1981:531-538). Örneğin Greenpeace, Countryside Alliance, Campaign for Preservation of Rural England, National Society for The Prevention of Cruelty to Children gibi gruplar örnek gösterilebilir.

3.2.3.2. İçeriden ve Dışarıdan Gruplar

Wyn Grant gibi yazarlar çıkar gruplarını temel amaçlarına göre sınıflandırma ile ilgili problemlere dikkat çekerek, bu grupları hükümetle bağlantı konumlarına göre sınıflandırmanın daha faydalı olacağını ileri sürmüşlerdir (Lynch ve Fairclough, 2010:118). “İçeriden ve dışarıdan gruplar” olarak yapılan sınıflandırmanın temeli politikacılar ve yetkililerle çıkar gruplarının ilişki kurup kurmaması esasına dayanır.

Buna göre içeriden gruplar, siyasal otoriteler karşısında sahip olduğu statü ve kullandıkları stratejilerle kurumsallaşmış bir şekilde siyasal otoritelere erişen gruplardır. İçeriden grupların danışma ve devlet organlarında temsil edilme gibi durumları söz konusudur. Çoğunlukla sektörel gruplar aynı zamanda içeriden grup olma statüsüne de sahiptir. İş dünyasının çıkar grupları önemli ekonomik çıkarlar konusunda siyasal otoriteler tarafından dikkate alınmazlar ise yaptırım uygulayabilme gücüne sahiptirler (Heywood, 2010:350). Çoğu siyasal otoriteler bu tür gruplara danışma suretiyle uzmanlık bilgisinden yararlanarak bu grupları sistem içinde etkin konumda tutmaya çalışırlar. Diğer yandan içeriden grup olarak etkin faaliyet gösterebilmek için çıkar gruplarının siyasal otoriteyle uyumlu amaçlara da sahip olması bunun yanında siyasal otorite tarafından alınan kararlara çıkar gruplarının sadık kalması, itaat etmesi beklenir. İçerden gruplara örnek olarak İngiltere’de sağlıkla ilgili konularda danışma amaçlı olarak karar yapım sürecinde faaliyet gösteren BMA gösterilebilir. İskoç Konseyi’nde Single Homeless ise parlamentoda kulis faaliyetleri yürüterek hükümetin evsizlik üzerine uzun vadeli politikalarını belirlemek amacıyla komite toplantılarında yer almaktadır.

Dışarıdan gruplar ise siyasal otoriteye resmi olarak ulaşamayan veya ulaşmak istemeyen siyaset sürecinde dolaylı bir etki oluşturmaya yönelik çalışan gruplardır. Siyasal otorite bu tür gruplara ya hiç danışmaz ya da arada bir alt düzeyde danışır. Bu gruplar siyasal otorite üzerinde yaptırım gücünü, halka dayalı bir çıkar ifadelendirmesiyle sağlarlar. Dışarıdan gruplarda üç değişik kategori gözlenmektedir. Bunlar; içeridekiler grubuna girmek için çaba sarfetmekle birlikte siyasi organların güvenine ulaşamayıp meşruiyet arayanlar, yöneticilerinin ve örgütün politikalarından dolayı sisteme dahil olmayı başaramamış dışarıda kalmaya mahkum olanlar ve kendi çıkar ve görüşlerini savunmak için siyasi mercilerle bilinçli olarak işbirliğinden kaçınıp, hatta bunu reddederek özerk bir yöntem takip etmek isteyenler şeklinde sıralanabilir (Baumgartner ve Leech, 2001: 1191-1200). Dışarıdan grupların birçoğu ilkelerini ve bağımsızlıklarını korumak için dışarıdan grup olarak kalmayı tercih edebilmektedirler. Örneğin çevre koruma amaçlı çıkar grubu Greenpeace, dışarıdan grup olarak faaliyette bulunarak siyasal otoriteyle ilişkilerinde amacından sapmamış, bozulmamış gruplar olarak etkinlik göstermektedir. Amnesty International ise tarafsızlığını korumak adına hükümetlerle yakın ilişki kurmaktan kaçınarak dışarıdan grup olarak faaliyet göstermektedir.

Çıkar gruplarının içeriden ve dışarıdan grup olarak faaliyet göstermesi, hükümet yapısı ve hükümetin çıkar gruplarına yaklaşımının yanında hükümet değişikliği ile de yakından ilgilidir. Zira içeriden bir grup hükümet değişikliğiyle sistem dışına itilerek dışarıdan gruba dönüşebilir. Bu nedenden dolayı çıkar gruplarının takip ettikleri sistem ve konumlarının ve her türlü faaliyetlerinin hangi hükümet olursa olsun her hükümet döneminde siyasi yapıyı etkileyebilecek güçte olması gerekir.

3.2.3.3. Çıkarlar ve Tutumlar Etrafında Toplanan Gruplar

Çıkar gruplarının literatürde en yaygın olarak kullanılan sınıflandırmalarından biri “çıkarlar” ve “tutumlar” etrafında toplanan gruplar olarak yapılan sınıflandırmadır (Kapani, 1992:198-201). Çıkarlar etrafında toplanan gruplara, üyelerinin ekonomik çıkarlarını, maddi menfaatlerini gözetmek ve geliştirmek amacıyla faaliyet gösteren işveren birlikleri (ticaret ve sanayi odaları, işveren sendikaları, büyük şirketler, holdingler), işçi kuruluşları (sendikalar, sendika konfederasyonları) ve tarım sektörü (çiftçi birlikleri, tarım kooperatifleri) dâhil edilmektedir. Memur sendikaları, esnaf kuruluşları ve tüketici kooperatifleri, meslek kuruluşları da (barolar, mimar ve mühendis odaları vb.) bu grupta yer almaktadır. Ortak “tutumlar” etrafında birleşen çıkar grupları ise paylaşılan bir amaç, gerçekleştirilmesine çalışılan bir ideal, korunmak istenen bir manevi değere dayalı olarak faaliyet gösteren üyeler arasında sosyal bakımdan bir türdeşliğin bulunmadığı toplumun değişik kesimlerinden gelen, değişik mesleklere mensup kişiler tarafından oluşturulmuş gruplardır. Bu tür gruplara örnek olarak çeşitli fikir kulüpleri gösterilebilir. İdeolojik eğilimi ağır basan gruplar ise bu

gruplardan farklı olarak grubun çıkarlarını değişik bir sosyal reform, belirli bir dünya görüşü çerçevesinde gerçekleştirmeye çalışırlar.

3.2.3.4. Örgütlenme Yapılarına Göre Çıkar Grupları

Çıkar gruplarının yapısal formlarını dikkate alarak örgütlenme kriterine göre sınıflara ayıran Gabriel Almond, çıkar gruplarının farklı siyasal sistemlerdeki etkileşimlerini analiz edebilmek açısından işlevsel bir ayırım ortaya koymuş ve bütün siyasal sistemlerde bu tipolojinin uygulanabilir olduğunu ifade etmiştir (Ray, 2004:190). Örgütlenme tipinin esas alındığı bu sınıflandırmada, çıkar grupları anomik, örgütlenmemiş, kurumsal ve örgütlü çıkar grupları olarak dört kısma ayrılmıştır (Almond ve Powell, 1978:171-176).

Anomik çıkar grupları aniden bir kargaşa ve heyecan sonucu ortaya çıkan, eylemleri şiddet eğilimli, resmi bir örgütsel yapıya ve lidere sahip olmayan, geçici amaçlara sahip gevşek koordinasyon yapısına sahip örgütlerdir. Bu tip örgütler organize edilmemiş bireylerden oluştuğu için belirli bir konu hakkında bilgi paylaşımı sonucu kendiliğinden toplanırlar ve toplanmalarına yol açan neden ortadan kalktığında yine kendiliğinden dağılırlar. ABD de 1960'lı yılların sonu ve 1970 li yılların başında Vietnam Savaşına karşı ülke çapında yapılan öğrenci gösterileri, İngiltere'de benzin fiyatlarını protesto eden göstericiler, Fransa'da birtakım isyancılar bu tür çıkar gruplarına örnek olarak gösterilebilir.

Örgütlenmemiş çıkar grupları ise herhangi bir resmi örgüt yapısına sahip olmayan sınıf, etnik köken, ırk, din, cinsiyet ve kültür gibi karakteristik yapılar etrafında birleşmiş bireylerden oluşur. Ortak ilgi alanları veya çıkara sahip bir grup birey, politik olayları şekillendirmek için harekete geçerler, ancak örgütlenme seviyeleri düşük olduğu için bir grup gibi gözükmezler. Katılımcıları, kimi durumlarda birbirine yabancı olduğu ve bu grupların resmi yapıları olmadığı için resmi bir isimleri de yoktur. Anomik çıkar gruplarına göre daha dayanıklı gruplardır. Örgütlenmemiş çıkar grupları hemen her toplumda mevcuttur ve bazı durumlarda toplumsal yapının özelliğine göre gayri resmi bir şekilde hükümetin siyasi faaliyetlerine karşı koordine edilebilirler. Geçici ve gevşek yapıli örgüt niteliğine sahip bu gruplar, bazen resmi yapıli örgütlenmiş çıkar grupları haline de dönüşebilirler. Örneğin, 1955 yılında Alabama'da (Montgomery) Afrika kökenli Amerikalı ve beyaz kadınlar örgütlenmemiş çıkar grupları olarak ortaya çıkmış ve şehir otobüs sistemini boykot etmişlerdir. Bir süre sonra boykot Montgomery otobüsünün ırkçı politikasına karşı sivil haklar hareketine dönüşmüştür (Grigsby, 2012:203).

Kurumsal çıkar grupları ise üyesi olunan kurum gereği yüksek derecede disiplin ve teşkilat yapısına sahip, istikrarlı üyelikleri, açık amaçları olan ve bu doğrultuda hükümete yönelik faaliyetlerde bulunan kurumların oluşturdukları örgütlenmelerdir. Devlet mekanizmasının bir parçası olan ve o mekanizma aracılığıyla etki göstermeye çalışan gruplar olarak bir özerklik ve bağımsızlık özelliğine sahip olmadıkları için gerçek anlamda çıkar gruplarından ayrılırlar (Heywood, 2010:349). Konumları gereği siyasi olarak tarafsızdırlar. Kurumsal çıkar grupları gerçekte grup çıkarlarını korumak için değil, topluma hizmet etmek amacıyla kurulmuşlardır. Ancak grup üyelerinin çıkarlarını ilgilendiren konularda diğer gruplardan farklı olarak, sahip oldukları stratejik konum vasıtasıyla hükümeti içten etkilemeye çalışırlar. Örneğin, bürokrasi kamu hizmeti sağlamak amacıyla kurulmuştur ve hükümet veya üst otoritenin belirlediği hedef ve programlar doğrultusunda faaliyet gösterir. Ancak aynı zamanda kendi çıkarları yönünde siyasi otoriteyi etkileme gücüne sahip olmasının yanı sıra klasik çıkar gruplarıyla ittifaklar oluşturarak (Örneğin, İtalya'da) çıkarların biçimlendirilmesini sağlayan bir güce sahip olabilmektedir.

Örgütlü çıkar grupları ise çıkarları doğrultusunda organize olmuş gruplardır. Bu gruplar kalıcı nitelikte olmalarının yanında diğer örgütlere göre kurumsallaşmış çalışma prosedürlerine sahip olan örgütlerdir. Açık ve kesin ifade edilmiş çıkar ve taleplere sahiptirler. Örgütlenme yapıları yüzünden örgütlenmemiş gruplara göre daha avantajlıdırlar. Çıkar ifadelendirilmesi için kullandıkları taktik ve metotlar diğer

gruplara göre daha meşru algılanmaktadır. Kısaca örgütlü çıkar grupları sahip oldukları personelleri ve maddi kaynaklarıyla beraber uyguladıkları çeşitli strateji ve yöntemlerle kamu politikasını çıkarları doğrultusunda etkilemek için faaliyet gösteren demokratik toplumlarda ve gruplarda bulunan en yaygın çıkar grubu türüdür. Örgütlü çıkar gruplarına, ABD'de AFL-CIO ve İngiltere'deki TUC gibi örgütler ile birçok ülkedeki sendikalar örnek olarak gösterilebilir.

3.3. Çıkar Gruplarının İşlevleri, Araçları ve Yöntemleri

Çıkar gruplarının işlev ve etkinlikleri her toplumun sosyo-ekonomik koşullarına, siyasal sistemin özelliklerine göre değişmektedir. Bu açıdan çıkar gruplarının etkili oldukları alan ve uyguladıkları strateji ve taktikler de fonksiyonel anlamda ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Örneğin siyasal sistemlerinin ve sosyo-ekonomik yapının farklı olduğu İngiltere, Fransa ve ABD gibi ülkelerde çıkar gruplarının etkinlikleri ve siyasal sistem içindeki rolleri birbirinden farklıdır. İngiltere'deki çift partili parlamenter yapı ve seçimlerdeki çoğunluk sistemi, güçlü iktidarlar yarattığı ve sağlam parti disiplini, başbakanın rolünü arttırdığı için bu ülkede çıkar grupları yasama organından çok yasaların teknik yönlerini geliştirmekle yükümlü İngiliz bürokrasisine yönelmektedir. ABD'de ise Temsilciler Meclisi üyeleri, siyasi parti adayı olarak parlamentoya gelmeyip kendi mahalli çıkarlarını kollamakla görevli delege olarak seçildikleri için, sistemdeki zayıf parti disiplinin de etkisiyle çıkar gruplarının etkileşim alanına girmiştir. Fransa'da ise toplumsal yapının bölünmüşlüğü içinde ortaya çıkan çok partili sistemde her parti belirli bir ana çıkarın temsilcisi olmuş, ülkede çıkar gruplarının siyasal parti kurarak seçimlere katılabilmesi ve kazanabilmesi imkanı ve ihtimali çoğu zaman koalisyon şeklinde oluşumların başgöstermesine yol açmış, bu durum da çıkar gruplarının etkinlik alanlarını genişleterek yasama organı, kabine ve yürütme organlarını etkileşim alanına dahil etmesi sonucunu doğurmuştur (Yücekök, 1987:71-72). Çıkar gruplarının ülkeden ülkeye değişen bu etkileşim süreçlerinin yanında bütün çoğulcu demokratik sistemlerde üstlendikleri temel işlevleri vardır.

3.3.1. Çıkar Gruplarının İşlevleri

Çıkar gruplarının bütün çoğulcu demokratik sistemlerde üstlendikleri belli başlı işlevler şunlardır;

3.3.1.1. Çıkarların Birleştirilmesi ve Temsil

Çıkar grupları siyasal partiler tarafından seçim sürecinde yeterince temsil edilemeyen gruplar ve çıkarlar için sözcülük yaparlar. Gruplar özel amaçlarla ilgili oldukları için siyasal partiler gibi katılımı arttırmaya tüm oylara ulaşmaya çalışmak yerine, belirli konular üzerine odaklanıp belirli çıkarları veya görüşleri birleştirirler. Bu kapsamda çıkar gruplarının “fonksiyonel temsil” olarak adlandırılan alternatif resmi temsil sürecini sağladığını ifade edenler olmuştur (Heywood, 2011:137). Ancak bazı çıkar gruplarının üyelerinin değil de dar bir yönetim kadrosunun görüşlerini ifade eden mekanizmalara dönüşmesi, bu örgütlerin daha az demokratik olmalarına neden olmaktadır. Ayrıca çıkar gruplarının hükümet üzerinde etkisi her zaman temsil ettiği çıkarlar veya üyelerinin talepleri doğrultusunda gelişmeyebilir.

3.3.1.2. Siyasal Katılım

Çıkar grupları gün geçtikçe siyasal katılımın önemli bir aracı haline gelmektedir. Örneğin İngiliz halkının yüzde kırk veya ellisi en az bir gönüllü kuruluşa üye iken, yüzde yirmi gibi bir kısmı ise iki veya daha çok gönüllü kuruluşa üyedir. Bununla birlikte bir dizi çıkar grubu dilekçeler, yürüyüşler, gösteriler diğer politik protestolar gibi araçlarla kamuoyunu mobilize ederek, karar alma sürecini etkilemeye dönük katılımı gerçekleştirmektedirler. Siyasal katılımın gelişmesinde grupların

kapasitesi önemli bir unsurdur, ancak grup üyeliği her zaman katılımı beraberinde getirmemektedir. Zira modern grupların kitle üyeliğine dayalı, ağırlıklı olarak finansal destek kaynağı (abonelik ve bağış yoluyla) olarak hizmet veren, kontrol sağlayıcı grup (chequebook groups) olma eğilimleri vardır. Örneğin İngiltere'deki National Trust ve Friends of the Earth gibi çok büyük gruplar bu eğilimi sergilemektedirler (Heywood, 2011:138).

3.3.1.3. Politik Eğitim ve Öğretim

Politika hakkında bildiği birçok şeyi halk, çıkar grupları vasıtasıyla öğrenmektedir. Birçok çıkar grubu politik bilinci yükseltmek ve halk ile iletişim kabiliyetini geliştirmek için çalışır. Gruplar bu amaçla araştırmalar yapmak, web sitesi kurmak, yüksek profilli akademisyen, bilim adamları ve hatta ünlülerin hükümet politikası hakkındaki yorumlarını almak için önemli kaynaklar ayırmaktadırlar. Çıkar grupları, grup içinde ve grup dışında kamu görevi gerçekleştirmek için de aday toplayıp eğiterek yetkili uzman kişiler yetiştirmeyi hedefleyebilirler. Otoriter rejimlerde çıkar grupları gelecek liderler için önemli bir kaynak sağlayıcıdır. Birçok ülkede komünist gençlik örgütleri bu yaklaşımla çalışmaktadırlar (Thomas, 2004:9).

3.3.1.4. Politika Oluşturma

Hükümet politikalarının bir sonucu olarak hükümetler de çıkar gruplarıyla işbirliği içinde çalışmak zorunda kalabilir. Hükümetin öngördüğü birçok politikanın uygulanması için birçok hükümet, çıkar gruplarının onay ve işbirliğine ihtiyaç duyar. Zira güçlü bir çıkar grubunun hükümetin yaptığı bir düzenlemeyi reddetmesi o düzenlemenin etkin ve yararlı bir şekilde uygulanmasına engel teşkil eder. Hükümetler böyle bir riski üstlenmek yerine düzenlemeyi taslak halindeyken çıkar gruplarıyla istişare ederler. Dolayısıyla kamu politikalarının oluşum sürecinde ve diğer süreçlerde hükümet için danışma ve bilgi kaynağı da olan çıkar gruplarının, karar yapım süreçlerine katılımları bir gereklilik olmaktadır. Hükümet bu gruplara karar alma sürecinde danışır ve politik süreci şekillendirmek için ihtiyaç duyduğu özel bilgi ve tavsiyeleri gruplardan sağlar. Bu anlamda çıkar grupları yönetimin işini kolaylaştırarak yönetime yardımcı olurlar. Örneğin Amerika'da Kansas Çiftlik Bürosu, Amerika Federal Devleti Tarım Programı hakkındaki bilgileri ilgililere dağıtma görevi üstlenmiştir (Thomas, 2004:9).

3.3.1.5. Politika Uygulama ve Denetim

Bazı çıkar grupları kamu politikasını şekillendirmeyi denemenin ötesinde, kamu politikasının uygulamaya koyulma sürecinde de önemli derecede söz sahibidir. Örneğin İngiltere'de National Farmers' Union (NFU), tarım sübvansiyonları politikalarının uygulanmasında bakanlıkla ortak çalışma yapmaktadır (Heywood, 2011:139). Yine çıkar grupları özellikle insan hakları ihlalleri konusundaki uygulamalar gibi karar otoritelerinin kendileriyle ilgili olarak verdiği kararların uygulanmasını da denetleyerek kamuoyunu bilgilendirmektedirler.

3.3.1.6. Sosyal Sorumluluk Projeleriyle Siyasal Karar Alma Sürecine Katılım

Çıkar grupları, hem faaliyet gösterdikleri yerlerde halkla iyi ilişkiler geliştirerek onların desteğini sağlamak hem de hükümetle ilişkilerini geliştirmek amacıyla sosyal sorumluluk projelerine girişebilmektedirler. Sosyal sorumluluk projeleri konusunda çıkar gruplarıyla hükümet arasında çoğunlukla karşılıklı protokoller imzalanmaktadır. Hükümetin sosyal sorumluluk ilkelerine önem veren çıkar gruplarına birtakım ayrıcalıklar ve kolaylıklar sağlaması siyasal karar alma sürecinde yer almak isteyen çıkar gruplarını bu yöne teşvik edebilmektedir. Örneğin, sosyal sorumluluk anlayışıyla her yıl gelirinden bir kısmını çocuk eğitimi ve özürli çocukların gelişimine ayıran bir

işletmeye, hükümetin yaklaşımı diğerlerine göre daha ılımlı olacaktır. Çünkü bilinçlenen ve sosyal sorunların önemini hisseden toplum, hükümete toplumun sosyal sorunlarıyla ilgilenmeyen, sorumluluklarını yerine getirmeyen bir gözle bakacağı için çıkar grupları bu yöntemle hem devletin üzerindeki yükü hafifletecek hem de karar alma sürecinde etkili olma yönünde bir güce ulaşacaktır. Çıkar grupları bazen de kendi aralarında oluşturdukları birliklerle sosyal sorumluluk projelerini ortaklaşa gerçekleştirerek evrensel boyutta meşru kuralların uygulanmasını sağlayabilmektedirler. Örneğin, 1997 yılında Dünya Spor Ürünleri Endüstrileri Federasyonu ve ABD Spor Ürünleri Üreticileri Derneği bu alandaki üretim tesislerinde 12 yaş altı çocukları çalıştırmakla suçlanan Pakistan'a yaptırım uygulama yönünde karar almışlardır. Sonradan Reebok tarafından da desteklenen bu kararlar futbol topu üretiminde çocuk işçi çalıştırılıp çalıştırılmadığını denetlemek amacıyla, bağımsız bir denetim sistemi kurulması ve eski çocuk işçiler için okul vb. sosyal programlar hazırlanması sağlanmıştır (Spar ve Yoffie, 1999:562).

3.3.2. Çıkar Gruplarının Kullandığı Araç ve Yöntemler

Çıkar grupları fonksiyonlarını gerçekleştirirken öncelikle karar alma sürecinin merkezine odaklanırlar. Karar alma sürecinde yürütmenin güçlü olduğu sistemlerde çıkar grupları yürütme üzerinde etkili olmak için içeriden grup olma statüsünü kazanmaya çalışırlar. Hükümet ise önemli gruplarla işbirliği süreci geliştirerek hükümet tedbirleri ve önerilen politikalardan etkilenen grupların tepkisini ölçerek hem onların desteğini kazanmak ister hem de bu gruplardan bilgi sağlamak amacıyla faydalanır. Yürütme içinde önemli konuma sahip bakan ve bürokratlar, kararların asıl yürütücüleri olarak çıkar gruplarının hedefinde yer alırlar. Özellikle yüksek bürokratların etkilenmesi karar alma sürecinde uzman ve danışman olarak görev alan çıkar gruplarının isteği doğrultusunda politikaların üretilmesini sağlar. Çıkar grupları, ayrıca çıkarları doğrultusunda devlet kurumlarına kendi görüşlerini destekleyen personelin atanmasını sağlayarak kurumların kendi lehlerine işlemlerini de sağlamaya çalışırlar. Kamu politikasından faydalanmak için bürokrasiyi etkilemeye dönük faaliyetlerine, idarenin soruşturma ve araştırma komisyonlarına temsilci göndermek suretiyle de devamlılık kazandırırlar. Parlamento üzerinde etkili olmaya çalışan çıkar grupları farklı mesleklerden (işadami-avukat-doktor) gelmiş milletvekilleri ile etkileşime geçerler. Çoğu milletvekili, üyesi olduğu çıkar grubunun parlamentodaki temsilcisi konumundadır. Çıkar grupları çoğu zaman çıkarılmasını istedikleri kanuni düzenlemeler konusunda bu milletvekilleri ile temas kurarlar. Özellikle ABD'de görülen, seçim kampanyalarına katılmak ve finansal destek sağlamak gibi yöntemlerle onları etki altında tutmaya çalışırlar. Parlamentoların içinde oluşturulmuş komisyonlar çıkar grupları için uzmanlık alanları açısından ayrı bir hedef noktasıdır. Diğer yandan çıkar grupları yargı organları yoluyla bazı yasaların iptali yoluyla uygulanmasının önlenmesini sağlayabilirler. Çıkar gruplarının, yargı organlarını yasama ve yürütmede uyguladığı yöntemlerle etkilemesi mümkün değildir. Ancak yargı organlarından elde edeceği emsal kararlar, çıkar gruplarının kullanacağı önemli bir güç unsuru olabilir. Bu kapsamda içtihatlar ve idari tasarruflar emsal karar niteliğindedir. Nitekim Fransa'da Devlet Şurasının içtihatları, Batı Almanya ve ABD gibi ülkelerde Anayasa Mahkemesinin verdiği kararlar, hükümete karşı çeşitli çıkar grupları tarafından silah olarak kullanılmaktadır (Yıldırım, 2004:85-89). Ayrıca çıkar grupları kendi alanlarıyla ilgili konularda davalarda taraf olarak yer alıp dava sürecini kamuoyu ile paylaşarak bu yolla kamuoyunu etkileyebilmektedir.

Çıkar grupları bütün bu fonksiyonlarının yanında kullandıkları taktikler ve stratejilerle, sahip oldukları kaynaklarla, amaçlarını gerçekleştirmek için karar otoritelerinden farklı erişim noktalarını hedeflerler. Çıkar gruplarının karar alma otoritelerini etkilemeye yönelik yöntemleri kısaca şu şekilde sıralanabilir.

3.3.2.1. İkna

İkna yöntemi, yasa tasarısının hazırlandığı sırada çıkar gruplarının kendi ortak çıkarları doğrultusunda en geniş faydayı sağlamaya yönelik faaliyetidir. Bu amaçla çıkar grupları öncelikle taleplerinin haklı olduğunu göstermek ve kamu otoritesini ikna edebilmek için raporlar, araştırmalar, yayınlar gibi yöntemleri kullanarak otoriteleri etkilemeye çaba harcarlar. Bu şekilde dikkat çeken gruplar yasa tasarılarının hazırlanması aşamasında sürece dâhil olabilirler. Bu aşamada karar otoritesi yasa tasarısını hazırlayıp çıkar gruplarına görüşünü sorar ya da yasa tasarısını hazırlama aşamasından yazılma aşamasına kadar bizzat çıkar gruplarının bu sürece dâhil olmasını sağlarlar (Akad, 1976:91). Karar otoritesi ise hem teknik bilgi ve uzmanlık gibi konularda yeterli bilgiye sahip olamayacağı için politikalardaki eksikliği ve boşluğu tespit etmek, hem de politikalarına destek sağlamak için bu grupları sürece dâhil eder. Çoğu ülkede karar otoriteleri, çıkar gruplarıyla müzakere etmek için komisyonlar kurar. Örneğin Ekonomik ve Sosyal Konseyler bu amaçla kurulmuş oluşumlardır. İkna yöntemi özünde grupların bilgi ve uzmanlıklarını idari mekanizmaya aktardıkları yöntemidir. Burada önemli olan bu bilgilerin doğru olması ve taleplerin makul mantıklı sınırlar içinde oluşturulup gerçekleştirilebilir olmasıdır.

3.3.2.2. Lobicilik

”Karar mekanizmalarını etkilemek amacıyla yapılan özel girişimler” olarak tanımlanan lobiciliğin doğum yeri ABD’dir. Kongre koridorlarında yapılan kulis anlamında ele alınan lobicilik, kısaca, yasama meclisinde parlamenterlerle temas kurarak çıkartılması istenen kanunu çıkarmak, çıkartılmaması istenen kanunu önlemek amacıyla çıkar grupları tarafından girişilen bir etkileme yöntemidir. Lobicilik kendi işlerini gördürmek isteyen çeşitli çıkar çevrelerince yasama organını etkilemek amacıyla politikacıardan faydalanma olarak da kabul edilmektedir. Örneğin, Almanya’da parlamento komitelerinin içinde çıkar gruplarının büyük ağırlığı vardır. Almanya’daki Çiftçi Örgütü, tarım komitesinin içinde baskın bir konum elde ettiği gibi milletvekilleri ile simbiyotik tarzda bir ilişki de geliştirmiştir. Sonunda söz konusu komite grup çıkarlarının savunulduğu bir yer olarak geçici olarak dejenere olmuş bir yapı sergilemiştir (Thuynsma, 2012:69). Lobicilik doğrudan, dolaylı ve kolektif tarzda yapılabilmektedir. Karar verme mekanizmasındaki kişilerle, yüzyüze iletişim ya da çeşitli iletişim araçlarını kullanarak irtibata geçilmesi şeklinde uygulanan doğrudan lobicilik tekniği, yasama sürecinde pek çok grup tarafından kullanılmaktadır. AB düzeyinde doğrudan lobicilik, Komisyon üyeleri ve görevlileri, Avrupa Parlamentosu milletvekilleri ve çalışanları ve Konseyde görevli üye ülke temsilcileri ile bilgi paylaşımı ve raporlar hazırlama gibi uygulamalarla yapılmaktadır. Bu yöntem üye sayısı, maddi gücü ve seçimlerde etkisi az olan gruplarca kullanılmaktadır. Dolaylı lobicilik ise bu konuda uzmanlaşmış örgütler ve kişilerce yapılmakta olup, bu yolla kitleleri ve medyayı etkileyerek harekete geçirme, kamuoyu oluşturularak karar vericiler üzerinde etki sağlama amaçlanmaktadır. Kolektif lobicilikte ise karar vericiler üzerinde daha büyük bir etki kurma amaçlanmakta benzer amaçları olan çıkar gruplarının bir araya gelerek koalisyon oluşturmaları yoluyla belli bir sorunun çözülmesi amaçlanmaktadır. Maddi olanakların kısıtlı olduğu ve çalışan sayısının yetersizliği durumunda, AB gibi karışık karar alma mekanizmasına sahip yapılarda çıkar grupları bu yolla bilgi ve belgeleri aralarında paylaşarak işbölümü gerçekleştirmektedirler. ABD’de kolektif lobicilik yaygın bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında lobicilik farklı tarzlarda da yapılabilmektedir. Örneğin seçim öncesinde bir çıkar grubunun siyasal partiye yaptığı mali yardım ve bağışlar seçim sonrası dönemde o siyasal parti iktidara geldiğinde çıkar grubuna hizmet olarak geri dönecektir. Yine çıkar grupları parlamenterlerle yakın temas kurarak bu kişilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesini sağlayabilmektedirler. Burada temas kurulan parlamenterin sözü geçen nüfuzlu bir kişi olması ve diğer parlamenterleri etkileyici güçte olması çıkar gruplarının işini kolaylaştıracaktır. Parlamenterlerle kurulan özel ilişkinin boyutu hediyeler verme,

yemekli toplantılar düzenleme, politikacıların ailelerine yönelik birtakım masrafları karşılama şeklinde olabilmektedir (Aktan ve Dileyci, 2007: 208).

3.3.2.3. Siyasi Partiler Yoluyla Etkileme

Çıkar gruplarının siyasal partilerle ilişkisi parti politikasının hükümet politikası üzerinde etkiye yol açacağı ilkesinden yola çıkarak şekillenir. Çıkar grupları için her parti muhtemel bir hükümet veya hükümet ortağı olabilecek bir yapıdır. Partiler muhalefette olsa bile çıkar gruplarının amaçlarına hizmet edebilirler. Bu amaçla çıkar grupları değişik finansman yöntemleri ve bağışlarla partileri destekler ve bu yolla siyasi partileri etkileri altına almaya çalışırlar. Kampanya çalışmaları bu konuda en çok başvurulan yöntemdir. Örneğin Almanya'da Sosyal Demokratlar, genellikle sendika üyelerinin yardımıyla seçimi kazanmışlardır (Thomas, 2004:9). Çıkar grupları seçim öncesinde politikacıların kampanya harcamalarına da yardım ederek milletvekillerinin seçimleri kazanmasına destek olurlar. Yapacakları yardımları da bazen tek bir adayda toplamak yerine bu adayın seçimleri kazanamama risklerini de göz önüne alarak birden fazla adaya destek vermek şeklinde dağıtabilirler (Çaha, 1997:425). Seçilmiş milletvekilleri ise çıkar gruplarına kendilerine sağladıkları destek borçlarını ödemek için onların ortak çıkarlarını gerçekleştirmek yönünde faaliyet gösterirler. Çıkar grupları siyasal sistem içindeki tüm partilerle karşılıklı menfaat ilişkisi içine de girebilirler. Siyasal iktidarla ortak menfaatleri konusunda çatışma yaşadıklarında diğer partileri destekleyerek siyasal iktidarı, grubun menfaatleri konusunda karar almaya yönelik baskı altına alabilirler. Bunun yanında bazı siyasal partiler çıkar gruplarının bir parçası olabildikleri gibi (İngiliz ve Avusturya işçi partileri işçi sendikalarının ürünüdür) bazı çıkar grupları da (etnik gruplar ve çevreci gruplar) da siyasal partiye dönüşüp siyasal sistem içinde iktidar mücadelesine girebilirler. Siyasi partilerin çıkar gruplarına dayalı olarak faaliyet gösterdiği durumlarda çıkar grupları partiler aracılığıyla hükümet üzerinde baskı uygulayabilmektedirler. Benzer menfaatleri savunan çıkar grupları ortak hareket ederek taraftar toplayıp, hükümetin kendi ortak çıkarları konusunda aldığı kararlara karşı, yasama organının denetim yöntemleri aracılığıyla direnebilirler.

3.3.2.4. Kamuoyunu Etkileme

Yüksek profilli içeriden gruplar kamuoyunun görüşleriyle meşgul olmalarına rağmen, kamuoyunu etkileme stratejisi daha çok dışarıdan gruplar tarafından kullanılmaktadır. Çıkar grupları kamuoyunu etkilemeye yönelik olarak iki temel amaç güderler. Birincisi kamuoyuna yeni bilgiler sunmak suretiyle onu aydınlatmak kendi menfaatleri doğrultusunda elverişli bir ortam oluşturmak, diğeri ise temsil ettikleri çıkarların korunması için kanun koyucuya veya hükümete tesir etmektir. Bu amaçla çıkar grupları sürekli değişen bir siyasî ortamda seçmenin değişen ihtiyaçlarına çözüm getirilmesi için seçim sürecini beklemeden kamuoyunun değişen his ve ihtiyaçlarını siyasî ve sosyal yapıya yansıtma görevini üstlenirler. Kamuoyunu belirli konularda uyarırlar ve aktif durumda tutarlar. Çıkar grupları medya yoluyla propaganda aracını kullanarak amaçlarına ve çıkarlarına halkı inandırmaya çalışırlar. Forumlar, basına verilen demeçler, bilim adamlarına hazırlatılıp sunulan raporlar da bu amaçla kullanılır. Propagandanın şekli ise grubun sahip olduğu güce göre değişir. Bu kapsamda çıkar grupları medya ile karşılıklı çıkar birlikteliğine girebilirler. Medyaya günü birlik isteklerini ve görüşlerini bildiren bilgi ve belgeler gönderir bunun karşılığında para ödemesi, abone olma, ticari reklam dağıtma gibi yöntemlerle medya ile ilişkilerini yürütürler (Ay, 1998:82). Bazı çıkar grupları kendi özel yayın organlarını da kurabilmektedir. Özel bir konuda kamu desteği sağlayıp gündem oluşturarak hükümeti dolaylı yoldan etkileyebilir seçim sonuçları korkusuyla hükümetin dikkatini çekebilirler. Dilekçe vermek, yürüyüş yapmak ve gösteri düzenlemek gibi yöntemler kamuoyunu etkilemek amacıyla yapılan faaliyetlerdir. Bu yöntemler rejimleri sağlam temellere oturmuş ülkelerde işe yararken gelişmekte olan toplumlarda, oturmamış demokrasilerde sosyal yapıda ve rejimde tahribat yaratabilmektedir (Akçalı, 1995:147).

3.3.2.5. Doğrudan Eylem

Bu yöntem güçlü çıkar gruplarının etkin şekilde kullanabileceği yöntemdir. Politik bir strateji olarak doğrudan eylem kamu görüşünün şekillendirilmesinde kampanya ile çakışır. Bununla birlikte çoğu siyasi protestolar, konuşma ve ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri düzenleme şeklinde yasalarda ve anayasalarda düzenlenmiştir. Doğrudan eylemde amaç, karmaşa yaratmak veya rahatsızlık vermek suretiyle karar alma sürecinin doğrudan etkilenmesi ve siyasal iktidarın baskı altına alınmasıdır. Grevler, barikatlar, boykotlar ve oturma eylemleri doğrudan eyleme birer örnektir. Sendikalar düşük ücret ve kötü çalışma koşullarına karşı greve gidebilirler. İngiltere’de 1974 yılında maden işçilerinin grevi, erken seçimleri Muhafazakâr Partinin kaybetmesine yol açmıştır. Yine İngiltere’de kelle vergisine karşı yapılan yoğun gösteriler, verginin önce hafifletilmesine sonra da kaldırılmasına yol açmıştır (Göksu ve Bilgiç, 2003: 57). Doğrudan eylem şiddet veya şiddet içermeyen tarzda olabilmektedir. Şiddet içermeyen doğrudan eylem bazen sivil itaatsizlik halini alır. Mektup, telgraf ve telefon gibi yöntemlerle, imza kampanyaları ve e-maillerle çıkar grupları güçlü bir yapıya sahip oldukları kanaatini uyandırabilmektedirler.

3.3.2.6. Tehdit

Çıkar grupları yasanın tasarı aşamasından kanunlaşması sürecine kadarki sürede lobicilik ve ikna yöntemleriyle başarılı olmadıkları durumda tehdide başvurabilmektedirler. Bu yöntem şiddet içermeyen yasal tehditlerden (aleyhte imza toplamak vs.) yasadışı şiddet içeren (gösteri ve şiddet tehditleri) tehditlere kadar uzanmaktadır. Çıkar grupları yasanın istedikleri şekilde çıkmasını sağlayamadıkları durumda yasanın yürürlükten kaldırılması için çaba harcayabilirler. Böyle durumlarda çıkar grupları, seçimlerde muhalefeti destekleyecekleri yönünde tehditlere girişebilmekle birlikte medyayı da kullanarak tehdidin etkinliğini arttırarak kendilerine engel çıkaran karar güçlerini halka şikâyet edebilmektedirler (Akad, 1976:94). Bu yöntem özellikle güçlü çıkar grupları tarafından kullanıldığında etkili sonuçlar doğurabilmektedir. Tehdidin yöneldiği kamu görevlilerinin yeteri derecede otorite sahibi olmaması, tehdidin etkinliği açısından da önemli bir durumdur. Tehdit yöntemi hükümet bunalımlarının yoğun yaşandığı ülkelerde etkili olabilecek bir yöntemdir (Ay, 1998:62).

3.3.2.7. Rüşvet

Çıkar grupları ortak menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacıyla hükümet üyelerine, bürokratlara ve diğer kamu görevlilerine rüşvet de verebilmektedir. Komisyon, ‘yüzde’, ‘haraç’, şeklinde doğrudan veya yılbaşı hediyeleri, bayram hediyeleri, iş yemekleri, yurt dışı seyahatleri gibi dolaylı yollarla gerçekleştirilen rüşvet kamu görevlisinin maaşa bağlanması şeklinde de olabilmektedir. Birtakım medya grupları da çıkar gruplarının menfaatlerini korumak ve kamuoyunu bu yönde bilgilendirmek için onlardan rüşvet alabilmektedir (Ay, 1998:63; Aktan ve Dileyici, 2007: 208).

3.3.2.8. Hükümet Faaliyetlerini Baltalama ve Malî Sabotaj

Çıkar grupları kendi ortak menfaatlerini korumak adına sabotaj anlamında, hükümet politikalarını engelleme ve başarısızlığa uğratma yoluna da gidebilmektedir. Bu yöntem mali sabotaj olarak vergilerin zamanında ödenmemesi şeklinde olabileceği gibi sermayenin gruplarca blok halinde kullanılarak ekonomide geçici krizler oluşturulması şeklinde de olabilmektedir. Çıkar grubunun sahip olduğu mali güçle orantılı olarak etkisi değişen bu yöntemde amaç, hükümetin zor durumda kalmasının sağlanması ve hükümetle işbirliği taleplerinin de reddedilmesi suretiyle onun üzerinde baskı oluşturabilmesidir. Fransa’da çıkar grubu yöneticilerinin üyelerine vergi

vermemelerini, mevduatlarını çekmeleri yönündeki telkinleri sabotaj hareketlerinin örnekleri olarak gösterilebilir (Ay, 1998:82).

Çıkar gruplarının kullandıkları bu yöntemler çoğu zaman birbiriyle iç içe geçmiş şekilde uygulandığı için bunlar arasında tam olarak ayırım yapmak pek mümkün değildir. Ancak çıkar gruplarının etkinliğini sağlamaya yönelik bu girişimlerin başarısı ülkedeki siyasi kültür, kurumsal yapı, parti sisteminin yapısı ve kamu politikasıyla ilgili olduğu kadar, çıkar gruplarının üyelerinin sayısı, finansal yapısının büyüklüğü, siyasal iktidara karşı yaptırım uygulayabilme gücü ve hükümet organlarıyla kurduğu bağlarla da ilgilidir (Heywood, 2010:357-359). Diğer yandan çıkar gruplarının karar yapım süreçlerine ulaşması ülkedeki çıkar grubu sistemiyle de doğrudan ilgili bir durumdur.

3.4. Çıkar Grubu Sistemleri

Çıkar temsili, yönetilenlerin kendi çıkarları doğrultusunda şekillenmiş taleplerini ve fikirlerini örgütlü gruplar aracılığıyla karar otoritelerine iletebildikleri bir ortamda karar otoritelerinin politikalarını etkilemeye yönelik siyasi faaliyetlerden oluşan bir süreçtir. Çıkar temsili çıkar gruplarının faaliyetlerini yürüttükleri siyasal sistemin niteliğine, siyasal kurumların oluşum şekline ve toplumsal yapının özelliğine göre farklılaşarak çıkar gruplarının birbirleriyle ve karar otoriteleriyle etkileşimde bulunduğu çıkar grubu sistemini oluşturur. Çıkar grubu sistemi ulusal ve ulusötesi yapıda çıkar gruplarının karar otoritelerini etkileyebilme şekline bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Buna göre çıkar grubu sistemi çıkar gruplarının karar alma sürecini etkilemek amacıyla ulusal ve ulusötesi yapıda karar otoriteleriyle giriştikleri etkileşim sürecinin şekline göre farklılaşan modeller olarak tanımlanabilir. Bu sistemler ulusal ve ulusötesi çıkar grubu sistemi olarak iki şekilde incelenebilir.

3.4.1. Ulusal Düzeyde Çıkar Grubu Sistemleri

Ulusal düzeyde çıkar grubu sistemi, çıkar gruplarının ulusal karar alma süreçlerinde ne şekilde rol aldığını veya ulusal karar otoriteleriyle etkileşim süreçlerinin ne şekilde gerçekleştiğini ifade eden bir kavramdır. Ulusal düzeyde çıkar grubu sistemleri, çoğulcu çıkar grubu sistemi, özerk olmayan çıkar grubu sistemi ve korporatist-neokorporatist çıkar grubu sistemi olarak üç başlıkta sıralanabilir.

3.4.1.1. Çoğulcu Çıkar Grubu Sistemi

Çoğulcu çıkar grubu sistemi, bireylerin çıkarlarını ifadelendirdikleri gruplarda özgürce örgütlenerek, yine özgürce örgütlenen bu grupların kendi aralarında eşit koşullarda oluşmuş bir rekabet ortamında pazarlığa girişmeleri sürecinde, tüm çıkarların harekete geçirilebileceği ve hiçbir grubun rakip grubu saf dışı bırakıp kaynak dağıtımını ve denetimi yapamayacağı demokratik açıdan meşru sayılan bir ortamda devlet kurumlarının açık tarafsız ve parçalı olma gerekliliği ilkesine dayalı olarak siyasal karar alma sürecini etkilemeye yönelik faaliyetleri esas alır. Çoğulcu çıkar grubu sisteminde toplumdaki çıkarlar çok sayıda grup tarafından temsil edilmekle birlikte siyasal iktidar bu gruplardan sadece birini hepsinin temsilcisi olarak kabul etmemektedir. Grupların iktidarı etkilemek için birbiriyle sürekli yarış içinde olması yani çıkar grupları arasındaki çekişme sağlıklı demokrasilerin bir işareti olarak görülmektedir. Siyasi iktidar ise hiçbir grup veya çıkarın her hangi bir dönem boyunca üstünlük elde edemeyeceği bir biçimde parçalanmıştır (Dahl, 1956:145). Çoğulcu çıkar grubu sistemine göre, demokratik toplumlarda siyasal kararları şekillendiren asıl mekanizma devlet kurumları olmayıp, çıkar gruplarının siyasal karar alma süreçlerindeki bu kurumları etkilemeye yönelik faaliyetleridir. Bütün çıkarların örgütlenme ortamının olduğu bu yapıda bütün gruplar ve örgütler hükümete ulaşma gücüne sahiptir ve karar alma sürecinde dikkate alınırlar. Bu gruplar siyasal taleplerini etkili bir kamu politikası haline dönüştürerek siyasal karar alma organlarını etkileyerek iktidarın tek taraflı ve basit bir yapıyla sınırlı kalmasına engel olurlar. Çoğulcu çıkar grubu sisteminin temeli,

zor da olsa iktidarı toplumda yayabilme, bunun yanında siyasal iktidarın kamu rızasına dayandırılması ve aynı zamanda halkın seçtiği temsilcilerle de iktidarın paylaşılmasına dayanmaktadır (Baggott, 1995:33). Bu sistemde amaç devleti asgariye indirmek değil, çıkar gruplarının dinamiği ile onu etkilemektir. Devletin görevi de çıkar gruplarının taleplerine cevap vermektir. Devletin güçlü konumda bulunmasına, iktidarın kaynaklarını elinde tutarak ve bu kaynakları dağıtan bir yapıda olmasına izin verilmez. Çoğulcu çıkar grubu sisteminde olması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir;

- Toplumun bütün sektörleri çıkar grupları sisteminde temsil edilmeli veya istediği zaman bir çıkar grubu oluşturabilmelidir. Buna göre ne kadar çok örgütlü çıkar grubu oluşturulursa bu gruplarca oluşturulan rekabet, hiçbir çıkar grubunun sonsuza kadar hüküm sürmeyeceği ilkesinden yola çıkarak katılımcı olmayan bireyleri yönetimin yanlış uygulamalarından koruyacaktır (Zeigler, 1988:3-4).

- Gruplar arasında güç dengesinin eşit olarak dağıtılması gerekmektedir. Gruplardan hiç birisinin karar alma sürecinde bir üstünlüğü olmamalı, tersine kamu politikasını belirlemede veya etkilemede bütün grupların önemli olanaklara ve fırsatlara sahip olması gerekmektedir (Wilson, 1990:4-5).

Çoğulcu çıkar grubu sisteminin görüldüğü ABD ve İngiltere gibi ülkelerde çıkar grupları ile karar otoriteleri arasındaki etkileşim süreci analiz edildiğinde bu ülkeleri çoğulcu bakış açısından iyi liberal demokrasiler kılan asıl unsurun anayasal düzenlemelerden ziyade, içinde bulunulan toplumun doğası olduğu görülür. Nitekim bu tip toplumlar, "açık" toplumlardır ve iktidar pek çok farklı noktada dağılmıştır. Farklı gruplar, çok farklı kaynakları harekete geçirebildiği için de, iktidar genellikle kümülatif değildir. Bireyler kendilerini ifade etmekte özgürdürler ve çeşitli çıkarlarını geliştirmek üzere örgütlenebilir ve seferber olabilirler (Pierson, 2000:117-119).

3.4.1.2. Özerk Olmayan Çıkar Grubu Sistemi

Bu sistem, toplumsal yapıda keskin ideolojik ayrılıkların olduğu ülkelerde bu ideolojik ayrılıkları temsil eden siyasal yapıların kendi ideolojileri doğrultusunda oluşturduğu örgütlenmeler ile ortaya çıkar. Dolayısıyla toplumsal yapıda sosyal, mesleki, eğitim ve ekonomik alanlarda her ideolojik eğilimin kendine bağlı örgütleri oluşmuştur. Grup oluşumu özerk olmayan bir yapıya dayandığı için çıkar gruplarının faaliyetleri bağlı bulundukları siyasal oluşumun izlediği politikaya göre şekillenir ve onlar tarafından denetlenir. Grubun amacı, grup çıkarının gerçekleştirilmesinden ziyade temsil edilen toplumsal kesimin veya örgütün politikasını desteklemektir. Örneğin İtalya ve Fransa'daki çeşitli işçi sendikaları, köylü ve gençlik örgütleri, Katolik Kilisesi ve Sosyalist ile Komünist Partiler tarafından oluşturulmuş ve onlar tarafından denetlenen gruplardır (Kalaycıoğlu, 1984:324). Hem İtalya hem de Fransa ideolojik ayrılıkların olduğu ülkelerdir ve bu ülkelerde çıkar grupları, bürokrasi ve siyasal partiler arasında kurulan yakın ilişkiler, özerk olmayan çıkar gruplarının sistem içindeki konumunu anlamak açısından önemli örnekler oluşturmuşlardır.

Fransa'da çıkar grupları sistemdeki ideolojik ayrılıklarla siyasi olarak bölünmüşlerdir. Fransız çıkar grupları sisteminde model sosyalist, komünist, ılımlı ama bazı bölgelerde aşırı sağ gruplar ve Katolik grupların yanı sıra ılımlı ve radikal bölünmelerin olduğu gruplar şeklinde parçalı bir yapı sergiler (Bell, 2002:124).

Fransa gibi ideolojik ayrılıklarla bölünmüş bir diğer ülke İtalya'dır. İtalya'nın tarihsel geçmişten gelen birtakım özelliklerine göre şekillenen ideolojik ayrılıkları siyasal sistemini de doğrudan etkilemiştir. İtalya tarihinde Rönesans, kültürel birlik sağlamanın aksine ayrıcı bir hareket olmuştur. Ardından gelen Faşizm, ülkede birlik sağlamamış aksine Faşizme karşı direniş, birlikçi olması gereken yapıyı ayrıcı hale getirmiştir. İtalya akrabalık bağlarının ön planda olduğu bir ülkedir. Çıkar grupları bu etkileşim çerçevesinde bürokrasi ile yakın ilişkiler kurmuştur. Çıkar grupları ve devlet arasında kurulan ilişkiler daha çok danışma eğilimlidir. Çıkar grupları ve bürokrasi arasındaki etkileşim doğrudan gerçekleşebildiği gibi akrabalık ve kardeşliğe yakın bağlarla veya siyasal partiler yoluyla dolaylı yoldan da gerçekleşebilir (Raadschelders, 2003:355). Bu tür ilişkiler Fransa ve İtalya dışında İspanya ve Yunanistan'da da

görülmektedir. Buralarda bürokratik ilişkilerin içinde her seviyede paralel hiyerarşi vardır. Ulusal sistemde bu ilişki yerele kadar her seviyede siyasal parti sistemi içindeki kontrolle tamamlanmaktadır. Sistem içinde normal politik kanalların dışında politika yapımını etkileyici bütün teşebbüsler (gösteri ve şiddet de dâhil) meşru olmayan etkileşim kanalı olarak endişe uyandırır.

Özerk olmayan çıkar grubu sisteminin uygulandığı ülkelerde çıkar grupları oluşum açısından bağımsız hareket edememektedir. Çoğu bir ideolojik örgütlenmenin hegemonyası altında faaliyet gösterirken bir kısmı ise ülkedeki siyasal partilerin veya bürokrasinin etkisi altında ya da onlara eklemlenerek faaliyet göstermektedir. Sistemde birçok çıkar grubu vardır ancak bunlar eşit ortamda karar verme sürecinde etkin rol oynamadıkları gibi hükümeti etkilemede kullandıkları araçlar da yeri geldiğinde meşru olmayan usullerle gerçekleşmektedir. Özerk olmayan çıkar grubu sisteminin görüldüğü ülkelerde dikkat çeken diğer bir unsur, bu ülkelerin tarihsel yapılarından gelen birtakım özelliklerin geleneksel temsil anlayışında yer bulması ile çıkar grubu sistemini şekillendirdiğidir.

3.4.1.3. Korporatist-Neokorporatist Çıkar Grubu Sistemi

Korporatizm özel bir tip çıkar grubu sistemi ile karar alma sürecini ifade eden bir kavramdır. Aynı zamanda bir ideoloji, bir devlet tipi, ekonomik bir model veya bir toplum türünü belirtmek için de kullanılmaktadır. Korporatizm, kamu politikalarının oluşmasında ve uygulanmasında grup olarak örgütlenmiş çıkarların birbirleriyle ve devletle işbirliği yapmalarını esas alır. Schmitter korporatifi, sivil toplumun örgütlü bir biçim almış çıkarlarıyla devletin karar alma yapılarını birbirlerine bağlayan bir çıkar ya da davranış temsil sistemi, özel bir model veya ideal bir tip kurumsal düzenleme olarak tanımlamıştır (Schmitter, 1974:86). Çıkarların yönetim sürecinde temsili, karar yapım sürecine katılım ve uzlaşma korporatist sistemin temel unsurlarıdır. Ancak bu unsurlar korporatizmde meslek ve sınıf çıkarlarını korumaya yönelik olarak işletilmez. Korporatizm sınıf ve çıkar mücadelesinin reddedilmesi ile eğer toplumda bir çıkar çatışması varsa bu çatışmaya da son verilmesi esasına dayanır (Göze, 1993:322-323). Korporatizm sınıfsal ayrımı ve çatışmaları öne çıkardığı için sosyalizme, çıkarların farklılığını öne çıkardığı için çoğulculuğa karşı çıkan bir sistemdir. Onun yerine toplumsal gruplar arasında dayanışmayı esas alır.

I.Dünya Savaşı sonrası İtalya ve Almanya'da güçlü bir devlet olma ideali ile gündeme gelen korporatizm, ekonominin yönetiminde kurumsallaşmayı esas alarak, korporasyonlar aracılığıyla devletin ekonomiyi yönlendirmesi anlayışına dayalı olarak gelişme göstermiştir. İlk ortaya çıktığında faşizmle özdeşleştirilen korporatizm anlayışı, II. Dünya Savaşı sonrası, dönemin sosyo-ekonomik konjoktürü ve değişen devlet anlayışı ile beraber yerini liberalizm ve parlamentarizmle uyumlu çağdaş bir korporatizm anlayışına bırakmıştır (Wiarda, 1997:16-22). Zira 1929 ekonomik krizine kadar devletin ekonomiye müdahale etmemesi öngörülürken, İkinci Dünya Savaşından sonra devletin hem sosyal, hem de iktisadi alanda etkin rol alması yönünde yaklaşımların güçlenmesinin bir sonucu olarak, çıkar gruplarının faaliyetleri artmış, sonuçta devlet ekonomik istikrarı sağlamak ve toplumu yönetebilir kılmak şeklinde iki ayrı sorunla karşı karşıya kalmıştır. 1940'lı yıllardan 1950'li yıllara kadarki siyasi yapılanma çoğulcu nitelik taşıdığı için, işçi sendikaları, meslek örgütleri gibi çıkar gruplarının rekabet ortamında devletten ve hükümetten talepleri artmıştır. Korporatizm ise bu noktada bu tür sorunların aşılması için devletin birtakım çıkar örgütleri ile işbirliğine girilerek hükümet politikalarının oluşumuna ve uygulanışına bu grupları ortak etmesi yönünde önemli rol üstlenmiştir. Ancak bu işbirliği sürecinin oluşturulması ulusal sistem içinde korporatizmin tüm unsurlarıyla beraber yapılmasını gerektirmektedir. Korporatist sistemi işlevsel kılan bu şartlar aynı zamanda bir ülkedeki sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel kurumsallaşmış diğer unsurlarla da uyumlu olmayı gerektirmektedir. Örneğin ülkedeki ücretlilerin büyük bir bölümünü temsil eden merkezileşme derecesi yüksek bir sendikal örgütlenmenin oluşturulması korporatizmin ilk şartıdır. Bunun yanında tekelci temsil gücüne sahip bu sendikal kuruluşların

üyelerine ilişkin ekonomik ve sosyal politikaların oluşmasında rol oynayan, komite, kurul vb. oluşumların karar alma süreçlerine dâhil edilmeleri gerekir. İşveren kesiminde de benzeri oluşumların gerçekleşmesi durumunda işçi-işveren ve kamu kuruluşları arasındaki işbirliği korporatif bir nitelik kazanmaktadır (Makal, 2002:175). Bu kapsamda ulusötesi sistemde korporatist yapının oluşum şartlarını dikkate aldığımızda sistemleri korporatist yapıyla ilişkilendirilecek ülkeleri üç başlıkta sıralayabiliriz (Sroka, 1995:4):

- Korporatist yapının zayıf olduğu ülkeler: Fransa, İtalya, İngiltere
- Korporatist yapının ılımlı olduğu ülkeler: İrlanda, Almanya, Belçika, Finlandiya, Hollanda

- Korporatist yapının güçlü olduğu ülkeler: İsveç, Norveç, Avusturya

Korporatizm her ülkenin siyasal ekonomik ve sosyal yapısına göre farklı uygulamalar ve farklı sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Örneğin endüstrileşmiş batı toplumlarında korporatizm uygulamaları liberal, toplumsal ve neo kavramlarıyla ifade edilirken, az gelişmiş ülkelerde korporatizm devlet korporatizmi veya otoriter korporatizm olarak nitelendirilmektedir. Neokorporatist sistemin olduğu ülkelerde çıkar grupları devlet içindeki uygulamalara dâhil olma işlevinde özerk hareket edebildikleri için bu ülkelerde önemli siyasal kararlar büyük çıkar gruplarıyla yapılan ve anlaşmayla sonuçlanan görüşmelerin ardından, devletçe alınmaktadır (Wilson, 1990:35). Diğer yandan devlet korporatizminde ise çıkar gruplarının özerklikleri mümkün olmamakta, çıkar grupları hükümet tarafından şekillendirilerek denetim altına alınmaktadır. İtalya, Portekiz, İspanya, Brezilya, Şili, Peru, Meksika, Yunanistan gibi ülkelerde farklı dönemlerde devlet korporatizmi uygulamaları görülmüştür (Schmitter, 1974:104). Otoriter korporatist uygulamaların ön planda olduğu Ortadoğu ve Asya ülkelerinde ise korporatist örgütler ülkelerdeki rejimlerle ilişkili olarak çoğulculuğu zayıflatmak tek tip sendika yaratmak amacıyla, oldukça baskıcı bir yaklaşımla birer sosyal kontrol aracı olarak kullanılmışlardır. Örneğin Güney Kore’de 1946 yılında kurulan Koreliler Sendikası Federasyonu’nun yöneticilerinin hükümetin onayı ile seçilmiş olması, sonraki yıllarda da ülkede sendika çokluğunun yasaklanması ve her işletmede tek sendikanın kurulması yönünde alınan kararlar ülkede otoriter korporatist uygulamaların baskın olduğunun göstergesidir.

3.4.2. Ulusötesi Çıkar Grubu Sistemi

Ulusötesi çıkar grubu sistemi, ulusötesi sistemde faaliyet gösteren çıkar gruplarının ulusal ve ulusötesi karar alma süreçlerinde oynadıkları roller, ulusal ve ulusötesi karar otoriteleriyle girdikleri etkileşim süreçlerinin ne şekilde gerçekleştiğini ve ulusötesi karar otoritelerinin de kendi çıkarları doğrultusunda ulusal karar alma süreçlerini etkileme yönünde faaliyetlerinden oluşan toplu bir süreci ifade etmektedir. Ulusötesi kavramı dar anlamda ulusal sınırlar dışındaki alanlar için kullanılırken geniş anlamda, bir devlet içindeki grup ve bireylerle başka bir devlet içindeki grup ve bireyler arasındaki, hükümetin dış politika organları tarafından kontrol edilemeyen, ilişkileri, koalisyonları ve ulusal sınırları boyunca gerçekleşen etkileşime dönük tüm faaliyetleri esas alır (Archer, 1992:1; Nye ve Keohane, 1971: 330). Ulusötesi kavramının etrafında şekillenen ulusötesi sistem kendi içinde birçok unsuru barındırmaktadır. Bu unsurlar, başta hükümetler-arası kuruluşlar ve hükümetler-dışı kuruluşlar olmak üzere, uluslararası kurallar ve hukuk, uluslararası normlar, ad hoc gruplar, anlaşmalar, global konferanslar, Uluslararası Sanayi ve Ticaret Odası’nın kural ve faaliyetleri gibi global yönetimin parçalarını da oluşturan özel yönetim unsurlarından oluşur (Karns ve Mingst, 2010: 4-14). Bu sayılan unsurlara ek olarak ulusötesi sistemin önemli bir diğer unsuru ise çıkar gruplarıdır.

3.4.2.1. Ulusötesi Aktörler Olarak Çıkar Grupları

Çıkar gruplarının faaliyetlerinin ulusal sınırları aşması ile birlikte bu gruplar ulusal sınırlar boyunca hükümetle etkin lobi faaliyetlerine girişmesinin yanında başka

devletlerde de lobi kampanyası yürüterek çeşitli karar yapım süreçleriyle etkileşime girmektedirler. Bunun yanında ulusötesi düzeyde politik arenada üyelerinin çıkarlarını korumak için hizmet sağlama, bilimsel ve teknik araştırmaları destekleme, ideolojik, kültürel, dini fikirleri yayma gibi eylemlerde de bulunmaktadır. Çıkar grupları bu eylemlerini gerçekleştirmek için ulusal sınırları aşarak, birbirleriyle iletişim ağları ve ittifaklar kurmak suretiyle ulusötesi yapıda koordine olmaktadır. Çıkar gruplarının ulusötesi yapıda koordineli faaliyet göstermesi sürecine kadar uzanan etkinlik alanının bu grupların tarihsel süreçlerinin çok eskilere dayanması ile bağlantılı olduğu kabul edilmektedir. Zira bu grupların tarihsel kökenleri modern devletten daha eskiye dayanmaktadır.

Devlet yöneticilerinin sınırları içinde tek egemen oldukları ve devletleri dışında bir merciye bağlı olmadıklarını ifade eden, devletleri bürokratik, diplomatik ve askeri kurumsallaşmaya yönelten Westphalia Barışı'ndan (1648) önce, British East India Company gibi ticari kuruluşlara benzer ulusötesi aktörlerin ideoloji ve fikirlerin yayılmasında önemli rol üstlendikleri bilinmektedir (Meissner, 2005:54). Diğer bir deyişle geçmişten bu güne kadar dünya politikasında, devlet asla tek başına bağımsız aktör olarak yer almamıştır. Fikirlerin, ideolojilerin, sosyal, politik, ekonomik ve kültürel faktörlerin global çapta sürekli yayılması devleti tek başına bağımsız aktör olmaktan alıkoymuş ulusal, uluslararası veya uluslararası çok katmanlı bir yapı içinde farklı aktörlerin de sisteme dâhil olmasını zorunlu kılmıştır. Ulusötesi sistemde hükümetler-dışı örgütlerin oluşum ve faaliyetlerinin uluslararası nitelikte olması bu örgütlerin politik aktörlerle etkileşime girdiklerinde geçişken bir yapı sergilemeleri, kavramları, inançları, doktrinleri ve doğmaları birbirlerine çok çabuk iletmelerini mümkün kılmıştır. Bu ilişkiler globalleşme ile birlikte daha da hızlı devam etmektedir.

Globalleşme ile sosyal ilişkilerin sınırları aşması ve dünyanın sınırların olmadığı sosyal bir çevreye doğru yol alması, çıkar gruplarının faaliyet alanlarını da sınırları aşan boyutlara taşımıştır. Çıkar grupları bir yandan yeni sistemde ulusötesi yapıda var olabilme ve bu yapıya hâkim olabilme çabası içine girerken diğer yandan uluslararası bir üyelik elde ederek, çevresel kampanyalar ve hayır işleri gibi çeşitli faaliyetleri ile fayda sağlamaya çalışarak, devletle yarışır konuma gelmişlerdir. Örneğin Greenpeace ve Friends of the Earth gibi çıkar grupları, insanoğlunun karşılaştığı doğal çevresel problemlerle ilgili gündem oluşturabilme güçleriyle çevresel problemlerin tek bir ülkeyle sınırlandırılmayacağını bu tür problemlerin çözümünde ulusötesi bir yaklaşımın tercih edilmesi gerektiğini protestolarla dile getirmişlerdir (Heywood, 2010:362). Çıkar gruplarının devletler de dâhil birçok diğer kuruma göre ulusötesi konumda olduklarını ortaya çıkaran bir gelişme 1992 de Wolfgang Pricher hareketi ile yaşanmıştır. Wolfgang Pricher, British Dam Society'e (BDS) karşı başlattığı protestolarla ve çeşitli uyarılarla halkın gözünde baraj yapımına yönelik faaliyetlerin prestijini azaltmakta oldukça başarılı olmuştur (Meissner, 2005:55). Pricher karşı hareketi bir dizi çıkar grubunun oluşmasına yol açarken eylemlerin sadece devlet sınırları içinde değil aynı zamanda ulusötesileşmesini sağlaması açısından son derece önemlidir. Çıkar grupları sadece birbirleriyle değil diğer kuruluşlarla da artan oranda bağlantı içindedirler. Onlar yerel, ulusal, ulusötesi ve uluslararası seviyede değişik sorun alanlarının yanı sıra insan hakları, yardımseverlik ve çevresel etki gibi sosyal sorun alanlarında da faaliyet gösterirler. Diğer organizasyonlarla, ulusal ve uluslararası yapıdaki diğer aktörlerle ve kendi aralarındaki ilişkileri de dikkate aldığımızda çıkar gruplarının etkileşim seviyesini kısaca üç başlıkta özetleyebiliriz:

- Çıkar gruplarının birbirleriyle ilişkileri
- Çıkar grupları ile hükümetlerarası örgütler arasında veya bu örgütlerin kurumları ile kurdukları ilişkiler
- Çıkar grupları ile hükümetler arasındaki ilişkiler

Her üç seviyede çıkar grupları çeşitli strateji ve taktikleri de kullanarak geniş alanlara yayılmış sorunlarla ilgili olarak diğer aktörler üzerinde global baskı ortaya koymaktadırlar.

3.4.2.1.(1). Ulusötesi Çıkar Grubu Yaklaşımları

Ulusötesi sistemde çıkar grupları yukarıda belirtilen etkileşim seviyeleri çerçevesinde amaçlarını gerçekleştirmek için birtakım strateji ve taktikler geliştirmişlerdir. Bu strateji ve taktikler ulusötesi yapı içinde faaliyet gösteren tüm örgütlü çıkar gruplarının amaçlarını gerçekleştirmede çok önemli araçlardır. Çıkar gruplarının bu strateji ve taktiklerden hangisini seçeceği sahip oldukları kaynaklara, faaliyetlerinin kapsamına ve amacına göre değişmektedir. Bazı çıkar grupları sadece tek bir strateji ve taktik yöntemini benimserken, diğer bazıları birkaç yöntemi bir arada kullanabilmektedir. Burada strateji daha özel yaklaşımları, geniş planlı hamleleri veya çeşitli lobi girişimlerini ifade etmek için kullanılırken, taktik ise özel politik tercihlerin desteklenmesinde kullanılan belirli eylem veya teknikleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Her iki kavram da birbiriyle iç içe bir yapı sergilemektedir. Çıkar grupları farklı stratejik yaklaşımlara göre taktik belirlerler.

Ulusötesi sistemde çıkar gruplarının kullandığı farklı strateji ve taktiklere yönelik dört yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar: Güç Yaklaşımı, Teknokratik Yaklaşım, Koalisyon Oluşturma Yaklaşımı ve Halka Yakın Mobilizasyon şeklinde ifade edilebilir (Meissner, 2005:56-59).

3.4.2.1.(1).(a).Güç Yaklaşımı

Bu yaklaşımda çıkar grupları hem ulusal hem de uluslararası çevrede etkin karar otoriteleriyle bağlantı kurmayı hedefleyerek bu yolla devletleri ve diğer kurumları etkilemek için birtakım girişimlerde bulunurlar. Bağlantı kurma yöntemi, devlet içindeki hükümet kurumları veya devletin resmi görevlileri ile doğrudan iletişim kurma şeklindedir. Çıkar grupları bu yolla devlet kurumlarındaki güç sahibi temel karar vericileri ve bu karar vericilerin gerçekleştirdikleri politik talimatları hedeflerler. Örneğin hükümetin bir bakanı ile (bakanın ilgili birimi tarafından gerçekleştirilen bir politikayı değiştirmek için) yakın iletişim kurularak etki altına alınabilir. Ulusal veya uluslararası politik sistemlerde kurum yöneticileri ve resmi görevlileri ile çıkar grupları arasında kurulan doğrudan iletişim yöntemi güç yaklaşımının içinde kullanılan taktiklerden sadece biridir. Bunun yanında çıkar grupları hükümete özel birtakım tanıtım faaliyetleri, kongre görüşmeleri öncesi hükümetin işlemlerini doğrulayıcı yaklaşımlar sergileme, yönetimle ilgili işlemlerde aracılık faaliyetleri üstlenmek gibi özel teknikleri de etkileyici araçlar olarak kullanırlar. Ayrıca çıkar gruplarının üyeleri de arabulucu olarak, devlet ve vatandaş arasında etkili lobinin oluşturulmasında önemli rol oynarlar. Toplumun önde gelenleri veya çıkar grupları önemli karar yapıcılarla bağlantı kurarak onları bu şekilde etkilemek isterler. Ek olarak çıkar grupları kamuoyunun fikrini değiştirmek veya seçim sonuçlarını etkilemek yoluyla hükümet politikalarını değiştirmeye yönelik teşebbüslerde de bulunabilirler. Bu yöntem genellikle siyasi partilerin kampanyalarına fon sağlamak, oylama sonuçlarını kamuoyuyla paylaşarak seçmenleri etkilemek, seçim konulu araştırma sonuçlarını halka açıklamak, halkla ilişkiler kampanyalarının başlatılması gibi yöntemlerle yapılabilir. Bunun yanında lobicilik yapmaya göre daha az etkili yöntemler olarak, çıkar gruplarının karar vericileri de kapsayan mektup yazma kampanyaları, telgraf mesajları kullanmaları, halkla ilişkiler kurma çabaları gibi yeni iletişim kanalları geliştirmeleri yanında koktail partileri gibi sosyal faaliyetlerle, finansal katkılar ve hediyeler sunma gibi yöntemlerle de karar vericilerle dolaylı iletişim kurlmaları mümkündür. Karar vericiler ile doğrudan kişisel iletişim politika değişikliklerini sağlamada çok etkili olsa da yüksek riskli bir stratejidir. Bu yolla oluşacak bir başarısızlık aktörlerin uzun vadede etkilerinin azalmasına ve meşruluğunu kaybetmesine yol açabilir (Mingst, 1995:238).

3.4.2.1.(1).(b).Teknokratik Yaklaşım

Bu yaklaşımda çıkar grupları hem hukuk sistemi hem de hukuk sisteminin uygulanmasına yönelik usul mekanizmaları ile ilgili bilgilerini kullanırlar. Bu bilgi

onlara ulusal ve uluslararası sisteme ait hukuksal mekanizmaların işlerliğine dair bilgileri nasıl kullanacaklarını ve yükümlülüklerinin neler olduğunu öğrenmelerini sağlar. Bu yöntemle çıkar grupları, belirli amaçları başarmak, negatif politik eğilimler hakkında dikkat çekmek, kurumlara idari müdahale başlatmak veya dava açmak gibi eylemleri, sonradan gelen diğer iki yöntemle bağlantılı olarak gerçekleştirirler. Çıkar grupları böylece kamuoyunda ilgisiz aktörler olarak algılanmaz ve diğer aktörlere bu süreçleri öğreten ve öğrenme kapasitesi olan aktörler olarak kabul görürler. Teknokratik yaklaşım çıkar gruplarının, kendi örgütlerinin alt seviyelerindeki üyeleri ile bağlantılı olduğunda çok etkidir. Dava dâhil teknokratik yaklaşım örnekleri arasında, hükümet dışı örgütlerin ilgilendiği politik konuları belirlemek, bir uluslararası örgütün yapısal değişikliğini ve uluslararası bir forumu şekillendirmek gibi oluşumlar gösterilir. Çıkar gruplarının strateji olarak teknokratik yaklaşımı tercih etmesinin birtakım dezavantajları vardır. Bir kere dava açma yöntemi çok pahalıdır ve çoğu zaman son çare olarak kullanılır. Çoğu çıkar grubu uzun süreli hukuk mücadelesini başlatmak ve devam edip sonuçlandırmak için yeterli finansal kaynaklara sahip olmayabilir. Bunun yanında çıkar gruplarının örgütsel yapısının dava aktivitelerini gerçekleştirmeye uygun yapılandırılmış olması gerekir. Ancak tüm çıkar grupları için bu mümkün değildir. Çoğu çıkar grubu dava açıp sürdürme ve sonuçlandırma konusunda kurumsal kapasiteye sahip değildir. Teknokratik yaklaşımı kullanacak çıkar gruplarının etkili olabilmeleri için kampanyalarının başında bilinçli karar vermeleri buna göre aktivite için kaynak ayırmaları gerekir. Çoğu çıkar grubu bu çeşit bir çalışma yapmak için yapılarında önceden oluşturulmuş hukuk departmanından faydalanmaktadır (Berry, 1977:225).

3.4.2.1.(1).(c). Koalisyon Oluşturma Yaklaşımı

Çıkar grupları bu yaklaşımı genellikle ulusal aktörlere yönelik olarak kullanır. Ulusötesi sistemde çıkar gruplarının diğer ulusal çıkar gruplarıyla koalisyon oluşturması için öncelikli olarak aralarında ulusal politik konsensüs oluşturmaları gerekir. Ancak koalisyon oluşturma sürecinde, çıkar grupları arasında yaşanan bağlantı sorunları, sosyal iletişim ağlarına nüfuz etme ve ulusal sınırlar boyunca grup katılımının oluşturulması gibi engellerin aşılması gerekir. Böyle bir yapının oluşturulması sağlanabilirse çıkar grupları ulusötesi kuruluşlar tarafından global aktörlerden biri olarak kabul edilirler. Ayrıca kamuoyu kavramı da bir devlet içindeki bireylerle sınırlandırılmayacak ulusötesi bir niteliğe sahip olacaktır. Çünkü çıkar grupları ve diğer aktörler arasındaki spesifik politik sorunlar hakkındaki fikir ve görüşler devlet sınırlarının ötesinde mobilize olup birleşebilirler. Ulusötesi sistemde koalisyon oluşturmuş çıkar gruplarının belirli bir politik sorun konusunda öncü hareket etmeleri ve ilgili sorun hakkındaki duruşları karar otoritelerinin o soruna yaklaşımını büyük ölçüde etkileyecektir. Zira koalisyon oluşturmuş her çıkar grubunun üyeleri ve destekçileri söz konusu sorun alanında harekete geçerek bir anda mobilize olabileceklerdir. Bunun yanında böyle bir ortamda çıkar grupları ulusal sınırları boyunca lobicilik yapmaya başladıkları zaman uluslararası ilişkiler içine dâhil olmuş etkili birer aktör olurlar. Koalisyon ortamında bir devletin içindeki çıkar grupları ile başka bir devletin içindeki çıkar grupları politik bir konu üzerinde aynı duruşu sergileyip güç birliği yapabildikleri gibi bilgi alışverişi ve öneri getirme yoluyla sözkonusu politik soruna destek veya karşı birleşik strateji de geliştirebilirler. Örneğin bir dizi farklı devletlerin içindeki çevresel çıkar grupları politik destek veya karşı kampanyalar için birbirleriyle taktiksel ittifak kurabilirler (Meissner, 2005:58). Bu amaçla kaynaklarını birleştirebilirler. Günümüz ileri teknoloji dünyasında koalisyonlar tek devletle de sınırlandırılmayacağı için sorun ağları kısa sürede bütün küreye uzanabilir ve böyle ağların oluşturulmasında çıkar grupları aktif rol üstlenirler. Bu ulusötesi sorun ağları, çıkar grupları arasında birtakım karmaşık koalisyonlar oluşturabildiği gibi, aynı zamanda onlar arasında çatışma ortamının oluşmasına da yol açabilmektedir. Çıkar grubu ulusötesi sistemde birlikte çalışacağı partnerlerini bulabilirse, hemfikir olduğu bu çıkar gruplarıyla muhtemelen koalisyon da oluşturmuş olacaktır. Bu şekilde bir koalisyon yapısı gereği genellikle

değişik lobilerin (aynı yolla aynı politikayı etkilemek için hepsinin istediği) doğrudan stratejik çıkarlarını yansıtacaktır. Bu stratejik çıkarlar doğrultusunda çok sayıda çıkar grubu bu ulusötesi sistem içinde uzmanlıklarını paylaşarak ve politik ağ içindeki bir soruna dikkat çekerek birbirleriyle sürekli etkileşim içinde bulunacaklardır. Çıkar gruplarının sayısında zamanla oluşacak artış, lobi kaynakları ve yeni koalisyonlar oluşturabilme anlamında ilk zamanlarda karışık olmayan sorun ağlarını karışık hale dönüştürerek, politik değişim sürecinde taleplere cevap vermek zorunda kalan karar otoriteleri üzerinde daha çok baskı oluşmasına yol açabilecektir. Çıkar grupları ise böyle bir değişim ortamı içinde gerekli kaynakların koordine edilmesi ve geliştirilmesi görevini üstleneceklerdir. Koalisyon oluşturan çıkar grupları arasında oluşturulan sorun ağları etkili bir araç olarak belirli politikalara karşı lobi oluşturmak için kullanılabilir. Çıkar grupları sorun ağları aracılığıyla savunma amaçlı ortak çalışmalar gerçekleştirilebilir aralarındaki iletişimi kolaylaştırabilirler ancak bu yolla yönetimi etkileme yetenekleri de sınırlanabilir. Koalisyon oluşturan çıkar grupları etkilerini arttırabilmek için personel, para, seçim ve iletişim kaynaklarını birbirleriyle paylaşma yoluna gidebilir, güçlerini birleştirebilirler.

3.4.2.1.(1).(d).Halka Yakın Mobilizasyon

Çıkar grupları birkaç devletin sınırları boyunca yaygın halk katılımını eş zamanlı olarak koordine edebilirler. Buna “halka yakın mobilizasyon” denilmektedir. Bu kapsamda çıkar grupları, doğrudan ya da çekışmeli olarak veya ideolojik ikna yoluyla taban desteğini birleştirmeye çalışırlar. Bu amaçla girişimi destekleyen politik aktörlere kampanya katkıları sağlama, mektup yazma ve topluluk liderleri ile kişisel bağlantılar da dâhil çok önemli taktikler kullanırlar. Kitle iletişim araçlarından faydalanırlar. Bir sorun hakkında kamuoyunu haberdar etmek ve harekete geçirmek için gazete ve dergilerden duyuru yapmak amacıyla faydalanırlar. Bazen de politik bir sorun hakkında çıkar grubunun duruşunu sergilemek için ünlü kişilerden faydalanırlar. Örneğin Survival International, Amazon yağmur ormanlarındaki baraj projesinden etkilenecek yerliler adına düzenlenecek kampanya için Amerikan sinema oyuncusu Harrison Ford’dan destek istemiştir (Meissner, 2005:59). Bunlara ek olarak çıkar grupları sorun alanları ile ilgili olarak basın toplantıları düzenlemek ve halka broşür dağıtmak, medya ve hükümet yetkililerine özel politik konular hakkındaki şikâyetleri iletmek gibi faaliyetlerde de bulunurlar.

Ulusötesi sistemde çıkar gruplarının kullandığı temsil stratejisi hükümet kurumları ve devletler ile uluslararası politik sistem ve devlet içindeki topluluklar arasında bağ kurma açısından boşluk yarattığı için eleştirilmektedir. Bunun yanında her çıkar grubunun uyguladığı taktik farklı olabilir. Örneğin belirli bir politik çekişme içine dâhil olan çıkar grubu aynı fikirdeki başka bir çıkar grubunun uyguladığı stratejiden farklı bir strateji kullanabilir. Burada her yaklaşımın başarısı ulusal ve uluslararası bağlamda bu yaklaşımların kullanılma durumu ve çıkar grubunun spesifik yapısına göre değişmektedir. Bundan başka ulusötesi sistemin politik yapısı da hangi yaklaşımın kullanılabilirliğini belirler ve buna göre çıkar grubunun mevcut kaynaklarını sınırlandırabilir. Eğer personel yetersizse başka bir çıkar grubu ile var olan koalisyonu kuvvetlendirmeyi ve kurmayı tercih edebilir. Ayrıca fayda maliyet değerlendirmesi ve çıkar konusu ve amacın başarılması da uygulanacak stratejinin türünü belirler. Çıkar grupları böylece karşı lobi konuları ve savunma eylemlerini nasıl yönlendireceklerini hesaplayarak rasyonel bir şekilde hareket ederler. Sonuçta çıkar grupları devlet dışı kuruluşların eylemleri ve hükümet politikalarını etkilemek için ulusötesi yaklaşımları sayesinde uluslararası politik alanda aktif rol oynarlar.

3.4.2.2. Ulusötesi Karar Otoriteleri ile Çıkar Gruplarının Etkileşimi Çerçevesinde Ulusötesi Çıkar Grubu Sistemi

Ulusal sistemlerden farklı olarak ulusötesi karar alma süreci çok farklı bir yapıda şekillenmiştir. Ulusötesi sistemde farklı amaçlı birçok örgüt bulunmaktadır ve bu

örgütlerin almış oldukları kararlar global yönetim sistemini şekillendirmektedir. Ulusötesi karar otoriteleri olarak da adlandırılan bu örgütler araştırma kapsamında Global Yönetim Örgütleri ve Global ve Bölgesel Örgütler olarak iki kısımda incelenmiştir.

3.4.2.2.(1).Global Yönetim Örgütleri

Ulusötesi yönetim sistemi içinde çıkar gruplarının şekillenmesi ve katılım dinamikleri çoğu ulusal ortamda gözlemlenenden oldukça farklıdır. Ulusal yönetim sistemi içinden ulusötesi yapıya doğru yol alan çıkar grupları global karar vericiler tarafından kontrol edilen global yönetim sistemi ile karşılaşılır. Global yönetim sistemi içinde hakim konumda olan global yönetim örgütleri birden fazla devlet veya bölgeyi etkileyen sorunların çözümünü sağlamak amacıyla entegrasyon geliştirmeye yönelik çaba gösterirler. Bu örgütler yaptırım gücü zayıf bir tür sosyal hareket olarak değerlendirilse de global yönetim sistemi içinde bir tür karar otoritesi olarak faaliyet gösterip, global yönetimle ilgili kuralları, anlaşmaları ve standartları geliştirmeye çaba harcarlar. Bu tip örgütlerin üyelikleri genellikle ulusal devletlerden oluşmaktadır. Uluslararası sistemde birçok acil sorunun dile getirilmesi için çaba gösteren bu örgütler, global karar yapım süreci içinde meşruiyetlerini koruma ve otorite inşa etme gibi iki temel sorunla mücadele ederler Global yönetim sistemi içinde ön planda olan bu örgütlerden birkaçı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.2. Global Yönetim Örgütleri (Koppell, 2009:2).

ASTM American Society for Testing & Materials (ASTM International)
BCBS Basel Committee on Banking Supervision
CITES Convention in the Trade of Endangered Species
FLOI Fairtrade Labeling Organization International
FATF Financial Action Task Force on Money Laundering
FSC Forest Stewardship Council
IEEE Institute of Electronics and Electrical Engineers
IASB International Accounting Standards Board
IAEA International Atomic Energy Agency
ICAO International Civil Aviation Organization
IEC International Electrotechnical Commission
ISO International Organization for Standardization
ISA International Seabed Authority
ITU International Telecommunications Union
IWC International Whaling Commission
ICANN Internet Corporation for Assigned Names and Numbers
MSC Marine Stewardship Council
UC Unicode Consortium
UPU Universal Postal Union
IMO International Maritime Organization
WIPO World Intellectual Property Organization
W3C World Wide Web Consortium

Ulusötesi sistemde global sorunlara yaklaşım tarzı ve yapısal oluşumu nedeniyle eleştirilen bazı uluslararası örgütlerin yerini günümüzde global yönetim örgütleri

almıştır. Örneğin uluslararası örgütlerden Birleşmiş Milletler'in, rutin ve zaafı olan bir örgüt olarak sorunları göz ardı etme ve çözmede yetersiz kalması, IMF'nin ise üyeler arasındaki etkinin belirgin dengesizliği ile karar yapım sürecine halkın katılmaması ve şeffaf çalışmaması gibi konularda eleştirildiği bilinmektedir (Koppell, 2010:2). Global yönetim örgütleri çalışma sistemi içinde zorlayıcı birtakım araçlar yerine "bağlılık (bağlı olma)" ilkesine dayalı olarak faaliyet göstermektedir. Zira siyaset bilminde zorlayıcı devlet tabanlı uygulamaların tutarsız ve siyasi manipülasyonlara yol açan sonuçlar doğurması bu tür uygulamaların değersiz kılınmasına yol açmıştır. Global yönetim örgütleri hükümet ve çeşitli çıkar gruplarını "bağlılık" ilişkisi çerçevesinde sürece dahil ederek onlara çeşitli sorumluluklar yüklemiş ve sonuçlardan da sorumlu tutmuştur. Özellikle çıkar grupları global yönetim örgütlerinin yapısında, yönetiminde, karar verme sürecinde önemli bir unsur olarak yer almakla birlikte (Koppell, 2010:19-20) bazı çıkar grupları global yönetim örgütlerinin hukuken veya fiilen üyesi konumunda bulunarak karar alma sürecine yapısal olarak dahil olmuşlardır. Özellikle örgütlenmiş çıkar grupları, örgütlenmemiş ve yaygın çıkarları temsil etmeyen diğer çıkar gruplarına göre daha fazla dikkate alınarak sistem içinde güçlü ve etkili bir yapı oluşturmuşlardır. Bu anlamda kamu çıkar grupları kolektif bir çalışma ve katılımı sistemde etkin olabilmekle birlikte, ticari ve sanayi ağırlıklı gruplardan oluşan firma çıkar grupları global yönetim örgütleriyle etkileşimde daha ön planda yer almaktadır. Bu gruplar liderler ve bürokrasi ile sık sık istişarede bulunarak, bilgi ve analiz sağlama, öneri ve eleştiriler sunma gibi yöntemlerle global yönetim örgütlerini etkilemeye dönük faaliyetler geliştirmişlerdir. Örneğin, International Accounting Standards Board (IASB) tarafından önerilen düzenlemelerle ilgili raporlar, finansal sektörde faaliyet gösteren çıkar grupları tarafından yayınlanmıştır (Koppell, 2006:10). Diğer yandan global yönetim örgütleri çıkar grubu sistemi açısından kendine has karma bir model ortaya koymaktadır. Karar yapım sürecine çıkar bölümlerini doğrudan dahil eden bu örgütler, çıkar bölümlerini çıkar temsil örgütleri aracılığıyla değil tek tek firmalar olarak sürece entegre etmiştir (Koppell, 2010:21).

3.4.2.2.(2). Global ve Bölgesel Örgütler

Ulusötesi sistemin önemli unsurlarından biri de global ve bölgesel örgütlerdir. Global ve bölgesel örgütlerin ulusal sistem içinde etkililiği ile ulusal sistemde örgütlenmiş çıkar gruplarının ulusötesi sistemde etkinliği, karşılıklı etkileşim sürecini oluşturarak ulusötesi çıkar grubu sisteminin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Ulusötesi sistemdeki kuruluş, şirket ve birliklerin benimsediği politikalara ulusal sistemdeki kuruluş, şirket ve birliklerin uymak zorunda olması, ulusal çıkar gruplarını ulusötesi olmak yolunda bir dönüşüme itmiştir. Örneğin temelde bir ulusal çıkar grubu olan TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), bölgesel bir örgüt olan Avrupa Birliği içinde faaliyet gösteren UNİCE (Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe) içinde yer almaktadır.

Global ve bölgesel örgütlerin yapısı ulusötesi çıkar grubu sisteminin şekillenmesinde önemli role sahiptir. Bu örgütler hükümetler-arası kurulabileceği gibi hükümetler dışı kuruluşları da kapsamaktadır. Hükümetler-arası örgütler, ülkeler arasında kurulur ve uluslararası hukuk kurallarına ve düzenlemelere göre hareket ederler. Hükümetler-dışı örgütler ise, genelde ulusötesi şirket ve birliklerden, derneklerden oluşurlar. Farklı ülkelerden kişiler arasında kurulur ve ulusötesi seviyede iç hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterirler. Bununla birlikte global ve bölgesel örgütlerin bir kısmı birleşmeler (entegrasyon veya bütünleşme) bir kısmı ise kuruluşlar şeklinde oluşturulur. Birleşmeler genellikle ekonomik amaçla kurulurken kuruluşlar işbirliği esasına dayalı olarak faaliyet gösterir. Birleşmelerde bir üst organa yetki devri varken kuruluşlarda bir üst otoriteye yetki devri yoktur. Örneğin Avrupa Birliği birleşmeye örnek teşkil ederken, BM kuruluş olma özelliğine sahiptir. Global ve bölgesel örgütlerin kurulma amacına yönelik ortaya konulan yaklaşımlar iki görüş etrafında şekillenmektedir. Bunlardan realist görüşü destekleyenler, ulusötesi sistemdeki yapıyı 'güç' ve 'çıkâr' mücadelesi olarak tanımlarken, idealist görüşü destekleyenler

barış ve düzenin kurulmasına yönelik bir çabaya dikkat çekmişlerdir. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı sonrasında, ilk uluslararası siyasal örgütlenme modeli olan Milletler Cemiyeti'nin (MC) idealist yaklaşıma uygun olarak kurulduğu ifade edilmiştir. (Emiroğlu, 2006:103-136). Diğer yandan global ve bölgesel örgütlerin ulusötesi sistemde zaman zaman çıkar grupları gibi işlev görmesi realist yaklaşımı destekler nitelikte sonuçların ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Global nitelikli örgüt olan BM (eski adıyla Milletler Cemiyeti), ikinci dünya savaşından sonra savaş sonrası ortaya çıkacak anlaşmazlıkları çözmek için kurulmuş olsa da soykırım, insan hakları, kadın ve çocuk hakları, çalışma yaşamının düzenlenmesi, çevrenin korunması gibi global sorunlarla ilgili çalışmalar yapmış, yaptığı bu çalışmalar ve aldığı kararlarla üye ülkelerin karar otoritelerini doğrudan etkilemiştir. Diğer yandan ulusötesi sistemde çıkar grupları ile Birleşmiş Milletler arasındaki etkileşim birçok uluslararası örgütten farklı olarak resmi bir prosedüre dayandırılmıştır. BM Şartı'nın hazırlanması sırasında çıkar grupları BM'nin Ekonomik ve Sosyal Konsey'inde güvenli resmi danışman statüsü olmayı başarmıştır (Koppell, 2006:17).

Ulusötesi sistemin çok önemli aktörlerinden biri de çok uluslu şirketlerdir. Bazen ulusötesi şirketler olarak adlandırılan çok uluslu şirketler birden fazla ülkede kar elde etmek için sanayi ve ticari faaliyetler yürüten global nitelikli güçlerdir. Tahminen dünya ticaretinin üçte ikisinden fazlası beş yüz çok uluslu şirket tarafından kontrol edilmektedir ve Hudson Bay Company ve British East India Company gibi çok uluslu şirketler üç yüzyılı aşkın süredir faaliyet göstermektedir (Stolberg, 2006:123). Ulusötesi şirketler geniş kitlelere istihdam sağlamalarının yanında sahip oldukları maddi gücün avantajlarını da bir arada kullandıklarında yatırım yaptıkları yerlerde çok etkili bir çıkar grubu olabilmektedirler. Bu şirketler farklı ülkelerde maliyetleri azaltma amacıyla yatırım yaparken aynı zamanda yatırım yaptıkları ülkelerdeki siyasi karar alıcıları kendi çıkarları doğrultusunda etkilemek istemektedirler. Çok uluslu şirketler yatırım yaptıkları ülkelerde güçlerini kullanarak, bu ülkelerdeki karar otoriteleriyle güç paylaşımına giderek karar alma sürecinde etkin olmakta, çoğu zaman da bu ülkelerle çıkar çatışması yaşayabilmektedirler. Prachi, çok uluslu şirketlerin yatırım yaptıkları ülkelerdeki siyasi etkileri ve yönlendirmelerini kısaca şu şekilde özetlemiştir (Prachi, 2011:1):

- Çok uluslu şirketlerin aktiviteleri sadece ekonomik alanla sınırlı olmayıp, siyasal eylemlerde de rol alırlar ve onları yönetirler.
- Bulundukları ülkelerde sahip oldukları ekonomik güç vasıtasıyla karar yapım sürecini etkilemeye çalışırlar.
- Bu şirketler vasıtasıyla ekonomik gücün bir ya da birkaç elde yoğunlaşması durumunda politik özgürlüğün devam edip etmeyeceği konusunda büyük bir soru işaretinin ortaya çıkmasına yol açarlar.
- Özel bir çıkar için gruplaşmaktadırlar. Seçimlerde, bir siyasal partinin üyelerini ve partileri finanse edebilmektedirler.

Günümüzde siyasal partilerin mali kaynaklara sahip olması ve bu mali kaynakları yönetebilmesi seçimlerde başarılı olması açısından çok önemlidir. Çok uluslu şirketler seçimlerde siyasal partilere mali kaynak sağlayarak bu yolla istedikleri siyasal partinin iktidara gelmesini sağlayarak, gelişmekte olan ülkelerin siyasal kontrolünü ele alabilmektedirler. Bu bağlamda, Lockheed skandalı olarak bilinen Batı Avrupa ülkelerindeki hükümet yetkilileri ve politikacıları ile Japonya'nın karıştığı rüşvet olayı örnek olarak gösterilebilir. Japonya başbakanı, uçakların satın alımı sırasında hile yaptığını kabul ederek, rüşvet olayından dolayı istifa etmek zorunda kalmıştır. Dr. V. Gauri Shanker LTS Araştırma şirketinin yönetiminde kaleme aldığı "Taming Giants: Transnational Corporation" adlı araştırma tezinde çok uluslu şirketlerle ilgili olarak dikkate değer bazı tespitler yapmıştır. V.Gauri çok uluslu şirketlerin Hindistan ve Endonezya'da politik katkı sağlamak ve memurlara rüşvet vermek için nasıl gizli fonlar ayırdığını açıklamıştır. Bununla birlikte çoğu zaman bir öncü gibi hareket eden çok uluslu şirketler, kendi hükümetlerinin çıkarı için ev sahibi ülkelerin iç işlerine müdahale ederek politik istikrarsızlıklara da sebep olabilmektedirler. Bununla ilgili olarak Şili'deki Solcu Aliened hükümetinin

devrilmesinde American International Telephone and Telegrap şirketinin oynadığı rol dikkate değer bir örnektir (Prachi, 2011:2).

Ulusötesi çıkar grubu sisteminin şekillenmesinde global nitelikli örgütlerin yanı sıra bölgesel nitelikli örgütler de önemli bir role sahiptir. Bölgesel nitelikli örgütlenmeler üye ülkelerin çıkar beklentisi üzerine kurulmakla birlikte üye ülkelerin kişileri, şirketleri, endüstrileri, fikirleri ve politik tutumlarının belirli bir etkileşim sürecinde bir araya gelmesini sağlar. Bu etkileşim süreci bölge içinde belirli çıkarlar etrafında kümelenmiş birçok grubun ulusal ve bölgesel karar alma süreçlerinde etkili olmak yönünde birtakım girişimler ortaya çıkaracağı gibi bu grupların etki derecesine göre bölgesel örgütlerin aldıkları kararların ulusal karar alma mekanizması üzerinde oluşturacağı dönüşümlü bir etkiye de yol açabilir. Ulusötesi çıkar grubu sistemi açısından bölgesel örgütlenmenin karar alma mekanizması bu sürecin işlerliği açısından önemlidir. Karar alma sürecinde ortak karar alma veya hukuki bir organın bulunmadığı coğrafi alanla sınırlı ve ticarete dayalı bölgesel örgütlenmelerde, çıkar gruplarının faaliyet alanı tek tek üye devletin karar otoriteleri olurken, ayrı bir kurumsallaşmış ulusüstü karar alma mekanizması olan bölgesel örgütlerde çıkar grupları kurumsallaşmış bu yapıda etkili olan kurumlara yönelik faaliyet göstereceklerdir. Bu kapsamda bölgesel nitelikli örgütlerden en çok öne çıkanlar AB, AGİT, NATO, OECD'dir. Bu örgütlerden NATO hükümetler-arası askeri ve siyasi nitelikli bölgesel bir savunma örgütü olarak faaliyet göstermektedir. NATO'nun çıkar gruplarıyla etkileşimi üye ülkelerin çıkar grupları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Her NATO ülkesinde hükümet-dışı potansiyel çıkar grupları bulunmaktadır. Bu çıkar grupları sivil-asker ilişkilerinde önemli rol üstlenerek NATO'nun genişlemesini teşvik için yasal süreci başlatma yönünde girişimlerde bulunmaktadır. Böylece karar yapım süreci öncesi NATO, çıkar grupları vasıtasıyla sivil etkileşimi gerçekleştirmiş olmaktadır (Segel, 2000:16). Diğer bir bölgesel örgüt olan OECD ise üye ülkelere mali istikrarını korumada, ekonomik büyümeyi, istihdam artışını ve yüksek yaşam standartlarını sağlamada yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. OECD globalleşen ekonomiyle birlikte başlangıçta işveren ve işçileri kapsayan çıkar gruplarıyla etkileşimini, zamanla diğer çıkar gruplarını da kapsayacak şekilde genişletmiştir. OECD ülkeleri sivil toplumla istişare ve bir dizi iletişim çabaları ile üye devletler üzerinde etki oluşturulabilmekle beraber OECD'nin yönetim sürecinde çeşitli kamu çıkar grupları anahtar etmenler olarak yer almaktadır (OECD, 2005:128).

AB ise bölgesel bir örgüt olarak kurumsallaşmış ulusüstü karar yapım sürecine sahip ekonomik ve siyasi bir birlik olarak, bölgesel bütünleşmenin en ileri boyutunu oluşturmasıyla diğer bölgesel örgütlerden farklı bir yapıya sahiptir (Çelebi ve Yalçın, 2008:1-18). AB içinde ulusal çıkar gruplarının birbirleriyle ve AB kurumlarıyla etkileşimi ile ulusötesi yapıda edindikleri konum, ulusötesi çıkar grubu sisteminin oluşumu ve gelişimi açısından örnek bir model oluşturmaktadır. AB tüm bu yönleriyle tezin ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır.

Grup teorisi demokrasinin şekillenmesinde bireyden daha çok grup çıkarlarının önemine dikkat çekmektedir. Çıkar grupları doğrudan siyasal otoritelerin kararlarının etkilenmesine odaklandıklarından karar alma süreçlerinin önemli aktörleri olarak yöneten – yönetilen ilişkilerinin şekillenmesinde belirleyici olurlar. Grupların bu niteliği sadece ulusal düzeyde açıklayıcı bir gösterge değildir. Uluslararası düzeydeki otorite ilişkilerinin çözümlenmesinde de uluslararasılaşan grup çıkarlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Globalleşme ile birlikte dünyamızda yaşanabilecek değişimin anlaşılmasında bu grupların ulusötesi düzeyde geliştirdikleri etkileşimlerin izlenmesinin önemli olacağı da grup teorisyenleri tarafından dile getirilen diğer bir görüştür. Hiç şüphesiz bu açıdan Avrupa Birliği süreci çıkar grupları ile uluslararası otoriteler arasındaki ilişkilerin nasıl bir gelişme göstereceğine ilişkin en açıklayıcı ipuçlarını barındırmaktadır. Bu etkileşimi ele almadan önce AB süreci ve kurumlarının üzerinde durulması gerekmektedir.

4. AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİ VE KURUMSAL YAPISI

Avrupa Birliği (AB), Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, Lüksemburg, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, Finlandiya, İsveç, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovenya, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan'ın üyeliğinden oluşan 28 üyeye sahip bölgesel bütünleşme örgütüdür. Uluslarüstü yapısı, kendine özgü ortak politikalarına yönelik standartları, hukuku ve anayasası, ekonomisi ve para birimi ile ulusötesi sistemde önemli bir gücü temsil etmekte olan Birlik, insan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı ilkeleri üzerine kurulmuştur. Bu değerler çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hâkim olduğu bir toplumda tüm üye devletler için ortaktır (AB Genel Sekreterliği, 2011:3). Ayrıca "barışın garanti altına alınması", "birlik ve eşitlik", "dayanışma" ve "güvenlik" prensipleri de bu niteliklere eklenmektedir (Borchardt, 2000:11-13).

AB'de bütünleşmeye yönelik böyle bir birlik oluşturma çabaları çok eski dönemlere dayanmakta bütünleşme zemininde ekonomik faktörler başta olmak üzere sosyal ve siyasi faktörler önemli rol oynamaktadır.

4.1. Avrupa Birliği'nin Doğuşu

Avrupa kıtasında bütünleşme süreci Roma İmparatorluğu'na kadar giden çok eski bir geçmişe sahip olmakla birlikte teorik anlamda tartışılan fikir ve kuramlarla varlık göstermektedir. Avrupa'da ulus-devletler arasında zaman zaman gerçekleşen savaşlar ve yine zaman zaman imzalanan barış anlaşmaları bütünleşme düşüncesinin oluşmasında ve ivme kazanmasında önemli rol oynamıştır. Aydınlanmanın ünlü düşünürü J.J.Rousseau, uluslarüstü niteliğe sahip bir feodal birlik yoluyla Avrupa'nın birleştirilmesi teklifinde bulunmuş, 1795 yılında Immanuel Kant "Avrupa Birleşik Devletleri" fikrini ortaya atarak Avrupa bütünleşmesi fikrinin öncüleri olmuşlardır (Gönlübol, 1964:34; Delanty, 2004:105). Ancak Avrupa'da bütünleşme 19.yy'a kadar düşünce temelli bir yaklaşım olarak kalmış, 19.yy'da gerçekleşen birtakım gelişmeler bütünleşme sürecini gerçekleştirmeye yönelik atılımlara sahne olmuştur. Bu dönemde iki ayrı birleşme hareketi gerçekleşmiştir. Bu hareketlerden ilki 1834 yılında Alman Devletleri Arasında Gümrük Birliği'nin (Zollverein) kurulması, diğeri ise 1838-1870 yılları arasında uygulamaya dökülmüş olan İtalya Birliği fikridir. Sanayi devrimiyle birlikte ulus devletlerin iç pazarlarının ürünlerin satılması için yetersiz hale gelmesi, ticari engellemelerin olmadığı serbest ticarete dayanan ekonomik birlik düşüncesini güçlendirmiştir. 1819'da Prusya' da Maasen Tarifesi'nin kabulüyle de ilk kez iç ticari engeller kaldırılmış, ardından kademe kademe ekonomik bütünleşmenin gerçekleştirilmesini hedefleyen Alman Gümrük Birliği ile ilk defa devletler-üstü bir otorite oluşturulmuştur (Erhan, 2009:3-4). Avrupa kıtasında bu anlamda bir gümrük birliği yakın zamanda gerçekleştirilememiş, 19.yy.'ın son çeyreğinde Fransız-Alman rekabeti kıtada birliğin sağlanmasına engel olmuştur. Bütünleşme süreciyle ilgili çalışmalar, takip eden dönemde I.Dünya Savaşı ile kesintiye uğramış iki büyük savaş arasındaki dönemde ise çalışmalar devam etmiştir. II. Dünya Savaşı bu sürecin dönüm noktası olmuş, bu savaşta yaşanan kayıplar ve savaş sonrası yaşanan gelişmeler devletler arasında bütünleşmenin kaçınılmaz olduğu konusundaki fikirleri güçlendirmiştir. Öyle ki, II. Dünya Savaşı sonrası refah ve kalıcı barışı tesis etme arayışı konfederatif bir yapı üzerinde anlaşma çabalarını hızlandırmış ancak bu çaba, 1945'de Avrupa'nın doğu ve batı Avrupa olarak bölünmesi nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. Takip eden dönemde Avrupa bütünleşme sürecine yönelik federalist arayışlar hız kazanmış, uluslararası işbirliği sürecini uygun bir şekilde şekillendirecek bir bütünleşme modelinin ne olacağı ve nasıl gerçekleştirileceği konusunda bu görüşle birlikte pek çok görüş ortaya atılmıştır. Bütünleşme sürecine ivme kazandıran bu teori ve görüşlerden en çok öne çıkanlar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

4.1.1. Avrupa Bütünleşmesinin Teorik Temelleri

Avrupa bütünleşme sürecine yönelik model arayışlarında iki görüş ön plana çıkmaktadır. Bunlardan biri birbiriyle ilişkili geniş alanlardaki ulusal sorunların uluslarüstü nitelikte Avrupa kurumları vasıtasıyla çözüleceğini öngören "topluluk modeli" diğeri ise mevcut ulus devlet sistemi ile sorunları çözmeyi öngören ve ondan daha az radikal bir gidişatı öngören "geleneksel ve konfederal model" dir. Her iki model de daha çok farklı ulusal çıkarların gerçekleştirilmesinde, Avrupa'da geçerli olabilecek teknik ve politik yöntemlerin ne şekilde sağlanacağı kaygısını kavramsallaştırmaya yönelik bir çabanın ürünüdür (Parsons, 2003:1). Bu modellerden en çok destek bulmuş "topluluk modeli"nin ardından yapısalcılık, kurumsal yaklaşım, neofonksiyonalist yaklaşım, subranational (uluslarüstülük) ve düşünsel yaklaşım şeklinde pek çok yaklaşım ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımlardan da federalist yaklaşım, işlevselci yaklaşım, yeni işlevselci yaklaşım, hükümetlerarasıcılık ve inşacılık (konstruktivizm) en çok öne çıkan yaklaşımlar olarak dikkat çekmiştir.

4.1.1.1. Federalist Yaklaşım

Otoriteler arasında güç dağılımına dayalı anayasal düzenlemelerle barış ve refahın sağlanmasını öngören bir yaklaşımdır. Buna göre ulus-devletlerin birbirlerinden ayrı olma durumu aralarında çatışmalara ve hatta savaşa yol açabileceğinden Avrupa ülkelerinin bu tür sorunları aşmaları için anayasal bir güç dağılımına dayalı barışçıl bir federal çatı altında birleşmeleri gerekir. Özellikle 1950 ve 1960'lı yıllarda etkili olan bu yaklaşım AB bütünleşme sürecine, yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa ölçeğindeki güç odaklarını dâhil ederek bunlar arasında diyaloga dayalı tamamlayıcı bir ilişki kurulmasını öngörmektedir. Federalizmin gerçekleştirilmesi sürecinde kurucu anlaşma veya devletlerarası pazarlıkla yapılan hükümetler-arası anlaşmanın ulusüstü yapılanmayı ortaya çıkarabilmesinin yanında, derinleşme sürecine de işaret etmesi bu yaklaşımı sıkı bir AB bütünleşmesi sağlanabilmesi açısından cazip kılmıştır. Ancak Count Coudenhove-Kalergi, Altiero Spinelli, Alcide de Gasperi, Paul Henri Spaak, Walter Hallstein, Carl Friedrich gibi siyasi öncülerin fikri temellerini attığı ve Avrupa bütünleşmesi için hayata geçirmeye çalıştıkları federalizmin, savaş sonrası koşullar, bütünleşmenin kurumsallaşmaması ve genişleme politikalarını açıklamak konusunda yetersiz kalması tartışmalı bir yaklaşım olarak kalmasına yol açmıştır (Mercan, 2011:69).

4.1.1.2. Fonksiyonalist (İşlevselcilik) Yaklaşım

David Mitrany tarafından 1930'lu yıllarda geliştirilen bu yaklaşım I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan yıkımların tekrarlanmaması için uluslararası örgütlerin önemine dikkat çekerek savaşların önlenmesi için uluslararası siyasal kurumların oluşturulması gerekliliğine işaret eder. Bu yaklaşıma göre işlevlerine göre oluşturulacak uluslararası örgütler aracılığıyla işbirliği sağlanarak, egemenlikler üst otoriteye devredilecek, teknik ve ekonomik sorunların çözümünde, barışın, refahın ve sosyal hizmetlerin sağlanmasında bu yolla başarılı olunabilecektir. Böyle bir yapı içinde belirli bir alanda başlayan işlevsel örgütlenme diğer alanlarda da benzer örgütlenmelere sebep olacak (dallanma etkisi), işlevsel organlar arasında sağlanacak geniş çaplı bir koordinasyon bu örgütlenmeyi kuvvetlendirerek siyasi alanın devre dışı bıraktığı bir dünya toplumu oluşturulmuş olacaktır (Arı, 2008:431). Örneğin, 1952'de kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ile savaşa sebep olan kömür ve çeliğin denetimi ulusüstü bir otoriteye verilmiş böylece teknik alanda bütünleşme sağlanmıştır. İşlevselci yaklaşım özellikle teknik sorunlara dikkat çekmekte, yapıcı işbirliğini önermekte, egemenliklerin üst otoriteye devredilmesiyle sorunların siyasal kaygılardan uzak şekilde çözüleceğini savunmaktadır. Ancak AB'nin genişleme süreci yani bölgesel genişleme üzerinde durmamaktadır. Aynı zamanda, Avrupa bütünleşmesini, siyasi irade ve süreçleri göz önünde bulundurarak değil, sadece teknokratik düzeyde ele alması

nedeniyle, siyasi temellere de dayanan genişleme hareketlerini, ülkelerin tam üyeliğe kabul koşullarını ve süreçlerini açıklayamadığı için eksik bir yaklaşım olarak kalmıştır.

4.1.1.3. Neo-Fonksiyonalist (Yeni İşlevselcilik) Yaklaşım

Ernst Haas'ın 1958'de AKÇT üzerine yazdığı "Avrupa'nın Birleştirilmesi" adlı çalışmadan kaynağını alan bu teori, Mitrany'nin fonksiyonalizm kuramında yapılan değişikliklerle ortaya çıkmış ilk bölgesel bütünleşme kuramıdır. Bu yaklaşım fonksiyonalizmden farklı olarak ekonomik ve sosyal sorunların siyasi sorunlardan ayrı değerlendirilemeyeceğine ve uluslararası işbirliği yerine bölgesel işbirliğine dikkat çekmektedir. Buna göre işlevsel örgütlerin ülkelere yayılması değil bir alandan diğer alana yayılması önemlidir (Wiener ve Diez, 2004:70). Bir alanda oluşturulan ulusüstü kurumsallaşmanın sağladığı yararlar nedeniyle diğer alanlara da yayılacağını ifade etmektedir. Ayrıca yeni işlevselcilik yaklaşımı ulusüstü yapılanmalardan yarar sağlanması bağlamında çıkarlarını gözeten aktörler (siyasetçiler, çıkar grupları, siyasi partiler ve hükümetler) ile bunlar arasındaki etkileşim üzerine de vurgu yapmaktadır. Bu aktörler aynı zamanda bütünleşmenin gelişiminden de sorumlu tutulmuşlardır (Mercan, 2011:71). 1997 yılında Christopher Preston'un AB politikalarının çevre (komşu) ülkelere yayılması ile birlikte diğer devletlerin de başarılı olarak gördükleri AB bütünleşmesine dâhil olmak isteyecekleri öngörüsüne dayalı "coğrafi yayılma" hipotezi de bütünleşmenin genişleme boyutuna yeni işlevselci yaklaşım açısından ışık tutmuştur (Çakır, 2001:36). Ancak yeni işlevselci yaklaşımın bütünleşme ve bütünleşmenin derinleşme sürecine vurgu yapması, AB'nin daha fazla ülkeyi bünyesine dâhil etmesi durumunu sorgulamaktan uzak kalmıştır. Sonuçta bu yaklaşım, 1970'li yıllarda ampirik çalışmalarla doğrulanamamış, kuramsal kısıtlamalar nedeniyle bütünsel bir yaklaşım olarak kabul görmekten uzaklaşmıştır (Dinan, 2005:278). Yaklaşımın öngördüğü siyasi bütünleşme ise tam olarak gerçekleşmemiştir.

1980'li yıllardan sonra Avrupa bütünleşmesine yönelik kurumsal çalışmalar neo-fonksiyonalist yaklaşımın eksikliklerini gidermek amaçlı ortaya atılan yaklaşımlar olmuştur. Bu yaklaşımlar liberal hükümetlerarası çok düzeyli yönetim, yeni kurumsalcılık ve sosyal inşacı yaklaşım olarak adlandırılmıştır.

4.1.1.4. Hükümetlerarası Yaklaşım

1970 li yıllarda De Gaulle'nin Fransa'da başını çektiği milliyetçi politikalarından etkilenen Stanley Hoffman, neo-fonksiyonalist yaklaşımın eleştirisini yaparak hükümetlerarası yaklaşımı ortaya atmıştır. Hükümetlerarası yaklaşım, ulusların bütünlük ve egemenliklerinin korunmasının birbirini tamamlayıcı iki olgu olduğuna dikkat çekerek ortak sorunların çözümünde devletlerin birbirine ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Moravcsick, hükümetlerarası yaklaşımın eksik noktalarından yola çıkarak bu yaklaşımı geliştirmiş, liberal hükümetlerarası yaklaşım adıyla yeni bir yaklaşım ortaya atmıştır. Moravcsick, hükümetlerarası yaklaşımın, uluslararası politikanın aktörleri olarak devletleri göstermesine karşı çıkarak, bireyler ve ulusal çıkar gruplarını da bu sürece dâhil etmiştir. Ayrıca hükümetlerarası yaklaşımın yüksek politika alanında işbirliği ve entegrasyonun imkânsız oluşumlar olduğunu ifade eden görüşüne karşı, parasal politika, güvenlik, dış ilişkiler ve savunma konularında ortak politikalar oluşturulabileceğini ifade etmiştir. Bir devletin ulusal çıkarlarının uluslararası sistemdeki yerine bağlı olarak ve güç unsuruna göre tespit edilmesi yerine Moravcsick, dış politika ve iç politika ayrımının yanlış olduğunu iç politika dinamiklerinin de (seçmenlerin tercihleri, ulusal baskı gruplarının görüşleri, siyasi iktidar mücadeleleri) ulusal çıkarları belirleyebileceğini ilkesini savunmuştur (Moravcsick, 1993:483). Liberal hükümetlerarası yaklaşım bütün bu yapısal unsurlarla birlikte AB genişlemesini, rasyonel tercihlerle eylemde bulunan hükümetlerin kendi aralarında gerçekleştirdikleri müzakereler neticesinde oybirliği ile alınan kararlarının sonucu olarak değerlendirir. Bu yaklaşıma göre AB'ye üyelik için başvuran ülkeler müzakere sürecinde (AB pazarına ya da sermayesine bağımlı olmalarından dolayı) üye ülkeler karşısında zayıf bir konumda

bulunmakta, bundan dolayı AB'nin üyelik şartlarını kabul etmektedirler. Bu ülkeler Avrupa bütünleşmesinden dışlanmak yerine bütünleşmeye dâhil olma yolunu tercih ederek rasyonel bir duruş sergilerler. Bütün bu süreç liberal hükümetlerarası yaklaşımı tercihlerin oluşturulması, devletlerarası pazarlıklar ve kurumsal yetki devri şeklinde üç aşamalı bir modelle özetlemektedir (Dinan, 2005:280). Ancak bu yaklaşım genişlemeyi teknik anlamda analiz edememiş, bu süreci Avrupa bütünleşmesine entegre olmaya çalışan ülkelerin ve bu ülkelerin üyeliklerini değerlendiren AB ülkelerinin rasyonel tercihlerine dayalı tutumlarına göre açıklamıştır.

4.1.1.5. İnşacılık (Konstrüktivizm)

1990'lı yıllarda, Alexander Wendt, Jeffrey Checkel, Thomas Christiansen, Martha Finnemore, John Ruggie gibi öncülerin çalışmalarıyla desteklenen bu yaklaşım, AB bütünleşme sürecini bu süreçte yer alan aktörlerin tutumlarına yön veren değerler ve normların şekillendirdiğini iddia eder. Yani bütünleşme sürecinin bireylerin ve devletlerin tercihleri, çıkarları ve kimliği üzerinde değiştirici rol oynadığı ifade edilerek, "Avrupalılık" kimliği üzerinde durur (Wiener ve Diez, 2004:42). Buna göre ortak kültür, ortak tarih, Avrupa kimliği, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı, piyasa ekonomisinin varlığı gibi değer ve normlar AB bütünleşme sürecini değerlendirmede temel çıkış noktası olmuştur. İnşacılık, yeni işlevselciliğin göz ardı ettiği kimlik faktörüne dikkat çekmiştir. Ayrıca AB'nin aday ülkeler karşısında üstün pazarlık gücüne sahip olmasına rağmen uzlaşmayı tercih etmesi ve AB üyelerinin büyük ekonomik maliyetleri olmasına rağmen AB genişlemesini kabul edip devam ettirmesi durumları bu yaklaşımla açıklanabilmektedir. Ancak yaklaşım AB genişlemesini norm ve değerler ile sosyal etkileşimin belirleyiciliği temeline oturtup genişlemenin mevcut diğer tetikleyicisi olan rasyonel faktörleri gözardı ettiği için eleştirilmiştir.

4.1.1.6. Diğer Yaklaşımlar

AB bütünleşme sürecine çok düzeyli yönetim yaklaşımı farklı bir boyut getirmiştir. Bu yaklaşım ilk defa genişlemenin nedenleri üzerinde durmaktan ziyade AB yönetimi, kurumsal gelişimi ve üyelik başvurusunda bulunan ülkelerin yönetim yapısında oluşan değişiklikler üzerinde durmuştur. Çok düzeyli yönetim yaklaşımı AB karar alma ve uygulama sürecinde devletler yanında ulusal, ulusaltı, ulusüstü ve uluslararası düzeyde birçok siyasi ve sosyal aktörün yer aldığına dikkat çekmiştir. Böyle bir yapı içinde genişleme süreciyle beraber üye ülke sayısının artması, ülkelerin tercihlerinin daha da farklılaşması ve ortaya çıkan bu heterojen yapıda alınan siyasi kararların kontrol edilmesinin güçleşmesi gibi sonuçların ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir (Mercan, 2011:75).

Yukarıda açıklanan yaklaşımlardan her biri bütünleşme sürecinin sadece bir kısmını ya da dönemini açıklamakta, bu yaklaşımlardan hiçbirisi tek başına Avrupa bütünleşme sürecine geniş kapsamlı bir açıklama getirebilecek niteliğe sahip bulunmamaktadır. Bütünleşme sürecinin açıklanabilmesi, bütün bu farklı kuram ve yaklaşımların birlikte ilişkilendirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu kuram ve yaklaşımların birlikte değerlendirilmesiyle Avrupa bütünleşme süreci için ortaya çıkan model, ekonominin tek bir sektöründe başlayan ve yaratılan karşılıklı bağımlılık ve işlevsellik sonucu diğer sektörlerle yayılan ve siyasi bütünleşmeyle devam edecek bir bütünleşme modelidir. Bu modelde yetki devri ya da paylaşımı neticesinde oluşturulan kurumsal yapıda uluslarüstü nitelik, bazı alanlarda üye devletlerin karar alma ve düzenleme yetkisini AB kurumlarına vermektedir. Ayrıca uluslarüstü örgütlerin organlarının kararlarını çoğunluk oyuyla alması ve bu organların üye ülkeleri bağlayıcı nitelikte karar almaya yetkilerinin bulunması, bağımsız bir adalet divanı tarafından yargısal denetim yapılması bazı karar organlarının hükümet temsilcisi olmayan kişilerden oluşması ve Birliğin sürekliliği gibi nitelikler de uluslarüstü olmanın ayırıcı nitelikleridir (Lokrant-Bernitz, 2002:52). Diğer yandan hukuki bütünleşme süreci ile ortak bir hukuk düzeni yaratmak yoluyla tüm üye ülkeleri ve vatandaşlarını eşit

derecede bağlayıcı bir hukuk sistemi de oluşturulmuş olmaktadır. Dolayısıyla AB bütünleşme sürecinde bu üçlü yapısal unsur (ekonomik bütünleşmeyle başlayıp siyasi bütünleşmeye doğru giden bir yapı-uluslarüstücülük-hukuksal bütünleşme) bütünleşme modelinin temel özelliklerini oluşturan unsurlar olarak bir arada bulunmaktadır.

AB bütünleşme sürecinde ortaya çıkan bu bütünleşme modeli, Birliğin geçmişten bugüne gelişim sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

4.2. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısının Gelişimi

AB'nin oluşumuna ilişkin süreçte 19. yy.'ın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan gelişmeler önemli rol oynamaktadır. Bu dönemde batı Avrupa ülkelerinin dış ticarete batı Avrupa'ya yönelmesi Avrupa topluluğu eğilimini güçlendirmiş, 1960'lardan itibaren batı Avrupa'da parasal gücün güçlü ekonomiye sahip ülkeler tarafından alınan kararlarla şekillenmesi ile de ülkeler arasındaki çok çeşitli ekonomik ve finansal konulardaki bağımlılık ulusal sınırları aşmıştır (Nugent, 2010:13-14). II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'yı bütünleşmeye iten bu sebeplerin oluşması da kendi içinde gelişen bir sürecin sonucunda gerçekleşmiştir. Zira II. Dünya Savaşı sonrasında yıkılan Avrupa'nın yeniden inşası ve Marshall Planı çerçevesinde bozulan Avrupa ekonomisini düzeltmek amacıyla devreye sokulan ekonomik yardımların etkili olabilmesi, Avrupa devletlerinin kendi aralarında belirli bir program çerçevesinde anlaşmalarını gerektirmiştir. 1947 de Paris'te bir araya gelen 16 Avrupa ülkesi, “Avrupa Ekonomik İşbirliği Konferansı” adıyla bir örgüt kurarak, bu ülkeler arasında gümrük birliğinin kurulması ve bir örgütlenme içerisine gidilmesini bir plan dâhilinde şekillendirmiştir (Barbezat, 1997:34). Bu plan 1948'de Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü adıyla kabul görmüştür (El-Agraa, 2011:22). Plan son bulduğunda ise aralarındaki sorunların azaldığı, işbirliğinin geliştiği ve ortak pazar kavramının kabul gördüğü bir Avrupa ortaya çıkmış (Erhan vd., 2009:9) sonrasında ise düzelmeye başlayan Avrupa ekonomisi ile beraber altı devlet, uluslarüstü bir anlayışın etkin olması yönünde harekete geçerek Schuman Planı uyarınca kömür ve çelik sektöründe birleşmeye yönelmişlerdir (Sander, 1998:309). 1951 de Fransa, Federal Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanan Paris Anlaşmasıyla, AKÇT kurulmuş ardından, 1952 yılında yürürlüğe konulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması ile bu altı ülkenin kömür ve çelik üretimi ile ilgili politikaları konusunda ulusal yetkilerini devrettikleri bir “üst otorite” oluşturulmuştur (Erhan vd., 2009:10). Anlaşma ile Yüksek Otorite (Komisyon), Konsey (Bakanlar Konseyi), Adalet Divanı (Avrupa Toplulukları Adalet Divanı) ve Ortak Meclis (Avrupa Parlamentosu) gibi kurumlara yer verilmiştir (Nugent, 2010:22). Montanunion olarak da adlandırılan bu anlaşma ile üye ülkeler arasında bir ortak kömür ve çelik pazarı oluşturulması ekonominin geliştirilmesi, istihdam ve hayat seviyesinin yükseltilmesinin sağlanması hedeflenmiştir (Yazgıç, 2005:15). İlerleyen süreçte AKÇT ile ekonomik gelişmelerin sağlanmasında önemli aşamalar kaydedilmiş, ekonomik alanda sağlanan bu başarı askeri ve siyasal alanlarda da bütünleşme çabalarını arttırmıştır.

Avrupa'daki birlik arayışı sonraki süreçte AKÇT dışında daha geniş kapsamlı bir ekonomik bütünleşme “Avrupa Atılımı” başlıklı bir ilke kararıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kararlar Avrupa'da güvenliğin sağlanması ve refah seviyesinin yükseltilmesi amacıyla bütünleşme sürecinin taşıma, nükleer ve geleneksel enerji gibi alanları da kapsayacak şekilde genişletilmesi öngörülmüştür (Erhan vd., 2009:12). Bu amaçla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) antlaşmalarının taslakları, Belçika dışişleri bakanı Paul Henri Spaak başkanlığındaki hükümetlerarası bir komite tarafından hazırlanarak AKÇT'nin dışişleri bakanları tarafından kabul edilmiştir. Spaak Raporu olarak adlandırılan bu raporda Avrupa'nın ekonomik gelişmesinin devam etmesi için bütünleşmesinin şart olduğu belirtilerek, ortak ekonomik politikaların geniş bir alanda uygulanmasına yönelik olarak Avrupa ortak pazarının oluşturulması ve gümrük birliğinin gerekliliği vurgulanmıştır (Hildebrand, 2009:9-11). Bu raporun ardından 1957 yılında Roma Antlaşması'nın imzalanması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi

Topluluğu (AAET) kurulmuştur. AET'nin kuruluş amacı gümrük birliğini kurmak, ortak tarım politikası oluşturmak, işçi hareketleri ve ulaştırma politikalarını saptayarak ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi yönünde kuruluşlar oluşturmak olarak belirlenmiştir. AAET'nin amacı ise nükleer sanayinin kurulması üye ülkelerde yaşam düzeyinin yükseltilmesi ve diğer ülkelerle mübadelelerin gelişmesine katkıda bulunmak olarak belirtilmiştir (Erhan vd, 2009:12). 1967 yılında yürürlüğe giren Füzyon Antlaşması ile de AAET, AET ve AKÇT'nin yönetim organları tek bir organ durumuna getirilerek birleştirilmiştir. AKÇT'nin Yüksek Otoritesi (Komisyon), AET ile AAET'nin komisyonları tek bir Avrupa Toplulukları Komisyonu'na dönüşerek, üç topluluğun konseyleri birleştirilmiştir. Bu şekilde de Avrupa Toplulukları Komisyonu her üç topluluğun da yürütme organı haline gelmiştir (Karluk, 2007:7). 1970'li yıllarda ise ekonomik ve mali politikalar alanı ile siyasal bütünleşme alanında Barre Raporu ve Werner Raporu ile iki önemli adım atılmıştır. Bakanlar Konseyi 1971 yılında on yıl içinde ekonomik parasal birliğin sağlanarak tek paraya geçilmesi yönünde kararlar almıştır. Ardından Avrupa siyasi işbirliği ile üye devletlerin ulusal dış politikalarında işbirliği öngörülmüştür. 1979 yılında AP (Avrupa Parlamentosu)'nin ilk defa genel ve doğrudan seçimlerle oluşturulması ve ardından parasal ve siyasal birlik tartışmalarının somutlaşması ile AB'de tekleşme sürecine yönelik önemli adımlar atılmıştır (Erhan vd., 2009:14). Takip eden dönemlerde Avrupa bütünleşmesi çeşitli derinleşme ve genişleme politikaları ile farklı süreçlere dayalı olarak şekillenmiştir.

4.2.1. Avrupa Birliği'nin Derinleşme Süreci

AB'nin kuruluşundan bu yana yetki ve faaliyetlerindeki artış, diğer bir deyişle AB'nin yetkilerinin arttırılması ve politika alanının genişletilmesi süreci derinleşme kavramı ile ifade edilmektedir (Dinan, 2005:353). Bu kapsamda kurucu anlaşmalarda değişikliklerle başlayan derinleşme süreci beş aşamada incelenebilir.

4.2.1.1. Tek Avrupa Senedi (1986–1987)

1986 yılında imzalanan Tek Avrupa Senedi'nin Avrupa bütünleşme sürecinde önemli bir yeri vardır. AET'nin on iki üye devleti bu anlaşmayla malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı konusunda anlaşma sağlayarak ortak pazar hedefini tek pazar adı altında yeniden tanımlamıştır (Erhan vd., 2009: 14). Dolayısıyla tek pazarın oluşturulmasının önündeki engeller kaldırılarak üye devletler arasında sınırların olmadığı bir ekonomik alan oluşturulması öngörülmüştür. Bununla birlikte Tek Avrupa Senedi ile birliğin kurumsal yapısında ve karar alma sürecinde de bir takım değişikliklere gidilmiştir. Bu değişiklikler kısaca şöyle sıralanabilir (Roney, 2000:15-16; Chalmers, vd., 2010:20-21; Davies, 2003:8-9; 02.04.2014, www.ab.gov.tr.)

- Konseyde nitelikli çoğunlukla karar alma uygulamasına ağırlık verilmiştir.
- AP'nin karar alma süreçlerine daha etkin katılımını sağlamak için çeşitli önlemlere yer verilmiş, onay usulü getirilerek Konsey tarafından alınan bazı kararların Parlamento tarafından onaylanması öngörülmüştür.
- Üye devletlerin hükümet ve devlet başkanları zirvesinin (AB Zirvesi) anlaşmaların yapısı içine dâhil edilerek resmîyet kazanması sağlanmıştır.
- Teknolojik araştırma ve geliştirme ile çevre gibi alanlar AB'nin düzenleme yapabileceği alanlar arasına dâhil edilmiştir.
- Adalet Divanının artan yükünü hafifletmek için İlk Derece Mahkemesi kurulmuştur (Treves, 2005:272).

4.2.1.2. Maastricht Antlaşması (Avrupa Birliği Antlaşması)(1992–1993)

Avrupa topluluklarını AB'ye dönüştürdüğü için AB antlaşması olarak da bilinen Maastricht Antlaşması ile birliğin kurumsal yapısı yetki ve faaliyet alanlarıyla ilgili yapılan değişikliklerle, ekonomik ve parasal birlik yanında siyasal bütünleşme çabalarının da temelleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu antlaşmayla getirilen

düzenlemeler ise şu şekilde sıralanabilir (Davies,2003:9-11; 02.04.2014,www.ab.gov.tr).

- Üye ülke karar organlarına egemenlik yetkilerinin kullanımı konusunda ciddi kısıtlamalar getirilerek, bütünleşme süreci ekonomik ve parasal birlik, ortak dış ve güvenlik politikası ile adalet ve içişleri alanında işbirliği süreci olarak üç aşamaya ayrılmıştır.
- Ortak karar usulü getirilerek, AP'ye bazı alanlarda Konsey ile birlikte karar alma sürecine eşit ağırlıkta katılma olanağı sağlanarak, Komisyonun atanması için Parlamentonun güvenoyuna başvurulması zorunluluğu getirilmiş, Konseyde nitelikli çoğunlukla karara bağlanan alanların sayısı arttırılmıştır.
- Tek para birimi (avro) konusunda sorumlu ve yetkili bir Avrupa Merkez Bankası oluşturulmuş, Bölgeler Komitesi ve Avrupa Ombudsmanı kurumsal yapıya dâhil edilmiştir.
- Avrupa vatandaşlığı kavramı getirilerek, üye devlet vatandaşlarına birbirlerinin ülkesinde serbestçe dolaşma, oturma, AP seçimlerine seçmen ya da aday olma, yerel seçimlerde seçmen ya da aday olma, üçüncü ülkelerde birbirlerinin konsolosluklarından diplomatik koruma talep etme hakkı verilmiştir. Ayrıca üye devlet vatandaşları Avrupa Ombudsmanı'na başvurma ve dilekçe hakkı gibi haklardan yararlanma imkânına kavuşturulmuştur.
- Katmanlı yetki (subsidiarite) ilkesi ile hem AB'nin hem de üye devletlerin düzenleme yapabileceği alanlarla ilgili usuller belirlenmiştir. Buna göre üye devlet tarafından yapılacak düzenleme, topluluk düzeyine oranla daha etkin uygulama sağlamayacaksa o düzenleme AB düzeyinde yapılacaktır. Bu konuda inisiyatifini kullanarak karar verecek kurum olarak Komisyon yetkilendirilmiş ancak gerekirse tüm üye devletlerin bu kural gereği öneri hazırlayabileceği belirtilmiştir (Colombo, 2004:9).

4.2.1.3. Amsterdam Antlaşması (1997-1999)

Bu antlaşmayla AB'nin yetkisine bırakılan politika alanlarında artış sağlanmış ve birliğin kurumsal yapısında bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu antlaşmayla getirilen yenilikler şöyle sıralanabilir (Davies, 2003:11-12; Chalmers, 2010:29; Roney, 2000:23-24; 02.04.2014, www.ab.gov.tr).

- Güçlendirilmiş işbirliği yöntemi ile bir kısım üye devletlerin aralarında diğerleri dâhil olmadan ortak kararlar alıp politikalar geliştirmesine imkân sağlanmıştır.
- Yasama prosedürü, AP'nin onayının alınacağı konuların kapsamı ve yeni üye katılımları ile ilgili prosedürler, yapısal fonlar, uyum fonları uluslararası antlaşmaların akdi gibi konuları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir.
- Ortak karar prosedürü gereği bir karar tasarısının Parlamento tarafından reddedilmesi durumunda Konseyin oybirliği ile karar alarak son sözü söylemesi uygulamasına son verilerek, Parlamentonun etkinliği arttırılmıştır.
- Nitelikli oylama usulüyle oylamanın yapıldığı alanların sayısı arttırılmıştır.
- Vize göç sığınma ve kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili bazı adalet ve içişlerinde işbirliği konularının AB anlaşmalarına aktarılması sağlanmıştır.
- Schengen Protokolü'nün AB müktesebatına dâhil edilmesi ile üye devletlerin istihdam politikalarının koordinasyonu alanında Birlik yetkilerinin arttırılması sağlanmıştır.
- Amsterdam Anlaşması ile “özgürlük demokrasi insan hakları ve hukukun üstünlüğü” şeklinde ifade edilen birliğin üzerine kurulduğu değerler anlaşmalarda açıkça ifade edilerek bu değerleri benimseyen Avrupalı devletlerin AB'ye üyelik başvurusunda bulunabileceği ifade edilmiş, bu değerleri ihlal eden üye devletlerin ise üyeliklerinin askıya alınabileceği bir mekanizma geliştirilmiştir.

4.2.1.4. Nice Antlaşması (2001–2003)

Bu anlaşma Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe katılım süreci ile birlikte Birliğin karar alma mekanizmalarının yeniden düzenlenmesini amaçlamıştır.

Buna göre Nice antlaşmasıyla AB'de oluşan değişiklikler şöyle sıralanabilir (Andenas and Usher, 2003:4-5; Beneyto vd, 2009:14-15; 02.04.2014, www.ab.gov.tr.).

- AB'nin kurumsal yapısının şekillendirilmesi ile Parlamentodaki sandalye sayıları, Komisyonun yapısı ve Konseydeki oy ağırlıkları düzenlenmiştir.
- Adalet Divanının yapısında ve yetkisinde değişikliklere gidilmiştir.
- Güçlendirilmiş işbirliği ilkesinin kapsamına ortak dış ve güvenlik politikasının askeri ve savunma konuları dışında kalan alanları da dâhil edilmiştir.
- AB vatandaşlarının oturma ve seyahat hakları, ayrımcılığın kaldırılması, temel haklar, vize hakkı, sığınma hakkı ve göç konularında düzenlemelere gidilmiştir.
- Avrupa Merkez Bankası'nın statüsünde, ortak ticaret politikası ve sosyal hükümlerde, çevre politikasında, üçüncü ülkelerle ekonomik mali ve teknik işbirliği ilişkilerine yönelik yenilikler yapılmıştır.
- Ortak güvenlik ve savunma politikası ile adalet ve iç işleri alanında işbirliği konusunda düzenlemeler yapılmıştır.
- Ulusal yargı mercileri arasında işbirliğine yönelik olarak suçluların takibi ve cezaların icrasını koordine etmek üzere adli işbirliği için "Eurojust" oluşturulmuştur.
- AB Temel Haklar Şartı hazırlanarak Komisyon, Konsey ve Parlamento tarafından imzalanarak kabul edilmiştir.
- Nice Antlaşmasıyla Devlet ve Hükümet başkanları AB için bir Anayasa yapma gerekliliği üzerinde durarak bu amaçla kurucu antlaşmaların revize edilmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır. Bu amaçla her kesimden kişi ve kuruluşların katılacağı açık bir tartışma ortamının oluşturulması öngörülmüştür. 2001 Laeken Zirvesine kadar açık tartışma süreci tamamlanarak devlet ve hükümet başkanları tarafından AB'nin geleceğine ilişkin deklarasyon kabul edilmiştir. Bu deklarasyonla Birliğin daha demokratik, saydam ve etkin olması ve Avrupa yurttaşları için bir Anayasa hazırlanması yönünde karar alınmıştır (Andenas and Usher, 2003:6-7). Üye ülkelerle aday ülkelerin temsilcilerinin yanı sıra ulusal parlamentoların ve sivil toplumun da katılımının sağlandığı Avrupa konvansiyonunun çalışmaları neticesinde oluşturulan anayasal antlaşma metni (Avrupa Anayasası) 2004'de Roma'da imzalanarak üye ülkelerin onayına sunulmuştur. Üye devletlerin kendi ulusal anayasalarına göre onaylanmasından sonra Kasım 2006'da yürürlüğe girmesi öngörülen Antlaşma, Fransa ve Hollanda'da gerçekleştirilen referandumların olumsuz sonuçlanması üzerine yürürlüğe girememiştir. Bunun üzerine Anayasal antlaşmanın çoğu hükümlerini içeren, ancak anayasal nitelikteki birliğin simgeleri gibi unsurlara yer verilmeyen bir tadil antlaşma metni hazırlanarak Lizbon Antlaşması süreci başlamıştır.

4.2.1.5. Lizbon Antlaşması (2007-2009)

Derinleşme sürecinin son aşamasını oluşturan Lizbon Antlaşması ile Birliğin daha demokratik, daha şeffaf ve daha etkili işleyen bir yapıya kavuşturulması amacıyla kurumsal yapısına yetki ve faaliyetlerine yönelik düzenlemelere yer verilmiş, ekonomik ve siyasi bütünleşmeye yönelik köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu değişiklikler kısaca şöyle özetlenebilir (Piris, 2010:36-40; 02.04.2014, www.ab.gov.tr; 03.04.2014, www.abgs.gov.tr).

- AB tüzel kişiliğe sahip tek bir yapı haline getirilerek Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın adı "AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma" olarak değiştirilmiş ve antlaşmada kullanılan "Topluluk" kavramının yerini "Birlik" kavramı almıştır. AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma ise kurumsal yapının ve karar alma süreçlerinin ayrıntılarına yer vermiştir.
- Dış politika alanı ulusüstü yapıdan çok üye devletlerin iradeleri ile şekillenen hükümetler-arası nitelikte olma özelliğini korumuş Avrupa Birliği Zirvesi ve Avrupa Merkez Bankası'na AB'nin kurumu statüsü verilmiştir.
- AB'nin dış politika alanında etkili bir güç olmasına yönelik "AB Dış İşleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi" biriminin oluşturulması ve Avrupa Dış Eylemler Servisi kurulması öngörülmüştür.

- Parlamentonun uluslararası anlaşmalara ve bütçelere ilişkin yetkileri arttırılmış Komisyon başkanını seçme yetkisi ile daha etkin olması sağlanmıştır.
 - Parlamentonun Konseyle eşit güce sahip olduğu yasama yöntemi ortak karar usulü, olağan yasama usulü olarak ortak dış ve güvenlik politikası hariç tüm politika alanlarında genel ilke haline gelmiştir.
 - Komisyondaki temsilci (komiser) sayısının her üye devletten bir kişi şeklinde olması Zirve tarafından kabul edilmiştir.
 - Konseyde nitelikli çoğunluk esas oylama yöntemi haline gelmiştir. Üye devletlerin sayısı ve sahip oldukları ağırlıklı oya göre tanımlanan nitelikli çoğunluk yerine üyelerin sayılarını ve nüfusunu öngören yeni bir sistemin 2014 yılından itibaren uygulanması öngörülmüştür¹. Çifte çoğunluk olarak adlandırılan bu yeni sistemde nitelikli çoğunluk yöntemi ile karar alınabilmesi için AB nüfusunun en az %65'ini temsil edecek şekilde, üye devletlerin %55'inin onayı gerekmektedir. Ayrıca AB mevzuatının karara bağlanması çerçevesinde yapacağı görüşmeleri ve oylamaları kamuya açık şekilde yapması zorunluluğu getirilmiştir.
 - AB vatandaşlarının birliğin işleyişine katılımlarını sağlamak amacıyla olarak "vatandaş girişimi" yöntemi ile birden çok sayıda üye devletlerin vatandaşlarınca toplanacak en az bir milyon imzalı bir dilekçe ile Komisyonun yasama önerisi sunmaya davet edilmesi imkânı tanınmıştır.
 - Ulusal Parlamentoların birliğin karar alma sürecine katılımını arttırmak amacıyla katmanlı yetki (subsidiarite) ilkesinin denetimine yönelik olarak, bu ilkeye uygun olmadıklarını düşündükleri yasama önerilerine karşı ulusal parlamentolara itiraz etme hakkı verilmiştir.
 - AB Temel Haklar Şartı'nın bağlayıcılığı kabul edilerek ve Birliğin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olması öngörülmüştür.
 - Üye devletlerin AB üyeliğinden ayrılabilmesi de ilk kez antlaşmalar içinde düzenlenmiştir. AB antlaşmasının 49.md.'de (üyelik başvurusuna ilişkin) getirilen değişikliklerle dolaylı da olsa üyelik kriterlerine atıfta bulunularak başvuru koşullarının hukuki temeli güçlendirilmiş ve üyelik başvuruları konusunda ulusal parlamentoların bilgilendirilmesi koşulu getirilmiştir.
- AB'nin bugünkü kurumsal yapısı sadece derinleşme politikasının bir sonucu olmamış, Birliğin geçmişten bugüne önemli bir araç olarak sürdürdüğü ve gücünün kaynağı olarak da görülen genişleme politikasının da bir sonucu olmuştur. Genişleme politikaları ile beraber AB'nin kurumsal yapısında değişikliklere gidilmiş ve karar alma mekanizması yeniden düzenlenmiştir. Bu politika ile AB'nin zayıf kalmaması ve AB'nin genişlerken aynı zamanda derinleşmesi gerektiği konusunda genel bir kanı oluşmuştur (Dinan, 2005:353). Dolayısıyla Birliğin karar alma sürecinin unsurları ve AB kurumları derinleşme ve genişleme politikasının sonucunda şekillenmiş ve bu süreçlerin sonunda bugünkü şeklini almıştır.

4.2.2. Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci

1951 yılında Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda'nın imzaladığı Paris Antlaşmasıyla başlayan Avrupa Bütünleşmesi, altı aşamadan oluşan bir genişleme sürecinin sonunda bugün 28 üye devletten oluşan birçok alanda ortak politikalar uygulayan bir Birlik haline gelmiştir. Çeşitli dönemlerde gerçekleşen genişleme politikası ile yeni üye devletleri bünyesine katan AB, ekonomik, siyasi ve jeopolitik açıdan uluslararası sistemde etkin bir güç olarak kendini göstermektedir. AB birinci genişlemesini İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın 1961 yılındaki üyelik başvurularını 1 Ocak 1973 yılında bu ülkelerin üyeliğe kabul edilmeleriyle gerçekleştirmiştir (Kochenov, 2008:5). Ardından 1961 yılında ortaklık antlaşmasını imzalayan Yunanistan'ın 1967'de demokrasisinin sekteye uğraması ile askıya alınan AB ilişkileri, 1974 yılında demokratik yapıyı oluşturması ve 1975 yılında AB'ye üye olmak

¹ Ancak 1 Kasım 2014 ile 31 Mart 2017 tarihleri arasında bir üye devletin talep etmesi halinde eski usul nitelikli çoğunluk sistemine başvurulabileceği belirtilmiştir.

için başvurması ile tekrar canlanmış, 1 Ocak 1981'de birliğe kabul edilmesiyle de AB'nin ikinci genişleme süreci tamamlanmıştır (Preston, 1997:46-49). Üçüncü genişleme İspanya ve Portekiz'in 1970'lerde ekonomik ve siyasi olarak az gelişmiş olmalarından dolayı oluşan muhalefete rağmen, Akdeniz'in AB açısından jeopolitik öneminden dolayı bu iki ülkenin üyeliğiyle gerçekleşmiştir (Preston, 1997:62). Üçüncü genişleme AB modelinin kabiliyeti açısından kritik bir test olması yönüyle önem taşımaktadır. Soğuk savaş sonrasında yaşanan gelişmeler ve birliğin ortak para birimine geçme çabası genişleme politikasının önemini arttırmış, zaten Avrupalı olarak kabul edilen Avusturya, Finlandiya, İsveç'in 1995'de üyeliğe kabul edilmesiyle dördüncü genişleme süreci gerçekleşmiştir (Kochenov, 2008:6).

Beşinci genişleme ise Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 2004 yılında, Romanya ve Bulgaristan'ın ise 2007 yılında birliğe katılımıyla gerçekleşmiştir (Verdun and Croci, 2005:12). Beşinci genişlemede amaç soğuk savaşın sona ermesinin ardından Avrupa Kıtası'nın bölünmüşlüğü'nün sona ermesi ile Avrupa bütünleşmesi dışında kalan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Birliğe dâhil edilmesidir. Ancak beşinci genişlemenin aday ülkelerin nicelik ve nitelikleri dikkate alındığında AB'nin ulaştığı derinleşme süreci açısından sıkıntılı bir dönemi beraberinde getirmesi, AB'nin kurumsal yapısında birtakım düzenlemelere gidilmesini ve üyelik kriterlerinin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir (Verdun and Croci, 2005:12-13). Bu süreçle birlikte AB'de genişleme politikası ve üyeliğe kabul edilmede "koşulluluk" ilkesinin kurumsallaşması sağlanarak, 1993 yılında yapılan Kopenhag Zirvesi ile üyelik kriterleri kesin olarak ortaya konulmuştur. Buna göre ekonomik reformlar, demokratik politik kurumların geliştirilmesi, azınlık ve insan haklarının korunması gibi şartlar üyelikte ön şart olarak belirtilmiş, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına saygılı istikrarlı bir demokrasi, Birlik üyeleri ile rekabet edebilecek düzeyde sağlam temelli bir ekonomi ve AB yasalarını da içeren üyelik koşullarının kabul edilmesi, üyelik şartları arasında sayılmıştır (El-Agraa, 2011:30). Aday ülkenin bu kriterlere uyup uymadığı Konsey tarafından değerlendirilmekle beraber, aday ülkelerin sözkonusu üyelik koşullarını karşılamak için yapmakla yükümlü olduğu çalışmalar ise katılım ortaklığı belgesi ve ilerleme raporu gibi belgelerle sistemli ve düzenli olarak izlenmeye başlanmıştır. Bu süreçle birlikte devam eden genişleme politikasının son dalgası, 2003 yılında üyelik başvurusunda bulunan Hırvatistan'ın 2005 yılında başlayan üyelik müzakerelerinin sonuçlanmasıyla gerçekleşmiştir. Altıncı genişleme politikası olarak kabul edilen bu süreç, 2011 yılında AP'de yapılan oylamanın ardından Hırvatistan'ın AB katılım antlaşmasını imzalayarak 1 Temmuz 2013 yılı itibarıyla Avrupa Birliği'nin 28. üye ülkesi olmasıyla sonuçlanmıştır (20.03.2014, <http://ec.europa.eu>.)

Genişleme politikası AB'nin hem önemli bir dış politika aracı hem de ulusötesi yapıda etkili bir güç olmasının temel kaynağı olarak kabul edilmiş ve bu politikanın sonucu olarak Birliğe katılım belirli kriterler çerçevesinde bir sürece bağlanmıştır. Bu amaçla Ocak 2014 tarihi itibarıyla Türkiye ve İzlanda ile katılım müzakerelerini sürdürmekte olan AB, Makedonya ve Karadağ'ı aday ülke ilan etmiş, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Sırbistan ve Kosova'yı ise potansiyel aday ülkeler olarak değerlendirmiştir (20.03.2014, <http://ec.europa.eu>.).

4.3. Avrupa Birliği'nin Kurumları

AB'nin kurumları yapısal özellikleri ve fonksiyonlarına göre asli yapısal kurumlar ve organlar olarak iki başlıkta incelenecektir.

4.3.1. Avrupa Birliği'nin Asli Yapısal Kurumları

AB'nin asli yapısal kurumları karar alma sürecinde karar otoritesi olarak rol alan yasama, yürütme ve yargı yetkisine sahip olan AB kurumları olarak ifade edilmektedir. Buna göre AB'nin asli yapısal kurumları Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Zirvesi

(Avrupa Konseyi), Konsey (Bakanlar Konseyi-AB Konseyi), Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Adalet Divanı, Avrupa Sayıştayını olarak sıralanabilir.

4.3.1.1. Avrupa Parlamentosu

1979 yılından bu yana AB'ye üye ülkelerin vatandaşları yani Avrupa vatandaşları tarafından beş yılda bir yapılan seçimlerle oluşturulan AP, üye devletlerin (28 üye devletin) nüfuslarına göre seçtikleri belirli sayıda parlamenterlerden oluşmaktadır. Seçimler her üye ülkenin ulusal seçim sistemine göre yapılmaktadır. Parlamento üyeleri üye devletlerdeki siyasi partilere mensup seçilmiş kişilerdir. Parlamentoda oturmuş düzeni ise üye devletlere göre değil siyasi gruplara göre oluşturulmuştur. Parlamento üye devlet vatandaşlarının demokratik menfaatlerini ve siyasi görüşlerini temsil etmektedir. En son 2014 yılında yapılan seçimlerle AP, 751 üye ile biri bağımsız olmak üzere sekiz siyasi gruptan oluşmuştur. 2014 seçimleri sonrasında Almanya 96 üye ile AP'de en fazla üyeye sahip ülke olurken onu 74 üye ile Fransa takip etmektedir.

**Tablo.4.1.Avrupa Parlamentosu'nda Üye Dağılımı
(26.08.2014, www.resultselections2014.eu)**

Üye Devletler	Mevcut Durum	Üye Devletler	Mevcut Durum	Üye Devletler	Mevcut Durum	Üye Devletler	Mevcut Durum
Almanya	96	Hollanda	26	Avusturya	18	Letonya	8
Fransa	74	Belçika	21	Bulgaristan	17	Slovenya	8
Bileşik Krallık	73	Çek Cumhuriyeti	21	Danimarka	13	Estonya	6
İtalya	73	Yunanistan	21	Finlandiya	13	Lüksemburg	6
İspanya	54	Macaristan	21	Slovakya	13	GKRY	6
Polonya	51	Portekiz	21	İrlanda	11	Malta	6
Romanya	32	İsveç	20	Litvanya	11	Hırvatistan	11
Toplam							751

2014 yılı açılış oturumu itibariyle Avrupa Halkları Partisi (Hristiyan Demokratlar) (EPP) 221 üye ile Parlamentoda en fazla temsil edilen siyasi grup olarak dikkat çekmektedir. Bunu Avrupa Parlamentosu Sosyalist ve Demokratlar İlerici İttifak Grubu (S&D) 191 üye, Avrupa İçin Liberal ve Demokrat İttifakı (ALDE) 67 üye, Yeşiller/Avrupa Serbest İttifakı Grubu (GREEN/EFA) 50 üye, Avrupa Muhafazakârlar ve Reformist Grup (ECR) 70 üye, Avrupa Birleşik Solu/Kuzeyli Yeşil Sol Konfederatif Grubu (GUE/NGL) 52 üye, Avrupa Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Grubu (EFDD) 48 üye ve Bağımsızlar (NI) 52 üye ile takip etmektedir. Parlamentoda bir siyasi grubun kurulabilmesi için en az yedi üye devletten yirmibeş parlamenterin bir araya gelmesi gerekmektedir. Parlamentonun çalışma düzeni açısından siyasi grupların oldukça önemli rolleri vardır. Gruplar parlamentonun gündemini belirleme, komite raportörlerini seçme, konuşma sürelerini belirleme, Parlamentonun liderlerini başkan, başkan yardımcılarını, defterdarlarını, komite başkan ve yardımcılarını seçme gibi görevleri yerine getirirler. Gruplar kendi içlerinde de ulusal delegasyonlar bazında bölünmüşlerdir ve grup yapısındaki görevler aynı zamanda grup tarafından harcanan kaynaklara doğrudan katkıda bulunan ulusal delegasyonların görece büyüklüğüne göre değişmektedir. Parlamentonun Konsey karşısında nitelikli çoğunlukla karar almasının gerektiği durumlarda siyasi gruplar arasında istikrarlı koalisyonların oluşturulmasının gerekliliği bu grupların, Parlamentonun etkinliği açısından önemini arttırmaktadır (Dinan, 2005:167-168).

Parlamentonun toplantıları ve çalışmaları halka açıktır, tartışma görüş ve kararları AB Resmi Gazetesinde yayınlanır. Parlamento oturumlarında görüşülecek konular ve buna yönelik çalışmalar önce farklı görev alanlarına sahip daimi

komisyonlara gelir. Daimi komisyondan başka alt komisyonlar, geçici komisyonlar ve soruşturma komisyonları oluşturulabilir. Çalışmalar neticesinde ulaşılan sonuç raporla genel kurula sunulur. AB ile ortaklık antlaşması bulunan üçüncü ülkelerle ilişkiler AP'den ve ilgili ülkenin parlamentosundan seçilen kişilerden oluşan Karma Parlamento Komisyonları tarafından yürütülür (Tezcan, 2005:18). Parlamentonun çalışmaları sekreterlik tarafından düzenlenir. Sekreterlikte siyasi grupların görevlileri ve milletvekillerinin sekreterlerinden oluşan kalabalık bir grup görev yapmaktadır. Parlamento genel kurul olarak her yıl Mart ayının ikinci Salı günü kendiliğinden toplanmakta ve toplantılar Ağustos ayı dışında her ay Strazburg'ta yapılmaktadır. Parlamentonun siyasi grupları ve komiteler ise Brüksel'de toplanmaktadır. Sekreteryası ise Lüksemburg'tadır.

AP ulusal parlamentolardan farklı olarak gerçek anlamda yasama organı gibi faaliyet gösteren bir kurum olmasa da, Maastrich ve Amsterdam Antlaşmalarında yapılan değişiklikle salt danışma görevinden ulusal parlamentolara benzer bir yasama görevine kavuşmuştur. Parlamentonun Komisyonun atamalarını onaylaması Konseyle bütçe yetkisini paylaşması gibi birçok farklı görevi vardır (Watts, 2007:168). Parlamentonun temel görev ve yetkileri kısaca şöyle özetlenebilir (Tezcan, 2005:20-46; Demir, 2005:79-103; 02.04.2014, www.ab.gov.tr.; Chalmers vd., 2010:86-87).

- Konseyle birlikte yasama yetkisini paylaşır. Üye devletleri bağlayıcı hukuki düzenlemelerin kabul edilmesi hem AP hem de Konseyin onayı ile gerçekleşir.

- AP Konsey ile birlikte AB bütçesini yapar. Konsey ve Parlamentonun görüşmesi için hazırlanan bütçe taslağı Parlamento tarafından reddedilirse, tüm bütçe süreci yeniden başlar ve Parlamento başkanı tarafından onaylanmayan bütçe yürürlüğe girmez (Fountaine, 2006:20). Yürürlüğe giren bütçe Parlamento tarafından bütçe denetim komisyonu aracılığıyla denetlenir.

- Dış politika gibi bazı alanlarda AP danışma organı niteliğindedir.

- AB kurumları üzerinde sahip olduğu siyasi denetim yetkisi ile Komisyona sözlü ve yazılı soru sorabilir, soruşturma komiteleri kurabilir, şikâyet dilekçesi kabul edebilir, gensoru önergesi verebilir. Gensoru önergesi kabul edilirse (üye tam sayısının mutlak çoğunluğu ve kullanılan oyların 2/3 ile) Komisyon heyet halinde istifa etmek zorunda kalabilir (AB Genel Sekreterliği, 2011:98).

- Avrupa Komisyonu başkanı Avrupa Konseyi'nin teklifi üzerine AP tarafından üye tamsayısının yarısından bir fazlası ile seçilir. Komisyonun diğer üyeleri Konseyin nitelikli çoğunlukla kararlaştırılan mutabakatıyla Başkan tarafından belirlenir. Bu şekilde oluşturulan Komisyon AP'nin güvenoyu vermesi sonrası görevine başlar (Tezcan, 2007:77).

- Parlamento antlaşma hükümlerini ihlal eden kurumlar aleyhine Adalet Divanına başvurma hakkına sahiptir.

- Avrupa Ombudsmanı'nın atanması ve sunduğu raporlar aracılığıyla Birliğin kurumları üzerinde denetim yetkisini kullanabilir

- AP, vatandaşları temsil eder. Birlik vatandaşlarından veya bir üye devlette ikamet eden gerçek kişiler ile merkezi bir üye devlette bulunan bütün tüzel kişiler, tek başlarına ya da diğer vatandaşlar ya da kişilerle birlikte topluluğun faaliyet alanına giren ve kendisini doğrudan ilgilendiren bir konuda Parlamentoya şikâyetle bulunabilir.

Parlamentonun karar alma sürecindeki etkinliğini ve gücünü belirleyen temel faktör ise karar alınacak konunun içeriğine göre belirlenen karar alma yöntemidir. Bu yöntemlerden işbirliği usulü ve ortak karar usulü ilk zamanlarda karar alma sürecinde etkin bir gücü olmayan Parlamentonun yetkilerini arttırmıştır. Özellikle ortak karar usulüyle işgücünün serbest dolaşımı, tüketicilerin korunması, eğitim kültür ve trans-Avrupa ağları gibi konularda Parlamento yetkili bir kurum niteliğine bürünmüştür. Danışma usulü de Parlamentonun görüşlerinin Komisyon tarafından öncelikle dikkate alınmasını gerektirmiştir. Ancak karar sonuçlarını etkilemesi açısından bu yöntemler karşılaştırıldığında ortak karar usulünde danışma usulüne göre Parlamentonun gücünün daha fazla olduğu görülmektedir (Thomson ve Hoslı, 2006:413). Bu usul teknik uzmanların Parlamentoya desteği ile daha da etkin kullanılabilir. Ayrıca

Komisyon ve Konseyden bağımsız bir yapıya sahip olması da Parlamentoyu güçlü bir kurum yapmıştır (Norton, 1999:147).

4.3.1.2. Avrupa Birliği Zirvesi (Avrupa Konseyi)

Avrupa Birliği Zirvesi, AB'ye üye devletlerin başbakanları veya devlet başkanları ile AB Zirvesi Başkanı ve Avrupa Komisyonu Başkanı'ndan oluşmaktadır. Maastricht Antlaşması ile resmi statü elde eden Zirve, Lizbon Antlaşması ile de AB kurumları arasında yerini almıştır (Kluver, 2013:37). Zirvenin işleyişini gösteren herhangi bir yazılı kural bulunmamakla birlikte (Dinan, 2005:73) Zirve, tartışmalı konuların çözümü ve geliştirilmesine ivme sağlayan Birliğe siyasi yön veren önceliklerin belirlenmesinde, önemli rol üstlenmektedir (Watts, 2007:168). Herhangi bir yasama yetkisi de olmayan Zirve, yılda iki defa toplanarak Birliğin gelişmesi ve Avrupa'nın bütünleşmesi doğrultusunda öncelikleri ve temel politikaları belirleyen kararlar almaktadır. Kararlar genellikle uzlaşma yoluyla alınmakla beraber istisnai olarak nitelikli çoğunluk usulüyle de alınabilmektedir. Zirve'de yapılan toplantıların sonucu raporla Parlamente'ya iletilmektedir. AB'nin en üst düzey organı olması sebebiyle Zirve toplantılarında siyasi ve ekonomik konularda alınan kararlar tüm üye ülkeler tarafından bağlayıcı nitelik taşımaktadır (Ülger, 2002:114). Ancak Zirve AB'nin "nihai karar alıcısı" olarak kabul edilse de doğrudan bir yasama yetkisi olmadığı için Zirve tarafından sağlanmış bir siyasi uzlaşmanın hukuki açıdan bir eyleme dönüştürülmesi AB'nin olağan karar alma usulleriyle mümkündür (Dinan, 2005:74). Zirveye, Birliği uluslararası alanda temsil eden (Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'nin yetkileri saklı kalmak koşuluyla) ve herhangi bir ulusal görevi olmayan AB Zirvesi Başkanı başkanlık eder. Başkan üye devletler tarafından 2,5 yıllığına atanır ve görev süresi bir defa uzatılabilir. Üye devletlerin en üst yetkililerinden oluşması Avrupa Birliği Zirvesi'ni siyasi bir ağırlık ve yönlendirme gücüne sahip olması dolayısıyla önemli bir kurum yapmaktadır.

Ortak politikalara yön verme ve ilerleme sağlamada önemli role sahip olan Zirve'de, her üye devletin gücü ve ağırlığı eşit olmasına rağmen, güçlü üye devletlerin liderlerinin tartışmalarda hâkimiyet kurma eğiliminde oldukları, özellikle Almanya ve Fransa'nın önceden ortak mutabakata vararak bileşik güç olarak Zirve toplantılarına katıldıkları bilinmektedir (Travis, 1990:34-35; Moussis, 2004:52). Bununla birlikte Zirvede dönem başkanlığını yürüten ülkenin Zirve kararlarının hazırlanması ve şekillenmesinde liderlik yapması, Komisyon başkanının zirvede yer alması ve Zirve çalışmalarının Bakanlar Konseyi tarafından hazırlanarak sonuçlarının takip edilmesi, karar alma yöntemlerinde kendisine doğrudan bir rol verilmeyen Zirve'nin yönlendirici gücünü arttırarak karar alma sürecinde dolaylı açıdan güçlü bir konuma sahip olmasını sağlamıştır (Dinan, 2005:75).

4.3.1.3. Konsey (Bakanlar Konseyi-AB Konseyi)

Konsey, Birlik mekanizmasının temel karar yapım organıdır (Watts, 2007:168). AB içinde üye devletlerin ulusal çıkarlarının temsil edildiği kurum olan Konsey, AB üyesi devletlerin temsilcilerinden ve genellikle hükümetlerinde görev yapan bakanlarından oluşan ve hem yasama hem de yürütme yetkileri olan bir kurumdur. Konsey toplantıları gündemi oluşturan konulara göre farklı bakanlarla yapılır. Toplantının adı konu ile ilgili bakanlıkların türü ile anılır. Konseyde görüşülecek konuyla ilgili olarak, üye devletin görevli bakanı üye devleti temsilen görüşmelere katılır. Örneğin Konseyde görüşülecek konu ekonomi ile ilgili ise üye devletlerin ekonomi bakanları toplantıya katılır. Buna göre genel işler ve dış ilişkiler; ekonomik ve mali işler (ecofin); adalet ve içişleri; istihdam sosyal politika sağlık ve tüketici hakları; rekabet; ulaştırma telekomünikasyon ve enerji; tarım ve balıkçılık; eğitim gençlik kültür olmak üzere dokuz farklı Konsey yapılanması vardır. Avrupa'nın geleceği ile ilgili önemli kararların alındığı Konsey'de başkanlık 18 aylık süre için görev yapacak 3 üye devletten oluşan takımlar halinde yürütülür. Böylece başkanlık 6 aylık dönemler halinde

üye devletlerarasında el değiştirir. 2015 yılı Temmuz ayı itibarıyla Konsey dönem başkanlığını Lüksemburg yürütmektedir. Lüksemburg bu görevi Ocak 2016 tarihinde Hollanda'ya devredecektir. Dönem başkanlığı olarak bilinen Konsey başkanlığı üye ülkenin ulusal çıkarlarını AB'de etkili sunma fırsatı sunduğu için çok önemlidir. Diğer yandan Konsey, sürekli çalışan bir kurum değildir. Konseyde ele alınacak konuların düzenli bir şekilde hazırlanması çalışmaların sürekliliği açısından önemlidir. Bu bağlamda Konseye çalışmalarını hazırlamakta Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) ile çalışma grupları ve komiteler yardım eder. COREPER üye devletlerin Brüksel temelli temsilcilerinden oluşur. Her ülke Birliğin çeşitli kurumları ile ilgili işlerini idare etmesi için (ilişki kurması) Brüksel'de bir temsilci (elçilik) bulundurur. Örneğin UKREP Birleşik Krallık Daimi Temsilciliği olarak profesyonelce çalışmakta olup vaktinin büyük kısmını COREPER ve çalışma gruplarıyla toplantılarda harcamaktadır (Watts, 2007:169). Diğer yandan COREPER başkanlığını, Konsey başkanlığını yapan ülkenin atadığı daimi temsilci yapar (Ceyhan, 1991:217). Bakanlar Konseyi aracılığıyla yasama sürecine doğrudan katılımda önem arzeden COREPER, Bakanlar Konseyinin toplantıları için hazırlık yapma gibi çok önemli bir görevi yerine getirir (Watts, 2007:169).

Çalışma konularına göre teknik konuları inceleyen COREPER-I ve siyasi konuları inceleyen COREPER-II olmak üzere iki türlü COREPER vardır (DTM, 2007:16). COREPER-I üye devletlerin büyükelçi yardımcılarında, COREPER-II ise üye devletlerin büyükelçilerinden oluşur. COREPER I istihdam, sosyal politika, sağlık ve tüketici işleri, rekabet (iç pazar, sanayi, araştırma ve turizm), ulaştırma telekomünikasyon ve enerji, tarım ve balıkçılık, çevre, eğitim, gençlik ve kültür gibi Konsey konfigürasyonları için çalışma yaparken, COREPER II ise genel işler ve dış ilişkiler, ekonomik ve mali işler, adalet ve iç işleri gibi diğer yapılandırmaları hazırlar. COREPER çalışma sistemi içinde çeşitli gruplarla birlikte çalışır. Antici grup, Mertens Grup, Başkanlık Dostları Grubu gibi gruplar COREPER çalışmalarını hazırlamakta önemli roller üstlenirler. Bu gruplar özel komiteler olarak hemen hemen aynı seviyede olup COREPER ile yakın bağlantılı gruplar olarak kabul edilirler. Bunlardan Antici gruplar COREPER II'nin çalışmalarını hazırlar. Mertens gruplar ise COREPER I için kurulmuştur. Başkanlık dostları ise bir özel grup olarak karmaşık bir sorunla başa çıkmak veya belirli bir çatışmayı çözmek için başkanlık tarafından harekete geçirilen gruplardır (Larsson, 2003:41).

COREPER çalışmalarını 250'ye yakın komite ve üye devlet memurlarından oluşan yüzden fazla çalışma grubu tarafından yürütmektedir. Bu grupların çalışmalarına Komisyondan bürokratlar da katılmaktadır. COREPER haftada bir kez toplanır ve toplantı gündemi önceden belirlenmiştir. Toplantılarda ilgili müdürlükler, hukuk müdürlüğü ve Konsey sekreterliği temsilcileri de hazır bulunur. Ayrıca üye devletlerin tarım bakanlarının görevlilerinden oluşan Tarım Özel Komitesi (SCA) de toplantılarda yer alır. Toplantılar iki kısma ayrılır. Birinci bölüm toplantılar tartışma olmaksızın yapılan toplantılardır. İkinci tip toplantılar ise tartışma yapılması gereken konular üzerinedir. COREPER genel sekreterlik tarafından kendisine iletilen Komisyon önerisini inceleyerek çalışma gruplarına gönderir. Çalışma grupları ise konuyla ilgili olarak hazırladıkları raporu COREPER'a sunar. COREPER'da anlaşmaya varılan konular Konseyde tartışılmaksızın karara bağlanırken, anlaşmaya varılamayan konular Konseyde tartışıldıktan sonra karara bağlanır (Tezcan, 2005:49). Ayrıca Konsey İç Tüzüğü'nün öngördüğü konularda COREPER usule ilişkin karar alma yetkisine de sahiptir.

Ortak karar prosedürü gereği yasama ile ilgili önemli yetkilerini Parlamento ile paylaşırsa da Konsey, AB mevzuatı hakkında kesin karar alma, AB'nin politik amaçlarını belirleme ve üye devletlerin politikaları arasında eşgüdüm sağlama işlevini üstlenir. Konsey 1993 yılında aldığı kararla Avrupa Birliği Konseyi olarak anılmasına karar vermiştir (Bozkurt vd., 2006:93). Konsey'in görev alanları kısaca şöyle özetlenebilir (Tezcan, 2005:51; Chalmers vd., 2010:68):

- AP ile birlikte üye devletleri bağlayıcı yasal düzenlemeleri kabul eder ve AP ile birlikte bütçeği onaylar.

- Üye devletlerin ekonomik politikaları arasındaki uyumu sağlar.
- Birliğin ortak dış ve güvenlik politikası alanına yönelik politikalarının belirlenmesinde AB Zirvesi ile birlikte yetkilidir.
- AB adına üçüncü ülkeler ve uluslararası örgütlerle uluslararası antlaşmalar imzalar.
- Ekonomik ve Sosyal Komite, Sayıştay ve Bölgeler Komitesi üyelerini atar.
- Konseyin almış olduğu kararların üye devletler tarafından onaylanması zorunluluğu yoktur. Bu durumda bir üye devlet Konseyde temsilcisinin olumlu oy kullandığı bir Konsey kararına karşı dava açabilir (Tezcan, 2005:51-52).

Karar alma sürecinde Konsey, Parlamento ve Komisyona göre oldukça güçlü bir konuma sahiptir. Kurumsal yapısı gereği yasama sürecine yönelik sunulan tüm öneriler ve siyasal açıdan yapılan önemli düzenlemeler Konseyin onayından geçmektedir. Konseyin gücü COREPER'lerin desteği ile oluşmuş ulusal bürokrasi ile güçlenmiştir (Thomson ve Hoslı, 2006:398) Karar alma sürecinde sahip olduğu güçlü yapının kaynağı (özellikle ortak karar prosedürü sonunda uzlaşma komitesinde) Parlamentodan daha iyi organize olması ve tutarlı bir politik duruş sergilemesidir

Diğer yandan Konseyde 1 Kasım 2014 tarihine kadar ağırlıklı oy esasına dayanan sistem uygulanması, bu tarihten itibaren ise nitelikli çoğunluk ile bir kararın alınabilmesi için, olumlu oyların üye devletlerin %55'ini, Birlik toplam nüfusunun %65'ini temsil etmesi ve en az 15 üye devletten gelmesi gerekecektir. Bloke edici azınlık ise nüfus esas dikkate alınmak suretiyle en az 4 üye devlet olarak belirlenmiştir (02.04.2014, www.ab.gov.tr). Lizbon anlaşması sonrasında yapılan bu değişiklikle birlikte Avrupa'nın en kalabalık iki ülkesi Almanya ve Fransa'nın istekleri dışında gerçekleşen kararlara karşı, muhalefet olabilme konusunda güçlendiği söylenebilir.

4.3.1.4. Avrupa Komisyonu

Topluluğun uluslarüstü niteliğinin en belirgin olduğu kurum olan Avrupa Komisyonu, topluluk ortak menfaatlerini gözetmek ve antlaşmaların uygulamasını sağlamakla görevlidir. Avrupa Komisyonu, her bir üye ülkeden seçilen ve "Komiser" adı verilen komisyon üyeleri ile komisyon başkanından oluşur. Bu kişilerin görev süresi 5 yıldır ve bu süre yenilenebilir. Komisyon Başkanı, Konseyin devlet ve hükümet başkanları düzeyindeki oluşumunda, AP seçimleri dikkate alınarak ve danışmalar yapılmak suretiyle nitelikli çoğunlukla belirlenerek parlamentoya önerilir ve Parlamento üyelerinin çoğunluğu tarafından seçilir. Başkanın belirlenmesinden sonra Konsey üye ülkelerin tekliflerine uygun olarak, Başkanla birlikte verdiği ortak kararlar, komiserleri belirler. Başkan ve Komiserler heyet halinde Parlamentonun onayına sunulduktan sonra, Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla atanırlar. Komiserler görev süreleri boyunca üye devlet hükümetlerince görevden alınamazlar ve AP'nin de komiserleri tek tek görevden alma yetkisi yoktur. Ancak güvensizlik oyu ile Komisyonun heyet halinde görevden alınması mümkündür. Komisyon, politikalar (tarım, balıkçılık gibi ortak politikalar), dış ilişkiler (ticaret, kalkınma, genişleme vs.), genel hizmetler (istatistik, basın, yayın, vs.) ve iç hizmetler (bütçe, çeviri, hukuk servisi, vs.) olmak üzere çeşitli bölümlere ayrılarak örgütlenmiştir (Erhan vd., 2009:60).

Komisyonunda yer alan Komiserlerden her biri, bir veya daha fazla AB politikasının yürütülmesinden sorumludur. Komiserlerin hangi alanlardan sorumlu olacağına üye ülkelerle ve komiserlerle yapılan görüşmeler neticesinde Komisyon başkanı karar verir. Gerekli görüldüğünde üyelerin çalışma alanları da Komisyon başkanı tarafından değiştirilebilir. Komiserlerden görevlerini yaparken bağımsız ve her türlü şüpheden uzak, hiçbir yerden emir almadan, tarafsız çalışmaları ve birlik çıkarlarını ön planda tutmaları beklenir. Aksi durumda Konsey veya Komisyonun talebiyle Adalet Divanı tarafından görevden alınabilirler (Tezcan, 2005:65). Komisyonunda üyelerin bağımsızlığına önem verilse de, Birliğin genel menfaatlerini gözetmekle görevli Komisyon üyelerinin üye devletlerin vatandaşları olmaları ve bu devletler tarafından görevlendirilmeleri dolayısıyla ulusal çıkarların etkisi, pratikte Komisyonun bağımsızlığına şüphe düşürmektedir (Blokker and Heukels, 1998:41).

Komisyonunda Komiserlerin yanı sıra AB görevlilerinden oluşan yaklaşık 25.000 kişilik bir idari teşkilat görev alır (Kaczorowska, 2013: 65). Komisyonunda idari düzenlemeler idari yönetim birimi olan genel müdürlükler tarafından yapılır. Her genel müdür özel bir politik alandan sorumludur ve genel müdürlerin her biri bir komisere bağlıdır. Komisyonun yasa önerilerinin hazırlanmasından genel müdürler sorumludur. Genel müdürlükler, müdürlüklere (direktörlük), müdürlükler bölüm ya da birimlere, bölüm ya da birimler masa şefliklerine ayrılmıştır. Her masada masanın ilgili konusuna uygun sayıda uzman bulunur. Komisyonun haftalık toplantısına yönelik tüm koordinasyon ise genel sekreterlik tarafından sağlanır. Genel sekreterliğin başında yer alan genel sekreter ise doğrudan Komisyon başkanına karşı sorumludur. Üyeleri arasında görev dağılımı yapılan Komisyonunda her komiser bir veya daha çok politik alandan sorumludur. Her komiser kabine olarak adlandırılan kişisel danışmanlara sahiptir ve kabine komiserler ve onlara bağlı genel müdürlükler arasındaki ilişkiyi kurar. Kabine başındaki büro şefi komiserle aynı millettendir ve gerektiğinde ona vekâlet eder. Bu şef Komisyonun gündemini hazırlamaya yönelik olarak diğer kabine şefleri ile haftalık toplantılar yapar (Kaczorowska, 2013:65). Komisyon kurul halinde çalışır ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Ancak Komisyon öneride bulunurken Avrupa çıkarlarını belirlemek için, hükümetlerin, endüstrilerin, sendikaların ve özel çıkar gruplarının, teknik uzmanların görüşlerini alır (Erhan vd., 2009:60). Komisyonun yetkileri kısaca şöyle özetlenebilir (AB Genel Sekreterliği, 2011:11-13; Tezcan, 2005:69-77; Kaczorowska, 2013:65).

- Komisyon AB antlaşmalarının koruyucusudur.
- AP'ye ve Konseye yasama veya karar önerileri sunarak yasama sürecini başlatır.
- Birliğin yürütme organı olarak faaliyet gösterir ve bu amaçla AB müktesebatını, bütçeyi ve programları uygulamaktan ve idari denetimden sorumludur.
- AB hukukunu ihlal ettiği gerekçesiyle üye devletleri Avrupa Adalet Divanı önünde dava edebilir.
- Avrupa Topluluğu Antlaşması'nda öngörülen Komitelerin statüsü, İlk Derece Mahkemesine yetki transferi ve Birliğe yeni üyelerin katılımı gibi konularda karar alınabilmesi için Komisyonun görüşünün alınması zorunludur.
- Komisyon başkan yardımcılarının biri AB'nin dış politikasını yürütmekten sorumlu Birlik Dış İşleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olarak görev yapar.

Komisyon hükümetler-arası işbirliğini gerektiren ortak dışişleri ve güvenlik politikası ile adalet ve iç işleri alanlarında girişimde bulunma yetkisine sahip değildir (Erhan vd., 2009:60). Komisyon'un merkezi Brüksel'dir.

Komisyonun karar alma sürecindeki gücü, yasama önerilerini başlatma hakkını elinde tutması ve yasanın içeriğini etkileme konusunda potansiyel güç olduğuna dair görüşlerle kuvvetlenmiştir (Thomson ve Hosli, 2006:392) Ancak Komisyonun sunduğu önerilerde değişiklik yapılabilmesi ve onay gerektirmesi Konsey ve Parlamentonun yasama sürecindeki gücünü, Komisyona göre üstün tutmaktadır. Her üye ülkeden bir Komiserin katılmasıyla oluşan Komisyonunda bu yolla üye ülkeler arasında güç dengesi sağlanmaya çalışılmış bu durum Almanya ve Fransa gibi AB'nin lider ülkelerinin Komisyonunda güç kaybetmesine yol açmıştır.

AB karar alma sürecinin üç önemli aktörü olan Konsey, Parlamento ve Komisyonun gücünü karşılaştırdığımızda, Konsey'in üye devletlerin hükümetlerinin temsil edildiği yer olması, yasama sürecine yönelik sunulan tüm öneriler ve siyasal açıdan yapılan önemli düzenlemelerin Konseyin onayından geçmesi bu kurumun AB kurumları içinde en güçlü kurumsal aktör olduğu konusundaki görüşleri güçlendirmiştir (Thomson ve Hosli, 2006:392). Diğer yandan karar alma sürecinin üç önemli aktörü olan Komisyon, Konsey ve Parlamento arasındaki yasama sürecinde kurulan ilişki, önerinin tartışılmasında uygulanan karar alma yöntemine göre değişmektedir. Yöntemin seçimi ise önerileri sunan Komisyonun, anlaşma maddelerine göre sunduğu önerinin, konusu ve içeriğine göre değişmektedir. Bugün en önemli ve yaygın olarak kullanılan karar alma yöntemi ortak karar usulü ve danışma usulü olarak bilinmektedir. Dolayısıyla Komisyon, Konsey ve Parlamentonun mevzuatın şekillenmesinde bıraktığı

iz, karar alma yönteminin özelliklerine göre değişmektedir (Thomson ve Hosli, 2006:392). Sonraki konularda karara alma yöntemleri ayrıntılı olarak incelenecektir.

4.3.1.5. Avrupa Birliği Adalet Divanı

AB'nin yargı organı olan Avrupa Birliği Adalet Divanı AB hukukunun AB içerisinde her yerde aynı şekilde yorumlanmasını ve uygulanmasını sağlamakla görevli kurumudur (Fontaine, 2006:20). Bu amaçla hukuka saygıyı sağlamanın yanında, ulusal hukukla AB hukuk düzeni arasındaki ilişkileri de düzenlemekle görevlidir. Divan aynı zamanda hukuki denetim ve yorum yapma, uyuşmazlık çözme, hukuk yaratma ve boşluk doldurma işlevlerini yerine getirmektedir. Bütün bu süreçle birlikte Divan AT kurumlarının kendi yetki sınırlarını aşmalarını önlemek, AT kurumlarıyla üye devletlerarasındaki ihtilafları çözmek ve ulusal hukukların AT hukukuna uyumunu sağlamaya yönelik olarak faaliyet göstermektedir (Dinan, 2005:80). Divan'ın merkezi Lüksemburg'da olup çalışma dili ise Fransızcadır. Her üye devletten bir hâkimin bulunduğu Divanda 28 hâkim görev almaktadır. Hâkimler üye devletlerin önerisi ile AB Bakanlar Konseyi tarafından yenilenebilir süre ile 6 yıllığına atanmaktadır ve bağımsızlıkları, statülerini düzenleyen hükümlerle güvence altına alınmıştır. Divanda, Divana gelen olayları tarafsız ve bağımsız olarak inceleyen 9 savcı görev yapmaktadır. Genel avukat konumundaki savcılar davalarla ilişkisi olabilecek içtihatları inceleyerek, henüz Divana intikal etmemiş davalar üzerine uygulanacak yasal kuralları ortaya koyarak yorumlarını hazırlarlar. Divan müzakereleri gizli yapılmakta ve kararlar oy çokluğu ile alınmaktadır. Alınan kararlar tüm yargıçlar tarafından imzalanmakta ve karşı oylar açıklanmamaktadır. Bununla birlikte Divan kararları kesindir ve temyiz edilemez (Erhan vd., 2009:66). Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın yetki alanı kısaca şöyle özetlenebilir (Roney ve Budd, 1998:19-20):

- Üye devletlerarasındaki ihtilaflarda hüküm verme
- Üye devletler ve AB arasındaki uyuşmazlıklarda hüküm verme
- Kurumlar arasındaki uyuşmazlıklar konusunda hüküm verme
- Topluluk ve bireyler arasındaki anlaşmazlıklarda hüküm verme
- Uluslararası anlaşmalarda görüş belirtme
- Ön karar verme.

Bu kapsamda üye devletlerden biri diğer bir üye devletin yükümlülüğünü yerine getirmediği kanaatine varırsa Divana başvurabilmektedir. Ancak bu süreçte konu önce Komisyona sunulmakta ve Komisyon'un gerekçeli görüşünü belirtmesi gerekmektedir. Ayrıca Divan tarafların uygun bulması durumunda üye devletlerarasındaki anlaşmazlıklarda yetki kullanabilmektedir. Diğer yandan Komisyon bir üye devletin anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği kanısına varırsa o devleti savunma yapmaya çağırmakta ve konuyla ilgili gerekçeli görüşünü belirtmektedir. Eğer ilgili hükümet bu görüşe uymazsa Divana başvurur. Yine Konsey ve Komisyonun tavsiye ve görüşleri dışındaki işlemlerin iptalleri istenebilmekte ve iptal davası topluluk organları üye devletler ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından açılabilir. Topluluk kurumlarının veya memurlarının hizmet kusuru veya kişisel kusuru sonunda oluşan zararın tazmini de Divan yoluyla talep edilebilmektedir (Erhan vd., 2009:67-68). Divan çalışma şekli açısından bazen tek dereceli yargı yeri bazen de üst derece yargı yeri olarak faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda üye devletlerin yargı yerlerinden gelen topluluk hukukunun yorumlanması talebini de Divan karşılamaktadır (Arat, 2005:13). Divan bu yolla (önkarar prosedürü) topluluk hukukunun ne şekilde yorumlanacağına ilişkin olarak ulusal mahkemeler bakımından bağlayıcı yorumlar yapmaktadır. Tek Avrupa Senedi ile (rekabet yasası ile ilgili uyuşmazlıklar gibi) belirli yasal prosedürler Divanda yer alan İlk Derece Mahkemelerinin görev alanına dâhil edilerek (Sabathil vd., 2008:22) Divan'ın iş yükü hafifletilmek istenmiştir. Bu mahkemeler kişiler ve işletmeler tarafından açılan iptal davaları, hareketsizlik davaları, tazminat davaları ve personel davalarına bakmakla yükümlü kılınmıştır (Erhan vd., 2009:68). Ayrıca Komisyonun işletmelere yönelik aldığı idari kararlar ve para cezalarına yapılan itirazları da ele alan İlk Derece Mahkemesi, Komisyonun aldığı

kararları onaylayabilmekte, tecil edebilmekte, ya da cezaları iptal edebilmektedir. İlk Derece Mahkemelerinin Divanda temyiz imkânı bulunmaktadır. İlk Derece Mahkemelerin kurulmasıyla kişilerin hukuki koruma mekanizmaları güçlendirilerek AB Adalet Divanı'nın temyiz mahkemesi olarak faaliyet göstermesi ve topluluk hukukunun uygulanmasını sağlama görevine yoğunlaşması amaçlanmıştır.

Diğer yandan Divan kararları sonucunda çeşitli yaptırım uygulamaları sözkonusudur. Eğer üye devlet yasaları, topluluk yasaları çizgisinde değilse Divan, mevzuatın uygulanmamasından dolayı üye ülkeleri para cezasına hükmedebilmektedir (Watts, 2007:168). Örneğin, tehlikeli atıklara ilişkin 75/442 ve 78/319 sayılı topluluk yönergelerinin iç hukuka transferini yapmayan Yunanistan'a karşı 7.4.1992 tarihli Adalet Divanı kararını yerine getirmediği gerekçesi ile Komisyon tarafından açılan davada Divan, Yunanistan'a günlük 20.000 euro para cezası uygulanmasına karar vermiştir. Bu ceza Yunanistan tarafından Adalet Divanı'nın kararını yerine getirmesine kadar devam edecektir (Tezcan, 2005:85-86). Bununla birlikte bir üye devlet, uygulamalarından dolayı Avrupa Adalet Divanı tarafından suçlu bulunmuşsa, üye devletin uygulaması Divan tarafından durdurulabilmektedir. Ayrıca üye devletler ile Avrupa Kurumları ve kişiler AB içinde uygulamanın AB anlaşmalarına aykırı olması durumuyla karşılaştıklarında ilgili uygulamaya yönelik iptal talebinde bulunabilmektedirler (Sabathil vd., 2008:22).

Diğer yandan, bir yargı organı olması dolayısıyla diğer AB kurumlarından farklı olarak karar alma sürecine doğrudan katılan bir aktör olmadığı için bu süreçte belirleyici bir niteliğe sahip olmayan Divan, AB düzeyinde karar alma sürecinin kurallarını ve politik sonuçlarını etkilemesi yönüyle önem taşıyan bir kurumdur. Zira politikaların oluşturulma sürecinde yaşanan ihtilafları çözüme kavuşturan divan, farklı kurumların ve üye devletlerin karar alma süreci üzerindeki etkilerini arttırarak veya azaltarak müzakere sürecine etkide bulunmaktadır (Dinan, 2005:81). Ayrıca topluluk hukukunun üye devletlerde doğrudan uygulanması ve topluluk hukukunun ulusal hukuktan üstün olması gibi iki kuralı da gerçeğe dönüştürmesi, Divanı önemli bir kurum yapmaktadır (Erhan vd., 2009:69). Üye devletler tarafından divan kararlarının doğrudan uygulanması gerekliliği ulusal düzeyde iç politikalar konusunda karar alım sürecini ve alınan kararları etkilemektedir. Divanın, ulusal düzeyde eğitim politikası, endüstri ilişkileri, cinsiyet eşitliği ve küretaj hizmetleri ile ilgili reklamlar gibi çok çeşitli alanlarda üye devletlerin iç politikalarını etkilediği bilinmektedir (Dinan, 2005:81-82). Bununla birlikte AB hukukunun sadece üye devletlere değil, bireylere de uygulanmasını zorunlu kılan düzenlemeler Divanın önemini daha da arttırmıştır (Bouwen ve McCown, 2007:426). Bu süreçle birlikte Divan bireylere kendi ulusal hukuk düzenleri içinde ileri sürebilecekleri haklar tanıdığı gibi Topluluk hukukunun uygulanması konusunda bireylere bir nevi denetim rolü de vermiş olmaktadır (Baykal, 2002:5-6). Tüm bu gelişmeler Divanın karar yapım sürecinde doğrudan olmasa da dolaylı olarak yönlendirici bir etkiye sahip olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

4.3.1.6. Avrupa Sayıştayı

Avrupa Sayıştayı, Birliğin gelir ve harcamalarını inceleyerek işlemlerin hukuka uygunluğunu denetlemektedir. Sayıştayda her üye devletten bir üye (28 üye) bulunur. Kamu finansmanı denetiminde tecrübe sahibi olan bu 28 üye, Konsey tarafından Parlamentoya danışıldıktan sonra oybirliği ile 6 yıllığına atanırlar. Sayıştay başkanı üyeler arasından 3 yıllığına seçilir ve diğer üyeler yanında "primus inter pares" (eşitler arası birinci) sayılır. Sayıştay üyelerinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı güvence altına alınmıştır. Sayıştayın birlik kurum ve kuruluşları ile ilgili olarak hazırladığı "AT Hesapları Hakkında Yıllık Rapor" AB resmi gazetesinde yayınlanmaktadır. Diğer yandan Sayıştay antlaşmalarla belirlenen mali yükümlülükleri yerine getirmediği için Birliği zarara uğrattığı kanaatine ulaşırsa, Komisyon aleyhine Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda dava açma hakkına sahiptir (Erhan vd., 2009:70). Komisyonun hazırladığı yıllık rapor Sayıştayın inceleme ve aklamasından sonra Parlamento'nun onayına

sunulabilmektedir. Dolayısıyla Parlamento Sayıştayın raporu ışığında Komisyonu ibra etmektedir. Sayıştayın merkezi Lüksemburg'dadır.

Sayıştay karar alma sürecinde etkin olan bir kurum değildir. Ancak fonların AB kurumları tarafından yönetimini denetleme ve bu konuda rapor hazırlayıp sunma yetkisine sahip olması, Sayıştayı karar alma sürecinin aktörleriyle etkileşimi çerçevesinde önemli bir kurum yapmaktadır.

4.3.2. Avrupa Birliği'nin Organları

AB'nin organları, karar verme sürecinde AB kurumlarına yardımcı olmak amacıyla kurulmuş genellikle danışma fonksiyonuna sahip organlardır.

4.3.2.1. Ekonomik ve Sosyal Komite

Ekonomik ve Sosyal Komite ekonomik ve sosyal alanda faaliyette bulunan çeşitli mesleki ve sosyal kesimleri temsil eden ve politik niteliği bulunmayan AB'nin danışma organı olarak faaliyet gösteren bir kurumdur (Lodge ve Valentine, 1980:276). Ekonomik ve Sosyal Komite, Komisyon, Parlamento ve Konsey ile iletişim kurarak demokratik çerçeveyi geliştirme, entegrasyon sürecinin gelişimi açısından vatandaşları bu sürece teşvik etme, kurumlar ve vatandaşlar arasında köprü vazifesi görme yönüyle önemli bir rol üstlenmektedir (Sabathil, vd., 2008:28). Komite, AB karar yapım sürecinde Konsey ve Komisyona yardımcı olmak amacıyla kurulmuş danışma nitelikli bir kurum olduğu için politika belirlemede etkin bir role sahip değildir. Bu fonksiyonu gereği kendi takdir yetkisi içinde kalarak ekonomik ve sosyal politikalarla ilgili kararların şekillenmesinde ve önemli politik alanlar üzerinde serbestçe görüş belirtmektir. Komite sivil toplumun geniş kesimini, sosyal ortakları (işçiler ve işverenler), üreticileri, çiftçileri, işadamlarını, zanaatkârları, kooperatifleri, küçük ve orta ölçekli işletmeleri, çevrecileri, tüketicileri vb. grupları temsil etmektedir (Karluk, 2007:148). Bu özelliğinden dolayı korporatif bir organ olarak adlandırılrsa da (Tekinalp ve Tekinalp, 2000:276) farklı sosyo-ekonomik çıkar gruplarının uzlaşmasını sağlaması nedeniyle belli konulardaki çıkarları savunan, müzakere eden ve kendi örgütlerini bağlayan temel sosyo ekonomik çıkar gruplarının oluşturduğu korporatist bir yapı olduğu söylenemez. Komite danışma nitelikli bir kurum olma vasfıyla Konsey, Parlamento ve Komisyona temsil ettiği kesimin görüşlerini bildirmekte ve karar alma sürecinde yönlendirici bir etkiye sahip olmaktadır. Bu durum topluluk karar alma sürecinde toplumsal meşruiyetin güçlendirilmesi ve şeffaflık ilkesinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Zira Komite, AB'nin çeşitli karar ve icra organlarıncı tesis olunan yasa ve işlemlerden doğrudan etkilenen kişilerin oluşturduğu bir forum niteliğindedir (Ateş, 2005:48-52). Uluslararası, ulusal ve bölgesel muhataplarıyla da iyi ilişkiler kurmakta olan Komite (Erhan vd., 2009:72), Birliğe üye olmayan ülkelerdeki gruplarla (Ülger, 2003:136) ve kurumlarla da etkileşim içinde bulunarak bir danışma mekanizması sistemi oluşturmaktadır.

Komite 1 Temmuz 2013 yılı itibarıyla Hırvatistan'ın AB üyeliğiyle birlikte 353 üyeye sahiptir (03.04.2014, www.eesc.europa.eu). Komite üyeleri üye ülkelerin nüfus ağırlığına göre gösterdiği adaylar arasından Bakanlar Konseyi tarafından oybirliği ile 5 yıllığına atanmaktadır. Konsey üyeleri atamadan önce Komisyonun görüşüne başvurabildiği gibi çeşitli ekonomik ve sosyal sektörlerin örgütsel temsilcilerinin görüşünü de alabilmektedir. Üye ülkeler Komite adaylarını sivil toplum kuruluşlarının üyeleri arasından göstermekle birlikte bazı ülkeler sivil toplum örgütü üyesi olmayan kişileri de aday olarak Konseye bildirebilmektedir. Komite üyelerini atama yetkisine sahip Konsey, üye ülke tercihlerine müdahale etmemektedir. Komite üyeleri işverenler (I. Grup), çalışanlar (II. Grup), çeşitli çıkar grupları (III. Grup) şeklinde gruplandırılmış üç gruptan birine mensup olmaktadır (Sabathil vd., 2008:28). Bu üç gruptan işverenler (I.grup) grubu kamu ve özel sektör işverenlerini üye niteliğiyle bünyesinde toplamaktadır. Bu grupta sanayiciler küçük ve orta ölçekli işletmeler, ticaret odaları, toptan ve perakende ticareti yapanlar, bankacılık ve sigortacılık ile ulaştırma ve tarım

sektörlerinde, işveren statüsünde bulunan kişi ve kurumların oluşturduğu çıkar gruplarının üyeleri arasından seçilen kişiler yer almaktadır. Diğer yandan çalışanlar (II. grup) grubu üyelerinin büyük çoğunluğu ise ETUC (European Trade Union Confederation) mensubu olup, bu gruba ayrıca memurlar tarafından kurulan örgütlerin mensupları da dâhil olmaktadır. Çeşitli çıkar grupları (III. grup) kesimi ise çiftçi örgütlerinden, küçük işyeri sahiplerinden, zanaatkârlardan, avukatlık ve doktorluk gibi meslek erbablarından, derneklerden, tüketici birliklerinden, çevre koruma örgütlerinden, aile kadın ve özürlü kişileri temsil eden kuruluşlar ile bilim adamı ve akademisyenlerin kurduğu çıkar gruplarına mensup kişilerden oluşmaktadır (Europa, 2004:929).

Komitede hangi çıkar gruplarının temsil edileceği üye ülkeler tarafından farklı usullerle belirlenmektedir. Fransa ve Yunanistan'da ilgili kesimlerin adaylarını bildirmeleri ile Komitede hangi çıkar gruplarının temsil edileceği konusundaki karar, merkezi hükümet tarafından verilmekte iken, Almanya ve İngiltere'de Komite adayları hükümet kurumları tarafından ekonomi, dış ilişkiler ve tarım gibi ilgili sektör gruplarından seçilmektedir. Belçika ve Hollanda gibi ülkelerde ise Komite üyeleri ulusal Ekonomik ve Sosyal Konseylerde seçildikten sonra hükümetlerce onaylanarak belirlenmektedir (Ateş, 2005:54). Komite üyeleri üye ülkelerde farklı usullerle belirlenmiş olsa da Komitede çeşitli ekonomik ve sosyal faaliyet alanlarının eşit bir şekilde temsili gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Ekonomik ve Sosyal Komite, Komite Meclisi, Komite Başkanlığı, Komite Bürosu ve İhtisas birimlerinden oluşan bir örgütsel yapıyla çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Bunlardan Komite Meclisi tüm komite üyelerinden oluşan karar organı niteliğindedir. Çalışmalarını oturumlar şeklinde yapan meclis, yılda 9-10 kez toplanmakta toplantıya katılanların çoğunluğu ile karar almaktadır. Meclis toplantıları kamuya açık yapılmaktadır. Komite Başkanı ise komite üyeleri arasından 2 yıllığına seçilmekte, komite başkanlığı komiteyi oluşturan üç çıkar grubu başkanları arasında sırayla el değiştirmektedir. Komitenin yürütme organı ise Komite Bürosudur. Büro hem topluluk üyesi ülkelerin hem de tüm çıkar gruplarının temsilcilerinden oluşacak şekilde dizayn edilmiştir. Komite görev ve fonksiyonlarını ise ihtisas birimleri adı verilen alt komiteler vasıtasıyla gerçekleştirmektedir. Komite bünyesinde 8 ayrı ihtisas birimi bulunmaktadır. Bu birimler, Tarım Kırsal Kalkınma ve Çevre Grubu; Ekonomik ve Parasal Birlik ve Ekonomik ve Sosyal Birleşme Grubu; İstihdam, Sosyal İlişkiler ve Vatandaşlık Grubu; Dış İlişkiler Grubu; Tek Pazar, Üretim ve Tüketim Grubu; Ulaştırma, Enerji, Altyapı ve Enformasyon Topluluğu Grubu, Endüstriyel Dönüşüm ve Genişleme olarak sıralanabilir (03.04.2014, www.eesc.europa.eu). Her ihtisas biriminin kaç üyeden oluşacağına büronun teklifi üzerine komite tarafından karar verilmektedir. İhtisas Birimi üyeleri, Komite üyeleri arasından seçilmekte dışarıdan üye kabul edilmemektedir. Ayrıca her bir Komite üyesinin bir ihtisas birimine üye olma zorunluluğu vardır. Ancak Komite başkanı hiçbir ihtisas birimine üye olamaz (Ateş, 2005:59). İhtisas birimlerinin her biri için bir büro oluşturulmuştur. İhtisas birimleri ayda bir kez toplanmakta ve kararları toplantıya katılanların çoğunluğu tarafından alınmaktadır.

Ekonomik ve Sosyal Komite faaliyetlerini Brüksel'de gerçekleştirmektedir. Karar alma sürecinde istişari bir organ olarak yer alan Komite, anlaşmalarda öngörülen hallerde Konsey ve Komisyona görüş bildirdiği gibi, Komisyon önerileri de taslak halinde Komite'ye sunulmaktadır. Dolayısıyla karar yapım sürecinde Komitenin görüşleri oldukça önem arz etmektedir.

4.3.2.2. Bölgeler Komitesi

Bölgeler Komitesi AB'nin farklı bölgelerindeki yerel sorunları örgüt düzeyine taşımak ve tartışmak, üye ülkelerin ekonomik ve sosyal bütünleşmesini sağlamak amacıyla kurulmuş danışma nitelikli bir kurumdur. Birliğe üye devletlerin dörtte üçünün geniş yetkilerle donatılmış federal, bölgesel bir yapıya sahip olması ve yerellik (subsidiarite) ilkesinin AB'nin temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmesi yerel yönetim birimlerinin AB içinde temsil edilmelerini gerekli kılmıştır. Komitede

bölgelerin temsil edilmesini isteyen (Belçika), yerel yönetimlerce temsil edilmesini isteyen (Danimarka, Yunanistan, İrlanda, Lüksemburg, İsveç) hem bölge/eyalet hem de yerel yönetim düzeyinde temsil edilmesini isteyen (Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Avusturya) ülkeler yer almaktadır (Esen, 2004:91-99). Komite'nin üyeleri yerel yönetimler tarafından seçilir ve üye ülkelere ayrılan kontenjanlara göre belirlenerek 4 yıllığına Konsey tarafından ortak mutabakat ile atanır (Fontaine, 2006:21). Komite üyeleri ya doğrudan seçimle belirlenmiş ya da yasama organına karşı sorumluluğu olan kişilerdir. Eyalet/bölge başkanı, başbakanı, belediye başkanı gibi üst düzey temsilcilerden oluşan üyeler, bölge/yerel yönetimleri temsil ettikleri için, birlik vatandaşlarını temsil eden AP üyesi olamazlar (Esen, 2004:100-101). Komite üyeleri AB'nin genel çıkarlarını gözetir ve hiçbir yerden emir almadan AB hukuku çerçevesinde bağımsız çalışırlar. Komite kendi içinde genel kurul, yürütme kurulu (büro), başkan, başkan yardımcısı, komisyon ve genel sekreterlikten oluşur. Aynı zamanda siyasi parti grupları da Komitede faaliyet gösterir. Üyeler siyasal tercihlerine uyan bir partinin Komitedeki grubuna girebilirler. Komite, bölgesel çıkarların söz konusu olduğu eğitim, ekonomik ve toplumsal bütünleşme, gençlik, kültür, Avrupa çapında ulaşım, telekomünikasyon ve enerji ağları, halk sağlığı, istihdam politikaları mesleki eğitim ve sosyal politikalar, çevre sorunları gibi konularda Konsey ve Komisyona görüş bildirmek zorundadır (Wagstaff, 1999:192). Ayrıca bölgesel politik konular üzerinde de Konsey ve Komisyon tarafından yerel ve bölgesel otoritelerden oluşan temsilcilere danışılır (Watts, 2007:168).

Bölgeler Komitesinin danışma nitelikli bir kurum olması AB'nin karar yapım sürecinde belirleyici bir unsur olmasını engellemiştir. Komitenin AB karar mekanizması içinde kendisini ilgilendiren kararlarda veto yetkisine sahip olmaması ve Adalet Divanına başvuramaması, Komitenin danışma işlevinin zayıf kalmasına neden olmuştur (Esen, 2004:119-121). Ancak yerel ve bölgesel hükümetlerin Komite aracılığıyla Komisyon, Parlamento ve Konseye görüş bildirmesi, AB'nin gücünün ulusal, bölgesel ve yerel yasama organlarına kaymasını sağlayarak, Bölgeler Komitesi aracılığıyla Birliğin konfedederal karar yapım süreci daha meşru bir sürece doğru yol almıştır.

Bölgeler Komitesi yapısal açıdan Ekonomik ve Sosyal Komiteye benzetilmektedir. Her iki organ da üyeleri üye devletler tarafından belirlenmekte ve Konsey tarafından atanmaktadır. Her iki Komitenin üyelik niteliği farklı olsa da hem Bölgeler Komitesi hem de Ekonomik ve Sosyal Komite karar alma sürecinde danışma nitelikli organlar olarak yer almaktadır.

4.3.2.3. Avrupa Yatırım Bankası

1958 yılında kurulan, AB'nin finans kurumu olan Avrupa Yatırım Bankası, Birliğin entegrasyonunu sağlayan devlet ve özel sektör projelerini finanse etmek, istikrarlı büyümeye, ekonomik ve sosyal uyumun gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuş tüzel kişiliğe ve mali özerkliğe sahip bir kuruluştur. Yatırım ve kalkınma bankası olduğu için mevduat toplamayan, cari hesaplar bulundurmeyen banka kar amacı gütmemektedir. AB üyesi ülkeler tarafından finanse edilen banka aynı zamanda sermaye piyasalarından aldığı kredilerle çalışmaktadır (Peterson ve Shackleton, 2012:201). Bankanın merkezi ise Lüksemburg'dadır. AB üyesi her ülkeden çalışanın yer aldığı bankada, Banka yönetimi, AB üyesi ülkeler tarafından gerçekleştirilmekte olup kredilerin verilmesinde söz sahibi olan "Guvernörler Kurulu" AB üyesi ülkelerin maliye bakanlarından oluşmaktadır.

Avrupa Yatırım Bankası orta ve büyük ölçekli firmalara yatırımlarında garanti ve kredi sağlama, üye devletler tarafından alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde kaynak sağlayıcı olarak görülmektedir. AB karar alma sürecinde ise (görüş bildirme de dâhil doğrudan bir etkinliği olmayan banka) üye ülkelerin Komisyon, Parlamento ve Konseydeki ağırlığına göre yer alan bir kurumdur.

4.3.2.4. Avrupa Ombudsmanı

AB kurumlarının faaliyetlerine ilişkin olarak, üye devlet vatandaşlarından veya üye devletlerde ikamet eden tüm gerçek ve tüzel kişilerden gelen kötü idare (idari düzensizlikler, haksızlık, ayrımcılık, yetkinin kötüye kullanılması, bilgi eksikliği veya bilginin reddi, şeffaflık eksikliği, AB kurumlarıyla görevliler arasındaki ilişkiler, personelin işe alımı, rekabetin işleyişi, işlemlerde gereksiz gecikme, yanlış prosedür uygulama vs.) ve hukuka aykırılık iddialarını incelemekle görevli bir kurumdur. Ayrıca AB kurumlarına yönelik sorunları çözüme kavuşturma ya da tavsiyede bulunma sürecinde de Ombudsman görev almaktadır (Cullingworth, 2004:117; Erhan vd., 2009:77-78).

Ombudsman her Parlamento seçiminde AP tarafından seçilmekte ve 5 yıllığına atanmaktadır. Merkezi ise Strazburg'daki Parlamento binasındadır. Ombudsmanın görev alanı Avrupa Birliği Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi dışındaki kurumları kapsamaktadır (Reif, 2004:374). Ombudsman, Mahkemelere intikal etmiş şikâyetlere bakmamaktadır. Ayrıca üye ülke hükümetleri organları, ulusal, bölgesel ve yerel yönetimler hakkında soruşturma yetkisi de bulunmamaktadır. AB düzeyindeki Ombudsman ulusal nitelikteki Ombudsmanlardan farklı olarak ulusüstü düzeyde faaliyet gösteren tek Ombudsman olma özelliğine sahiptir (Warleigh, 2002:140). Görevini yaparken tamamen bağımsız hareket eden Ombudsman yaptığı soruşturmaları bir raporla AP'ye sunmaktadır. Ombudsmanın herhangi bir yaptırım gücü de bulunmamakla birlikte ikna etme veya öneri getirme yetkisine sahiptir. Şikâyetler ya doğrudan ya da AP üyeleri aracılığıyla yapılabildiği gibi gerekli durumlarda Ombudsman kendiliğinden bir başvuru olmadan da soruşturma başlatabilmektedir.

Ombudsmanın Birliğin karar alma sürecinde (Konsey, Parlamento ve Komisyon gibi) etkin bir kurum değildir. Ancak soruşturma yapma ve rapor hazırlama yetkileriyle karar alma sürecinde etkili sayılabilecek bir konuma sahiptir. Özellikle de Ombudsmanın kurumların işleyiş tarzına yönelik şikâyetleri incelemesi sonucunda ilgili kurumlarda düzenlemelere gidilmesini sağlaması ve ikna yoluyla çözemediği konuları Parlamente'ye rapor ederek konunun tazmini ve telafisi hakkında alternatif önerebilmesi Ombudsmanı etkili bir kurum yapmaktadır.

4.3.2.5. Avrupa Merkez Bankası

1998 yılında faaliyete geçen Avrupa Merkez Bankası'nın amacı, AB'nin para politikalarını oluşturmak, yürütmek, döviz operasyonlarını yönlendirerek ödemeler sisteminin düzgün çalışmasını sağlamaktır. Merkezi Frankfurt'ta olan banka Birliğin kabul ettiği para birimi Euro'yu ihraç etmek ve korumakla birlikte üye ülkelerde fiyat istikrarını sağlamakta ve faiz oranlarını belirlemektedir. Üye ülke hükümetlerinin hiçbir şekilde müdahale edemediği banka, çalışmalarında bağımsız hareket etmektedir. Diğer yandan Avrupa Merkez Bankası sistemi tüm AB üyelerini kapsamakla birlikte, yeni para birimi Euro'nun tedavüle çıkmasıyla birlikte (1 Ocak 2002) Euro'yu kabul eden ülkeler bu sistem içinde ayrıca Euro sistemi ve Euro bölgesini oluşturmuşlardır. Diğer yandan Bankanın Euro alanında faaliyete başlamasıyla birlikte ulusal merkez bankaları işlevlerini yitirmemişler, bankanın talimat ve tavsiyelerine göre hareket etmekle birlikte kendi alanlarında etkinliklerini sürdürmüşlerdir (Erhan vd., 2009:76).

Bankanın karar alma sürecindeki rolü yapısal oluşumu ve görevlerinden kaynaklanan önemiyle yakından ilgilidir. Buna göre Avrupa Merkez Bankası'nın başkan ve üyeleri Parlamente'ye danışıldıktan sonra Konsey tarafından atanmakta, banka faaliyetleri ile ilgili olarak da Konseye ve Parlamente'ye rapor vermektedir. Bağımsız çalışan ve uygun gördüğü politikaları uygulamakta tamamen serbest hareket eden bankanın bağımsızlığı da Parlamente'nin tasarrufunda bulunmaktadır (Maier, 2002:76). Bu kapsamda AB karar yapım sürecinde bankanın rolü çeşitli ulusal ve AB politik birimlerinin banka ile kurduğu etkileşim çerçevesinde şekillenmektedir (Kaltenthaler, 2006:10). Bankanın çalışma şekli, görev ve yetkilerini de dikkate aldığımızda elinde bulundurduğu güç, özellikle de para politikası kararlarında (doğrudan veya istişari

olarak yasama sürecinde yer almasa da) onu AB karar alma sürecinde etkili bir kurum yapmaktadır. Ancak Banka üzerinde güçlü lider ülkelerin etkili olduğu söylenemez.

4.4. Avrupa Birliği'nde Karar Alma Mekanizmaları

AB'nin kurumsal yapısı ve bu kurumların görev ve yetkilerinin yanı sıra Birliğin karar alma sürecinin nasıl işlediği, kendine özgü ulusüstü yapıya sahip AB sistemini anlamak açısından oldukça önemli bir konudur. Zira karar alma sürecinde konulara göre farklı usullerin uygulandığı AB sisteminde, hangi konuda, hangi AB kurumunun yetkili olduğu ve kurumların karar alma sürecindeki faaliyet ve etkileri ile bu süreçte birbirleriyle ilişkileri karar alma prosedürleri adı altında çeşitlere ayrılmıştır. Birlik kurumları arasındaki karar alma sürecine yönelik ilişkilerin yönünü belirleyen bu yöntemler, aynı zamanda uygulanan yöntemlere göre hangi aşamada hangi kurumun devreye girdiğini, kurumların karar alma sürecindeki etki ve güçlerini ortaya koyması açısından önemlidir. Karar alma sürecinde etkili olabilme potansiyeli de bu yöntemleri ve bu yöntemlerden her birinde izlenecek süreçlerin bilinmesiyle doğrudan ilgilidir.

Karar alma süreci sonucunda oluşan hukuk sisteminin türü AB hukuk sistemi olarak nitelendirilmektedir. AB yargı sistemi içinde uygulanan yasaların niteliği, bu yasaların uygulama alanının etki gücü ve kapsamı hukuk sisteminin özelliklerini oluşturur. AB hukuk sistemi hem ulusal hukuk sisteminde hem de ulusötesi sistem içinde hak ihlallerine karşı mücadele edilmesini kolaylaştırması ve üye ülkelere getirdiği yükümlülükler açısından oldukça önem taşımaktadır.

Bu kapsamda önce kendine has birtakım özellikler taşımakta olan Birlik hukuku incelenecek ardından karar alma yöntemlerine değinilecektir.

4.4.1. Avrupa Birliği Hukuku

AB üye ülkelerin ulusal hukuklarının yanı sıra tek bir yargısal sisteme sahiptir. AB'nin antlaşmalar yoluyla düzenlediği yasaları üye ülkelerin hukuk kurallarından üstün kabul edilmekte ve tüm üye ülkelerin iç hukuklarında bağlayıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Kendisiyle çatışan ulusal hukuk kurallarının uygulanmaması olarak ifade edilen topluluk hukukunun üstünlüğü kavramı, doğrudan etki ve doğrudan uygulanabilirlik ilkeleriyle birlikte AB hukuk sistemini uluslararası niteliğe taşımaktadır (De Burca, 2006:451). Topluluk hukuku beş bölümden oluşur:

- Birincil mevzuat (kurucu antlaşmalar ve ekleri): Topluluğun örgütlenmesi, işleyişi, ekonomik yapısı ile ilgili hükümlerden oluşur.
- İkincil mevzuat (tüzük, direktif vb. topluluk tasarrufları): Parlamento, Konsey ve Komisyon, antlaşmalarla kendilerine verilen yetkiler çerçevesinde tüzükler yapar, direktifler yayımlar, karar alır, tavsiyelerde bulunur ve görüş bildirir. İkincil mevzuatın oluşturulması mevzuat çıkarılacak alana göre bir takım karar alma prosedürleri ortaya çıkarmıştır. Bunlar ise, danışma prosedürü, işbirliği prosedürü, ortak- karar prosedürü, onay prosedürü vb. olarak sıralanabilir. AB kurumları böyle bir karar alma mekanizması içinde farklı prosedürlere göre farklı rollere bürünmektedir.

İkincil mevzuat hükümlerinden tüzükler tüm üye ülkelerde geçerli, doğrudan uygulanan ve bağlayıcılık niteliğine sahip kurallardır (Davies, 2003:36). Üye ülkeler çıkarılan tüzüğün ulusal çıkarlarıyla örtüşmediğini ileri sürerek değişiklik yapamazlar. Oysa Direktifler, Tüzüklerden farklı olarak sonuçları açısından bağlayıcıdır. Yani direktiflerin uygulanması zorunludur ancak üye ülkeler iç hukuklarına uygun olarak direktiflerle ilgili düzenleme yapabilirler. Ancak yapılan düzenleme direktiflerin amaçlarına ters düşecek bir düzenleme olamaz. Direktiflerin amacı Birlik amaçlarına ulaşmak için üye ülkelerin yerine getirmesi gereken hukuki yükümlülüklerini birbirine yakınlaştırmaktır (Groves, 1995:54). Direktifler bir tek üye ülke ile ilgili olabileceği gibi tüm üye ülkelerle ilgili de olabilir. Kararlar ise etkilerini bireysel düzeyde gösteren bir topluluk kuralının somut bir olaya uygulanmasına ilişkin olabileceği gibi, topluluk kurumlarının belli bir konuda uygulamanın tabi olacağı genel şartları belirlemek ya da bir hukuki durumu tespit etmek amacıyla kullanılan bir araç da olabilir (Arsava,

1995:60). Gerekçeli olması gereken kararlar hem üye devletlere hem de gerçek ve tüzel kişilere yönelik olabilir ve tüm muhatapları için bağlayıcı olma niteliğine sahiptir. Tavsiye ve görüşler ise bağlayıcı nitelikte olmayan Birlik tasarruflarıdır. Bu bağlamda Tavsiye ve Görüşler Birlik hukuku hazırlanırken üye ülkelerin çıkarılacak mevzuatla ilgili kendilerine yapılan tavsiyelere gönüllü biçimde uymaları beklentisiyle topluluk tasarrufları arasında yer almıştır (Borchardt, 2000:67). İkincil mevzuatta yer alan diğer topluluk tasarrufları ise İlke Kararı, Bildiriler ve Eylem Programı'dır. Bunlardan İlke kararı Konsey, Parlamento ve Komisyon tarafından Avrupa entegrasyon sürecine yönelik amaçları belirlemek buna göre ortak siyasi iradeyi yansıtmak amacıyla alınır. Konseyin gelecekteki kararlarına siyasi yön vermek açısından önemlidir. Bildiriler ise geniş kitlelere ve muhataplara ulaşmak için Avrupa bütünleşmesine yönelik olarak hazırlanır. Konsey kararlarının yorumuna ilişkin görüşleri ortaya koyması ayrıca Konseyin bir hukuki düzenlemesiyle ilgili yorumları halka duyurması açısından önem arzeder. Eylem Programı antlaşmada öngörülen hedefleri uygulamaya koyarak gerçekleştirmek amacıyla Konsey ve Komisyonun inisiyatifi çerçevesinde antlaşmadaki ilgili hükümlere bağlı kalınarak hazırlanır. Diğer programlar ise yol gösterici ilkeler olarak kabul edilir. Bunlar (Borchardt, 2000:87) :

- Uluslararası antlaşmalar
- İdare hukukunun genel ilkeleri
- Üye devletlerarasındaki sözleşmelerdir.

Topluluk hukukunun doğrudan etkisi ve sahip olduğu ulusüstü niteliği tüm üye ülkeleri bu kurallara uymaya zorlamakta üye ülkeler arasındaki uygulama farklılıklarından kaynaklanan hak ihlalleri önlenebilmektedir. Topluluk hukuku karar yapım sürecinin bir sonucu olarak değerlendirildiğinde yapılan düzenlemeler, bu süreçte gündeme getirilen konulara ve süreci etkileyen aktörlere göre şekillenmektedir.

4.4.2. Karar Alma Prosedürleri

AB'de karar yapım süreci, oylama yöntemlerinden karar alınacak alanlara göre farklı birtakım unsurları içinde barındırır. AB karar alma sürecinde yer alan aktörler olarak Parlamento, Konsey ve Komisyonun yetkileri ve etkili oldukları karar alanları derinleşme ve genişleme süreçlerinin sonucunda sürekli değişime uğramıştır. Karar alma sürecinde Konsey ve Parlamento temel aktörler konumunda olup Parlamento artan yetkileriyle birlikte Konseyle ortak yasa yapıcı olarak hareket etmektedir (Davies, 2003:40). Komisyon ise birkaç alanda yasa kabul edebilmekle (rekabet gibi) beraber karar alma sürecinde esas görevi öneri hazırlamadır. Komisyon tarafından getirilen bir önerinin kabul edilmesi, üye devletlerin ortak çıkarını hesaba katması ve bunu ifadelendirmesi süreci ile ilgilidir. Bu aşamada Komisyon üyelerinin tecrübeleri ön plana çıkmakta olup, Komisyonun bu çerçevedeki rolü teknik değerlendirmelere ve bilimsel gerekçelere dayandığı için teknokratiktir (Moussis, 2004:67). Komisyon tarafından benimsenen öneri karar için Konseye veya Konseyle beraber Parlamenta ya da danışma için Parlamenta gönderilir. Ekonomik ve Sosyal Komite veya Bölgeler Komitesine de görüşleri almaya yönelik öneri gönderilebilir. Önerinin içeriğine göre çıkar grupları, üye ülkeler ve ilgili kurumların da katıldığı bir tartışma ve uzlaşma ortamı içinde öneri şekillendirilmeye çalışılır. Sonuçta sadece Konsey ya da Konsey ile Parlamento tarafından kabul edilen metin uzun hazırlık çalışmasının çeşitli noktalarında gündeme getirilen tüm ulusal, mesleki ve diğer çıkarları hesaba katar (Moussis, 2004:68). Kısaca bu şekilde özetlenen AB karar yapım süreci, gerçekte karar alınacak konunun niteliğine göre uygulanan farklı usullerle gerçekleşmekte ve AB kurumlarının karar alınacak konuya göre rolleri farklılaşmaktadır. Buna göre AB karar alma usulleri, danışma, işbirliği, ortak-karar, onay, basitleştirilmiş usul ve uygulama tedbirleri usulü olarak sıralanabilir.

4.4.2.1. Danışma Usulü

Danışma usulünde yasama işleminin oluşturulması için Parlamentonun görüşü alınmaktadır (Chalmers vd., 2010:110). Komisyonun Konsey ve Parlamenta önerisini sunmakla başlayan süreç, Konseyin bazı durumlarda isteğe bağlı da olsa genel olarak Parlamenta ve danışma niteliğindeki organlar olan Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesine danışmasını gerektirir. Komiteler konuyla ilgili görüşlerini Konsey ve Komisyona iletirler. Danışma usulünün uygulandığı konularda öneri Parlamentonun görüşü alınmadan yasalaşmaz. Aksi taktirde bu durum usul kurallarına aykırılık sonucunu doğurur ve Parlamento bu gerekçeyle Konsey aleyhine yargısal yollara başvurabilir (Bozkurt vd, 2006:83-84). Parlamento kendisine danışılmak için gelen öneriyi onaylayabilir, reddedebilir veya değişiklik teklif edebilir. Parlamento değişiklik talep ederse değişikliğe uyma zorunluluğu yoktur. Komisyon, Parlamentonun değişiklik talebini değerlendirir gerek görürse kabul ettiği değişiklik talebini Konseye iletir. Konsey son haliyle önüne gelen öneriyi Konsey ile birlikte Topluluğun yasama kurulu olan COREPER'de tartışmaya sunar (Butler,1986:30). COREPER'deki tartışmadan sonra Konsey yasanın son halini kabul edebilir (Kent, 2001:19). Konsey oybirliği ile yasaı reddetme hakkına sahiptir. Öneri kabul edilirse Konsey başkanı tarafından imzalanır ve AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanır.²

4.4.2.2. İşbirliği Usulü

AP'nin karar alma sürecindeki etkinliğini arttırmak amacıyla ile getirilen bir usulüdür. AP ve Konseye hatta Komisyona mevzuat tasarısını iki kez görüşme imkânı vermekte olan işbirliği usulü, karar alma sürecinde AP'nin Konseyin karşı dengesi olmasının kapısını aralayarak Topluluk içi kurumsal dengeyi sağlamada önemli bir adımdır (Oder, 2004:292). İşbirliği usulü Komisyonun önerisi ile başlar. Öneri Konseye sunulmadan AP'nin ön görüşü alınmaktadır. Konsey, Komisyonun önerisi ve AP'nin görüşü üzerine bir ortak tasarı hazırlar. Bu aşamada Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesi'nin de görüşlerini alır. Konsey yukarıda sayılan aşamalardan sonra tasarıyı birkez daha görüşülmesi için AP'ye gönderir. Bu durumda Parlamento tasarıyı kabul ederse Konsey tasarıyı nitelikli çoğunluk yöntemi ile kesin karara dönüştürür. Parlamento gereken süre içinde görüş bildirmez ise bu durumda da Konsey tasarıyı nitelikli çoğunluk yöntemi ile kesin karara dönüştürür. Parlamento tasarıyı reddederse Konseyin tasarıyı kesin karara dönüştürmesi için oybirliği ile karar alması gerekmektedir. Bu Konseyde çok zor olduğu için Parlamentoda reddedilen tasarı düşmüş sayılır. Parlamento tasarıda değişiklik isteyebilir. Komisyonun bu değişiklikleri kabul edip etmeme durumuna göre Konseyde farklı bir oylama yöntemi izlenmektedir. İşbirliği usulünde Konseyin oybirliği ile karar almasının gerektiği durumlar Konseyin Parlamento tarafından bloke edilmesi gibi bir sonuç ortaya çıkarmaktadır (Tezcan, 2005:25). Amsterdam Antlaşması ile getirilen "güçlendirilmiş işbirliği" ile kararların bloke edilmesi önlenmek istenmiş ancak, güçlendirilmiş işbirliğinin kullanım alanı, birliğin hedeflerine yardımcı olma ve çıkarlarını koruma, antlaşmaların ilkelerine ve kurumsal çerçevesine saygılı olma, son çare olarak kullanılma, üye devletlerin çoğunluğunu ilgilendirme ve tüm üyelere açık olma, topluluk müktesebatını etkilememe gibi belli koşullara bağlanarak dar kapsamlı tutulmuştur (Arsava, 2002:15; Moussis,2004: 70). Sonuçta işbirliği usulünün karar alma sürecini zorlaştırması bu prosedürün uygulama alanının daraltılmasını gerektirmiştir. Maastricht Antlaşması ile

² Danışma usulü, cezai konularda polis ve yargı işbirliği, antlaşmaların revizyonu, cinsiyet, ırksal ya da etnik köken din ve siyasi görüş, engellilik, yaş ya da cinsel tercihe dayalı ayrımcılık, AB vatandaşlığı, tarım, vize sığınma göç gibi kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili politikalar, taşımacılık (belli bölgelerde önemli etkisi olan durumlarda), rekabet kuralları, vergi düzenlemeleri, ekonomi politikaları ve geliştirilmiş (güçlendirilmiş) işbirliği alanlarında mevzuat kabul edilirken uygulanmaktadır (DTM,2007: 32).

getirilen ortak karar alma usulünden sonra işbirliği usulü nadiren uygulanmış³ bu usul birçok alanda yetkilerini ortak-karar usulüne bırakmıştır (Noury and Roland, 2002:285).

4.4.2.3.Ortak Karar Usulü

Bu usulde Parlamento yasa yapma sürecine Konseyle birlikte ortak olmakta yasama yetkisini paylaşmaktadır (Bozkurt vd., 2006:85). Süreç Komisyonun yasama önerisini Konseye sunmasıyla başlamaktadır. Parlamentonun görüşünü alan Konsey nitelikli oy çokluğu ile ortak tutum belirleyerek bu ortak tutumu tekrar Parlamenta göndermektedir. Parlamento ortak tutumu benimser ya da görüş bildirmezse Komisyonun önerisi, Konseyin ortak tutumu uyarınca kabul edilmiş sayılmaktadır. Parlamento Konseyin ortak tutumunu reddederse, Komisyonun önerisi kabul edilmemiş sayılmaktadır. Parlamento ortak tutumda değişiklikler önerirse değiştirilmiş metin Konseye ve Komisyona gönderilmekte, Konsey değişiklikleri uygun bulursa Komisyonun yasama önerisi, değişen ortak tutum uyarınca kabul edilmiş sayılmaktadır. Komisyon bu aşamada Parlamentonun değişiklik önerisi ile ilgili olumsuz görüş bildirirse Konsey değişiklikleri onaylayan kararını oybirliği ile almak zorundadır. Konsey Parlamentonun önerdiği değişiklikleri uygun bulmazsa Konsey ve Parlamentodan eşit sayıda temsilciden oluşan uzlaşma komitesi ortak bir metin üzerinde anlaşma sağlanmak amacıyla toplanmaktadır. Uzlaşma komitesinin toplantılarına Komisyon temsilcileri de katılarak tartışmalara katkıda bulunmakla birlikte Komisyonun uzlaşma komitesindeki konumu resmi değildir. Ancak uzlaşma komitesi oluşturulduğunda Komisyon, yasa önerisi sunma görevini yitirmektedir (Crombez, 2000:43). Komite ortak metin üzerinde anlaşma sağlayamazsa yasama önerisi kabul edilmemiş sayılır. Anlaşma sağlanırsa Parlamento kullanılan oyların salt çoğunluğu ile Konsey ise nitelikli çoğunluk ile karar alarak ortak metni kabul eder. İki kurumdan biri ortak metni kabul etmezse yasama önerisi kabul edilmemiş sayılır. Ortak karar usulü AB halkını temsil eden bir kurum olarak Parlamentonun yasama sürecindeki yetkisini artırma isteğinin bir sonucu olarak getirilmiş, yasaların tabana yayılarak daha geniş kitlelerce benimsenmesi sağlanmak istenmiştir. Ancak bu usulde Parlamento tek başına yasa yapma yetkisine sahip değildir. Parlamento ve Konsey bu usulde eşit hale getirilmektedir (Kent, 2001:19). Parlamenta tanınan veto yetkisi Parlamentonun karşı çıkması durumunda Konseyin yasama işlemini gerçekleştirmesini engellemektedir. Ortak karar usulü AB karar alma sürecinde çok geniş alanda uygulanmaktadır.⁴

4.4.2.4. Onay Usulü

Konseyin bazı önemli kararları vermeden önce AP'nin onayını almak zorunda olduğu usuldür (Davies, 2003:42). Öngörülen mevzuatın çıkarılabilmesi Parlamentonun olumlu görüşüne bağlı olduğu için bu usulle Parlamenta gerçek anlamda veto yetkisi verilmektedir (Özdemir, 2001:11). Parlamento yasama sürecine uygun görüş belirtmek suretiyle doğrudan katılmakta ve Komisyonun önerisi üzerine Konseyin oybirliği ile

³ İşbirliği usulü, ekonomik ve parasal birlik alanında çok taraflı gözetleme prosedürü için ayrıntılı kuralların belirlenmesi, Topluluk kurumlarının ve ulusal otoritelerin mali kurumlara girişlerinde ayrıcalık tanıyan ihtiyat amaçlı olmayan önlemlerin belirlenmesi, ATA'nın 101 ve 102. maddelerinde belirlenen yasakların uygulanması için tanımların kabul edilmesi, Topluluk dahilinde dolaşımda olacak bozuk paralarla ilgili alınacak önlemler olmak üzere toplam 4 konuda uygulama alanı bulmaktadır (Tezcan, 2005: 25-26).

⁴ Ortak karar usulü, ulus bazlı ayrımcılık yapmama ilkesi, dolaşım ve ikamet hakkı, işçilerin serbest dolaşımı, göçmen işçiler için sosyal güvence, kuruluş hakları, taşımacılık, iç pazar, istihdam, gümrüklerde işbirliği, sosyal dışlanmayla mücadele, fırsat ve muamele eşitliği, Avrupa Sosyal Fonu'na ilişkin kararların uygulanması, eğitim, mesleki eğitim, kültür, sağlık, tüketicilerin korunması, trans-Avrupa ağları, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'na ilişkin kararların uygulanması, araştırma, çevre, şeffaflık, dolandırıcılıkla mücadele, istatistik, veri koruma danışma kurulu oluşturulması alanlarında mevzuat kabul edilirken uygulanmaktadır (DTM,2007: 34) .

aldığı kararları kabul veya ret şeklinde görüş bildirmektedir. Parlamentonun yasama önerisi üzerinde değişiklik önerme yetkisi bulunmamaktadır.⁵

4.4.2.5. Basitleştirilmiş Usul

Yasama süreci normalde Komisyonun yasa önerisi sunmasıyla başlamakta iken Basitleştirilmiş usulde Komisyonun yasa önerisi sunmasına gerek yoktur. Komisyonun kendi yetkisi içindeki birtakım tedbirleri uygulamak için başvurduğu usuldür.⁶ Tavsiyeler ve görüşler gibi bağlayıcı olmayan hususlara ilişkindir.

4.4.2.6. Uygulama Tedbirleri Prosedürü

Bazı durumlarda yürütme yetkisini doğrudan kullanma hakkını saklı tutan Konsey, birtakım koşullarla kabul ettiği bir mevzuatı uygulama ve tedbirler çıkarma yetkisini Komisyona devredilmektedir.⁷ Bu koşullara uyulup uyulmadığı ise danışma, yönetim ve mevzuat komiteleri tarafından sağlanmaktadır. Örneğin, Konseyin tek pazar çerçevesindeki düzenlemeleri ile ilgili olarak kendisine devrettiği yetkisini kullanan Komisyonun üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan danışma komitesinin görüşünü alması zorunludur. Yine ortak tarım politikası, balıkçılık politikası veya önemli bütçesel sonuçlar doğuran tasarrufları için Konseyin yetkisini kullanan Komisyonun üye devlet temsilcilerinden oluşan ve nitelikli çoğunlukla görüş belirten yönetim komitesine danışması zorunludur.⁸ İnsan, hayvan ve bitki sağlığını koruma tedbirlerine yönelik olarak Konseyin kendisine devrettiği yetkiyi kullanan Komisyonun üye devlet temsilcilerinden oluşan nitelikli çoğunlukla görüş belirten mevzuat komitesinin görüşünü alması gerekir. Mevzuat komitesi, mevzuat tedbirlerini reddeder veya görüş belirtmezse Komisyon tedbirleri yürürlüğe koyamamaktadır. Bu durumda Komisyon karar için Konseye öneri sunup Parlamente'ya da bilgi vermek zorundadır. Komisyon Konseyin kendisine devrettiği yetkileri kullanırken ilgili düzenleme üzerinde değişiklik ve ekleme yapamamaktadır. Ayrıca Parlamente, mevzuatın uygulama sürecinde Komisyonun aldığı bir tedbirin mevzuatın kapsamını aşması halinde, mevzuatı tadil etmesi için Komisyona gerekçeli görüş sunabilmektedir. Dolayısıyla Komisyon bu süreçte, Parlamente'ya bilgi vermekle yükümlü tutulmuştur.

Karar alma sürecinde bütün bu usullerin yanında Avrupa Topluluğu Antlaşması'nda Komisyonunun önerisi üzerine Konseyin tek başına karar almasına yönelik hükümler⁹ bulunduğu gibi Komisyonun tek başına yasama işlemi niteliğinde karar alabilmesine¹⁰ yönelik hükümler de bulunmaktadır.

AB karar alma sürecinde, kurumların karar alınacak konunun niteliğine göre farklı rolleri bulunmaktadır. Kurumların karar alım sürecinde farklılaşan bu rolleri aynı

⁵ Onay usulü, Avrupa Merkez Bankası'nın belirli görevleri, Avrupa Merkez Bankaları Sistemi/Avrupa Merkez Bankası'nın statülerinde değişiklik, yapısal fonlar ve uyum fonları, Avrupa Parlamentosu seçim usulleri, belirli uluslararası anlaşmalar ve yeni üye ülkelerin kabulü gibi alanlarda uygulanmaktadır (DTM,2007: 34).

⁶Devlet yardımlarının onaylanması gibi uygulamalarda basitleştirilmiş usul uygulanmaktadır. Konsey ya da Komisyon tarafından sunulan tavsiye ve görüşler için ayrıca bağlayıcılık niteliği olmayan düzenlemeler için de bu usul uygulanmaktadır (Basitleştirilmiş usulün uygulandığı madde AT Antlaşmasının 211/2.maddesi)

⁷ Bkz:ATA 202/3.madde

⁸ Bkz:ATA 205/2.madde

⁹ Ortak gümrük tarifelerinin belirlenmesi, Nitelikli çoğunluk ile (ATA 26.md), ;Yerleşme hakkından muafiyet Nitelikli çoğunluk ile (ATA 45.md), ;Sermayenin serbest dolaşımı Nitelikli çoğunluk ile (ATA 57.md.-60.md.), ;Rekabetin bozulmasına neden olan bir durumun giderilmesi amacıyla mevzuat çıkarma nitelikli çoğunluk ile (ATA 96.md.) ;Ekonomik ve mali politika nitelikli çoğunluk ile(ATA 99.md ve 104.md.); Ortak ticaret politikasının yürütülmesi nitelikli çoğunluk ile (ATA 301md.)

¹⁰ Üye devlet vatandaşının bir diğer üye devlette işe girmesinden sonra ikamet koşulları ile ilgili tüzük çıkarma yetkisi ATA 39(3).md.;Kamu işletmeleri ve kendilerine özel haklar veya tekel hakları verilen işletmelerle ilgili olarak direktif çıkarma ve karar alma yetkisi ATA 86 (3) md.

zamanda kurumlar arasında güç dağılımını beraberinde getirmiştir. Kurumların her biri farklı çıkarları (Konsey, üye devlet, Parlamento, vatandaşlar, Komisyon ve bir bütün olarak topluluk) temsil etmekte yasama süreçleri bütün bu çıkarların uygun bir şekilde dengelenmesini sağlamaktadır (Davies, 2003:43).

Buraya kadar olan süreçte AB'nin ulus üstü örgütlenme yapısı, kurumları, karar alma sürecinde uygulanan usuller açıklanmaya çalışılmıştır. Bu şekilde AB kurumlarının yetkisel konumları ve karar alma süreçlerinin nasıl işlediği ortaya konularak, AB düzeyinde çıkar gruplarının etkinlik ve örgütlenme yapılarına etki eden unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Takip eden bölümde, ulus-üstü ve ulus-ötesi sistem içinde faaliyet gösteren çıkar gruplarının AB karar alma sürecinin çok katmanlı yapısı içinde, örgütlenme ve AB karar yapım sürecine erişimde kullandıkları araçlar ve yöntemler ele alınacaktır.

5. ULUSÖTESİ ÇIKAR GRUBU SİSTEMİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

Bu bölümde ulusötesi bir çıkar grubu sistemi olarak AB'nin yapısal özelliği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu amaçla öncelikle AB'de çıkar gruplarının gelişim süreci incelenecek, Birlik içinde faaliyet gösteren çıkar gruplarının çıkar türüne ve örgütlenme yapısına göre ayrımı yapılacaktır. Ardından AB karar alma sürecinin çok katmanlı yapısı ve bu yapı içinde çıkar gruplarının karar otoritelerine erişim sağlaması için gerekli unsurlar ele alınacaktır.

5.1. Avrupa Birliği'nde Çıkar Gruplarının Gelişimi

AB'de çıkar gruplarının gelişim süreci Birliğin derinleşme ve genişleme süreciyle eş zamanlı olarak gelişme göstermiştir. Özellikle derinleşme sürecinin ilk adımı olan Tek Avrupa Senedi dönemi gerek ortak politikaların oluşum süreci, gerekse bu süreçte yer alan aktörlerin görev ve yetki dağılımını şekillendirmesi açısından önemli bir süreçtir. Bu süreç çıkar gruplarının oluşum ve gelişimi açısından da aynı zamanda bir dönüm noktası olmuştur.

5.1.1. Tek Avrupa Senedi Öncesinde Çıkar Gruplarının Yapısı

AB'de çıkar gruplarının etkileşim faaliyetlerine entegrasyon sürecinin ilk aşamalarından bu yana rastlanmaktadır. AKÇT üyesi devletlerin bazı ekonomik işlevlerle ilgili yetkileri Yüksek Otoriteye (Komisyon) devretmesiyle başlayan kurumsallaşma sürecinde çıkar grupları Yüksek Otorite'deki siyasal kararları etkileme çabasına girişmişlerdir. O dönemde tarım çıkar gruplarının topluluk içinde etkinliği öne çıkmıştır (Milward, 2000:1). Roma antlaşması ile devam eden süreçte oluşturulan ortak politikalar ve bu politikalara yönelik çıkar arayışları ile birlikte çıkar gruplarının Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun karar alma süreçlerine yönelik faaliyetleri de artmıştır. Bu dönemde ortak politikalara ait kararların ulusüstü düzeyde alınması bu düzeydeki kararları etkilemek için ulusüstü çıkar grubu federasyonlarının kurulmasını sağlamıştır (Arabacı, 2008:80). Avrupa seviyesindeki bu federasyonlar Avrupa Topluluğu'nun ilk zamanlarından beri Brüksel temelli olarak etkin bir şekilde faaliyette bulunmaktadır. (Watts, 2007:174). Ancak Tek Avrupa Senedi öncesi dönemde kurumsal yapının çıkar gruplarının erişim imkânı açısından kısıtlı olması AB içinde faaliyet gösteren çıkar gruplarının sayısını sınırlandırmıştır. Bu dönemde karar alma sürecinde üye devlet temsilcilerinden oluşan Bakanlar Konseyinin etkin gücü (veto) çıkar gruplarını ulusal sistem içinde örgütlenerek AB'de kendi ülkelerini temsil eden ilgili bakana yönlendirmiştir. Ulusal çıkar grupları kendi ulusal bakanları aracılığıyla Bakanlar Konseyine dolaylı bir etkide bulunmak için çaba göstermiştir. Tek Avrupa Senedi öncesi dönemde Komisyonun yasama sürecini başlatan kurum olarak üye ülkelerin güçlü çıkar gruplarıyla etkileşim kurduğu bilinmektedir (Arabacı, 2008:80). AP ise bu dönemde yetkileri sınırlı bir kurum olarak dikkat çekmektedir.

5.1.2. Tek Avrupa Senedi Sonrası Çıkar Gruplarının Gelişen Yapısı

Tek Avrupa Senedi, AB sistemi içinde çıkar gruplarının faaliyetlerinin gelişimi açısından dönüm noktası olmuştur. Tek Avrupa Senedi'nin oluşum ve eyleme geçilmesi süreci sadece AB'ye özgü derinleşme politikasının ürünü olarak değerlendirilmemelidir. Zira Tek Avrupa Senedi'nin imzalanması sürecinde birtakım uluslararası ve ulusüstü aktörler ile Avrupa'nın çok güçlü devlet liderleri arasındaki pazarlıkların belirleyicilik niteliği önem taşımaktadır. Bu süreçte uluslararası ve ulusüstü aktörler olarak AB kurumlarının, (özellikle Parlamento ve Mahkeme) ulusötesi çıkar gruplarının ve Komisyonun siyasal girişimcilik özelliğinin oldukça önemli etkisi olduğu bilinmektedir (Moravcsik, 1991:21). Bu aktörlerden ulusötesi çıkar grupları, 1970'li yıllardan beri Brüksel'de örgütlenerek ve 1980'lerden itibaren Avrupa'da yoğun bir biçimde faaliyet göstermişlerdir. Zamanla örgütsel kapasitelerini artırarak veya mobilize olmuş bir

şekilde tek pazarın oluşması yönünde etkileşim faaliyetlerine girişmişlerdir. AP'nin doğrudan seçimler yolu ile belirlenmesi de bu süreci hızlandıran diğer bir gelişme olmuştur (Chalmers, vd., 2010:19). Tek Avrupa Senedi ve Maastricht Antlaşmaları ile birlikte gelişen yasal süreç getirdiği yeniliklerle birlikte çıkar grupları açısından da yeni fırsatların oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu antlaşmalarla getirilen oybirliği yerine oy çokluğu ilkesi, bazı kararların alınmasında çıkar grupları açısından Tek Avrupa Senedi öncesindeki Bakanlar Konseyi'ndeki bütün bakanların ikna edilmesi yerine bazı üye devletlerin bakanlarının ikna edilmesini yeterli kılmıştır. Ayrıca Tek Avrupa Senedi ve Maastricht Antlaşmalarıyla getirilen nitelikli çoğunluk ilkesinin birçok alanda uygulanması, Bakanlar Konseyi'nin etkin gücünü sınırlamış ve çıkar gruplarını AB düzeyindeki diğer kurumlara yöneltmiştir (Greenwood, 2003:35-43). Komisyon ve AP'nin gücünün artması ve bireylere Avrupa Adalet Divanı'na başvuru hakkının tanınması AB düzeyinde çıkar gruplarının güçlenmesini sağlayan diğer bir gelişme olmuştur (Pollack, 1997:588). Parlamentonun yetkilerinin artmasıyla birlikte çıkar grupları AP'ye yönelik çıkar faaliyetlerine girişmişlerdir. AB'nin yetkilerinin artırılması ve politika alanının genişletilmesi çıkar gruplarının faaliyetlerini de eş zamanlı olarak arttırmıştır (Kohler-Koch, 1994:174). Bu süreçte değişen AB kurumsal değerleri ve AB kurumları arasındaki yetkisel güç dağılımı çıkar gruplarının bütün AB kurumlarıyla etkileşim içinde olmasını gerektirmiştir. AB kurumlarının ortak politikalarla ilgili yetkileri arttıkça ulusal çıkar grupları faaliyetlerini ulusüstü yapıya doğru kaydırmıştır. Ulusüstü bu yapı ulusal çıkar grupları yanında, birçok politik aktörün AB düzeyinde yer almasına ve etkileşimine sahne olmuştur (Greenwood, 2003:33). Böyle bir etkileşim ağı içinde sayısı gittikçe artan çıkar gruplarının AB kurumlarıyla ve birbirleriyle iletişimleri de artarak devam etmiştir. Böylece ulusal ve ulusötesi çıkar grupları ulusüstü bu sistemde bir çıkar grubu ağı sistemi oluşturmuşlardır. Gruplar arası ortak çıkarlara yönelik faaliyetler böyle bir ağ içinde daha da belirginleşmiştir. Özellikle Maastricht Antlaşması ile birlikte üye devletlerin yasama süreçlerindeki etkilerinin azalması ve bunun sonucunda birçok politikanın AB düzeyinde alınan kararlarla şekillenmesi (Mazey-Richardson, 1993a:3) bir çıkarı savunan grubun AB sistemi içinde ittifaklar kurup koalisyonlar geliştirmesini zorunlu kılmıştır. Ayrıca böyle bir yapı çıkar grupları açısından karar alma sürecinde etkili olmak adına güçlü bir örgütsel yapıyı da gerektirmiştir.

5.2. Avrupa Birliği'nde Çıkar Grupları

AB içinde farklı çıkarlar çeşitli çıkar grupları tarafından temsil edilmektedir. Çıkar grupları bu çerçevede temsil edilen çıkara göre ve örgütlenme yapılarına göre sınıflandırılabilirler.

5.2.1. Temsil Edilen Çıkar Türüne Göre Avrupa Çıkar Grupları

AB sistemi içinde temsil edilen çıkarlar, çıkar türüne göre en genel olarak sivil çıkarlar ve üretici çıkarları şeklinde sınıflandırılabilir. Bu çıkarlardan sivil çıkarlar; çevresel, bölgesel, tüketici, sosyal ve toplumsal çıkar grupları tarafından temsil edilirken, üretici çıkarları; firmalar, meslek örgütleri ve çalışan grupların oluşturduğu örgütlerde temsil edilmektedir (Lehmann ve Bosche, 2003:6-15). Bu gruplardan sivil çıkarları temsil eden gruplar, kar amacı gütmeyen kamu yararına çalışırlar ve çevre, sağlık, kadın hakları, özürlü vatandaşlarla ilgili konular ile tüketici hakları gibi sosyal konularda faaliyet gösterirler. AEC (Avrupa Tüketiciler Derneği), EUROCOOP (Avrupa Topluluğu Tüketici Kooperatifleri), Greenpeace, FOEE (Avrupa Dünya Dostları), EEB (Avrupa Çevre Bürosu), CEDAG (Gönüllü Organizasyonlar Avrupa Konseyi), CENPO (Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlar Merkezi), CEBSD (Sosyal Gelişme İçerik Birleşik Avrupa Büroları) gibi örgütler bu amaçlara yönelik olarak etkinlik gösterirler. Sivil çıkarlar arasında sayılan bölgesel çıkar gruplarına ise Avrupa düzeyinde bölgesel çıkarları temsil etmek, bölgeler ve yerel yönetimlerin güçlenmesini sağlamak ve bunlar arasında işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla faaliyet gösteren

gruplar girmektedir. AER (Avrupa Bölgeler Meclisi), CEMR (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi), EUROCITIES, Avrupa Sanayi Bölgeleri Birliği, Avrupa Sınır Bölgeleri Derneği ise bölgesel çıkarları temsil etmek amaçlı kurulmuş örgütlerdir (Greenwood, 2003:248).

Üretici çıkarlarını temsil eden firma çıkar grupları, ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde faaliyet gösteren şirketlerin temsilcilikleri ve bunların üye oldukları konfederasyonlar ile federasyonlardan oluşur. Bunlar Brüksel'de temsilcilik açarak veya sektör çıkarlarını Brüksel'de temsil eden çeşitli gruplar aracılığıyla çıkar faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Bu gruplardan bazıları belirli sektörlerin çıkar faaliyetlerini yürütürken, geniş üyelik yapısına sahip olanlar ise Avrupa dışındaki ülkelerin iş dünyasını temsil etmektedirler. ERT (Avrupa Sanayiciler Platformu), UNICE (Avrupa Sanayici ve İşverenler Konfederasyonları Birliği), EEG (Avrupa Yatırım Grubu), AmCham (Amerikan Ticaret Odası Avrupa Komitesi) gibi birlikler öne çıkan firma çıkar gruplarından bazılarıdır (Cowles, 1997:116). Üretici çıkarlarından meslek gruplarının çıkarlarında ise her üye ülkede faaliyet gösteren meslek dallarının AB düzeyinde örgütlü olarak temsil edilmesi sözkonusudur. CEPLIS (Liberal Meslek Dalları Avrupa Konseyi), EUROCADRES (Avrupa Personel ve İdareciler Konseyi), CEC (Avrupa İdareciler Konfederasyonu) gibi tepe örgütler bu grupların çıkarlarını temsil etmek amacıyla kurulmuşlardır. Meslek grupları AB düzeyinde çıkar temsil faaliyetinde bulunan gruplar arasında en zayıf örgütler olarak gösterilmektedir (Greenwood, 2003:124-127). Üretici çıkarlarından bir diğeri olan çalışan gruplar ise işçi hakları, fırsat eşitliği ve ayrımcılığa karşı mücadele gibi sosyal konularda faaliyet göstermektedir. ETUC ve CESI (Bağımsız İşçi Birlikleri Avrupa Konfederasyonu) gibi örgütler de bu amaçla kurulmuş örgütlerdir.

Sivil çıkarları ve üretici çıkarlarını temsil eden bu gruplar AB düzeyinde veya ulusal düzeyde ya da hem AB düzeyinde hem de ulusal düzeyde faaliyet göstermektedirler. Bu gruplardan üretici çıkarları, AB içinde en büyük paya sahip çıkar örgütünü oluşturmaktadır. Ayrıca hukuk firmaları ve halkla ilişkiler danışmanları da çıkar dâhilinde temsil faaliyetinde yer almaktadır. Tablo1.'de AB'de faaliyet gösteren çıkar örgütleri sunulmuştur.

Tablo 5.1.AB'de Çıkar Örgütleri (Cini vd., 2013: 189).

Çıkar Örgütünün Tipi	2007	2011
Şirketler	295	313
AB Ticaret Birlikleri, Meslek Birlikleri, Ticaret Odaları	843	823
Ulusal Ticaret Birlikleri, Meslek Birlikleri, Ticaret Odaları	200	-
Firma-dışı AB Çıkar grupları	350	372
AB ve Global Sendikalar	24	23
Bölgeler	198	226
Düşünce Kuruluşları	72	51
Hukuk Firmaları	119	125
Halkla İlişkiler Danışmanları	153	200

AB düzeyinde veya ulusal düzeyde ya da hem AB düzeyinde hem de ulusal düzeyde faaliyet gösteren grupların çıkar temsil faaliyetinde sürdürülecekleri strateji ile örgütsel yapı ve üyelik yapıları da farklılaşmıştır. Bu farklılık AB politik sürecini etkilemede önemli bir belirleyici unsur niteliği taşımaktadır.

5.2.2.Örgütlenme Yapılarına Göre Avrupa Çıkar Grupları

AB'de çıkar grupları örgütlenme yapılarına göre farklı özelliklere sahiptir. Bunlar Avrupa düzeyinde üst organizasyonlar şeklinde örgütlenibildikleri gibi, bazıları da ulusal düzeyde, AP içinde veya Brüksel'de örgütlenerek faaliyet göstermektedir.

5.2.2.1. Eurogroup'lar

Eurogroup'lar Avrupa düzeyinde benzer çıkarlara sahip farklı ülkelerden gelen grupların kendi aralarında oluşturdukları ittifak sonucu ortaya çıkan üst organizasyonlardır. Örneğin, Avrupa Kimya Endüstrisi Konseyi (CEFIC), bünyesinde 22 ülkeden Kimya örgütünü barındıran bir üst organizasyondur. Yine Avrupa Çevre Bürosu (EEB) 140'dan fazla çevre örgütünden oluşan bir organizasyon olarak Eurogroup'lara örnek teşkil eder (Maaser, 2010:96). AT'nin ilk kurulduğu yıllarda Topluluğun sanayi, maden, çelik ve tarım politikalarını etkilemek üzere oluşturulmuş bu organizasyonlar bu gün AB karar alma süreçlerinde önemli bir güç unsurudurlar. Bazıları Köln ve Paris gibi diğer Avrupa şehirlerinde yer alsa da çoğu Brüksel temelli 700'ü aşkın ve Avrupa kurumlarında her çeşit çıkarı temsil eden yaklaşık 1500 Eurogroup bulunduğu bilinmektedir (Watts, 2008:177; Deschouwer ve Jans, 2007: 93). Çoğunlukla üst organizasyonlar şeklinde kurumsallaşmış yapıları ile ulusötesi nitelikte üye bileşimine sahip olan bu gruplar AB Komisyonu tarafından da resmen tanınmışlardır (Maaser, 2010:96). Eurogroup'lar hem ulusal düzeydeki uyum politikalarını hem de AB karar alma süreçleri tarafından üretilen siyasaları, Avrupa düzeyinde organize olmuş çıkarları doğrultusunda etkilemek için faaliyet gösterirler. Bu amaçla sahip oldukları güçlü kaynakları vasıtasıyla AB kurumlarına görüş belirtir ve uzman sağlarlar. AB Parlamentosu ve Ekonomik ve Sosyal Komite'de etkin faaliyetlere girişeler de daha çok Komisyon ile etkileşim faaliyeti yürütürler (Watts, 2008:179). Eurogrup'lar, Komisyon içindeki temsili komitelerde üye bulundururlar. Hizmet sağlama amacından çok çıkar temsil faaliyeti üzerinde yoğunlaşan bu grupların belli başlı fonksiyonları şöyle sıralanabilir (Eising 2009:65):

- AB'deki gelişmeler hakkında bilgi edinerek üyelerini bu bilgilere göre yönlendirirler.
- AB kurumlarıyla bağlantı sağlarlar.
- Üyeleri arasında irtibat sağlama görevi üstlenerek ortak pozisyon geliştirilmesine yardımcı olurlar.
- AB karar yapım sürecinde diğer aktörlere karşı üyelerini temsil ederler.
- AB politikalarının uygulanması ve formülasyonuna katılırlar.

Dolayısıyla birlik mekanizması ve ulusal gruplar arasında çift yönlü iletişim kanalı oluşturan Eurogroup'lar bir yandan birlik önerilerinin şekillenmesinde ulusal grupları koruma görevi üstlenirken, diğer yandan Birlik içinde bu grupları temsil etme görevini yerine getirirler. Eurogroup'lardan en çok öne çıkanlar Tablo 5.2.'de belirtilmiştir.

Tablo 5.2. Eurogroup'lardan Bazıları (Coxall, 2001:51).

Adı	Kur. yılı	Gen.Müd. Personeli	Üye sayısı	Açıklama
Firma				
UNİCE (AB Endüstri Birliği)	1958	30	32	Ana işverenler grubu
ERT (Avrupa Yuvarlak Masası)	1983		46	Çokuluslu şirketlerin baş yöneticilerinden oluşan zengin kulüp
AM-CHAM-EU (Amerikan Ticaret Odası AB Komitesi)	1985	17	150	Avrupa'daki ABD firmalarının sesi
EUROCHAMBRES	1958		32	Ticaret odalarının ulusal birliklerinin konfederasyonu
Tarım				
COPA (AB Tarım Örgütleri Komitesi)	1958	Yaklaşık 50	22	Ulusal ve bölgesel çiftçi birliklerinin konfederasyonu
Sendika				
ETUC (Avrupa Sendika Konfederasyonu)	1972	49	48	Ana AB sendikal grubu
Çevre				
EEB (Avrupa Çevre Bürosu)	1974	11	136	Ana AB çevresel grup
Tüketici				
BEUC (Tüketici Birliklerinin Avrupa Bürosu)	1962	13	25	Tüketici çıkarlarının temsili

Eurogroup'ların temsil ettikleri çıkar formülasyonu incelendiğinde bunlar içinde en iyi örgütlenmiş grubun firma çıkarlarını temsil eden gruplar olduğu görülmektedir (Watts, 2008:177).

Tablo 5.3.Çıkar Temsil Türüne Göre Eurogroup'lar (Deschouwer ve Jans, 2007:93).

Tipi	%
Firma	66
Meslek	11
Sendikalar	3
Kamu yararı	20
Kamu sektörü	1
Toplam	100
Toplam sayı	1450

Eurogroup'lar doğrudan, dolaylı ve karma üyelik sistemine sahip organizasyonlardır. Bir firma ilgili gruba doğrudan katılabileceği gibi, üye ülkelerdeki birlikler vasıtasıyla dolaylı olarak da katılabilmektedir Bazı Eurogroup'lara ise hem doğrudan hem de dolaylı olarak katılabilmek mümkündür (Cini vd., 2013: 189). Bunlar arasında dolaylı üyelik tipi en yaygın olanıdır. Temsil ettikleri çıkar açısından Eurogroup'lar, sadece bir sektörü ve mesleği temsil edebildikleri gibi (gıda üreticileri-CIAA, ilaç şirketleri-EFPIA, kimya şirketleri-CEFİC, mimarlar-ACE, gazeteciler-AJE) farklı sektörleri de temsil edebilmektedir (UNİCE) (Van Schendelen, 2002:115).

Diğer yandan Eurogroup'ların sistem içinde etkili olması ve etkinliklerini gerçekleştirmelerinde birtakım unsurlar önemli rol oynamaktadır. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir (Watts, 2008:179):

- Eurogroup'ların personel ve kaynak sorunu: Personel ve kaynak sorunu olan Eurogroup'lar genellikle küçük ölçekli az personele sahip örgütlerdir ve bunlar sadece kendileri için önemli gördükleri konularda aktive olabilirler.

- Eurogroup'ların iletişim sorunu: Yetersiz kaynakları olan Eurogroup'lar için üyeleri arasında iletişim sağlamak hem maliyetli hem de zaman alıcı olabilmektedir.
- Eurogroup'ların üyelerinin çeşitliliği: Şemsiye tipi Eurogroup'larda üyelerinin çeşitliliği nedeniyle ortak bir görüşe varmak ve bunu sunmak kolay olmadığı gibi bu tip gruplarda içsel bütünlüğü korumak da oldukça zor olabilmektedir. Örneğin, COPA üye devletlerin tarım lobilerinden oluşan çeşitli grupları yönetmede sorunlarla karşılaşmaktadır. Ancak ETUC, Hristiyan, Sosyalist ve Komünist ticaret birlikleri arasındaki görüş farklılıklarını uzlaştırmayı başarmış bir örgüttür. ESA, Avrupa Kakao Birliği ve Tasarruf Bankası Grubu gibi dar odaklı Eurogroup'larda uzlaşma sağlamak daha kolay olmaktadır.

Kaynak, iletişim ve uzlaşma sorunlarını aşabilen Eurogroup'lar, AB politik sürecinde çeşitli menfaatler sağlayabilmektedir. Örneğin İngiliz baharat ticareti örgütü, ESA vasıtasıyla Birim Fiyat Direktifleri'ndeki düzenlemelerle baharat ve bitkiler için çeşitli muafiyetler elde etmiştir (Watts, 2008:179). Diğer yandan EUROFER (Demir ve çelik Endüstrisinin Avrupa Konfederasyonu) ve EFPIA (İlaç Endüstrisi Birliğinin Avrupa Federasyonu) sahip oldukları kaynakları ve uyguladıkları stratejilerle, AM-CHAM-EU ve ERT de doğrudan üyelik yapılarıyla Birlik içinde oldukça etkili gruplar olarak faaliyet göstermektedirler (Coxall, 2001:52).

5.2.2.2. Ulusal Federasyonlar

Ulusal çıkar grupları bireyler, firmalar veya sivil çıkarları temsil eden gruplardan oluşmakla birlikte aynı zamanda sektörel ve bölgesel çıkar gruplarının birleşmesinden oluşan federasyonlar olarak da faaliyet göstermektedir. Örneğin, Alman Sanayi Federasyonu (BDI) otuz sekiz sektörel firma çıkar grubunu bir araya getirmektedir. Bunlar arasında Alman Kimya Sanayi Birliği (VCI) kimya alanında faaliyet gösteren 1650 firmayı ve bu firmaların alt sektörlerinde yer alan 21 çıkar grubunu temsil etmektedir (Cini vd., 2013:189). Yine İtalya İşveren Federasyonu ve ulusal ticaret odası (Confindustria) dolaylı olarak yaklaşık 111.000 firmayı temsil eden güçlü bir çıkar grubudur (Constantelos, 2004:1023). Fransa Ticaret ve Sanayi Odaları Daimi Komitesi (APCCI) ve Alman Ticaret ve Sanayi Odalarını bünyesinde toplanan DIHT, AB düzeyinde önemli ulusal çıkar grupları arasında yer almaktadır. Bu gruplar ülkelerindeki sektörel çıkarları temsil ederek AB politikalarını bu doğrultuda etkilemeye çalışırlar.

Savundukları sektörel çıkarlar ile bağlı bulundukları ulusal çıkarlar arasında yakın bağ bulunması bu grupları öncelikle kendi ulusal devletlerine (özellikle yürütme birimlerine) doğrudan yöneltmekte böylece çıkarlarının ulusal niteliği daha belirgin hale gelmektedir. Bu anlamda Konsey ulusal çıkar gruplarının en çok etkileşim kurduğu (%43) AB kurumu olarak başta gelmekte olup, onu Parlamento (%37) ve Komisyon (%21) takip etmektedir (Lehmann ve Bosche, 2003:41). Bu etkileşim sürecinde özellikle AB düzeyindeki kendi ülkelerinden gelen bürokratlarla, üye devlet hükümetleri, bunların temsilcileri ve uzmanlarla iletişim kuran bu gruplar gerek uyum politikalarını gerekse AB düzeyinde tartışılan diğer politikalarla ilgili alınacak kararları kendi ülkelerinin de desteğini alarak etkilemeye çalışırlar. Daha çok yüz yüze iletişimin tercih edildiği bu etkileşim sürecinde, üye ülkelerin bakanları, üye ülkelere atanan komiserler, aynı ülkeden olan üst düzey AB bürokratları, özellikle AB Konseyi bürokratları ve COREPER başkanları bu grupların hedefinde yer alır. Ayrıca Birlik düzeyinde faaliyet gösteren çıkar grupları ile onların ulusal muadilleri arasında sağlanabilecek görev paylaşımı ile de ulusal çıkar grupları hem ulusal hem Avrupa düzeyinde faaliyetlerini daha etkin bir şekilde sürdürebilmektedir. Birlik düzeyinde faaliyet gösteren çıkar grupları ulusal çıkar gruplarına göre daha ön planda olup, bu gruplar ulusal üyelerle AB kurumları arasında aracı vazifesi görmektedir. Bu durum özellikle AB kurumları tarafından politika oluşturma ve gündem belirleme sürecinde etkili olabilmek adına oldukça önemlidir. Diğer yandan ulusal çıkar grupları Birlik düzeyinde faaliyet gösteren çıkar gruplarına göre çok sesli olmalarıyla dikkat çeker ve birlik politikalarının ulusal yasalara aktarılmasında ve ulusal düzeyde uygulanmasında oldukça önemli rol üstlenmektedirler (Cini vd., 2013:189).

5.2.2.3.İntergrup'lar

İntergrup'lar AP ve çıkar grupları etkileşiminde önemli rol oynayan gruplardır. Parlamenterlerden oluşan İntergrup'lar Parlamentoda belirli çıkar ve konuların gündeme alınmasında oldukça önemli rol üstlenirler. Bu gruplar ortak çıkarlar etrafında bir araya toplanmış karşıt parti ve karşıt ulusal grupların bir araya gelmesi ile oluşurlar ve parlamenterlerle çıkar grupları arasında etkileşim kurarak tartışma ve görüş alışverişi için ortam sağlarlar (Greenwood, 2003:41). İntergrup'lar her Parlamento seçiminde yeniden belirlenmektedir. Ayrıca İntergrup oluşturulması ve faaliyetleri de belli bir prosedüre göre gerçekleştirilmektedir¹¹. Tablo 5.4'de 2014 yılında yapılan AP seçimleri sonrası oluşturulması kararlaştırılan İntergrup'ların isimleri belirtilmiştir.

Tablo 5.4. İntergrup'lar (26.06.2015, www.europarl.europa.eu).

Aktif yaşlanma, kuşaklar arası dayanışma ve aile politikaları	Uzun vadeli yatırım ve yeniden sanayileşme
Anti-ırkçılık ve farklılık (ARDI)	Kırsal dağlık ve uzak bölgeler
Biyo-çeşitlilik, kırsal, avcılık ve balıkçılık eğlence	Denizler, nehirler, adalar ve kıyı alanları
Çocuk hakları	KOBİ'ler - Küçük ve orta ölçekli işletmeler
İklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma ve biyo-çeşitlilik	Gökyüzü ve Uzay
Ortak mal ve kamu hizmetleri	Sosyal ekonomi, sosyal ekonomi işletmeleri, sosyal girişimcilik ve üçüncü sektör
Yaratıcı endüstriler	Spor
Dijital gündem	Sendikalar
Engelliler	Geleneksel azınlıklar, Milli topluluklar ve Diller
Aşırı yoksulluk ve insan hakları	Kentsel
Avrupa turizm geliştirme, kültürel miras, St. James'in yolu ve diğer Avrupa kültür rotaları	Refah ve hayvanların korunması
Din ve inanç ve dini hoşgörü özgürlüğü	Batı Sahara
Dürüstlük - Şeffaflık, yolsuzlukla mücadele ve organize suç	Şarap, alkollü içkiler ve kaliteli gıda maddeleri
Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti, İnterseks haklar – LGBTI	Gençlik Sorunları

AP içinde her parlamento döneminde sayısı değişen İntergrup'ların faaliyetleri de tüketici, spor ve turizme yönelik faaliyetler olarak çeşitli konularda farklılık göstermektedir. İntergrup üyelikleri her milletvekiline açıktır ve görüşmelere hükümet ve sivil toplum örgütlerinin temsili dâhilinde dışarıdan çeşitli gruplar katılabilmektedir. İntergrup'ların çoğu gayri resmidir ve oturum ve komitelere göre daha az resmi ortamda çalışırlar. Sonuçta kaygılarını dile getirmede bütün çıkar grupları için fırsat sağlar ve bu gruplar için alternatif bir forum ortamı sunarlar. Çıkar grupları resmi koşullarda daha zor başarabilecekleri faaliyetlerini İntergrup'larla ilişki kurarak daha kolay gerçekleştirebilirler. İntergrup'lar Parlamenteonun genel kurul oturumlarında bir araya gelirler hedeflerini gerçekleştirmek için birçok prosedürel araçları kullanırlar (Norton, 1999:150). Ayrıca parlamento dışında bulunan çeşitli çıkar gruplarıyla (azınlık gruplar veya tutumsal gruplar gibi) da etkileşim süreçleri geliştirirler (Jacops ve Corbett, 1990:155).

¹¹ 16 Aralık 1999'da Başkanlar Konferansı'nda İntergrup kurulmasında uyulacak kurallar belirlenmiş, en son 2012 yılında yeni düzenlemelere getirilmiştir.

5.2.2.4. Yabancı Gruplar

Birlik içinde, AB'ye üye olmayan ancak Birlik ülkeleri dışındaki ülkelerden gelerek AB içinde çıkar arayışı faaliyetine girişmiş olan Doğu Avrupa Ülkeleri, Japonya, ABD ve Çin gibi yabancı orijinli çıkar grupları da faaliyet göstermektedir. Ülkelerindeki örgütsel yapılarına göre kimi zaman şemsiye tipi örgütlenen bu gruplar firma bazında temsilcilikler açma yoluyla çıkar temsil faaliyetlerini yürütürler. Bu grupların temel amacı AB karar yapım sürecinde yer alan aktörleri etkileyerek, AB politikalarının Avrupa'da yürüttükleri faaliyetlerine zararlı sonuçlar doğurmamasını sağlamaya çalışmaktır (Alkan, 1999:50). Özellikle ABD ve Japon çıkar gruplarının Birlik içinde gerçekleştirdiği istihdam ve yatırım kapasiteleri ile sahip olduğu güç bu ülke çıkar gruplarının Birlik içinde oldukça etkin olmasına zemin hazırlamıştır. ABD şirketlerinin Avrupa içinde gerçekleştirdiği yatırımlar bu ülke çıkar gruplarının Birlik içinde faaliyet alanını genişletmiştir. Ancak ABD çıkar grupları, AB içindeki çıkar arayışlarından daha çok uluslararası düzeyde eylemlere girişerek birçok çıkar grubuna göre farklı bir yol takip etmişlerdir. Microsoft gibi şirketlerin bu kapsamda faaliyetleri AB Komisyonu tarafından rekabet karşıtı bulunmuştur. Yine General Electric'in, Honeywell ile birleşme önerisi Komisyonun muhalefeti neticesinde sonuçsuz kalmıştır (Guay, 2014:65). Diğer yandan Birlik içinde 1964 yılından bu yana faaliyet gösteren ve 140'dan fazla ticaret örgütünü temsil eden Amerikan Ticaret Odaları Komitesi (AMCHAM) AB düzeyinde en nüfuzlu yabancı çıkar gruplarından biridir. Çoğu AB çıkar grubu uzlaşmaya dayalı çıkar stratejisi geliştirirken, ABD çıkar grupları girişken ve çatışmacı bir çıkar temsili stratejisi izlemeyi tercih etmişlerdir. Bu gün Microsoft, Intel, Procter&Gamble, General Electric, General Motors gibi ABD şirketleri Brüksel'de açtıkları ofislerle, Komisyon, Parlamento ve Bakanlar Konseyi'nde etkili çıkar arayışlarını gerçekleştirmek için çaba harcamaktadırlar (Guay, 2014:65).

Avrupa içinde Japon araba üreticilerinin girişimleri sonucu elde ettikleri çeşitli muafiyetler Avrupa düzeyinde diğer Japon şirketlerinin de çıkar grubu faaliyetlerine yönelmelerini özendirmiştir. Avrupa için Japon araba üreticilerini temsil eden en büyük çıkar grubu olan JAMA, Honda, Nissan, Toyota Motor Şirketi gibi 14 çok uluslu dev şirketleri bünyesinde temsil etmektedir. Japon çıkar gruplarının Brüksel'de, temsilcilerinden oluşan bir grubu sürekli bulundurmaları ve bütün Japon araba üreticilerini kapsayabilecek şemsiye örgütler biçiminde örgütlenmeleri yabancı çıkar gruplarının Birlik içindeki faaliyet sürecine önemli bir örnek teşkil etmektedir (Chari ve O'Donovan, 2011:13).

5.3. Avrupa Birliği'nde Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları

AB kurumlarının AB karar alma sürecine çıkar gruplarının katılımını ne şekilde sağladığı AB sisteminin çok katmanlı yapısı ile yakından ilgilidir. AB sisteminin çok katmanlı yapısı yasama sürecinde yetkilerin farklı alanlara kaymasını sağlayarak karar alma sisteminin farklı kombinasyonlarını ortaya çıkarmıştır.

5.3.1. Avrupa Birliği'nde Karar Alma Sürecinde Çok Katmanlı Sistem

Çok katmanlı sistem, AB'nin kurumsal değişimine özgü bir kavram olarak, ulusüstü, ulusal, bölgesel ve yerel olarak sıralanabilecek birkaç düzeyde müzakere sürecine dayalı olarak işleyen bir karar alma sistemi olarak tanımlanabilir (Marks, 1993:392). Kökleri neo-fonksiyonalist teoriye dayalı bu sistemde, kurumsallaşma ve karar alma yetkisi belli aktörler arasında paylaştırılmış olmakla birlikte otoritenin merkezi de yukarı, aşağı ve yanlara doğru dağıtılarak çoğul aktörler arasında bölünmüştür (Marks ve Hooghe, 2004:16). Kamu politikalarında karar alma sürecinde devlet, özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının katılımının esas alındığı bu sistemde, ulusüstü, ulusal ve ulus-altı düzeyler arasında hiyerarşik bir yapının olmaması temel alınmıştır. İki taraflı karşılıklı kaynak bağımlılığı çerçevesinde süregelen bu etkileşim sürecinde yönetim birimleri arasında işbirliği esastır. Bu kapsamda Birliğin rolü ise

yarışan ve çatışan çıkarları dengelemektir. Sistemde üye ülkeler karar yapım sürecinde hayati öneme sahip olsalar da bu süreç onların tekelinden çıkmış, çoklu bir yönetim biçimine (Trnski, 2005:23) dönüşerek, üye ülkelerin aracılık rolüne ihtiyaç duymayan ulusaltı aktörlerin çeşitli yollarla AB'ye erişim için faaliyet yürütmelerine imkan tanımıştır. Bazı ulusaltı aktörler ulusal düzeydeki politik ve finansal güçlerinden dolayı (Alman Landerler gibi) bu süreçte diğer aktörlere göre oldukça etkili olmuşlardır (Trnski, 2005:24). Çok katmanlı sistemin temel unsurları şu şekilde sıralanabilir (Hooge ve Marks, 2001:2):

- Ulusüstü, ulusal ve ulusaltı gibi yönetimin birden fazla düzeyleri arasında paylaşılan otorite ve politika yapım yetkisi,
- Yeni bir yönetim biçimi yaratan süreç olarak Avrupa entegrasyonu,
- AB politika yapımında ulusal hükümetlerin konumu,
- Ulusüstü kurumlara doğru kontrol kayması,
- Ulus-devlet düzeyinde eskiye göre otorite kontrolünün kısmi kaybı,
- Siyasi denetimin değişen konumu.

Karar alma sürecinin üye ülkelerden ulusaltı yapıya ve ulusüstü otoritelere doğru kayarak yön değiştirmesiyle birlikte her seviyede yer alan aktörler sahip oldukları bilgi, politik güç, prestij ve uzman gibi kaynaklarla önemli bir güç haline gelmişlerdir. Özellikle ulusaltı aktörlerin politika yapımına katılım için mobilize olmak yönünde başlattıkları girişimler Brüksel'de elçiliklerin (ulusaltı lobi girişimlerinin artması ile) ve bölgesel komitelerin oluşturulması ve bu unsurların AB politikalarının geliştirilmesinde önemli hale gelmesi sonucunu doğurmuştur.

5.3.1.1. Çok Katmanlı Sistemde Çıkar Grupları

Çok katmanlı sistemin üç özelliği çıkar grupları için önem arz etmektedir. Bunlar politik karar yetkilerinin farklı düzeylerde dağılımı, AB politikalarının uygulanmasında ve formülasyonunda ulusal temsilin belirleyici rolü ve ulusal düzeyde güç sağlamak için yarış ortamının önemi şeklinde sıralanabilir. Buna göre çok katmanlı sistem karar yapım sürecinde çıkar gruplarına çeşitli erişim noktaları sunar. Bütün seviyelerde çıkar grupları kendi çıkarlarını her seviyede özgürce ifade edebilirler. Bu kapsamda birçok çıkar grubu, hem AB düzeyinde hem de ulusal düzeyde çıkarlarını temsil etmek için ikili strateji geliştirirler. AB düzeyinde çıkar temsil faaliyetine girişen ulusal çıkar gruplarının çıkar temsilinde takip edebileceği çeşitli stratejiler bulunmaktadır. Bu stratejiler kısaca şöyle sıralanabilir (Eising, 2009:92).

- Çıkar grupları Avrupa çapında faaliyet gösteren Eurogrup'lara üye olma yolunu seçerek bu şekilde içerden etki gücüne sahip olabilirler. Zira Eurogrup'lar Avrupa düzeyinde amaçlarını organize olarak gerçekleştiren önemli güç unsurlarıdır.
- Çıkar grupları çıkarlarını doğrudan Avrupa kurumlarıyla birebir etkileşim kurarak veya ikinci bir yolla üyelerinin eylemlerini koordine ederek gerçekleştirebilirler.
- AB düzeyinde çıkarlarını destekleyen ulusal yetkililer vasıtasıyla çıkarlarını temsil edebilirler.
- Diğer özel aktörler ile resmi olmayan koalisyonlar oluşturabilirler.
- Profesyonel lobicilerden yararlanabilirler.

Ulusal çıkar gruplarının bu seçenekler arasında hangi yolu seçeceği çeşitli unsurlar çerçevesinde belirlenir. Bu unsurlar içinde çıkar grupları arasındaki örgütsel yapıdan kaynaklanan farklılıklar ve çıkar gruplarının örgütsel kaynak kapasitesi belirleyici nitelikte unsurlardır. AB içinde bir kısım çıkar grupları sadece kendi çıkarlarını temsil eden firma çıkar gruplarıdır. Bununla birlikte sivil çıkarları temsil eden çıkar grupları da bulunmaktadır. Hem firmaları hem de ulusal ve AB düzeyinde farklı sektörlerin ortak çıkarlarını temsil eden Eurogrup'lar da örgütsel açıdan farklı oluşumlar olarak AB sistemi içinde faaliyet gösterirler. Avrupa düzeyinde doğrudan temsilin maliyetli olması çoğu ulusal çıkar grubunu Avrupa düzeyinde faaliyet gösteren Eurogrup'lara üye olmaya sevk edebilir. Ancak söz konusu bu örgütler ulusal çıkar

gruplarının çıkarlarını gerçekleştirmede yetersiz kalırsa ulusal gruplar doğrudan temsil stratejisini uygulayabilir.

Diğer yandan çıkar gruplarının sahip olduğu örgütsel kaynak kapasitesi çıkar temsiline uygulayacağı stratejinin belirlenmesinde önemli bir unsurdur. Örgütsel kaynak çıkar grubunun uygulayacağı stratejinin sonucunda karar alma sürecine erişim sağlayabilme gücünün de önemli bir göstergesidir. Bu kaynaklar para, zaman, büyüklük ve uzmanlık olarak ifade edilebilir. Çıkar grubunun sahip olduğu personeli, merkezi ve alt birimleri çeşitli ulus-devletlerdeki birimleri de dâhil edildiğinde ne kadar büyük ve geniş bir boyuta ulaşırsa örgütsel kaynak kapasitesi de o kadar artar (Eising, 2004:212). Bu şekilde güçlü örgütsel kaynak kapasitesine sahip çıkar grupları bu kapasitelerine göre uygulayacakları strateji ile hedefledikleri yönetim seviyesine diğerlerine göre daha kolay erişebilirler. Zira AB çok katmanlı sistemi içinde çıkar gruplarının karar alma süreçlerinde etkili olabilmesi AB karar alma otoritelerine erişimi zorunlu kılar.

5.3.2. Çok Katmanlı Sistemde Çıkar Gruplarının Karar Yapım Sürecine Erişimi

Çıkar grupları açısından AB kurumlarına etki edebilme gücü öncelikle bu kurumlara erişim sağlamayı gerektirir. Erişim AB karar yapım sürecinde etkili olabilmek için bir ön şarttır ve aynı zamanda bu sürece faydası olan önemli bir göstergedir. AB sistemi içinde karar yapım sürecinin baş aktörleri konumundaki Avrupa Komisyonu, AP ve Bakanlar Konseyine erişim çıkar grupları ile bu kurumlar arasındaki karşılıklı arz ve talep ilişkilerine konu olan kaynak alışverişine dayalı olarak şekillenir. Çıkar grupları ile AB karar yapım sürecinin baş aktörleri arasındaki söz konusu bu ilişkiler "erişim teorisi" ile açıklanmaya çalışılmaktadır.

5.3.2.1.Erişim Teorisi

AB kurumlarına erişim sağlamak sadece çıkar gruplarına yönelik tek yönlü bir süreç olarak değerlendirilemez. Tam aksine AB kurumları ile çıkar grupları arasındaki ilişki karşılıklı "değişim ilişkilerine" dayanır. Bu değişim ilişkilerinin temelinde, AB kurumlarının fonksiyonlarını yerine getirebilme ve optimal işleyişlerini garanti altına almak amacıyla çıkar gruplarıyla karşılıklı yakın bağ kurma isteği vardır. Birbirine ihtiyaç duyan bu iki taraf birbirleriyle sağlam ilişkiler kurma yönünde çaba göstermektedirler. Yönetim bilimi, örgüt teorisi ve örgüt sosyolojisi açısından bu durum erişimin yeni teorisinin temellerini oluşturması açısından önem arzeder. Bu teorisinin merkezinde "değişim teorisi" ve "kaynak bağımlılığı teorisi" olarak ifade edilen iki yaklaşım yer almaktadır (Bouwen, 2001:5). Bu yaklaşımlardan değişim teorisine göre kişilerarası etkileşimler karşılıklı bir değiş-tokuşa dayalı değişim dizisine dayanır. Kişiler birbirleriyle etkileşime girerken bu etkileşimin fayda maliyet analizini yaparak faydalarını maksimize etmeye çalışırlar (Sanderson, 2010:433). Bireyler arasında kurulan ilişkileri analiz etmeye yönelik bu teori, 1960'lı yıllarda kurumlararası ilişkileri analiz etmekte kullanılarak yeniden tanımlanmıştır. Levine ve White, yaptıkları çalışmada askeri, endüstriyel, hükümet, eğitim ve diğer bütün kurumsal sistemlerde değişim teorisinin uygulanabileceğini ifade etmişlerdir (Levine and White, 1961:601). Takip eden dönemlerde Avrupa düzeyinde kamu aktörleri ve çıkar grupları arasındaki etkileşimlerin analizinde değişim teorisi açık veya üstü örtülü bir şekilde Avrupa çıkar aracılığı çalışmalarında kullanılmıştır¹². Buna göre çıkar grupları ile kamu kuruluşlarının etkileşimi bir dizi kurumlararası değişim olarak kavramsallaştırılarak,

¹² Pappi vd. 1999 yılında yayınladıkları "The Organization of Influence of the EC's Common Agriculture Policy: A Network Approach" adlı çalışmalarında AB tarım politikası alanında etkinlik gösteren çıkar grupları ile kamu aktörleri arasındaki kaynak değişimine dayalı ilişkileri açıkça dile getirmişlerdir. Greenwood vd. 1992 yılında yayınladıkları "Organized Interests and The European Community" adlı çalışmada ise politik davranış ve sonuçlarından yola çıkılarak ekonomik ve politik olarak uluslararasılaşma sürecinde ayrılmaz ortaklar olan çıkar grupları ile hükümet arasındaki ilişkilere çıkar grubu sistemi açısından yaklaşılmış, bu süreçte değişim teorisine de dikkat çekilmiştir.

örgütlerin kiminle etkileşim kuracaklarını fayda maliyet analizi yaparak karar verdikleri ifade edilmiştir. Bu süreçte değişim karşılıklı ise istikrarlı ve dayanıklı ilişkiler kurulabilecek böylece her iki taraf da, kimi zaman eşit miktarda olmasa da, etkileşimden fayda sağlayacaktır.

Diğer yandan "değişim teorisi" değişim konusu unsurun içeriğine bağlı olarak "kaynak bağımlılığı teorisi" ile yakından ilgilidir. Her iki teori de değişim kaynaklarının örgütler için önemine dikkat çekmekte olup, kaynak bağımlılığı teorisi örgütlerler arası etkileşimle ortaya çıkan karşılıklı bağımlılık ilişkisine vurgu yapmaktadır. Kaynak bağımlılığı yaklaşımı örgütlerin ayakta kalması için kaynak sağlamak zorunda olduklarını bu kaynakları sağlamak için de çevre örgütlere bağımlı olduklarını ifade etmektedir (Donaldson, 1995:129). Buna göre kaynak bağımlılığı yaklaşımı üç temel unsura dayanır. Bu unsurlar kısaca şöyle özetlenebilir (Clegg ve Bailey, 2008:1383):

- Örgütler hammadde, para, bilgi, yetki gibi örgütsel faaliyetleri için gereken kaynaklara odaklanırlar.

- Örgütler diğer grup ve örgütlerle etkileşim kurarak ihtiyaç duydukları kaynakları kontrol ederler.

- Örgütler bir yandan diğer örgütlere aşırı bağımlı olmaktan kaçınırken, bir yandan da onlara bağımlı olduklarından bu durumdan faydalanmaya çalışırlar.

Buna göre bir örgütün ihtiyaç duyduğu kaynak çoğu kez başka bir örgütte var olduğundan gerçekte birbirinden bağımsız olan örgütler böylece birbirlerine bağımlı hale gelirler. Zira bu yaklaşıma göre örgütün sahip olduğu kaynaklar onun gücünün göstergesi olduğu için güç ve kaynak bağımlılığı iç içe geçmiş iki olgu olmaktadır.

Örgütler etkileşimleri ile diğer örgütlere bağımlı olduklarından bu bağımlılık kurumlararası etki girişimlerini artırmaya yönelik çabaları beraberinde getirir. İhtiyaç duyulan kaynaklara sahip olan örgütler sürekli olarak diğer örgütlerin baskılarına maruz kalırlar. AB kurumları ve çıkar grupları arasındaki değişim teorisi kapsamında gösterilen çabalar da kaynak bağımlılığı yaklaşımı önemli rol oynar. AB karar yapım sürecinde AB kurumları ve çıkar grupları, çevreden kaynak talep ederler ve talep ettikleri kaynakları elde etmek için de çevreyle sürekli etkileşim içinde olurlar. Bu etkileşim sürecinde çıkar grupları tarafından talep edilen önemli kaynak AB kurumlarına erişimdir. Buna karşılık AB kurumları da kendi işlevlerini yerine getirmek için bir dizi önemli kaynak talep ederler. Bu önemli kaynaklar da "erişim malları" olarak nitelendirilir. Dolayısıyla AB kurumları ve çıkar grupları arasındaki kaynak alışverişi AB kurumlarına erişim karşılığında çıkar gruplarının erişim malı tedarik etme sürecine dayanır ve bu unsurlar çerçevesinde şekillenir.

5.3.2.1.(1). Erişim Malları ve Türleri

AB kurumları AB'de gündem belirleme ve politika yapım sürecine erişim karşılığında çıkar gruplarından belirli mallar talep ederler ki bunlara erişim malları denilmektedir (Bouwen, 2001:6). AB kurumlarına erişim, kaynak değişimi temeline dayalı olarak çıkar gruplarına verilmiştir ve çıkar grupları karar yapım sürecine katılım şansına sahip olabilmek için bu kurumların istediği erişim mallarını tedarik etmek zorundadırlar. Her erişim malı AB karar yapım sürecinde önemli olan özel bir çeşit bilgi ile ilgilidir. Dolayısıyla AB kurumları ve çıkar grupları arasındaki kaynak değişiminde bilgi en önemli unsur olmaktadır. Diğer yandan çıkar grupları tarafından tedarik edilen erişim malının niteliği aynı zamanda erişimin derecesini de belirlemektedir. Önem derecesi yüksek erişim mallarını sağlayan çıkar grupları yüksek derecede erişim imkânına da sahip olmaktadır. Bu tip erişim malları kritik kaynak veya kritik erişim malı olarak nitelendirilmektedir. Kritik kaynak, ilgili kurumun devam eden bir faaliyeti veya girişimi için o kaynağa olan ihtiyacı ile o kaynağın ne ölçüde kurumun istediği kaynak olması ile ilgili bir durumdur (Pugh, 1997:132-133). Dolayısıyla bir AB kurumunun optimum düzeyde çalışması için bir erişim malının kritikliği, erişimin derecesini belirlemekte ve ilgili kurum, çıkar gruplarının temsilcilerine buna göre imtiyaz vermektedir. Buna göre erişim malları üç çeşide ayrılmaktadır (Bouwen, 2001:7). :

5.3.2.1.(1).(a). Uzman Bilgisi

Uzman bilgisi, oluşturulacak mevzuatın etkilerini ve ortak pazarı daha iyi anlamak için gerekli olan teknik bilgi ile ilgili erişim malıdır. Bu tür bilgiler belli bir sektöre özgü politika oluşturmak, bu politikaları geliştirmek ve AB mevzuatını etkin bir şekilde değerlendirebilmek için zorunlu olan bilgilerdir. Örneğin ticari bankalarda sermaye yeterliliği kurallarının özelliklerini anlamakta politikacılar ve AB yetkililerine yardımcı olmak için, Barclays Bankası tarafından teknik uzmanlık sağlanmıştır (Smismans, 2006:281). AB karar yapım sürecinde uzman bilgisi önemli bir bilgidir. Zira üye devlet yönetimleri ve daimi temsilciliklerin tasarrufunda teknik bilgiyle ilgili birçok konu olmasına rağmen bu kişiler AB'de yönetimle ilgili konularda faaliyet gösterdikleri için teknik uzmanlığın yer aldığı piyasadan oldukça uzaktırlar. Bundan dolayı teknik konularda uzmanlık yapmaları pek mümkün değildir.

Erişim mallarından diğer ikisi "kuşatan çıkarlar" hakkındaki bilgilere dayanır. Kuşatan çıkar kavramı bir toplumdaki üyelerin geniş bir kesimi tarafından paylaşılan çıkarlar için kullanılır. Kuşatan kavramı ise çıkar formülasyonuna dâhil olan ilgili tarafların sayısını ifade eden bir kavramdır (Charrad, 2005:9). Buna göre ne kadar çok ilgili taraf çıkar formülasyonuna dâhil edilirse bir çıkar, o kadar çok kuşatılmış olur. Kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgi ise çıkar gruplarının üyelerinin ortak çıkarları üzerine verilen bilgidir ve AB karar yapım sürecinde hem Avrupa hem de yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgiler önemli bir erişim malıdır.

5.3.2.1.(1).(b). Yurtiçini Kuşatan Çıkarlar Hakkındaki Bilgi

Bu erişim malı AB kurumlarının yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında ihtiyaç duyduğu bilgileri, ilgili çıkar gruplarından talep etmesi ve ilgili çıkar gruplarının da AB kurumlarına erişim karşılığında bu bilgiyi, AB kurumlarına sağlaması ilkesi üzerine kurulur. Yurtiçi politika, sosyal alan ve piyasa içinde oluşan yurtiçi kuşatmasındaki çıkar ve ihtiyaçlar hakkındaki bilgiler AB kurumlarına politikaların oluşturulması, şekillenmesi ve uygulanmasında yardımcı olurken çıkar gruplarına da AB kurumlarına erişim imkânı sağlar. Sektörel yaklaşımla yurtiçi kuşatmasındaki çıkar bir sektörün çıkar ve ihtiyaçları ile ilgili bilgi de olabilir. Örneğin ticari bankalar için yeni sermaye yeterliliği kuralları ile ilgili olarak Belçika Bankacılar Birliği'nin üyelerinin çıkar ve ihtiyaçları hakkında verdiği bilgiler bu kapsamda değerlendirilmektedir (Smismans, 2006:281).

5.3.2.1.(1).(c). Avrupa'yı Kuşatan Çıkarlar Hakkındaki Bilgi

Bu erişim malı AB kurumlarının Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında ihtiyaç duyduğu bilgileri ilgili çıkar gruplarından karşılaması ilkesine dayanır. Avrupa ekonomik alanı içindeki kuşatan çıkarları kapsayan bu bilgiler iç pazar, Avrupa politik ve sosyal alanına yönelik çıkarları tanımlamada AB kurumlarına yol gösteren bilgilerdir. Sektörel bir yaklaşımla, Avrupa ekonomik alanındaki bir sektörün çıkar ve ihtiyaçları ile ilgili bilgiler de olabilir. Örneğin ticari bankalar için yeni sermaye yeterliliği kuralları ile ilgili olarak Avrupa Bankacılık Federasyonu'nun üyelerinin çıkar ve ihtiyaçları hakkında verdiği bilgiler bu kapsamda değerlendirilir (Smismans, 2006:281).

Diğer yandan erişim malları, AB kamu politikasında kurumların meşruiyetlerinin artmasını sağlayan ve AB mevzuatına yüksek derecede uyum sağlanmasında rol oynayan önemli faktörlerdir. AB antlaşmaları ve Tek Avrupa Senedi'nden bu yana meşruluk, AB kurumları için önemli bir sorun teşkil etmiş, AB kurumları bu sorunu çözmek için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. AB, Birlik düzeyinde alınan politik kararların ulusal düzeylere dağılımında önemli bir transfer rolü üstlenir. Avrupa düzeyinde güçlü demokratik kurum ve süreçlerin dengeli bir şekilde oluşturulamaması ulusal düzeydeki demokratik etki ve kontrolü zayıflatabilir. Bu

amaçla Avrupa yönetim sisteminin meşruiyetinin artırılması ve demokratik açığın giderilmesi amacıyla "yasal giriş" ve "yasal çıkış" kavramları gündeme gelmiştir (Jones ve Menon, 2012:662). Bunlardan yasal giriş, AB düzeyinde demokratik karar yapım süreci ile ilgilidir. Greenwood bunu "karar alma sürecine katılım yeteneği" olarak tanımlamıştır (Greenwood, 2004:145). Yasal giriş, müzakereci bir karar verme sürecine, temsilci kurumların kurumsallaşmış katılımını öngören bir kavramdır (Kiiver, 2006:95). Buna göre kuşatma nitelikli erişim malları yasal giriş sağlanmasında önemli rolü üstlenir. Kuşatılan çıkarlar ne kadar çok sayıda ise politika yapımında meşru yapı o kadar güçlü oluşur. Çünkü kuşatılan çıkarların politik sürece katılımı ve AB kurumlarıyla girdikleri etkileşim süreci erişim mallarının edinilme potansiyelini artırır. Yasal girişte temsil edilen grupların üyelerinin yoğunluğu, AB kurumları tarafından tanınması ve muhatap sayılması için önemli bir belirleyici unsurdur. Yasal çıkış ise AB'nin çeşitli problemlerle ilgili etkinliği ve etkililiği ile ilgili bir kavramdır. AB'nin çeşitli problemleri çözmeye yönelik genel etkinliği bu problemlerle ilgili politik çıktı üretme kapasitesini belirler (Smismans, 2006:281). AB'nin problem çözme kapasitesi geliştikçe politika yapımında etkinlik ve etkililiği devam eder. Bunun sonucunda ortaya çıkan faydayla birlikte AB nüfusunun büyük çoğunluğunun da desteği sağlanmış olur. Böylece AB kurumlarının meşruiyeti de artar. Yasal çıkış erişim mallarından uzman bilgisi ile yakından ilgilidir. AB kurumlarının çıkar gruplarından sağlayacağı uzman bilgisi, problemleri etkin ve etkili bir şekilde çözmesini sağlayarak bu şekilde yasa yapımı sürecini hızlandırabilir.

Diğer yandan çıkar grupları AB kurumlarının oluşturdukları mevzuatın uygulanmasında aracılık ederek mevzuatla uyum ve uygulama problemlerinin aşılmasını sağlarlar. Üyeleri üzerinde kontrol sağlama kapasitesi yüksek çıkar gruplarında bu süreç daha kolay gerçekleşir. Ayrıca AB çıkar grubu sisteminin türü de uyum konusunda önemli bir etkidir. AB çıkar politikasının sektöre yönelik bir oluşum sergilemesi (Falkner, 1999:13) yani bazı sektörlerin ağırlıklı olarak çoğulcu, bazı sektörlerin ise ağırlıklı olarak korporatist nitelikli özellikler göstermesi uyum sorununu çözmeye önemli bir araç olmaktadır. Diğer yandan erişim mallarından yurtiçini kuşatan çıkar hakkındaki bilgi ile Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgi uyum konusu ile yakından ilgilidir. Kuşatan çıkarların yapısı ve oluşum şekli uyum konusu mevzuatın kabulü ve uygulanmasında kolaylık sağlasa da bu konuda belirleyici unsur kuşatan çıkarların AB mevzuatının oluşmasında ve kabulünde katkı derecesidir. AB kurumlarının yurtiçini kuşatan çıkar hakkındaki bilgi ile Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgileri edinme konusunda istekli olması ve bu gruplardan sağlanan bilgi, mevzuatın uygulanmasını kolaylaştıracaktır (Bouwen, 2001:11-12).

Çıkar grupları ile AB kurumları arasındaki kaynak değişiminde AB kurumları erişim malı talep eden, çıkar grupları ise erişim malı tedarik eden taraf olmaktadır. Buna göre önce çıkar gruplarının erişim malı tedarikinde etkili olan unsurlar incelenecek ardından da AB kurumlarının erişim malı taleplerinin analizi yapılacaktır.

5.3.2.1.(2). Erişim Malları Üretiminde Etkili Faktörler

AB kurumları tarafından talep edilebilir nitelikte erişim malı sağlamada çıkar gruplarının erişim malı üretim kapasitesi en önemli etkidir. Erişim malı üretim kapasitesini belirleyen birçok unsur çıkar grupları arasında AB kurumlarına erişim sağlama açısından farklılıklar yaratır.

5.3.2.1.(2).(a).Çıkar Konusu Politik Alanın Genişliği ve Uzmanlaşma Derecesi

AB kurumlarına erişim sağlamaya çalışan çıkar gruplarının temsil ettikleri çıkarlar politik alanın genişliğine göre düşük politik veya yüksek politik alanlar içinde yer alır. Üretim standartlarının ayrıntılarının belirlenmesi gibi düşük politik alan içinde yer alan çıkarlara rutin, ayrıntılı teknik konular dâhildir. Sektörel firma çıkar grupları uzmanlaşmış yapılarıyla bu politik alanlarda etkindirler. AB genişlemesinin geleceği gibi tüm nüfusun etkili olduğu yüksek politik alanlara dâhil olan çıkarlar ise

uzmanlaşmış özel amaçlı çıkar gruplarının hedefinde yer alır. Çıkar grupları politik alana dâhil olan çıkarlarına göre takip edeceği stratejiyi belirler. Öte yandan politik alana dâhil olan çıkar konusunun karmaşıklığı veya basitliği AB kurumlarının erişim malı talebini yönlendirir. AB kurumları çıkar konusu politik alanın karmaşıklığı durumunda erişim mallarına ihtiyaç duyar. Bu durumda ilgili alanda uzmanlaşmış çıkar gruplarıyla kaynak değişimine açık hale gelir. Parlamento, Komisyon ve Konsey tarafından ihtiyaç duyulan erişim malını tedarik edebilen çıkar grupları, politika yapım sürecinde ve bu süreci etkilemede iyi bir konum edinebilirler. Diğer yandan çıkar konusu politik konu basitse, herhangi bir uzmanlık gerektirmiyorsa, AB kurumlarının erişim malı talebi alt düzeyde olacağı için çıkar gruplarının bu tür durumda, mevzuat tartışmaları üzerinde etki sahibi olmaları zorlaşır (Klüver, 2013:58). Dolayısıyla yüksek veya düşük politik alanlar içine dâhil olan çıkarları gerçekleştirmek isteyen çıkar gruplarının, AB kurumları tarafından talep edilen erişim malını üretmesi, ilgili konu üzerindeki uzmanlık derecesine bağlıdır. Bu konuda güçlü olan çıkar gruplarının karar alma sürecindeki etkisi de artacaktır.

5.3.2.1.(2).(b).Çıkar Grubunun Üye Yoğunluğu, Finansal Yapısı ve Maddi Kaynakları

Çıkar gruplarının gücünü belirleyen en önemli unsurlardan biri, çıkar grubunun sahip olduğu üye yoğunluğudur. Çıkar grubunun etki alanının göstergesi de olan bu unsur aynı zamanda çıkar grubunun coğrafi ve sektörel kapsamı hakkında da bilgi vermesi açısından önem arzeder. Genellikle üye yoğunluğu fazla olan çıkar gruplarının temsil kabiliyetinin de yüksek olduğu kabul edilir. Bu açıdan üye yoğunluğu fazla olan çıkar grupları kuşatan çıkarlar erişim malı sağlamada danışman olarak AB kurumları tarafından tercih edilirler. Ancak üye yoğunluğu tek başına çıkar grubunun AB kurumlarına erişim sağlamasında yeterli bir unsur olarak kabul edilmez.

Diğer yandan çıkar gruplarının finansal yapısı ve sahip olduğu maddi kaynaklar erişim malı üretimde oldukça önemli unsurlardır. Finansal yapısı güçlü çıkar grupları çıkar faaliyetlerini etkinleştirmede daha fazla kaynak kullanma kapasitesine sahiptirler (Wagner, 2012:8). AB'nin çok katmanlı yapısı içinde ulusüstü çıkar temsili ulusal çıkar temsiline göre daha maliyetlidir ve güçlü maddi kaynaklar gerektirir. Güçlü finansal kaynaklara sahip olan çıkar grupları, Brüksel'de temsilcilik açarak çıkarlarını doğrudan temsil etme yoluna gidebilirler. Finansal kaynakları yeterli olmayan çıkar grupları ise Avrupa çapında faaliyet gösteren bir birliğe üye olmak suretiyle, çıkarlarını dolaylı yoldan temsil etmeyi tercih edebilirler. Bu da çıkar temsiline finansal yapısı güçlü çıkar gruplarına avantaj sağlar. Ancak çıkarlarını dolaylı yoldan temsil etme yoluna giden çıkar grupları Brüksel'de temsilcilik açma maliyetine girişmeden çeşitli geçici politik taahhütler altında gerektiğinde üyelikten çekilerek bu temsil yönteminin avantajlarından faydalanırlar (Bouwen, 2001:15).

AB düzeyindeki gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmak zorunda olan ulusüstü ve ulusal çıkar grupları hangi yolla olursa olsun AB sistemi içindeki her türlü hareketliliği (siyasi ve hukuki çevredeki değişimleri) takip etmek zorundadır. Aynı zamanda üye ülkelerdeki ulusal yasalara aktarılan AB Direktiflerini bilmek de bunun gerekliliğidir. Özellikle uluslararası firma çıkar grupları için AB'nin önemli bir muhatap haline gelmesi, AB'nin yasal ve politik yapısına göre geliştirecekleri etkinliklerinin yönü açısından AB düzeyinde yetkililer ve siyasetçilerle doğrudan temasta kalmayı gerektirir. Bu amaçla bu gruplar Brüksel'de daimi temsilcilikler kurma yoluna giderler. Ayrıca bu gruplar finansal yapılarından aldıkları güçle birkaç örgütsel yapı arasından kendilerine en uygun temsil stratejisini seçme imkânına sahiptirler. Böylece birkaç kanaldan çıkar temsil faaliyetine girişerek erişim malı üretme kapasitelerini arttırırlar. Örneğin Deutsche Bank' büyük bir finansal kurum olarak gerçekleştirdiği çıkar temsil faaliyetinde farklı örgütsel formlar kullanır. Bu örgütsel formlar şu şekilde sıralanabilir. Örgütsel form I: Almanya'da bireysel eylem, Örgütsel form II: Brüksel'deki irtibat ofisi vasıtasıyla AB düzeyinde bireysel eylem, Örgütsel form III: Almanya'da Bundesverband Der Deutschen Banken üyesi, Örgütsel form IV: Avrupa Bankacılık Federasyonu üyesi.

Ayrıca belirli koşullar altında, Deutsche Bank ulusal ve Avrupa düzeyinde üçüncü grup temsili kullanabilmektedir (Örgütsel form V ve VI) (Bouwen, 2001:17). Dolayısıyla finansal yapısı zayıf maddi imkânları kısıtlı olan çıkar grupları sadece bir örgütsel yapı içinde çıkar temsil faaliyetlerini yürütmek zorunda kalırken, güçlü finansal yapıya sahip çıkar grupları çıkar temsil stratejisinde birden fazla örgütsel yapı geliştirme imkânı ile erişim malı üretimde daha verimli olabilirler.

5.3.2.1.(2).(c). Çıkar Grubunun Örgütsel Yapısı ve Örgüt İçi Karar Süreci

Bir grubun erişim malı üretim yeteneği onun örgütsel yapısı ile doğrudan ilgilidir. Üretilen erişim malının kalitesi, miktarı, üretim hızı ve esnekliği çıkar grubunun örgütsel katmanı (firma-ulusal birlikler-Avrupa Birlikleri) ve örgüt içi karar yapım sürecinin ne derece karmaşık olduğuna bağlıdır. Çıkar grubunun örgütsel katmanına dâhil olan unsurlar artıkça erişim malı üretimi o kadar yavaş ve daha az esnek olur (Schmitter and Streeck, 1999: 76). Diğer yandan bir çıkar grubu ne kadar çok örgütsel katmana sahipse o kadar çok kuşatılmış çıkarları temsil edeceği için kuşatılmış çıkarlar üzerine bilgi sağlayan erişim malını üretimde verimli olabilir. Ayrıca çıkar grubunun örgütsel yapısı içindeki karar yapım süreci de erişim malı üretimini etkiler. Karmaşık iç karar yapım süreci erişim malı sağlanmasını zorlaştırırken hiyerarşik yapılandırılmış bir iç karar yapım süreci erişim malı üretimini kolaylaştırır. Özellikle yüksek kalitede ve miktarda yurt içini kuşatılan çıkarlar hakkındaki bilgi erişim malı için, çıkar gruplarının karmaşık karar yapım sürecinden kaçınması gerekir (Bouwen, 2001:18).

Çıkar grupları ulusal düzeyde veya AB düzeyinde faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri gibi bu faaliyetlerini tek başına veya kolektif eylemler dâhilinde örgütler vasıtasıyla ya da Brüksel düzeyinde bir danışman veya hukuk firmasından yardım alarak da gerçekleştirebilirler. Günümüzde çoğu çıkar grubu AB düzeyinde veya ulusal düzeyde rota belirlemek yerine, birkaç sektörde çıkar gruplarının doğrudan katılımına izin veren (Belçika'daki American Chamber of Commerce' nin Avrupa Komitesi, European Round Table of Industrialists, Association for the Monetary Union of Europe) birlikler vasıtasıyla ya da resmi olmayan koalisyonlar aracılığıyla ve karma birlikler şeklinde oluşturulmuş yakın işbirliği sürecine dayalı geçici nitelikte kolektif forumlar vasıtasıyla da çıkar faaliyetlerini yürütebilmektedirler (Bouwen, 2001:14-15).

Diğer yandan çıkar temsil faaliyetlerini ulusal ve AB düzeyinde tek başına yürüten büyük firma çıkar grupları erişim mallarından uzman bilgi sağlamada oldukça iyidirler (Kohler-Koch, 1994:41). Çıkar formülasyonuna katılan çeşitli gruplar (işçiler, işverenler vs) vasıtasıyla yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında da bilgi sağlayabilen bu gruplar firma bazında çıkar temsil faaliyetlerini yürüttükleri için Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında bilgi üretimde zorlanırlar. AB düzeyinde örgütlenmiş çıkar grupları (Avrupa Birlikleri) ise genellikle Brüksel'de ofis açmak suretiyle çıkar temsil faaliyetlerini gerçekleştirirler. Ancak bu grupların kaynaklarının sınırlı olması, birçok farklı sorun alanlarına yönelik çıkar temsili gerçekleştirilmeleri, piyasadan uzak olmaları ve çok katmanlı (Avrupa Birlikleri-Ulusal Birlikler-Bireysel firmalar) örgütsel yapıları erişim mallarından uzman bilgi sağlamalarını engeller. Bu gruplar da Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında bilgi sağlamada başarılıdırlar. Diğer yandan ulusal çıkar grupları ise çoğunlukla ulusal düzeyde etkindirler ve üyelerinin ihtiyaç ve çıkarlarını ifade etmekte uzmanlaştıkları için yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi üretebilirler. Genellikle görevi çıkar gruplarına tavsiye ve yol gösterme olan danışmanların ise erişim malı tedarik etme kapasiteleri sınırlıdır. Çünkü danışmanlar kendi çıkarlarını temsil etmezler ve çıkarlar hakkında bilgi sağlayamazlar. Danışmanların kuşatma nitelikli erişim mallarını sağlamaları imkânsızken, özel bir politik alanda uzmanlaştıklarında, uzman bilgi erişim malını tedarik etmeleri mümkündür (Bouwen, 2001:21-23). Danışmanlar bazen çıkar grubu adına hareket ederek ilgili çıkar grubunun tedarik edebileceği erişim malını sağlayabilmek için çaba harcarken, bazen de çıkar grubu ile birlikte hareket ederek ilgili çıkar grubunun tedarik etmesi gereken erişim malını sağlamada ona yardımcı olurlar. Tablo 5.5.de çıkar gruplarının çıkar temsil faaliyetinde

takip edecekleri strateji sonucunda tedarik edebileceği erişim malları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 5.5. Erişim Malının Üretimi (Bouwen, 2004:343).

	En İyi Sağlanan Erişim Malı	Erişim Malı Sağlama Kapasitesinin Sıralanması
Tek Tek Firmalar	Uzman Bilgi (UB)	UB>YİKÇHB>AKÇHB
Avrupa Birlikleri	Avrupa'yı Kuşatan Çıkarlar Hakkında Bilgi (AKÇHB)	AKÇHB>UB>YİKÇHB
Ulusal Birlikler	Yurtiçini Kuşatan Çıkarlar Hakkında Bilgi (YİKÇHB)	YİKÇHB>UB>AKÇHB
Danışmanlar	Uzman Bilgi (UB)	

5.3.2.1.(2).(d). Yurtiçi Çıkar Temsil Modeli

AB düzeyinde faaliyet gösteren ulusal çıkar gruplarının bu düzeyde erişim malı üretebilme yeteneği ulusal sistem içindeki çıkar grubu sisteminin türü ile yakından ilgilidir. Bir çıkar grubunun AB mevzuatı ile uyumda aracılık yeteneği, örgütsel yapısı, iç karar yapım prosedürü, müzakere kapasitesi ile üyeleri üzerinde kontrolü ulusal çıkar grubu sistemine bağlıdır. Korporatist veya çoğulcu sistem içinde şekillenen çıkar gruplarının bu süreçler içinde politikaların oluşum sürecinde farklı roller üstlenmesi, ulusüstü sistemdeki karar otoriteleriyle kuracakları etkileşim sürecinin nitelik ve yönünü belirlemesi açısından önem taşır. Bu yolla çıkar grupları kamu otoritelerinin ihtiyaçları konusunda belirli bir anlayış geliştirirler ve kamu aktörleri ile üyeleri arasında müzakere kapasitelerini geliştirirler. Bir eğitim alanı gibi hizmet veren ulusal düzenlemeler, AB mevzuatına uyumda çıkar gruplarının katkı kapasitelerini arttırmaları. Diğer yandan korporatist ve çoğulcu sisteme göre şekillenmiş çıkar grupları devletçi yapıda şekillenmiş çıkar gruplarına göre bu yapı içinde daha fazla avantajlar elde ederler. Ayrıca ulusal sistemdeki uygulamalar da çıkar gruplarını çok çeşitli hedef ve stratejilere yönlendirebilir. Örneğin İngiltere'nin çoğulcu (Ray, 2004:80) Avusturya'nın güçlü korporatist yapıya sahip olması (Sroka, 1995:4) bu ülke çıkar gruplarının karar otoriteleriyle müzakere kurma stratejilerini farklı kılar. Yine çoğu ulusal çıkar gruplarının yürütme organına yönelik eğilim sergilemesi, Parlamentodan çok hükümetle işbirliği süreci geliştirmesi ulusal sistemden kaynaklanan bir alışkanlık olarak kabul edilir. Dolayısıyla ulusal arka plan çıkar gruplarının yoğunlaşacağı kurumun da önemli bir göstergesi olmaktadır.

5.3.2.2. Avrupa Birliği Kurumlarından Erişim Malları İçin Talepler

AB kurumlarının erişim malı talebi, yasalaştırma sürecinde üstlendikleri role göre değişmektedir. Bununla birlikte AB kurumlarının farklı kurumsal yapısı da erişim malı taleplerini doğrudan etkilemektedir. AB kurumları değişen ölçüde üç erişim malı ile de ilgilenmektedirler. Ancak erişim teorisinin kapsamı çerçevesinde çıkar gruplarıyla etkileşim kuran AB kurumlarının her birinin ihtiyaç duyduğu erişim malının miktarı ve türü değişmektedir.

5.3.2.2.(1).Avrupa Komisyonu

AB sistemi içinde çıkar gruplarının faaliyetlerinin gelişiminde en büyük rolü AB kurumlarından Komisyon üstlenmiştir. Komisyon AB'de ulusüstü çıkar gruplarının işbirliğini teşvik ederek AB düzeyinde ağların kurulmasına öncülük etmiş bazı çıkar gruplarına ayrıcalıklı erişim imkânı sağlayarak bu grupları finansal olarak desteklemiştir (Kohler-Koch, 1998:127). Avrupa bütünleşmesinin ilk zamanlarından bu yana bazı çıkar gruplarına, yasama süreçlerine erişim imkânı sağlayan Komisyon, bu yaklaşımı ile Komisyona ait komitelerin etrafında çıkar arayışları ile etkileşim faaliyetlerini arttıran

çıkarcı gruplarının sayısının artmasını sağlamıştır. Komisyon bununla birlikte çıkar gruplarına bazı teşvikler sunmak yoluyla bu gruplarının desteğini sağlamıştır. Örneğin, bazı alanlarda bilimsel araştırma yapılmasını sağlayarak çeşitli çıkar gruplarının kolektif eylemlerini teşvik etmiştir (Cram, 1998:71). Ayrıca AB ortak politikaları üzerinde belirli çıkar gruplarını biraraya getirip politik ağların oluşturulmasını sağlamak, farklı kurumsal yetkilerini kullanarak çıkar gruplarına erişim noktaları sunmak, hangi politika alanındaki taleplerin destekleneceğine hangi çıkar gruplarının danışma komitelerine kabul edileceğine karar vermek suretiyle çıkar gruplarına yönelik yönlendirici ve belirleyici bir etkiye sahip olmuştur (Mahoney, 2004:447-449). Diğer yandan Komisyonun çalışmalarında saydamlık ilkesine önem vermesi çıkar gruplarına sağladığı erişim kolaylığı ve ılımlı yaklaşımı özellikle kamusal nitelikli çıkar grupları ile dışarıdan grupları AB karar alma sürecine yöneltmiştir. Bu şekilde kaynakları sınırlı küçük ölçekli birçok çıkar grubu Komisyonla etkileşim faaliyetine girişmiş, Komisyon bütün çıkar grupları için hedef haline gelmiştir (Greenwood, 2003:53-57).

Komisyonun böyle bir yaklaşım tarzı geliştirmesinde ihtiyaç duyduğu erişim mallarını ilgili çıkar gruplarından sağlaması ve meşruiyetini arttırma konusundaki çabası öncelikli sebepler olarak görülmektedir. Zira Komisyon çıkar gruplarıyla değişim teorisi ve kaynak bağımlılığı yaklaşımı çerçevesinde çeşitli ilişkiler geliştirmiştir. Bu şekilde ihtiyaç duyduğu erişim mallarını zamanla sayısı artan çıkar gruplarından sağlarken, çıkar grupları ise yasama süreçlerine erişim imkânı yakalayarak yasa önerilerinin çıkarılmasını desteklemek, engellemek veya içeriğini kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmek konusunda fırsat yakalamışlardır (Schmitter and Streeck, 1994: 176). Çıkarcı grupları Komisyonun ihtiyaç duyduğu erişim mallarının neler olduğunu tespit etmek ve bunları ne şekilde sağlayacağı konusunda yöntem belirlemek amacıyla Komisyonla birkaç noktadan etkileşim kurabilmektedir. Her ne kadar AB antlaşmasıyla Komisyonun bir birlik kurumu olduğu ve Komisyona atanan kişilerin AB adına hareket eden bağımsız kişiler olduğu belirtilmişse de, uygulamada hükümetler Komisyona atanmalarında etkili oldukları kişilerden ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmelerini beklemektedirler (Meehan, 1993:449). Bu anlamda Komisyon üyeleri çıkar gruplarının öncelikli hedefinde yer almaktadır. Komisyon üyelerine bağlı olarak faaliyet gösteren genel müdürlükler ile etkileşimde ise komiser ve bürokratlar asıl hedeftir (Mazey ve Richardson, 1993b: 200). Müdürlerle yüz yüze etkileşim kurmak yanında orta kademedeki görevliler de çıkar grupları için önem arzeder. Zira orta kademedeki görevliler tasarımları hazırlamaktan sorumludurlar ve tasarımları hazırlarken komitelere katılan uzmanlardan bilgi ve yardım alırlar (Ara, 2004:51). Dolayısıyla komiteler içinde yer alan uzmanlık ve danışma komiteleri, Komisyonla etkileşime geçmek açısından önemli bir kanal olmaktadır (Cini, 1996:147).

Uzmanlık komiteleri ulusal düzeyde atanmış bürokratlardan oluştuğu için ulusal yoldan çıkar temsiliinde önemli bir yol teşkil ederler. Danışma komiteleri ise Avrupa çapında çıkarların bütünleşmesinden oluşmuş temsilcilerden oluşur ve daha çok sektörel çıkarlar ön planda olduğu için çıkar gruplarıyla etkileşimde sınırlı bir yapı oluştururlar. Ayrıca komiteler, AB bürokratları, uzman ve çıkar grubu temsilcilerinin bir araya gelmesi açısından informal ilişkilerin geliştirilmesinde uygun bir ortam sunarlar. Bu kapsamda kulis faaliyetleri ve yüz yüze ilişkiler de komitelerle etkileşim kurmada önemli bir kanal oluşturur (Mazey ve Richardson, 1993b:200-201). Özellikle bürokratlarının, çıkar grupları, yerel yönetim temsilcileri ve hükümet temsilcileri ile danışmanlar yoluyla etkileşim kurması da çıkar gruplarının Komisyonla etkileşiminde önemli bir fırsat oluşturur. Sonuçta Komisyon yasalaştırma sürecinin herhangi bir aşamasında önerilerini değiştirebilme ve çekebilme gücüne sahip bir kurum olarak Konsey ve Parlamento ile sürekli müzakere halindedir. Müzakere süreçleriyle yeniden şekillenen, kimi zaman son dakika değişikliklerin sözkonusu olduğu (Mazey ve Richardson, 1993a:11) mevzuat tasarımları hakkında çıkar gruplarının bilgi sahibi olması, gerektiğinde süreçle ilgili erken uyarı almaları, yasama süreci boyunca ortaya konulan bilgi ve görüşlere erişebilmeleri, Komisyon içinde kurulan bağlarla yakından ilgili bulunmaktadır.

Komisyon faaliyetleri çerçevesinde politikaların şekillenmesinde etkin olmak isteyen çıkar grupları, Komisyonla etkileşiminde bütün bu erişim noktalarını dikkate alarak Komisyonun ne zaman hangi aşamada hangi erişim malına ihtiyaç duyduğunu tespit ederek ilgili süreç içinde bunu tedarik etmek zorundadır. Buna göre Komisyonun ihtiyaç duyduğu erişim malları ve bununla ilgili süreç kısaca şöyle özetlenebilir (Bouwen, 2001:25-28). :

- Uzman bilgi: AB yasalaştırma sürecinde merkezi bir role sahip olan Komisyon yasama sürecini başlatma ve yasama önerilerini sunma hakkını elinde tutan bir güç olarak aynı zamanda gündem belirleyici bir role de sahiptir. Orijinal komisyon önerilerinin en az yüzde sekseni Konsey tarafından nihai taslakta kabul edilmektedir (Cini, 1996:147). Karar yapım sürecinin ilk aşamasında politika üreten bir kurum olarak Komisyon, ürettiği politikalarla ilgili bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Zira Komisyonun hazırladığı yeni yasama önerileri politik alanda çok özel uzmanlık gerektirebilmektedir. Komisyon bu aşamada önemli miktarda, erişim mallarından uzman bilgi talep eder. Komisyonun ciddi anlamda uzman bilgi talebi aynı zamanda uzman ihtiyacını artırır. Ancak Komisyon görevlilerinin Komisyonun yetki alanına giren bütün konularda bilgi sahibi olamaması ve Komisyondaki yetersiz kadro ve bütçe kısıtlamaları Komisyonun bu ihtiyacını çoğu zaman kurum içinden sağlamasını mümkün kılmaz. Dolayısıyla Komisyonun politika üretme işlevinin bilgiye dayanması ve bu süreçte kaynaklarının sınırlı olması (Mazey ve Richardson, 2001:218) gerekli uzman ve uzman bilgi sağlamada onu dış kaynaklara bağımlı kılar. Komisyon gerçekçi ve uygulanabilir politikalar üretmede ve sonraki süreçlerde ihtiyaç duyduğu uzman ve uzman bilgisi ihtiyacını ilgili çıkar gruplarıyla kurduğu etkileşim çerçevesinde veya danışmanlar kiralayarak karşılar. Komisyona çıkar grupları tarafından sağlanan uzman bilgi yeterli ve etkili bir yolla politik problemlere çözüm sağlanmasına yardımcı olduğu gibi yasal çıkışı artırarak meşruluğunun güçlendirilmesine de destek olur.

- Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında bilgi: Komisyonun politika üretme ve yasa önerilerini hazırlama gücü onu bir taraftan AB çıkarlarını gözetme, diğer taraftan da kendi konumunu koruma şeklinde ikili bir sürece iter. Bu süreç Komisyonun ulusüstü güçlü bir konum içinde hükümetler-arası konsensüs sağlamanın da ötesinde bir rol edinmesine yol açar. Politikaların kabul edilmesinde üye devletlerarasında aracılık rolü üstlenen Komisyon, erişim mallarından özellikle Avrupa ortak çıkarlarını tanımlamasına yardımcı olacak Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgiye ihtiyaç duyar. Dolayısıyla Komisyonun görevlerini yerine getirmesinde bu erişim malını sağlayacak çıkar grupları ile etkileşim kurması gerekmektedir. Ayrıca anlaşma yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ve üye devletlerin anlaşmalara uyumunu izleme konusunda sorumlu olan Komisyon, anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmeyen ülkeler hakkında yasal işlem yapma yetkisinden dolayı, Avrupa Adalet Divanı ile bağlantılı çalışır. Birlik yasaları ile ulusal düzenlemeler çatıştığında ihlal prosedürü başlatarak gerektiğinde mahkeme yoluna gidebilir. Komisyonun bu görevi erişim mallarından Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgiye ihtiyacını artırır. Özellikle üye devletlerin uyum sorunu söz konusu olduğunda, bu erişim malı oldukça önemlidir ve bu erişim malını sağlayabilen çıkar grupları, AB mevzuatı ile özel çıkarların uyumuna da katkı sağlamış olur. Çıkar grupları tarafından meşruluğu kabul edilmiş Komisyon kararlarının diğer kitlelere benimsetilmesi ve uygulanması kolaylaşacağı için, Komisyon kimi zaman alınacak kararlar öncesinde ilgili çıkar grupları ile etkileşim kurarak hem kararların meşruiyetini sağlar, hem de olumsuz sonuçlarla karşılaşması ihtimaline karşı riski paylaşarak en aza indirmiş olur (Mazey ve Richardson, 2001: 218). Dolayısıyla Komisyon için Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında çıkar gruplarıyla bilgi değişimi, yasalaştırma sürecinden sonra da AB mevzuatının uygulanmasını kolaylaştırması diğer bir deyişle meşruiyet açısından önem taşır.

- Yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi: Komisyon, yasama sürecinin ilk evrelerinde gerçekleştirdiği politika geliştirme ve gündem belirleme aşamalarında, yurtiçi özel çıkarlar ve eldeki konularla ilgili çoğu üye devletin çıkarları net olarak tanımlanamadığı için, erişim mallarından yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgi ile pek ilgilenmez. Bu süreçte Avrupa çıkarlarını ön planda tutan aracı kurum niteliği ağır

basar. Yurt içini kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgi, Komisyonun, Parlamento ve Konseyle müzakere sürecinde yasama önerilerinin düzeltilmesi aşamasında dikkate alınır. Zira belirli bir üye devletin yurtiçi çıkarları hakkındaki bilgi bu durumda önem arzeder.

Komisyonun talep ettiği erişim mallarını sağlamada büyük firma çıkar grupları ilk başta yer almakta olup, bu gruplar AB Komisyonuna yüksek derecede erişim imkânına sahiptir. Avrupa düzeyinde örgütlenmiş çıkar grupları ise büyük firma çıkar gruplarına göre Komisyona daha az erişim imkânına sahiptir. Ulusal düzeyde örgütlenmiş çıkar gruplarının ise AB Komisyonuna erişimde en zayıf konumda oldukları belirtilebilir (Bouwen, 2001:34).

5.3.2.2.(2). Avrupa Parlamentosu

AP'nin kurumsal yapısı, konumu ve değerleri Avrupa yurttaşlarının temsilcisi konumunda olması çıkar gruplarıyla etkileşimde bu kurumu önemli kılmaktadır. Parlamentonun zamanla artan yasama sürecindeki yetkileri, örgütlenme düzeyi düşük, finansal kaynakları kısıtlı çıkar gruplarının Parlamento ile etkileşimini arttırmıştır (Arabacı, 2008:89). Parlamento, çıkar gruplarına komite yapısı gereği erişim kolaylığı sağladığından (Pollack, 1997:581) bu etkileşim çıkar grupları için güçlü örgütsel yapı ve pahalı çalışmaları gerektirmez. Parlamento çalışmaları çok sayıda çıkar gruplarına erişim ve gözlem yapma imkânı sunmaktadır. Parlamento içyapısında sabitlenmiş bir çoğunluğun olmaması önceden tahmin edilemeyen koalisyonlara ve konsensüslere zemin hazırlar. Ayrıca Parlamentonun önerilen yasaları düzeltme yeri olması her görüşmede yeni baştan çoğunluğun inşasını gerektirir. Tartışılan konunun türüne göre sağa veya sola farklı eğilimlerin olduğu Parlamentoda yaygın çıkarların korunması önemlidir (Greenwood, 2003:40). Diğer yandan çıkar gruplarının Parlamento içinde etkileşim kurabilecekleri aktörlerin başında parlamenterler, siyasi gruplar, komiteler ve genel kurul gelmektedir. Bunlardan parlamenterlerin AB çapında yapılan seçimlerle belirlenmeleri ve üye devletlerden gelen siyasetçilerden oluşması üye devletlerin kendi çıkarlarını bu kişiler vasıtasıyla Parlamenta taşımaları sonucunu doğurmaktadır. Parlamenterlerin siyasi parti üyesi olmaları ve ulusal kimlikleri bu anlamda önem kazanır. Zira üyeler ulusal seçim bölgelerinden seçimle geldikleri için tekrar seçilememe korkusu ile seçmenlerin çıkarlarını gözetmek zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla çıkar grupları, büyük ölçekli ulusal kanallardan yapılan ulusal nitelikte çıkar grupları faaliyetleri ile Parlamenta erişim sağlayabilmektedir. Diğer yandan Parlamenterlerin siyasi gruplara bölünmesi ve Brüksel'de her parti grubunun bir sekreteryasının olması çıkar gruplarının parlamenterlere erişimlerinde önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Bu kanaldan erişim sağlamak isteyen çıkar grupları önce sekreteryalari etkilemek suretiyle parlamenterlerin sık sık düzenlediği toplantılarda yer alarak, kendi görüşlerini ifade etmede uygun bir ortam yakalayabilmektedir (Gorges, 1996:33). Diğer yandan Parlamento ve çıkar grupları etkileşiminde parlamenterlerden oluşan belirli çıkar ve konuların gündeme alınmasında çaba harcayan İntergrup'ların da ayrı bir önemi vardır¹³.

Parlamenta erişimde bir diğer yol komitelerdir. Parlamentonun önüne gelen bir taslakta temel rolü, Parlamenta gelen taslağı inceleyen ve konu hakkında yapılması gereken değişikliklere yönelik rapor yazan raportör oynar. İlgili komite raportörün yazdığı raporu inceleyerek rapordaki değişiklikleri oylamaya sunar. Değişiklikler kabul edilirse de ilgili metni genel kurula gönderir. Dolayısıyla raportörün hazırlayacağı rapor alınacak kararlar açısından önemli bir sürecin başlangıcıdır. Bu aşamada çıkar gruplarının raportöre erişimi ve raportörle etkileşimi önem arzeder. Zira raportörün gelen bir yasa taslağı üzerinde rapor hazırlayıp değişiklik önerebilmesi için bilgiye ihtiyacı vardır. Komiteler tarafından yönetilen oturumlarda üçüncü taraflardan bilgi ve uzmanlık temin edilir ve bilgiler komitelerin rapor taslaklarına yardım etmek için kullanılır (Greenwood, 2003:40). Bu süreçte çıkar gruplarının etkinliği yapılacak

¹³ Bkz.3.2.2.3

düzenlemenin kendi çıkarları lehine etkilenmesi açısından önemlidir. 1996'da Mary Banotti tarafından engelli insanların hakları üzerine hazırlanan raporda, rapor ve raportörün konumu geniş çaplı oluşturulmuş istişarelerle güçlendirilmiştir. Rapor taslak aşamasındayken Banotti, Avrupa Engelliler Forumu içinde, sivil toplum örgütleri ve bütün parlamenterlerle temas kurmuştur (Norton, 1999:149). Diğer yandan AB düzeyindeki çıkar grupları ulusötesi sitemde aynı konuda faaliyet gösteren ya da belirli konularda koalisyon oluşturduğu veya ittifaklar kurduğu ya da kendi federasyonuna bağlı ulusal çıkar grupları ile işbirliğine girilerek Parlamentoyu etkileyebilirler.

Parlamento düzeyinde karar alma sürecine erişim sağlamak isteyen çıkar grupları bütün bu erişim noktalarını dikkate alarak Parlamentonun ne zaman hangi aşamada hangi erişim malına ihtiyaç duyduğunu tespit ederek ilgili süreç içinde bunu tedarik etmek zorundadırlar. Buna göre Parlamentonun ihtiyaç duyduğu erişim malları ve bununla ilgili süreç kısaca şöyle özetlenebilir (Bouwen, 2001:29-30):

- Uzman bilgi: Parlamento, Birlik bütçesini hazırlama, Komisyon ve Konsey gibi Birliğin yürütme organlarını kontrol etme, mevzuatları etkileme gibi üç önemli görevi yerine getirmekle birlikte görüşülen konu ve yasalaştırma sürecinde uygulanan prosedüre göre değişen rolleri olan bir kurumdur. Genellikle görevi karar almak ve yasama önerilerinde değişiklikler yapmak olan Parlamentonun, yasama rolünün ışığında erişim mallarından uzman bilgisi talebi vardır, ancak bu talep sınırlıdır. Parlamentonun uzman bilgi talebi pazarı doğru anlamak ve bu yönde iyi ve etkili yasa geliştirmek için olsa da öneri hazırlama görevinin Komisyona ait olması Parlamentonun uzman bilgi talebini kısıtlar. Parlamento karar almak veya kararlarda düzeltmeye gitmek gibi fonksiyonlarını yerine getirirken sınırlı olan uzman bilgisi ihtiyacını kendi içinden örneğin iç araştırma departmanı, Araştırmalar Genel Müdürlüğü IV gibi birimlerden karşılar (Corbett vd., 1995:182).

- Yurt içini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi: Parlamento üyeleri kendi ülkelerinden seçtikleri için seçmenler ile korunan bağlar ve kurulan iletişim dâhilinde yerel ve bölgesel endişeleri dile getirme görevini üstlenirler. Yeniden seçilebilmek için seçmenleri ile ilgili bilgiye ihtiyaç duyan parlamenterler erişim mallarından yurt içini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi talep ederek kendi seçmen tercihleri ve ihtiyaçları hakkında fikir sahibi olurlar. Çıkar grupları bu aşamada seçmenlerden oluşan ulusal politik alan ile iç pazarın çıkarları ve ihtiyaçları hakkında parlamenterlere bilgi aktarma yoluyla erişim sağlarlar. Parlamenterler de seçmenleri mobilize etmekte önemli bir güç unsuru olan ve bu erişim malını sağlayabilen çıkar gruplarıyla etkileşim kurarlar.

- Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında bilgi: Parlamento, Avrupa Komisyonu tarafından yapılan yasama önerilerini uluslararası doğrudan seçilmiş meclis olarak Avrupa perspektifinden değerlendirmek için bilgiye ihtiyaç duyar. Parlamento, belirli politika alanındaki öneriler üzerinde çalışırken önerilen yasal önlemlerin AB düzeyinde etkisini iyi tespit etmek ister (Kohler-Koch, 1997: 12). Bu amaçla erişim mallarından Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında bilgiye ihtiyaç duyar. Bu erişim malı Avrupa ekonomik alanı ve onun değişen sektörlerinin çıkarları ve ihtiyaçları hakkında bilgi sağladığı için Parlamento için önem arzeder.

Diğer yandan Parlamento doğrudan seçilmiş bir meclis olarak meşruiyet konusunda bir sıkıntı yaşamasa da meşruiyetini daha da güçlendirmek için üretimine farklı grupların katıldığı, hem Avrupa hem de yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında bilgileri talep eder.

AP'nin talep ettiği erişim malını sağlamada Avrupa düzeyinde örgütlenmiş çıkar grupları ilk başta yer almakta olup, bu gruplar AP'ye yüksek derecede erişim imkânına sahiptir. Ulusal düzeyde örgütlenmiş çıkar grupları ise bu gruplara göre Parlamenteoya daha az erişim imkânına sahipken, büyük firma çıkar grupları AP'ye erişimde daha sınırlı bir etkinlik alanına sahiptir (Bouwen, 2001:35).

5.3.2.2.(3). Bakanlar Konseyi

Kurumsal yapısı gereği yasama sürecine yönelik sunulan tüm önerilerin ve siyasal açıdan yapılan önemli düzenlemelerin Konseyin onayından geçmesi Konseyi,

Parlamento ve Komisyona göre oldukça güçlü bir kurum yapmaktadır. Çıkar grupları Konseye erişim sağlamada Konseyin çalışmalarını üye ülkelerin temsilcileri ve bürokratlar arasında kapalı ilişkiler içinde yürütmesinden dolayı oldukça zorlanırlar (Dinan, 2005:233). Zira Konseydeki bakanlara erişmek yüksek nitelikli temsil kabiliyetini gerektirir ve üye ülkelerin bakanlarıyla etkileşim kurabilen çıkar grupları Konseyde kısmen etkili olabilirler (Arabacı, 2008:88). Ancak Konseydeki bakanlara erişmek, çıkar grupları açısından kimi zaman yeterli olmayabilir. Çünkü ülkelerin Konseydeki pozisyonu, Konseyin karar alma sürecinin karmaşıklığı çıkar gruplarının faaliyetlerinden verim almasını engeller. Ayrıca Konseydeki kurum kültürü hiçbir ülkenin bakanları aracılığıyla çıkarlarını, Konsey ortamında diğer üye ülkelerin çıkarlarından daha ön plana çıkaracak yaklaşımlar sergilemesine izin vermez. Bu yüzden üye ülkeler çıkarlarını Konseyde bakanları aracılığıyla ifade etmek yerine Brüksel'de etkili olmak suretiyle gerçekleştirmeye çalışırlar. Bununla birlikte Konsey üyeleri AB düzeyinde karar verirken kendi ülkelerinin birer temsilcisi olarak davranırlar. Üye ülkelerin bakanları Komisyon kadrolarına yapılan atamalar veya AB yardımlarına ilişkin kararlarda çıkar arayışlarını Konseyi etkileme çabalarıyla sürdürürler (Arabacı, 2008:88). Bu anlamda bir üye ülkenin bakanı olmakla çıkar temsilcisi olmak arasındaki sınır belirsizleşir (Wessels, 1997:32).

Diğer yandan Konseyin bürokrasi tarafından zaptedilmiş bir kurum olduğu, gücün büyük bir bölümünün üye ülkelerin resmi yetkililerinin çalıştıkları sayısız organın elinde olduğu ve Bakanların değil de COREPER'lerin her şeyin kararlaştırıldığı yer olduğu konusundaki görüşler, Konseye erişimde COREPER'lerin önemini artırır. Üye ülkenin Konseyin önüne gelecek bir kararda atacağı adım önceden ulusal düzeyde belirlendiği için COREPER'ler bu gündem belirleme konusunda kilit rol üstlenirler. Haftada bir kere toplanan COREPER'ler Konsey kararlarının ön çalışmasını yaparak bakanların tartışacakları ve anlaşacakları konuları belirlerler. COREPER'lerin yetkisi olmadığı için yaptıklarına ilişkin hesap verme sorumluluğu bulunmamaktadır. Bundan dolayı ülkelerinden gelen direktifler doğrultusunda hareket edebilmektedirler. Ayrıca bakanlara göre çok daha fazla zamana sahip oldukları için, toplantı odası dışında sosyal ilişkileri geliştirme ve iş dünyası ile bağlantıları kurma yoluyla ortak zemin arayışında ve bunu genişletebilmede daha fazla etkin olabilmektedirler (Dinan, 2005:233-234). Bu kapsamda ulusal çıkar grupları Konseye erişimde kendi ülkelerinden atanmış COREPER'lerle bağlantı kurma konusunda strateji geliştirmek suretiyle birlik mekanizmasının temel karar yapım organı olan Konseye erişim sağlayabilirler. Ayrıca Konsey ulusal görevlilerin bulunduğu çalışma grupları vasıtasıyla çalışmalarını yürüttüğü için bu gruplar da Konseye erişimde bir diğer yol olarak kabul edilebilir.

Çıkar grupları Konseyle etkileşimde bütün bu erişim noktalarını dikkate alarak Konseyin ihtiyaç duyduğu erişim malını tespit edip ilgili süreç içinde bunu tedarik etme yoluna giderek Konsey kararlarına etki edebilirler. Buna göre Konseyin ihtiyaç duyduğu erişim malları ve bununla ilgili süreç kısaca şöyle özetlenebilir (Bouwen, 2001:31-33):

- Uzman bilgisi: Çeşitli yasalaştırma süreçlerinde gücünü Parlamento ile paylaşan Konsey bu süreçler içinde genellikle karar alma ve düzeltme görevini üstlenir. Dolayısıyla farklı üye devletlerin çıkarlarının bulunduğu ve onlar arasında yoğun pazarlık eylemlerinin yapıldığı bir merkezde yer alan Konsey, yasalaştırma sürecinde uygulanan prosedüre göre yasama önerisinin son şeklini farklı derecelerde etkileyebilme gücünü elinde tutar. Genellikle bu süreçlerde yasama önerileri üzerinde ayrıntılara inilmiş olduğu için Konseyin, erişim mallarından uzman bilgisi talebi önemli ölçüde azalmış olur. Bir önerinin düzeltilmesi veya yorumlanması Komisyon tarafından oluşturulan asıl taslaktan çok farklı düzeyde uzmanlık gerektirdiği için Konsey bu süreçte üye devletlerarasında pazarlık sürecini ve görüşmeleri kolaylaştıracak bilgiye ihtiyaç duyar.

- Yurt içini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi: Birliğin hükümetler-arası kurumu olan Konseyde üye devletlerin gücü ve farklı amaçları ön planda olup, üye devlet temsilcileri sahip oldukları güçleri ve amaçları doğrultusunda ulusal çıkarlarını ön planda tutmaya çalışırlar. Dolayısıyla ulusal çıkarların ön planda olduğu Konseyde her üye devlet ulusal çıkar kavramının tanımlanmasına yardımcı olacak bilgiye ihtiyaç duyar ve bunu talep eder. Erişim mallarından yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgi, yurtiçi politik alan

ve iç pazarın çıkar ve ihtiyaçları gibi konularda üye devlete bilgi vererek ulusal çıkarların tanımlanmasına yardımcı olur. Diğer yandan Konsey, Komisyonla birlikte politik kararların ve AB mevzuatının uygulanmasından sorumlu bir kurumdur. Konseyde temsil edilen üye devletler, AB mevzuatını uygulamakla yükümlüdürler. Erişim mallarından yurt içini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi, AB mevzuatına uyum ve AB mevzuatının uygulanması konusunda önem taşıdığı için Konseye bu amaçla ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlaması nedeniyle önem arzeder. Dolayısıyla Konsey erişim mallarından öncelikle yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgiyle ilgilenir ve çıkar gruplarından bu bilgiyi talep ederler. Bu bilgi alışverişi yasalaştırma sürecinden sonra AB mevzuatının uygulanmasını kolaylaştırır.

- Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında bilgi: Konseyin ulusüstü ve hükümetler-arası konumu kolektif fikirleri, kolektif amaçları ve kolektif taahhüt duygusunu somutlaştırır. Her altı ayda, bir üye devletin Konsey başkanlığını alması ve bu dönemde kurumun işlerini idare ederek toplantılara başkanlık etmesi, ulusüstü yapının devamlılığının sağlanması konusunda üye devletlerin aldığı sorumluluğunun bir göstergesi olarak kabul edilir. Bu süreçlerde Konseyin genel sekreteriyasının politik tarafsız bir organ olarak başkanlığa yardım etmesi, Konsey hiyerarşisi boyunca toplantılara eşlik etmesi söz konusudur. Dolayısıyla ulusüstü yapının devamlılığının sağlanması, Avrupa çıkarlarının tespit edilerek ve bu çıkarların korunması süreciyle de ilgili bir durumdur. Bu amaçla Konsey erişim mallarından Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgi ile ilgilenen bir kurum olarak faaliyet gösterir.

Diğer yandan, Konsey üyeleri doğrudan kendi ulusal parlamentolarına ve seçmenlerine hesap vermekle yükümlüdür. Zira Konseyde yer alan üye devletlerin temsilcileri ulusal düzeyde seçilmiş ulusal politikacılar. Konsey ise AB düzeyinde yönetimin meşrulaştırılmasında önemli rol oynayan bir kurumdur. Dolayısıyla Konsey hem Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkında bilgi, hem de yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi talep etmektedir. Bu erişim malları vasıtasıyla politik sürece farklı grupların katılımı desteklenir ve daha çok grup erişim malı üretimine katılmış olur. Konseyin talep ettiği bu erişim mallarını sağlayan çıkar gruplarının Konsey kararlarını etkilemesi mümkün olabilir.

Konseyin talep ettiği erişim malını sağlamada ulusal düzeyde örgütlenmiş çıkar grupları ilk başta yer almakta olup bu gruplar Konseye yüksek derecede erişim imkânına sahiptir. Avrupa düzeyinde örgütlenmiş çıkar grupları ise bu gruplara göre Konseye daha az erişim imkânına sahipken büyük firma çıkar grupları Konseye erişimde en zayıf durumda olan gruplardır (Bouwen, 2001:35).

5.3.2.2.(4).Avrupa Birliği Adalet Divanı

Avrupa Adalet Divanı bir yargı organı olması dolayısıyla gerek yapısı gerekse işleyişi açısından diğer AB kurumlarından farklı olarak, çıkar gruplarının doğrudan erişim sağlamayı hedef alarak, çıkarlarını gerçekleştirmek yolunda etkileşim kuracakları bir kurum değildir. Ancak, Divan AB düzeyinde karar alma sürecinin kurallarını ve politika sonuçlarını etkilemesi yönüyle önem taşıyan bir kurumdur. Zira politikaların oluşturulma sürecinde yaşanan ihtilafları çözüme kavuşturan divan, farklı kurumların ve üye devletlerin karar alma süreci üzerindeki etkilerini arttırarak veya azaltarak müzakere sürecine etkiye bulunmaktadır (Dinan, 2005:81). Bununla birlikte topluluk hukukunun üye devletlerde doğrudan uygulanması ve topluluk hukukunun ulusal hukuktan üstün olması gibi iki kuralı da gerçeğe dönüştürmesi (Erhan vd, 2009:69) Divanı çıkar grupları açısından cazip kılmaktadır. Üye devletler tarafından divan kararlarının doğrudan uygulanması gerekliliği, ulusal düzeyde iç politikalar konusunda karar alım sürecini ve alınan kararları etkilemektedir. Divanın, ulusal düzeyde eğitim politikası, endüstri ilişkileri, cinsiyet eşitliği ve küretaj hizmetleri ile ilgili reklamlar gibi çok çeşitli alanlarda üye devletlerin iç politikalarını etkilediği bilinmektedir (Dinan, 2005:81-82). Topluluk hukukunun ulusal hukuktan üstün olması, karşı çıktıkları ulusal politikalarla mücadele eden çıkar gruplarını, Divanda dava açma yoluna sevk edebilmektedir. Bu yolla çıkar grupları ulusal kanallardan elde edemedikleri sonuçları

Avrupa hukuk sistemi yoluyla sağlayabilmektedir. Bu durum ulusal politikaların dışında ulusüstü yapının ortak politikalarına yönelik etki oluşturma süreci için de benzer sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. AB'nin herhangi bir politikasına karşı çıkan ve bu politikaların oluşum sürecini etkileme gücü zayıf olan ulusal hükümetler, AB kurumları ve çıkar grupları, Divanda dava açmak yoluna girilerek mevcut durumu değiştirebilme konusunda etkin olabilmektedir. Bununla birlikte AB hukukunun sadece üye devletlere değil, bireylere de uygulanmasını zorunlu kılan düzenlemeler Divanın çıkar grupları açısından önemini arttırmıştır (Bouwen ve McCown, 2007:426). Bu süreçle birlikte Divan bireylere kendi ulusal hukuk düzenleri içinde ileri sürebilecekleri haklar tanıdığı gibi Birlik hukukunun uygulanması konusunda bireylere bir nevi denetim rolü de vermiş olmaktadır (Baykal, 2002:5-6).

Avrupa vatandaşlarına kendi hükümetlerinden Avrupa'nın hukuki yükümlülüklerine uygun davranmalarını talep edebilme hakkı, 1963 yılında Divanda görülen Van Gend En Loos davasıyla gündeme gelmiş takip eden dönemlerde bu tür davalar çıkar grupları için önemli bir araç olmuştur. Örneğin İngiliz Fırsat Eşitliği Merkezi kadın erkek eşitliği ile ilgili İngiliz yasalarını Divana taşımıştır (Dinan, 2005:79-81). Yine mahkeme bir işyerinde kadın erkek ayrımcılığı yapıldığına ve İngiltere'de içme suyunun kirletildiğine ilişkin davalarda, ilgili üye devletler aleyhine kararlar vermiştir (Mazey ve Richardson, 1993a:15-16). Özellikle ekonomik çıkar gruplarının işlem ve tazminat davaları yoluyla üye devletlerin haksız uygulamalarına karşı Divana başvurusu (Alkan, 1999:49) ulusal devletleri ve AB kurumlarının uygulamalarını hukuksal sınırlar içine çekmelerini sağlamıştır. Bununla birlikte Avrupa Adalet Divanının sistemi ile çıkar gruplarının rolü üzerine yapılan sistematik bir soruşturma, Divanın demokrasinin güçlendirilmesi ve kolektif eylemlerin uyarıcısı olması niteliğiyle, vatandaş odaklı çıkar grupları için önemli bir fırsat yapısı oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Greenwood, 2003:44). Çıkar grupları Divan tarafından alınan kararların kendi lehlerine olması veya beklentilerine karşılık gelmesi durumunda bu kararların üye ülkeler ve taraflarca uygulanması konusunda takipçi rol üstlenmekte, gerekirse AB kurumları ve hükümetler üzerinde baskı oluşturabilmektedirler. Özellikle kadın ve çevre grupları (ayrıca sendikalar) kendi çıkarlarına yönelik önemli politika değişiklikleri içeren Divan kararları nedeniyle (Lehmann and Bosche, 2003:42) mahkeme yorumlarını yakından takip etmektedir. Ayrıca AB kurumlarının işlemlerine dair açılan davaları ele alan Divan (Erhan vd., 2009:67), bu yönüyle çıkar gruplarına, kendi çıkarları aleyhine, Konsey ve Komisyon düzeyinde alınan kararlar ve gerçekleştirilen uygulamalara karşı dava açabilme imkânı sunmaktadır. Üye devletlerin uygulamaları Divanda dava edilerek Mahkeme dengeleyici güç olarak (Alkan, 1999:48) kullanılabilir. Divanın yaptırım gücü daha çok para cezası ile sınırlı olsa da sorunların mahkemeye intikal ettirilmesinde önemli bir rol üstlenen çıkar grupları açısından mahkeme kararlarının ayrı bir önemi vardır. Çıkar grupları mahkemede alınan karar doğrultusunda hem ulusal hükümetlerin uygulamalarını değiştirme yönünde ellerini güçlendirmekte hem de çıkarlarının gerçekleştirilmesi konusunda önemli adımlar atabilmektedir.

Diğer yandan Divan aracılığıyla çıkar arayışına yönelik izlenecek sürecin, zor bir süreç olması tüm vatandaş ve çıkar grupları için bu yolun kullanılmasını elverişli kılmamaktadır (Eising, 2008:13). Ulusal düzeyde ve AB düzeyinde çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik faaliyetlerinde başarılı olamayan çıkar grupları Komisyonu, Divana dava açmaya ikna edebilme (Lehmann and Bosche, 2003:42) yolunu seçebilmekte, bu konuda etki gücü olmayan ve şikâyetçi olunan konudan doğrudan etkilenen çıkar grupları ulusal mahkemelerde dava açma yoluna giderek konuyu Divana taşıyabilmektedir. Ayrıca şikâyetçi olunan uygulamadan etkilenen kişileri, dava açmaya ikna ederek onları destekleyip, Divandan kendi çıkarlarına uygun kararlar çıkması yönünde çaba gösterebilmektedirler. Bu süreçlerin her aşaması ayrı bir güç ve çabayı gerektirmektedir. Dava eyleminin sonu belirsiz uzun bir süreç olması, ağır mali yükler getirmesi yüksek temsil kabiliyetine sahip, finansal kaynakları yeterli, hukuksal konuda donanıma sahip çıkar grupları için bu yolu daha geçerli kılmaktadır (Eising, 2008:13).

5.3.2.2.(5).Avrupa Sayıştayı

Sayıştayın çıkar gruplarıyla doğrudan bir etkileşimi yoktur. Ancak fonların AB kurumları tarafından yönetimini denetleme ve bu konuda rapor hazırlayıp sunma yetkisine sahip olması Sayıştayı çıkar grupları için önemli kılar. Sayıştayın yapısal fonların yönetimiyle ilgili raporları, iyileştirilmesi mümkün olan alanlara dikkat çekme yönüyle önemli bir veri oluşturmaktadır. Sayıştayın 1992 yılında hazırladığı raporunda çeşitli projeleri finanse etmekte kullanılan topluluk fonlarının bazı olumsuz sonuçlar doğurduğu ve bu sonuçların telafi edilmesi için Birliğin diğer fonlarından yararlanılması gerektiğinin altı çizilmiştir (Baker, 1997:52). Bu anlamda Sayıştayın topluluk fonunun kullanımına yönelik tespitleri özellikle kamu çıkar grupları tarafından yakından takip edilmektedir. Örneğin, İspanya'da yapısal fonların kullanılmasından kaynaklanan çevre ihlalleri konusundaki Sayıştay kayıtları önemli bir ihbar rolü oynamıştır. Yine WWF International, İsviçre merkezli Avrupa ve Ortadoğu'daki bölgesel ofisleri ile koordinasyon sağlayarak, mektup kampanyaları yoluyla üyelerini harekete geçirerek bu tür yaklaşımlara karşı çıkmıştır (Greenwood, 2003:155-156). Özellikle çevreci gruplar AB anlaşmalarında yer alan çevre projelerinin uygulanması sırasında göz ardı edilen hususlara karşı Sayıştay yolunu kullanmışlar (Baker, 1997:52), bu konularda topluluk kurumları tarafından verilen kararların iptali konusunda çaba göstermişlerdir. Dolayısıyla Avrupa Sayıştay'ının da çıkar gruplarının, özellikle kamu çıkar gruplarının hedefleri arasında yer aldığı söylenebilir.

5.3.2.2.(6). Ekonomik ve Sosyal Komite

AB'de çıkar gruplarının resmi olarak temsil edildiği, çıkar gruplarının taleplerini, isteklerini ve yasama tasarıları hakkındaki görüş ve düşüncelerini iletebilecekleri kurum Ekonomik ve Sosyal Komite'dir. AB müktesebatında Komisyon önerilerinin taslak halinde Ekonomik ve Sosyal Komite'ye sunulması zorunlu kılınmıştır. Bu anlamda karar yapım sürecinde önem arzetsede de Komitenin görüşleri bağlayıcı değildir. Ancak güçlü kesimlerin eğilimlerini yansıttığı için Konsey ve Komisyon üzerinde ağırlığa sahiptir (Erhan vd., 2009: 71). Çıkar grupları öncelikle komitede temsil edilmek veya komite ile sürekli etkileşim içinde olmak suretiyle Komite içinde etkin olmaya çaba harcarlar. Üyeleri genellikle üye ülkelerdeki örgütlenmiş çıkar gruplarından seçilmekte olan Komitede, bir üye ancak tek bir grupta görev alabilmektedir. Örneğin işverenler grubundaki bir üye, aynı zamanda çalışanlar grubunun da üyesi olamaz (Ateş, 2005:51). Komite üyelerinin niteliği ve konumu kurumlar üzerinde etkili olabilme açısından belirleyici bir unsurdur. Ancak Komite üyelerinin ülkesine ve bölgesine bakılmaksızın Avrupa'daki çeşitli sosyo-ekonomik grupları temsil etmeleri öngörülür. Diğer bir ifadeyle mensup oldukları üye ülkelerin ulusal çıkarlarını değil, ait oldukları mesleki sosyal kesimin ortak çıkarlarını koruma, geliştirme ve AB'deki diğer sosyal kesimlerin çıkarları ile uzlaştırmaları esastır (Andersen ve Kjell, 1991: 20). Her ne kadar Komite üyeleri bu anlamda bağımsız kişiler olarak nitelendirilmiş olsa da uygulamada üyeleri öneren üye devletlerin çıkarları Komitede öncelikli olmaktadır (Alkan, 1999:46). Komite işlevselliği sürecinde birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bir kere üye ülkeler komiteye atadıkları kişiler vasıtasıyla kendi tercihlerini öne çıkarttıklarından uzlaşma sorunu sıklıkla yaşanabilmektedir. Ayrıca Komite içinde işveren grupların belli bir ağırlığı bulunmaktadır (Warligh, 2002:169). Bu nedenle Komite, Avrupa düzeyinde örgütlenmiş, çevre, engelliler ve tüketici çıkar grupları gibi sivil çıkarları tam olarak kucaklayamamıştır. Komite bu sorunu AB vatandaşlarının seçimiyle oluşan "İrtibat grupları" vasıtasıyla aşmayı amaçlamıştır.

Diğer yandan Komitenin taslak raporlarının hazırlanmasında teknik yeterlilik sebebiyle kendi üyelerinden çok dışarıdan uzman kişilere yönelmesi çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Ayrıca her gruptan komite üyeleri AB karar otoritelerine erişmek için doğrudan lobicilik veya AB düzeyinde şemsiye örgütlerle bağlantı kurmak gibi farklı araçlara yönelmişlerdir. Örneğin tarım çıkar grupları doğrudan Komisyona

yönelik etkileşim faaliyetine odaklanmışlardır (Warligh, 2002:169). Bütün bu sorunlara rağmen literatürde Komitenin etkililiği konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Buna göre Komite'nin önemli konularda görüş bildirmesine rağmen yasama organları tarafından gerektiği kadar dikkate alınmadığına dair görüşler (Mazey ve Richarson, 1993a:2-26), yanında, hala birçok ortak politika alanında yasama süreçlerine katkı sağlayan faydalı bir forum olma niteliğini koruduğuna dair (Gorges, 1996:35) görüşler de bulunmaktadır. Ancak Komite görüşlerinin üçte ikisinin Komisyonunda hazırlanan taslaqlara etki ettiği bilinmektedir (04.04.2014, www.eesc.europa.eu).

AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi, çıkar gruplarının temsil edildiği bir sosyal diyalog ortamının oluşturulduğu bir Avrupa platformu niteliğiyle de öne çıkmaktadır. Sosyal diyalog, çeşitli çıkar gruplarının toplumu ilgilendiren temel ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesine ilişkin politikaların belirlenmesi sürecine katılmaları ve bu politikaların uygulanmasında çeşitli roller üstlenmesi olarak tanımlanmakta (Ateş, 2005:46) ve Avrupa Sosyal Diyalogu içinde bir tür sosyal ortaklık kavramını ortaya çıkarmaktadır. Özellikle sektörel düzeyde veya sektörlerarası çeşitli gruplar (işçi ve işverenleri temsil eden örgütler) arasında oluşan sosyal ortaklık sosyal veya istihdam politikaları ile ilgili mevzuatı başlatma, bu konularda ortak metinler yayınlama ve bunların uygulanmasını sağlama yoluyla AB yönetim sürecinde yer almaktadır.

5.3.2.2.(7).Bölgeler Komitesi

AB sistemi içinde bölgesel çıkarların temsil edildiği kurum olan Bölgeler Komitesi çıkar temsilinin gerçekleşmesinde ve çıkar etkileşiminde diğer AB kurumlardan farklı bir yapı sergilemektedir. Komite yerel ve bölgesel hükümetlerin Komisyon, Parlamento ve Konseye verdiği görüşlerle alınan kararları etkileyebilmekte, yerel ve bölgesel hükümetlerin çıkarlarını korumakta, kollamakta kurumların daha demokratik çalışmasını sağlamaktadır (Erhan vd., 2009:72). Bölgeler Komitesinin kurulması ile birliğin konfederal karar yapım sürecinde daha fazla meşruiyet sağlanmış, AB'nin gücü ulusal, bölgesel ve yerel yasama organlarına doğru kaymıştır. Takip eden süreçlerde ise Komite, Avrupa içindeki bölgesel çıkarların meşrulaştırılmasını sağlayan bir araç haline dönüşmüştür. Özellikle Almanya ve Belçika'nın eyalet ve bölgesel birimlerinin oluşturdukları baskı, Komitenin oluşum ve gelişim sürecinde önemli rol oynamıştır. Bu ülkelerin çabası ile başlayan süreçte ulusal yönetimlerin anayasalarında birtakım değişikliğe gidilmesi sağlanmıştır. Takip eden süreçte özellikle Alman eyaletleri, ülke yasalarının değişiminde etkili olmakla kalmamış, aynı zamanda, Brüksel'de açtıkları ofislerle kendi çıkarlarını korumak ve geliştirmek için Birlik düzeyinde faaliyete geçmişlerdir (Brzinski vd., 1999:52). Bu süreçle birlikte Bölgeler Komitesi, kendi çıkarlarını temsil etmek yönünde Birliğin yasal yapısında etkili olmak isteyen aktörlerin hedefinde yer almıştır. Ancak çıkar gruplarının etkileşimi açısından Komitenin içyapısı, işlevselliği ve çıkar temsilinde kurumsallaşmamış olması bazı zorlukların aşılmasını gerektirmiştir. Öncelikle Bölgeler Komitesinin danışma nitelikli bir kurum olması, AB'nin karar yapım sürecinde belirleyici bir unsur olmasını engellemiş (Esen, 2004:119) bu da çıkar grupları açısından Komitenin cazibesinin azaltmasına yol açmıştır. Ayrıca Komite yapısında devlet ve hükümet başkanlarının hâkimiyeti ile ulusal temsil sağlanmış ancak ulusaltı halkların temsili gerçekleşmemiştir. Örneğin İspanya başkanı İspanya halkını değil, Bask, Katalan ve Galicia 'yı temsil etmiştir (Brzinski vd., 1999: 52). Bu yapı bir yandan ulusaltı halkların sorunlarının çıkar grupları vasıtasıyla Komiteye yansımaları engellemiş bir yandan da Bölgeler Komitesi ile sağlanmak istenen, Bölgeler Avrupası, halka yakınlık ve demokratik meşruiyet iddialarının beklendiği gibi gerçekleşmesini engellemiştir.

Diğer yandan Komitede temsil edilen yerel yönetimlerin nüfus ve ekonomik olarak büyük olanlar (İtalya vs.) çok küçük ölçekli yerel yönetimler (Lüksemburg) şeklinde bir arada bulunması (Esen, 2004:99) çıkar temsilinde eşit bir ortamın oluşmasını engellemiştir. AB'nin coğrafi açıdan Kuzey ve Güney ülkelerinin farklı bölgesel çıkarlara sahip olması bölgesel çıkarlar arasındaki bu farklılıkların da kendi

içinde rekabete yol açması Komitenin kurum olarak kendi içinde bölünmesine yol açmıştır (Arabacı, 2008:91). Komite içinde oluşan konfederal rekabet yasama yetkisi ile yasal temsil konusunda ilerleme sağlanmasını zorlaştırmıştır (Brzinski, 1999:52-53). Ayrıca Komitede bölge ve yerel yönetimlerin bir arada temsil edilmesi çıkar farklılıkları olan bu iki birimin öncelikler konusunda çatışma yaşamasına yol açmış, bu durum da Komitenin karar alım sürecini güçleştirmiştir. Komitenin AB karar mekanizması içinde kendisini ilgilendiren kararlarda veto yetkisine sahip olmaması ve Adalet Divanına başvuramaması da Komitenin danışma işlevinin zayıf kalmasına neden olmuştur (Esen, 2004:119- 121). Dolayısıyla Bölgeler Komitesi bölgesel çıkarları temsil etmede önemli bir araç olsa da tüm bu sorunlar Komitede çıkar temsili kurumsallaşmasını engellemiş ve çıkar grupları açısından bu kurumun cazibesini azaltmıştır.

5.3.2.2.(8). Avrupa Yatırım Bankası

Avrupa Yatırım Bankası, orta ve büyük ölçekli firmalara yatırımlarında garanti ve kredi sağlaması niteliğiyle fonksiyonel yapısı gereği çıkar gruplarının hedefinde yer almakta olan bir kurumdur. Üye devletler tarafından alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde kaynak sağlayıcı olarak görülen Avrupa Yatırım Bankası, üye devletlerin yetkililerinin çıkar grubu olarak hareket ederek kendi ülke çıkarlarını gerçekleştirmek adına etkileşim kurdukları önemli bir kurum olmuştur. Bankanın çıkar gruplarıyla etkileşiminde ise özellikle çevreci çıkar gruplarının Avrupa Yatırım Bankasına, İmar ve Kalkınma Bankası ile birlikte gerçekleştirdiği büyük ölçekli projelerde çevre standartlarına uyulması konusunda baskı uyguladıkları görülmektedir. Friends of the Earth Europe, CEE Bank Watch, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde oluşan örgütler, bu anlamda uluslararası finans kuruluşlarının faaliyetlerini yakından izlemektedir (Greenwood, 2003:46).

5.3.2.2.(9).Avrupa Ombudsmanı

Ombudsmanın Birliğin yasal sürecinde etkin bir kurum olmasa da soruşturma yapma ve rapor hazırlama yetkileriyle çıkar gruplarının ilgisini çekmektedir. AB içinde yaşayan kişilerin karşılaştıkları sorunları¹⁴ çözüme kavuşturma ya da tavsiyede bulunma sürecinde görev alan Ombudsman, bu süreçlerde çıkar gruplarıyla da etkileşim süreçlerine girmektedir. Birlik antlaşmaları, insan hakları ve demokrasi konusunda içerdiği hükümlerle AB içinde yaşayan kişileri, kötü yönetime karşı yargı yetkisi vasıtasıyla koruma işlevini Ombudsmana vermiştir (Reif, 2004:237). Çıkar grupları bu kapsamda kötü yönetim uygulamalarına dönük şikâyetleri Ombudsmana taşıyabilmektedir. Kural gereği şikâyet sahibi iddia edilen kötü yönetimden etkilenmese dahi Ombudsmana başvurabilmektedir (Harden, 2001:124). Ombudsman başvurular sonucunda şikâyeti inceleyerek ikna yoluyla veya ikna yoluyla çözemediği konuları Parlamentoya rapor ederek, konunun tazmini ve telafisi hakkında alternatif önerebilmekte bu yollarla ilgili kurumlarda düzenlemelere gidilmesini sağlayabilmektedir. Örneğin, Ombudsman Fransız sınırı ile Madrid arasında hızlı tren bağlantısını içeren Madrid-Barselona-Perpignan-Montpellier ekseninin Trans-Avrupa Ağı projesini gerçekleştirme sürecinde maliyetin dörtte birinden fazlasını karşılayacak olan Avrupa Yatırım Bankası'nın (EIB) çevresel etki değerlendirmesini yapmadığına yönelik bir şikâyeti incelemiştir. Ombudsman, EIB'den, projeye mali kaynak aktarmadan önce değerlendirme dökümanının sağlanmasını istemiş, banka ise kurallarını değiştirmeyi ve belgelendirme şeklini geliştirmeyi kabul etmiştir. (02.05.2014, www.ombudsman.europa.eu). Bu uygulamaya benzer çoğu uygulama çıkar grupları ile Ombudsman etkileşimini geliştirebilmektedir. Çoğu çıkar grubu Ombudsmana başvurarak çıkar konusu işlemin gerçekleştirilmesi konusunda çaba gösterirken, aynı zamanda kamuoyu oluşturarak destek sağlamakta dolaylı olarak da Parlamentoya ulaşabilme imkânını gerçekleştirebilmektedir. Ombudsman kendisine

¹⁴ Bknz. 4.3.2.4.

gelen şikâyetleri soruşturması sonucunda birtakım mesajlar verme rolüyle de dikkat çekmektedir.

Polonya'da bazı gruplar, 2001 yılında sel nedeniyle Polonya'nın yeniden yapılandırılması çalışmalarında Avrupa Yatırım Bankasını, çevresel etki değerlendirmesi direktiflerine uymadığı gerekçesiyle Ombudsmana şikâyet etmiştir. Ombudsman bu şikâyetle kritik bir açıklama yaparak Avrupa yatırım bankasına yönelik önemli bilgileri gündeme getiren çıkar gruplarının anahtar rolüne dikkat çekmiştir. Yine AB'nin yeni kimyasallar düzenlemesi REACH ile ilgili olarak Greenpeace, Komisyonla Kimya endüstrisindeki çıkar grupları arasındaki ticari çalışma yerlerini eleştirmeye yönelik açıklama yapmıştır. Komisyon sözcüsü, Greenpeace tarafından yapılan açıklamanın haksız ve asılsız bir iddia olduğunu dile getirmiştir. Bunun üzerine Greenpeace yanlış ve iftiralara dayalı suçlama iddiasıyla Ombudsmana başvurmuştur. Ombudsman şikâyet sonucu Komisyon sözcüsünün açıklamasında kötü yönetime dayalı bir kanıt bulamadığını açıklayarak AB yasalaştırma sürecinde çıkar grupları ile ilişkilerde şeffaflığın önemini dile getirmiştir (02.02.2014, www.ombudsman.europa.eu).

5.3.2.2.(10).Avrupa Merkez Bankası

Merkez bankası para politikası konusunda uygun gördüğü politikaları uygulamakta tamamen bağımsız hareket eden bir kurum olarak kabul edilmektedir. Bankanın karar yapım sürecinde, Euro bölgesindeki çıkar gruplarının etkisinin yanısıra çeşitli ulusal ve AB politik birimlerinin banka ile kurduğu etkileşimin büyük rolü bulunmaktadır (Kaltenthaler, 2006:10). Bankanın bağımsızlığı Parlamento'nun tasarrufundadır ve Parlamento bankanın eylemlerini değiştirebildiği gibi, (bankanın yasal statüye yönelik Avrupa Para Birliği'ne üye devletlerin oybirliğini gerektiren istisnai alanlar dışında) yasal bağımsızlığını da kısmen kaldırabilir (Maier, 2002:76). Ancak çıkar grupları bağımsızlık düzeyini azaltmada böyle bir şansa sahip değildir. Dolayısıyla çıkar grupları bankayla ilgili etkileşim faaliyetlerini Parlamento üzerinden de yürütebilir. Bununla birlikte çıkar grupları hükümetler vasıtasıyla gerçekleştirecekleri dolaylı bir yolla bankanın kararlarını etkileyebilir. İyi organize olmuş ve geniş bir kesimi temsil eden, hükümet politikaları için desteğine ihtiyaç duyulan ve talepleri hükümet tarafından dinlenen çıkar grupları hükümet aracılığıyla merkez bankasının politikalarını değiştirme gücüne sahip olabilmektedir (Maier, 2002:76). Diğer yandan finans sektörü (ticari bankalar) gibi doğrudan araçlarla çıkar grupları Bankanın kararlarını etkileyebilir. Güçlü finans sektörleri uygulayacakları lobi faaliyetleri ile para politikasının yönünü değiştirebilirler. Para politikası kararlarının ulusal merkez bankası başkanlarının oy gücünün hâkim olduğu yönetim konseyi tarafından alınması, koordineli bir çalışmayla ulusal çıkar grupları tarafından konseyin etkilenmesini mümkün kılar. Bu noktada da finans sektörün sahip olduğu güç ve pozisyon sendikalar gibi diğer çıkar gruplarına göre onu avantajlı kılar. Finans sektörünün ulusal merkez bankası başkanlarına ve Frankfurt'ta bulunan direktörlere erişim gücü de yüksektir. Bu anlamda finans sektörü, fiyat istikrarının başarısı üzerine para politikasının odağı olarak konumlanmıştır (Hayo, 2003:211). Genel olarak çıkar gruplarının para politikasını yönlendirme konusunda etkili olabilmesi, bu konuda bilgili olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bilgi sağlama konusunda uzmanlardan yardım alabilmek de uygun bir mali yapıyı gerektirir.

Sonuç olarak, Avrupa Komisyonu, AP, Bakanlar Konseyi karar alma sürecinin baş aktörleri olarak çıkar gruplarına farklı erişim noktaları sunarken, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komite danışma nitelikli bir kurum olarak çıkar gruplarının resmi olarak temsil edildiği yer olması nedeniyle önem arzeder. AB'nin diğer kurumları olan Avrupa Birliği Adalet Divanı, Avrupa Sayıştay, Bölgeler Komitesi, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Ombudsmanı, Avrupa Merkez Bankası amaç ve görevleri ile karar alma sürecindeki rolleri dikkate alındığında çıkar gruplarına sadece sınırlı erişim noktaları sundukları için erişim malı talepleri de buna göre oldukça sınırlıdır.

Ulusötesi bir çıkar grubu sistemi olarak AB'nin belli başlı özellikleri şöyle özetlenebilir. AB'de çıkar gruplarının etkileşim faaliyetlerine ortak politikalara ait kararların ulusüstü düzeyde alınması ile birlikte yani entegrasyon sürecinin ilk aşamalarından bu yana rastlanmaktadır. Derinleşme ve genişleme süreciyle birlikte AB kurumlarının ortak politikalarla ilgili yetkilerinin artması birçok ulusal çıkar grubunun çıkar temsil faaliyetini ulusüstü bu yapıya doğru kaydırmıştır. Bu yapı içinde çıkar grupları kendi aralarında çeşitli ittifaklar kurup koalisyonlar oluşturarak AB karar otoriteleriyle etkileşim süreçleri geliştirmiştir. Her tür çıkarın temsil edilebildiği ulusüstü bu yapı içinde çıkar grupları Avrupa düzeyinde üst organizasyonlar şeklinde örgütlendikleri gibi, ulusal düzeyde, AP içinde veya Brüksel'de örgütlenerek faaliyet göstermektedir. AB çok katmanlı sisteminin karar yapım sürecinde çıkar gruplarına farklı erişim noktaları sunması karar alma süreçlerinde çıkar gruplarının etkinliğini arttırmıştır. Ancak AB kurumları ile çıkar grupları arasındaki ilişki tek yönlü bir ilişki olmayıp karşılıklı bir sürece dayanmaktadır. Erişim teorisi çerçevesinde şekillenen bu ilişkide, AB kurumları karar alma sürecine erişim karşılığında çıkar gruplarından erişim malları talep etmektedir. Erişim malı üretim kapasitesini belirleyen birçok unsur çıkar grupları arasında AB kurumlarına erişim sağlama açısından farklılıklar yarattığı gibi her AB kurumunun çıkar gruplarından talep edeceği erişim malı da aynı düzeyde değildir.

6.AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TÜRK ÇIKAR GRUPLARI: DÖNÜŞÜM-ÖRGÜTLEME-ETKİNLİK

Bu bölümde AB'de Türk çıkar gruplarının AB karar alma sürecini etkilemeye yönelik olarak AB kurumlarına erişim sağlama kapasiteleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda öncelikle AB içinde faaliyet gösteren Türk çıkar gruplarının genel bir değerlendirmesi yapılacak ardından Brüksel'de temsilciliği olan Türk çıkar grupları açıklanacaktır.

6.1. Avrupa Birliği'nde Türk Çıkar Gruplarının Genel Değerlendirmesi

Türk çıkar gruplarının AB'de çeşitli konularda çıkar arayışları ve bu çıkarlar çerçevesinde gerçekleştirilen etkileşim faaliyetleri oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Öyle ki Türkiye-AB arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşmasının yürürlüğe girmesi ve Birliğe tam üyelik yolunda devam eden her süreçte AB'de Türk çıkar gruplarının faaliyetleri de artarak devam etmiştir. Türk çıkar gruplarının AB'de etkin seviyede olan bu faaliyetleri, bu gruplarla etkileşimde bulunan AB kurumları ve diğer Avrupa çıkar grupları tarafından da iyi bilinmekte ve takip edilmektedir. Hem Avrupa Komisyonu Türkiye Masası yetkilileri hem de Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi Türk çıkar grupları ile yakın temas kurmakla birlikte bazı Türk çıkar grupları da AP tarafından resmen tanınmıştır (Visier ve Polo, 2005:7). Diğer aday ülkelerle karşılaştırıldığında, Türk çıkar gruplarının faaliyetleri, etkinlikleri ve AB kurumları ile etkileşim yetenekleri dikkate alındığında bu grupların AB'de yüksek temsil kabiliyetine sahip oldukları söylenebilir. Ayrıca AB yetkilileri çıkar gruplarının faaliyetlerinin anahtar rolüne vurgu yaparken, Türk çıkar gruplarının aktif faaliyetlerine ve iyi organize olmuş yapılarına da dikkat çekmişlerdir. Bu grupların sağladıkları etkin girişimler ve genişleme konusunda Komisyonerlerle sık sık bir araya gelerek kurdukları yakın iletişim, Türk çıkar gruplarının AB karar organlarına (AB genişleme genel müdürlüğü, Türk masası) erişim sağlayabilme gücünü ortaya koyması açısından dikkat çekicidir (Dewaux ve Sudbery, 2009:95-96).

AB içinde faaliyet gösteren Türk çıkar grupları geniş bir alanda çıkar temsil faaliyetleri yürütmektedir. Örgütsel yapıları ve faaliyet alanları farklı olan bu grupları temsil edilen çıkar türüne göre, üretici çıkarlarını temsil eden gruplar ve sivil çıkarları temsil eden gruplar olarak sınıflandırmak mümkündür.

6.1.1. Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Gruplar

İşadamları örgütlerinin ağırlıklı olduğu bu grupta, örgütlenmiş firma çıkar grupları, KOBİ'ler, meslek örgütleri ve sendikalar yer almaktadır.

6.1.1.1. Firma Çıkar Grupları

Türk firma çıkar grupları AB düzeyinde tek tek faaliyet göstermemekte vakıf, dernek, birlik, konfederasyon adı altında örgütlenmiş yapılar içinde çıkar temsil faaliyetlerini yürütmektedir.

Bu kapsamda AB'de faaliyet gösteren ilk Türk çıkar grubu İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), vakıf niteliğiyle öne çıkmakta ve birçok firma çıkar grubu gerek örgütlü bir şekilde gerekse tek tek vakfın faaliyetlerinde yer almaktadır. 1965 yılında İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Sanayi Odası'nın ortak girişimi ile kurulmuş olan vakfa, TOBB, TÜSİAD, TİM, İHKİB, İstanbul Ticaret Borsası, Türkiye Bankalar Birliği, TİSK, Türkiye Ziraat Odaları Birliği gibi iş dünyası ve sektörleri temsil eden mütevellî kurumlar destek olmuşlardır. Ayrıca Türkiye'nin en büyük şirketleri Koç, Sabancı, Mercedes-Benz'in de dâhil olduğu otuzun üstünde kuruluş da faaliyetlerinde yer alarak İKV'ye katkıda bulunmaktadır (13.04.2015, www.ikv.org.tr). İKV özel sektörün ve toplumun AB'ye entegrasyon süreci hakkında bilgilendirilmesi ihtiyacına cevap vermeyi amaçlamaktadır (Telseren, 2003:76). Helsinki Zirvesi'ni takiben özel sektörün AB ve

kamu ile ilişkilerindeki koordinasyon görevini üstlenen İKV, Avrupa Komisyonu, AP, Bakanlar Konseyi (COREPER düzeyinde) ve Ekonomik ve Sosyal Konsey ile yakın temas halindedir.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Türkiye Genç İşadamları Derneği (TÜGİAD), Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD), Tüm Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜMSİAD) ise bünyesinde birçok firma çıkar grubunu barındırmakta olan dernek niteliğindeki örgütlü çıkar grubu olarak AB düzeyinde faaliyet göstermektedir. Bu gruplardan TÜSİAD, AB düzeyinde çok çeşitli lobi ve tanıtım faaliyetleri yürütmekle birlikte, AB üyesi devlet ve hükümet başkanları ile de sürekli temas halindedir. Avrupalı politikacı ve bürokratlarla sık sık görüşmeler yapan Avrupalı meslektaşları ile ikili ilişkiler geliştiren TÜSİAD, Avrupa'da üye olduğu üst organizasyonlar vasıtasıyla da karar alma süreçlerinde etkili olmaya çalışan güçlü bir çıkar grubudur. TÜSİAD, AB ülkeleriyle geliştirdiği iş ilişkilerinin dışında Türkiye'nin AB üyesi olmasından sağlanacak faydaları çok yönlü ele alarak AB üyeliğini ulusal bir politika olarak nitelendirmiş (Ünalp Çepel, 2006:66) bu konuda oldukça güçlü lobi faaliyetleri gerçekleştirmiştir¹⁵.

Türkiye'nin ilk ulusal ve uluslararası genç işadamları örgütü olan TÜGİAD ise sosyo-ekonomik değişim, istihdam yaratma ve ekonomik kalkınma konusunda karar vericileri, medyayı ve kamuoyunu etkilemek, Türk genç girişimcisinin dünyadaki sesi olmak, Türk genç girişimcisini dünyaya tanıtmak amacıyla kurulmuştur. Muadilleri olan ulusal¹⁶ ve uluslararası çıkar grupları ile de işbirliği yapan TÜGİAD bir yandan Brüksel'de doğrudan lobi faaliyetleri yürütmekte, diğer yandan da AB düzeyinde üye olduğu kuruluşlar (YES for Europe, JEUNE) vasıtasıyla karar alma süreçlerine erişim sağlamaya çalışmaktadır. Üyelerinin AB ülkeleriyle yaptığı ticaretin artması ile ekonomik çıkarları etkilenen MÜSİAD ise düzenlediği çeşitli fuar ve etkinliklerle üyelerinin AB ülkeleriyle ilişki kurmalarını sağlayarak, ikili ve çoklu işbirliği süreçleri geliştirerek AB'de etkinliğini arttırmaktadır. Türkiye'deki ilk sektörel çıkar gruplarından biri olan TGSD ise Türkiye'de hazır giyim sanayisinin gelişmesi için gerekli ortamı hazırlamak, sektöre öncülük etmek, yurtdışında tanıtmak ve sektörel işbirliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. TGSD, AB düzeyinde üye olduğu EURATEX vasıtasıyla AB karar alma sürecinde Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda etkin olmaya çalışmaktadır. 2005 yılında kurulan TÜMSİAD ise yurtiçinde elli iki şubesi 20 ayrı ülkedeki yapılanması bin iki yüze ulaşan üye sayısı ile Türk özel sektörüne yön veren oldukça güçlü bir çıkar grubudur. Almanya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda ve Avusturya çözüm ortakları ile yurt içinden ve dışından bakanlarla, üst düzey yönetici ve bürokratlarla koordinasyon içinde çalışan TÜMSİAD, 2010–2011 yıllarında Avrupa'da en etkin sivil toplum kuruluşu seçilmiştir (TÜMSİAD, 2011:10-44).

İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB) ise bünyesinde beş tane birliğin çatısı altında birçok firma çıkar grubunu toplamakta ve ihracatı geliştirmeye yönelik faaliyet göstermektedir. 1986 yılında AB ülkelerinin ülkemiz tekstil ve konfeksiyon ürünlerine kota uygulamaya başlaması ile Türkiye ihracatı içinde özel bir misyon üstlenen İTKİB, AB ile kota müzakerelerinde bilfiil görev yapan, AB kotalarının dağıtımını 1996 yılına kadar koordine eden bir Türk çıkar grubu olarak karar alma süreçlerinde yer almıştır. Gümrük Birliği'nin ardından Avrupa Tekstil ve Konfeksiyon sektörü ile yakın bağlar kurmak amacıyla Brüksel'de etkin faaliyetler gösteren İTKİB, AB kurumlarıyla temaslarını sürdürmekte ve lobi etkinliği yürütmektedir.

¹⁵ European Policy Center (EPC) Direktörü John Palmer TÜSİAD'ı Türkiye'nin AB üyeliği için lobi yapan en güçlü işadamları örgütü olarak nitelendirmiş, Avrupa Komisyonu eski üyelerinden Stefano Dotto da TÜSİAD'ın AB ile pek çok ilişkiye sahip, aktif ve Türk iş dünyasının en fazla tanınan örgütü olduğunu ifade ederek Avrupa'da pek çok kültürel faaliyette bulunan toplantılarına üst düzey yetkililerin katıldığını dile getirmiştir (Karaca, 2004:62).

¹⁶ TÜGİAD üye ülkelerin (Türk-İngiliz Ticaret ve Sanayi Odası gibi) çıkar gruplarıyla çeşitli işbirliği süreçleri gerçekleştirmektedir.

2005 yılında kurulan Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON) ise bir şemsiye organizasyon olarak birçok farklı sektördeki firmayı temsil eden 7 üye federasyon, 211 üye işadamaı derneği ve 55000 girişimci ile AB düzeyinde faaliyet gösteren diğer bir işadamaı örgütüdür (11.04.2015, www.tuskon.org).

6.1.1.2.KOBİ'ler

AB düzeyinde Türk KOBİ'leri oldukça etkin faaliyet göstermektedir. Konfederasyon şeklinde örgütlenen Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) bu konuda en çok öne çıkan Türk çıkar gruplarından biridir. TÜRKONFED, Türkiye'deki KOBİ'leri Avrupa'da temsil etmek ve ihracat atılımını gerçekleştirmek için faaliyet göstermektedir. Ayrıca TÜRKONFED, AB düzeyinde çıkar grubu üyeliği ve açtığı temsilcilik ile de çeşitli etkileşim faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Diğer yandan Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA), Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) da küçük ve orta boy işletmelerin AB düzeyinde ortak hareket ederek çeşitli projelerle ve açtıkları temsilciliklerle lobi faaliyetleri yürüten önemli çıkar gruplarıdır (Atan, 2004:105). Küçük ve orta boy işletmelerin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan, Türkiye'nin en güçlü örgütlerinden, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB) ise gümrük Birliğinin ardından Brüksel faaliyetlerini arttırmış özellikle Avrupa Komisyonu ile birlikte düzenlediği proje ve seminerlerle AB ülkeleri temsilcileri ile etkileşimlerini sürdürmüştür. Ayrıca üye olduğu AB düzeyinde çıkar grupları vasıtasıyla (AECM) etkili bir güç olmasının yanında, İtalyan partneri İtalya Ticaret Odası-CONFİDİ ile de ilişkilerini üst düzeyde tutarak çeşitli işbirliği süreçleri geliştirmiştir.

6.1.1.3. Meslek Örgütleri

Türk girişimcisinin ve şirketlerinin globalleşen rekabet ortamında ayakta durmasını sağlama misyonunu üstlenen Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) bir meslek örgütü olarak 1980'lerin ikinci yarısından itibaren AB ile ilişkilere yoğunlaşmıştır. AB sürecinde Birliğe yeni üye olmuş AB ülkeleri ile temaslar kuran TOBB, AB üyesi ülkelerin iş dünyası kuruluşlarıyla da ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. TOBB, AB düzeyinde çeşitli üst kuruluşlara üye olmak, kendi muadil kuruluşlarla işbirliği yapmak ve projeler geliştirmek yanında doğrudan lobicilik yöntemlerini de kullanarak AB karar alma sürecinde etkin olmaya çalışmaktadır. Diğer yandan Türkiye Barolar Birliği (TBB) ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) de AB düzeyinde örgütlere üye olmak suretiyle AB ile etkileşim süreci geliştirmeye çalışan diğer meslek örgütleri olarak dikkat çekmektedir.

Diğer yandan TOBB, TÜBİTAK, KOSGEB, TESK tarafından kamu ve özel sektör ortaklığı prensibine dayalı olarak kurulan Türkiye Araştırma ve İş Dünyası Kuruluşları (TUR&BO) Türk bilim ve iş dünyasını temsil eden kamu ve özel sektöre mensup kurumlar tarafından Belçika yasalarına göre Brüksel'de kurulmuş bir grup olarak dikkat çekmektedir. TUR&BO Türkiye'nin AB Lizbon Stratejisi kapsamındaki araştırma ve teknolojik gelişimi ile özel sektör odaklı programlarındaki başarısını artırma çabalarına; bilgilendirme, iletişim, danışmanlık hizmetleri vermek hedef-odaklı işbirliği ağlarını yönetmek ve lobi faaliyetleri yürütmek suretiyle katkıda bulunmaktadır (10.01.2016, www.turboppp.org)

6.1.1.4.Sendikalar

Sendika şeklinde örgütlenmiş Türk çıkar grupları AB düzeyinde hem işveren sendikaları hem de işçi ve çalışanların sendikaları düzeyinde faaliyet göstermektedir.

6.1.1.4.(1).İşveren Sendikaları

AB düzeyinde ilk faaliyet gösteren Türk çıkar gruplarından biri olan Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Türk işveren kesimini yurtiçi ve yurtdışı endüstri alanında temsil eden tek üst kuruluş olma özelliğine sahiptir. TİSK çok geniş bir kesimi (2010 yılı itibarıyla 23 sendikayı) temsil etmesi ve temsil ettiği kesimin işverenler olması sebebiyle her zaman güçlü bir çıkar grubu olmuştur. Avrupa düzeyinde üst kuruluşa üye olmak suretiyle çıkar arayışında rol oynayan TİSK, aynı zamanda demokratikleşme ve sosyal devlet olma yolunda AB üyeliğini de önemli bir araç olarak görmekte ve bu konuda önemli lobi faaliyetleri gerçekleştirmektedir¹⁷.

Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası (TUTSİS) ise tekstil işkolunda faaliyet gösteren üye işverenleri temsil eden bir çıkar grubu olarak AB düzeyinde üyelikleri (EURATEX ve EUROCOTON) ile çıkar temsil faaliyetlerini gerçekleştiren bir diğer Türk çıkar grubudur.

6.1.1.4.(2). İşçi ve Çalışanların Sendikaları

Hak İşçileri Konfederasyonu (HAK-İŞ), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) ve Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) AB düzeyinde faaliyet gösteren Türk sendikaları olarak dikkat çekmektedir. Bu kapsamda AB'nin iktisadi ve sosyal politikaların oluşturulmasında uygulamaya çalıştığı sosyal diyalog anlayışının kendi sendikacılık anlayışı ile uyumlu (Yıldırım ve Haşlak, 2007:52) olmasından yola çıkan HAK-İŞ, AB ile etkileşim kurmaya önem vermiş bu amaçla AB düzeyinde üst kuruluşa üye olmuştur. Türkiye'nin en büyük işçi konfederasyonu olan TÜRK-İŞ ise işçi hak ve standartları açısından AB standartlarında bir Türkiye olması gerektiği düşüncesinden hareketle Türkiye'nin AB üyeliği konusunda çeşitli lobi faaliyetleri gerçekleştirerek bu süreçte önemli rol oynamıştır¹⁸. Ayrıca TÜRK-İŞ, AB karar alma sürecinin önemli bir parçası olan ETUC'la da ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. AB kurumlarına yönelik lobi faaliyetleri gerçekleştiren diğer bir Türk çıkar grubu olan DİSK ise üyesi olduğu AB düzeyindeki üst kuruluş vasıtasıyla çeşitli etkinlikler gerçekleştirmiş, özellikle Gümrük Birliği'nin tamamlanması sürecinde aktif rol oynaması ile dikkat çekmiştir. Diğer bir Türk çıkar grubu olan Kamu Emekçileri Sendikası (KESK) da yine AB düzeyinde üye olduğu üst kuruluş vasıtasıyla çeşitli etkileşim süreçleri geliştirmiştir.

6.1.2. Sivil Çıkarları Temsil Eden Gruplar

Türk çıkar gruplarından Arı Hareketi, Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği (KAGİDER), Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV), Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ve Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL), Türkiye Belediyeler Birliği (T.BEL.B.), Üniversiteler AB düzeyinde çeşitli etkileşim faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu gruplardan AB'de oldukça tanınan Arı Hareketi Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı iç ve dış zorluklara bilgiye dayalı ve katılımcı çözümler üretmek amacıyla kurulmuş AB kurumlarından özellikle de Parlamentoyla kurduğu etkileşimler çerçevesinde önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. 2002 yılında kadın girişimciliğini geliştirmek, ekonomik ve sosyal yaşamda kadının konumunu güçlendirmek amacıyla kurulmuş KAGİDER ise AP ve AB Komisyonu ile

¹⁷ TİSK'in Dış İşleri Komisyonunun Brüksel'e gitmesi ve genişlemeden sorumlu Komiser Olli Rehn ve Sosyal İşlerden sorumlu Komiser Vladimir Spidla ile görüşmelerde bulunması TOBB, TÜSİAD, MESS ve İKV ile birlikte Almanya gezisine katılarak oradaki muadilleriyle AB üyeliği konusunda temaslara gerçekleştirmesi bu faaliyetlere örnek teşkil etmektedir (Cicioğlu, 2013:133-134).

¹⁸ 2005'teki AB müzakere süreci başlamadan önce dönemin TÜRK-İŞ başkanı Brüksel'i ziyaret etmiş o dönemin Avrupa Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi olan Olli Rehn ve istihdam ve sosyal politikalarından sorumlu üyesi Vilademir Spidla ile görüşmeler yapmıştır.

etkileşim kurmasının yanında üye olduğu AB düzeyindeki kuruluş ve Brüksel'deki doğrudan lobicilik yöntemleriyle karar alma süreçlerinde etkin olmaya çalışmıştır. Üyelerinin çoğunluğu iş dünyasının temsilcilerinden oluşan TESEV bir düşünce kuruluşu olarak kendi çıkarlarını da göz önünde bulundurarak demokratikleşme, dış politika ve iyi yönetim konularında çaba göstermiş, AB üyeliği konusunda Avrupa Reform Merkezi ile yaptığı işbirliği ve AB kamuoyunda yaptığı faaliyetlerle karar vericileri etkilemeye çalışmıştır (Cicioğlu, 2013:198).

1993 yılında 23 sivil toplum kuruluşu tarafından üçüncü sektörün yasal, mali, işlevsel altyapısını oluşturmak için kurulan TÜSEV de aday ülkelerde sivil toplumun gelişimi üzerine AB kurumlarından üst düzey bürokratlar ve AB üyesi ülkelerden Parlamenterlerle temas halinde olmuş ve merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Vakıflar Merkezi'nin (EFC) toplantılarına (2008) ev sahipliği yapmıştır (14.04.2015, www.tusev.org.tr.). Sivil çıkar gruplarından TEMA ve ÇEKÜL de bir çevre örgütü olarak AB düzeyinde çeşitli etkileşim süreçleri geliştirmişlerdir. Diğer yandan sivil çıkarlar içinde yer alan bölgesel çıkarlar yerel yönetimler tarafından temsil edilmekte ve bu süreçte belediyeler önemli rol oynamaktadır. Ulusal ve uluslararası düzeyde belediyeleri temsil etme yetkisine sahip, tüm belediyelerin doğal üyesi olduğu T.Bel.B. 2005 yılında, Türkiye'de belediyelerin çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla kurulmuş ve takip eden süreçte Avrupa'daki belediyelerle işbirliği süreçleri geliştirerek AB düzeyinde de etkinliklerini devam ettirmiştir (17.06.2015, www.tbb.gov.tr).

AB düzeyinde temsil edilen sivil çıkarlardan bir diğeri de Türk üniversiteleridir. Gerek üye oldukları üst organizasyonlar gerekse AB üyesi ülkelerdeki üniversitelerle geliştirdikleri iş birlikleri süreci ile Türk üniversiteleri AB düzeyinde etkin konumdadır.

Genel olarak bu profil, üretici ve sivil çıkarları temsil eden farklı yapıdaki Türk çıkar gruplarının temsil ettikleri çıkar türüne göre AB düzeyinde faaliyet gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bu gruplar gerek doğrudan Brüksel'de temsilcilik açarak yürüttükleri lobi faaliyetleri ile gerekse AB düzeyinde örgütlere üye olmak suretiyle veya her iki stratejiyi de kullanarak çıkar temsil faaliyetlerini yürütmektedir.

6.2. Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Grupları

AB'nin başkenti Brüksel'de bilgi alışverişi başta olmak üzere çeşitli adlar altında faaliyet gösteren çıkar grupları, ülke bazında hükümetleri etkilemekten ziyade çıkarları doğrultusunda Avrupa kurumlarını etki altına almayı hedeflemektedir. Bu amaçla Brüksel'de yaklaşık 3000 lobici danışmanlık kabineleri, bölgesel temsilciler, mesleki federasyon temsilcilikleri ve özel girişim temsilcilikleri olarak çeşitli çıkarları temsil etmektedir. Brüksel'de temsil edilen bu çıkar grupları Avrupa organizasyonları (EUROCHAMBERS, UNICE vs.), Avrupa boyutlu sektörel girişimler (AB Bankacılık Federasyonu, AB Gıda Endüstrisi, Avrupa Otomobil Üreticileri derneği vs.), büyük ulusal ekonomik girişimler (Fransız Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği, Fransız Büyük İşletmeler Birliği vs.), özel bireysel girişimler, işletmelerden bağımsız olarak çalışan dış temsilciler (işletmeleri temsil etmek üzere yerleşik bulunan danışmanlık büroları) olarak sınıflandırılabilir (İKV, 1997:19). Türk çıkar gruplarından bazıları da Brüksel'de temsilcilik açmak suretiyle bu yapı içinde etkin olmaya çalışmaktadırlar.

6.2.1. Brüksel'de Temsilciliklerin Kuruluşu

Brüksel'de temsilcilik açarak çıkar temsil faaliyetlerini gerçekleştirmeye çalışan Türk çıkar gruplarını üretici çıkarlarını temsil eden gruplar ve sivil çıkarları temsil eden gruplar olarak iki kısımda inceleyebiliriz.

6.2.1.1. Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Gruplar

Brüksel'de temsilcilik açan üretici çıkarlarını temsil eden gruplar arasında firma çıkar gruplarının oluşturduğu örgütler, KOBİ'ler, meslek örgütleri ve sendikalar yer almaktadır.

6.2.1.1.(1).Firma Çıkar Grupları

Brüksel'de temsilcilik açma yönünde ilk girişimler firma çıkar gruplarının oluşturduğu örgütler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Brüksel'de ofis kuran ilk çıkar grubu 1984 yılında İKV'dır (Şeyrek, 2004:121). O dönemde Topluluğa üye olmayan bir ülkenin iş dünyasıyla Topluluk karar mercileri ile Avrupa ekonomik ve sınai temsil kurumları nezdinde oluşturulan temsilcilik Türk iş dünyasının AB kurumları nezdinde temsil faaliyetlerini yürütmeyi ve görüşlerini AB'nin resmi organları ve özel sektör temsilci kuruluşlarına iletmeyi amaçlamıştır. İKV Brüksel temsilciliği ilk açıldığından itibaren EUROCHAMBERS (The Association of European Chambers of Commerce and Industry) nezdinde TOBB'u, UNICE (Union of Industrial and Employers' Confederations) nezdinde de TÜSİAD ve TİSK'i temsil etmiştir. Sonradan bu gruplar kendi temsilciliklerini açmış ancak İKV'nin EUROCHAMBERS nezdindeki görevi devam etmiştir (Ünlüsoy, 2006:124).

Günümüzde ise Türk ve Avrupalı işletmeler arasındaki iş faaliyetlerini kolaylaştırarak bir irtibat ofisi olarak hizmet vermekle birlikte çok çeşitli görevleri yerine getirmektedir¹⁹. AB politikaları konusunda da Brüksel'i merkez seçen İKV çeşitli işbirliği ağlarına da öncülük etmektedir. İKV'nin kurucuları arasında yer aldığı NİROC (Network of Interest Representation Offices for Candidate Countries) aday ülkelerin iş dünyalarını temsil eden kuruluşların ve çeşitli çıkar gruplarının Brüksel temsilciliklerinin aralarında iletişim sağlamak ve birbirlerine bilgi ve tecrübelerini aktarmak üzere oluşturdukları bir örgütlenme olarak dikkat çekmiştir. Yine Türk Özel Sektör Dostluk Grubu (TÖSED) da Belçika'da yerleşik Türk iş adamlarını ve Türkiye'ye yakınlık duyan yabancı iş insanlarını bir araya getiren İKV'nin kuruluşuna katkıda bulunduğu ve yönetiminde yer aldığı bir diğer grup olmuştur (Ünalp Çepel, 2006:73).

1995 yılında Brüksel temsilciliğini açan TÜSİAD ise bu temsilcilikle Türk özel sektörü ile AB kurumları, Avrupa Hükümetleri, Avrupa iş dünyası ve uluslararası kamuoyu arasındaki ilişkilerde analiz ve iletişim görevini yürütmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Türk özel sektörünün AB kurumları nezdinde temsili, TÜSİAD ve TİSK'in UNICE dâhilinde temsili, Avrupa kamu ve özel kuruluşlarının Türkiye hakkında bilgilendirilmesi ve Türkiye'nin tanıtımına katkı gibi temel görev alanlarında etkinliklerini sürdürmektedir. AB kurumları ile düzenli temas halinde bulunan temsilcilik AB üyesi ülke bakanları, AB Parlamenterleri, AB Komisyonu yetkilileri ile düzenli görüşmeler yapmaktadır. 1998 yılından itibaren Brüksel'de AB nezdinde Daimi Temsilciliği bulunan TÜGİAD ise bu temsilcilik aracılığıyla lobi faaliyetleri gerçekleştirerek çeşitli kurumlarla etkileşim kurmaktadır. 2013 yılında Brüksel temsilciliğini açan MÜSİAD, bu temsilcilikle sadece Belçika ve Avrupa için değil, kıtalararası siyasi ve ticari ilişkilerin geliştirilmesini amaçlamış, ayrıca bir koordinasyon merkezi olarak faaliyete geçirdiği temsilcilikle, Türkiye'nin AB üyeliğine destek sağlayarak bu doğrultuda AB kurumları ile Avrupalı iş dünyası nezdinde lobi çalışmaları yapmayı hedeflemiştir (Yarımbaş, 2015). Diğer yandan TÜMSİAD Brüksel temsilciliği ise 2008 yılından beri faaliyet göstermekte, Belçika'da iş çevrelerini bilgilendirmekte oldukça etkili olmakta ve Türkiye'nin üyelik sürecine katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

İTKİB, 1996 yılında AB ile ilişkileri güçlendirmek, işbirliğini arttırmak Avrupa Tekstil ve Konfeksiyon sektörü ile yakın bağlar kurmak amacıyla Brüksel'de daimi temsilcilik açmıştır (Yurtcan, 2006:18). İTKİB Brüksel temsilciliği daha çok üye firmaların ticari çıkarlarını temsil etmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Diğer yandan TUSKON, 2007 yılında Brüksel'de açtığı temsilcilik ile işadamlarını fırsatlardan ve

¹⁹ Bu görevler AB kurumları (özellikle Konsey, Komisyon ve Avrupa Parlamentosu) ile sürekli temaslarda bulunmak, gelişmeleri yakından takip etmek ve iş dünyasına aktarmak, AB ile işbirliği imkânları yaratmak, AB içindeki çeşitli etkin kesimlerle irtibat, diyalog ve koordinasyon sağlamak, özel sektörün yeni projeler üretme sürecine katkıda bulunmak, AB'de Türkiye yararına kamuoyu oluşturmaya yardımcı olmak üzere lobi faaliyetlerinde bulunmak olarak ifade edilebilir.

risklerden haberdar etmenin yanında tanıtım ve lobi faaliyetlerini gerçekleştirmeyi amaçlamıştır (12.03.2015, www.aksiyon.com.tr.). 2002 yılında TOBB, TÜBİTAK, KOSGEB ve TESK işbirliği ile Brüksel'de ortak bir ofis kuran TuR&BO ise, düzenlediği etkinliklerle AB kurumları ile çeşitli etkileşim süreçleri geliştirmeye çalışmıştır.

6.2.1.1.(2).KOBİ'LER

2014 yılında TÜRKONFED, Türkiye'deki KOBİ'leri Avrupa'da temsil etmek, Türk KOBİ'leri ile Avrupa KOBİ'lerinin ortak iş yapması ve ihracat atılımına katkıda bulunma amacıyla Brüksel ofisini açmıştır (TÜRKONFED, 2014). Diğer yandan 1994 yılında Brüksel'de MEKSA, TESKOMB, KOSGEB VE TESK ortak bir temsilcilik açarak (Atan, 2004:105) bu süreçte yer alan Türk çıkar grupları olmuşlardır. Gümrük Birliği bu çıkar gruplarının AB'nin çeşitli fonlarından faydalanılması ve yeni projeler ortaya konulması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ancak MEKSA, TESKOMB, KOSGEB VE TESK'in ortaklaşa açtığı temsilcilik bir süre sonra kapanmıştır. Bu grupta yer alan KOSGEB ve TESK sonradan TUR&BO'nun kurucu ortakları arasında yer alırken MEKSA ve TESKOMB ise Eurogrup üyelikleri ile AB ile etkileşim süreçlerini devam ettirmişlerdir.

6.2.1.1.(3). Meslek Örgütleri

Uzun süre AB ile ilişkilerini İKV aracılığıyla yürüten TOBB, AB üyelik müzakerelerinin başladığı tarihten itibaren Brüksel'de kendi temsilciliğini açmıştır (Dewaux ve Sudbery, 2009:105). Daha önce İKV aracılığıyla gerçekleştirdiği EUROCHAMBERS'la ilişkilerini bu temsilcilik vasıtasıyla devam ettirmiştir. TOBB, AB kurumları ve etkin kuruluşlarla irtibat diyalog ve koordinasyon sağlama, AB içindeki gelişmeleri takip ederek bilgi akışı sağlama, Türkiye'nin sunduğu imkânları tanıtarak ülkeye yabancı sermaye çekme, Birlik ilişkilerini geliştirerek yeni projeler üretme gibi birçok fonksiyonu Brüksel temsilciliği aracılığıyla gerçekleştirmektedir. AB karar alıcıları ile bu temsilcilik vasıtasıyla birebir temas kuran TOBB, kendi muadil kuruluşu ile işbirliği süreçlerini de yine bu temsilcilik vasıtasıyla gerçekleştirmiş ve geliştirmiştir.

6.2.1.1.(4).Sendikalar

Türk çıkar gruplarından Brüksel'de temsilcilik açan bir işveren bir de işçi sendikası bulunmaktadır.

6.2.1.1.(4).(a).İşveren Sendikası

Türk çıkar gruplarından Brüksel'de temsil edilen tek işveren sendikası TİSK olmuştur. TİSK başlangıçtan bu yana Brüksel'de İKV ve TÜSİAD tarafından sürekli desteklenmiştir. 1995 yılına kadar Brüksel'de İKV tarafından temsil edilen TİSK, bu tarihten sonra TÜSİAD tarafından temsil edilmeye devam etmiştir (Visier ve Polo, 2005:10).

6.2.1.1.(4).(b). İşçi Sendikası

Türk çıkar gruplarından Brüksel'de temsilcilik açmış tek işçi sendikası ise DİSK olmuştur. 1981 yılında Brüksel'de temsilcilik açan DİSK (Özkan, 2005) bu temsilcilik vasıtasıyla ETUC'la ve AB nezdinde kurduğu ilişkilerle dikkat çekmiştir. DİSK Brüksel Temsilciliği vasıtasıyla, AB ve Türkiye arasında Ekonomik ve Sosyal İstişare Komitesi

oluşturulması sürecinin AB ayağında etkin rol üstlenmiştir (Karadağ ve Usta, 2011:43). Ancak DİSK Brüksel Temsilciliği 2015 yılı itibarıyla faal değildir²⁰.

6.2.1.2. Sivil Çıkarları Temsil Eden Gruplar

Genç bir liberal hareket olan ve demokrasinin daha katılımcı bir modeli için çaba gösteren Arı hareketi ise 2003 yılında Brüksel'de kurduğu ofisle (Seyrek, 2004:121) Türkiye'nin reform sürecini destekleme, Türkiye ve AB kurumları arasında köprü fonksiyonu üstlenme gibi amaçları gerçekleştirirken, Avrupa'nın dört bir tarafındaki resmi ve sivil sektörlere Türk sivil toplumunun görüşlerini iletmeye çalışmıştır. Türkiye Forum adı altında Avrupa başkentlerinde düzenlediği paneller ile AB karar alma süreçlerinde etkili kişilere birinci elden Türkiye'nin tanıtımını yapmaya çalışan temsilcilik, AB karar alma sürecine erişim sağlamada önemli bir araç olmuştur (Göksel ve Güneş, 2005: 68). Arı Hareketi Brüksel temsilciliği ise 2015 yılı itibarıyla faal değildir²¹.

Kadın hareketi konusunda öncü çıkar grupları arasında yer alan KAGİDER ise 2008 yılında Brüksel'de açtığı temsilcilikle (TÜSİAD binasında) AP, AB Komisyonu, Avrupa Kadın Lobisi (EWL) ve Avrupa düzeyinde diğer çıkar gruplarıyla, AB üyesi ülkelerin kurum ve kuruluşları ile etkileşim süreçleri geliştirmiştir (Tüsiad ve Kagider, 2008:5). Bu etkileşim süreçleri genellikle iyi yönetim, demokratikleşme ve insan hakları konularında potansiyel işbirliği ağı oluşturmak şeklinde gerçekleşmiştir.

Tablo 6.1.Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Grupları

	Temsil Edilen Çıkar Türü	Türk Çıkar grupları /Brüksel Temsilciliği ve Kuruluş Tarihi
Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Gruplar	Firma çıkar grupları	IKV (1984), TÜSİAD (1995), TUGİAD (1998), MÜSİAD (2013), TÜMSİAD (2008), İTKİB (1996), TUSKON (2007), TUR&BO (2002)
	KOBİ'ler	TÜRKONFED (2014), MEKSA, TESKOMB, KOSGEB ve TESK (1994)
	Meslek Örgütleri	TOBB (1998 de kendi temsilciliğini açana kadar İKV tarafından temsil edildi)
	Sendikalar	
	İşveren Sendikaları	TİSK (1995 yılına kadar İKV tarafından daha sonra TÜSİAD tarafından temsil edildi).
	İşçi Sendikaları	DİSK (1981)
Sivil Çıkarları Temsil Eden Gruplar		Arı Hareketi (2003), KAGİDER (2008)

Sonuç olarak, Brüksel'de temsilcilik açan Türk çıkar gruplarından bir kısmı, bu temsilcilik vasıtasıyla Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği konusunda lobi faaliyetleri yürütmeyi amaçlarken diğer bir kısmı ise firma ya da örgüt bazında üyelerinin çıkarlarını koruma ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bazı çıkar grupları ise Brüksel temsilcilikleri ile her iki amacı da gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Diğer yandan Brüksel'deki faaliyetleri açısından Türk çıkar grupları arasında birtakım dayanışmacı ilişkilerin geçmişten bu güne kurulmuş olması da ayrıca dikkat çekicidir. Türk çıkar gruplarının Brüksel faaliyetlerinin başladığı ilk yıllarda İKV, TOBB, TÜSİAD ve TİSK arasında gözlemlenen dayanışmacı ilişkilerin sonraki süreçlerde TÜSİAD'ın

²⁰ (K.Eliaçık, Görüşme, 17 Kasım 2015)

²¹ (U. Aküzüm, Görüşme, 23 Eylül 2015).

KAGİDER'e sağlamış olduğu destekle devam ettiği görülmektedir. Bu tarz ilişkilerin konu ve amaç bakımından farklı çıkar grupları arasında kurulmuş olması da Türk çıkar gruplarının AB düzeyinde faaliyet göstermesinde kendi ulusal çıkar gruplarının desteği ile güçleneceği fikrini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca bu durum, Türk üretici çıkar gruplarının Brüksel'de Türk sivil çıkar gruplarının da temsil edilmesi gerekliliğine vurgu yaptığı ve bu konuda çaba sarf ettiğinin bir göstergesi olmaktadır.

6.2.2.Brüksel'de Temsilciliği Olmayan Türk Çıkar Gruplarının Etkileşimi

Brüksel'de temsilcilik açmayan Türk çıkar gruplarından bazıları Brüksel'de temsilciliği olan çıkar grupları vasıtasıyla veya AB düzeyinde üst kuruluşlara üye olmak suretiyle ya da Avrupa girişimcileri ile kurdukları bağlarla karar alma süreçlerinde etkili olmaya çalışmışlardır. Örneğin, Koç ve Sabancı Holding gibi büyük Türk firmaları Avrupa girişimcileri ile kurdukları bağlarla (Tofaş'ın Fiat'ın Brüksel ofisinden faydalanması gibi) veya TÜSİAD vasıtasıyla temsil edilmişlerdir (Obst, 2006:58). TÜRK-İŞ ise 1988 yılında üyesi olduğu ETUC aracılığıyla bu süreçte yer almaya çalışmıştır (Karadağ ve Usta, 2011: 39). Ayrıca birçok firma örgütü, düşünce kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları, Marmara grup, TÜSEV, TESEV gibi örgütler Brüksel'de ofis kurmasalar da AB ile etkileşim kurmuşlardır (Seyrek, 2004:121). İnsan hakları, kadın hakları ve çevre örgütleri finansal nedenlerden dolayı Brüksel temsilciliği açmasalar da Avrupa düzeyinde örgütlere üye olmak ve Ankara'daki Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu ile temas kurmak suretiyle ilişkilerini yürütmüşlerdir. Bazıları da Komisyonun Sivil Toplum Gelişim Programı tarafından desteklenerek bu süreçte yer almışlardır.

6.3.Avrupa Birliği Düzeyinde Türk Çıkar Gruplarının Üst Organizasyonlara (Eurogroup) Üyelikleri

Türk çıkar grupları tarafından seçilen lobi stratejisi ve bu stratejilerin başarısı büyük ölçüde ulaşmaya çalıştıkları hedeflerle yakından ilgilidir. Yüksek politika alanlarında çıkar arayışı düşük politika alanlarındakine göre daha zor olduğu için buna göre çeşitli stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla seçilen stratejiye göre²² çıkar gruplarından bazıları Brüksel'de temsilcilik açma yoluna giderken bazıları da AB düzeyinde örgütlere üye olmayı tercih edebilmektedir. Zira AB, çıkar gruplarından düzenli olarak danışma amaçlı faydalanmak istediğinde, bunu ulusal çıkar gruplarından çok AB düzeyinde örgütlere başvurarak gerçekleştirmektedir (Obst, 2006:58). Bazı çıkar grupları ise hem Brüksel temsilciliği açarak hem de AB düzeyinde örgütlere üye olmak suretiyle AB kurumlarına erişim sağlayabilmektedir.

6.3.1. Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Türk Çıkar Gruplarının Üyelikleri

Bu grupta yer alan Türk çıkar grupları AB karar alma sürecinde oldukça etkin olan Eurogroup²³ üyelikleri ile ön plana çıkmaktadır.

6.3.1.1.EUROCHAMBERS (The Association of European Chambers of Commerce and Industry)

Türk çıkar gruplarından İKV ve TOBB 1984 yılından bu yana Avrupa çapında oldukça etkili bir çıkar grubu olan Eurogroup niteliğindeki EUROCHAMBERS'la etkileşim halindedir. 1958 yılında kurulan Brüksel'deki en büyük iş örgütleri temsilcilerinden biri olan EUROCHAMBERS, çoğu küçük ve orta boy (KOBİ) işletmelerden oluşan yaklaşık 14 milyon üye şirketle otuz iki ülkeden bin iki yüz ticaret

²² Çıkar grubunun örgütsel yapısı, finansal yapısı ve çıkar konusu politik alan seçilecek stratejiyi etkilemektedir.

²³ Bknz.5.2.2.1.

ve sanayi odasını temsil etmektedir (Dinan, 2005:200). Brüksel'de merkez Bürosu bulunan Avrupa Komisyonuna yakınlığı ile üyelerinin menfaatlerinin ve seslerinin Avrupa Kurumlarındaki karar alıcılara duyurulması için çalışmalar yürüten EUROCHAMBERS, Avrupa kimliği ve yatay yapısı ile teşebbüs ve bilgi dağılım konularında AB'ye ideal bir ortak konumundadır (İKV, 1997:20). AB kurumlarında yer alan Daimi Temsilciler Komitesi, EUROCHAMBERS'ın sözcülüğünü yaptığı kurumların Brüksel'de yerleşik daimi delegelerinden oluşmaktadır. Bu temsilciler EUROCHAMBERS ve temsil ettikleri kurumlar arasında köprü görevi görmektedirler. Diğer yandan EUROCHAMBERS ve uzmanlarının Komisyondaki kabine ve müdürlüklerle yakın ilişkileri bulunmaktadır. Komisyona danışmanlık yapan birçok danışman komitede, EUROCHAMBERS üyelerinin resmi temsilcisi yer almaktadır (Ünlüsoy, 2006:107).

Diğer yandan EUROCHAMBERS'da etkili olmak üyelik statüsü ile doğrudan ilgilidir. EUROCHAMBERS bu kapsamda üç tür üyelik sistemine sahiptir. Bunlardan birincisi AB üyesi devletlerin tüzel kişiliklerinden oluşan oy kullanma ve EUROCHAMBERS tarafından kurulan çalışma grupları komisyonlar ve genel kurul toplantılarına katılma hakkına sahip tam üyelerdir. İkincisi AB'nin bir parçası olmayan Avrupa ülkelerinde kurulan tüzel kişilerden oluşan oy kullanma ve EUROCHAMBERS tarafından kurulan çalışma grupları, komisyonlar ve genel kurul toplantılarına katılma hakkına sahip bağlı üyelerdir. 1966'da EUROCHAMBERS üyesi olan Türk çıkar gruplarından TOBB bu statüde bir üyedir. Üçüncü tür üyelik ise Avrupa ülkesinden olmayan veya bölgesel ulusötesi oda örgütlerinden gelen oy hakkı olmaksızın EUROCHAMBERS tarafından düzenlenen diğer toplantılara başkan tarafından davet edilen muhabir üyelerdir (EUROCHAMBERS, 2007:2). İKV ise EUROCHAMBERS üyesi olmamakla birlikte EUROCHAMBERS toplantılarına katılmakta ve gözlem yaparak gerekli yerlerde önerilerde bulunmaktadır²⁴. Ekonomik ve Sosyal Komitenin danışma organı olan, Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler komitesinde temsilci bulunduran, Parlamente'ye raporlar sunan EUROCHAMBERS'da (Ünlüsoy, 2006:154) bağlı üye statüsü ile yer alan TOBB oldukça etkin bir konumda bulunmaktadır. EUROCHAMBERS karar verme mekanizmaları içinde yer alan AB ülkelerinin, oda birlikleriyle ilişkilerini geliştirmeye gayret eden TOBB, EUROCHAMBERS'ın geniş üye ağından da yararlanmaya çalışmaktadır²⁵. EUROCHAMBERS'a yönelik klasik lobi faaliyetlerinin yerine işbirliği süreçlerinin geliştirilmesine önem veren TOBB bu çerçevede EUROCHAMBERS'la çeşitli ortak projeler (Türk Oda Geliştirme Programı, Oda Akreditasyon Sistemi, EUROCHAMBERS Akademisi vs.) gerçekleştirmektedir (Ünlüsoy, 2006:130-132).

6.3.1.2.UNİCE (BUSINESSEUROPE) (Union of Industrial and Employers' Confederation of Europe/ The Confederation of European Business)

Türk çıkar gruplarından TÜSİAD 1987 yılından TİSK ise 1988 yılından beri merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu (UNİCE²⁶) üyesidir. 1958 yılında kurulan UNİCE AB karar yapım sürecinde firmaların ortak mesleki çıkarlarını geliştirmek ve sosyal partnerler olan işçi ve işveren diyalogunu sağlamak için kurulmuş bir Eurogroup'tur (Cini, 2007:213). UNİCE başlangıçta sadece AB işveren örgütlerini bünyesine alırken, 1970'li yıllardan itibaren Topluluğa üye olmayan ülkelerin örgütlerini de bünyesine katmıştır. Mevcut durumda 28 Avrupa ülkesinden 35 işveren örgütünün ve AB'ye üye olamayan ülkelerin işveren örgütlerinin üye olduğu UNİCE'ye işverenlerin sosyal çıkarlarını koruyan işveren sendikalarının yanında

²⁴ (H.Nuray, Görüşme, 27.11.2015).

²⁵ EUROCHAMBERS ile geliştirdiği güçlü etkileşim süreci sonucunda TOBB, Başkan Rıfat Hisarcıklioğlu'nu 2004 yılında birliğin yönetim kuruluna, 2009 yılında ise EUROCHAMBERS genel kurulunda başkan yardımcılığı görevine getirilmesini sağlamıştır (04.04.2015, www.tobb.org.tr).

²⁶ 23 Ocak 2007'ye kadar UNİCE olarak adlandırılan bu örgüt, bu tarihten sonra BUSINESSEUROPE olarak değişmiştir.

ekonomik çıkarlarını savunan ticaret ve sanayi odaları da üye olabilmektedir (Şişman, 2004:215). Tüm dünyadan 20 milyon firmayı temsil eden UNİCE'nin (Cini, 2007:213) AB organları ile informal ancak düzenli ilişkisi bulunmaktadır. AB Ekonomik ve Sosyal Komitede, işveren tarafının faaliyetlerini koordine ederek alınacak kararlarda işverenlerin bir bütün olarak hareket etmeleri için bilgi ve uzman sağlama görevini üstlenen UNİCE (Şişman, 2004:215) kendi çıkarları ile ilgili bir yasa tasarısı söz konusu olduğunda AP üzerinde de oldukça etkili olabilmektedir. AB üyesi ülkelerden her bir UNİCE üyesi kendi ülkesinin parlamenti üzerinde etki kurma yoluyla bu süreci hızlandırabilmektedir (Kaleağası,2006).

1998 yılında AB'ye aday ülkelerin sayısında ciddi artışların görülmesi üzerine UNİCE kendi içyapısında yeniden düzenlemeye giderek, üyelik kriterlerine yönelik üç ayrı statü belirlemiştir. Bunlardan birincisi, UNİCE'nin çalışmaları hakkında sadece bilgi sahibi olan "gözlemci statüye sahip üyeler", ikincisi oy hakkı²⁷ olmaksızın çalışma gruplarına ve farklı toplantılara katılan "ikinci derece statüye sahip üyeler" ve üçüncüsü ise AB üyesi devletlerin örgütlerinden gelen "tam üyeler" olarak ifade edilmiştir. Bu düzenlemenin ardından Türk çıkar gruplarından TUSİAD ve TİSK'in üyelik statüsüne ilişkin bir değişiklik olmamış tam üye statüsünü korumuşlardır (Dewaux ve Sudbery, 2009:96). UNİCE ilk düzeyde sosyal ortağı olarak ETUC ve CEEP ile istihdam ve sosyal politikalar konusunda, AB mevzuatını başlatma hakkını paylaşmakta olduğundan TUSİAD ve TİSK, UNİCE üyelikleri vasıtasıyla politika yapımına kendi resmi katılımını garanti altına alan bir yönetim yapısının parçası haline gelmişlerdir (Atan, 2004:105).

6.3.1.3. ETUC (European Trade Union Confederation)

Türk çıkar gruplarından DİSK ve TÜRK-İŞ 1985 yılında (Atan, 2004:104), HAK-İŞ 1997 yılında (Baydar, 1999:312), KESK ise 1995 yılında (Beinin, 2011:206) Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC) üyesi olmuşlardır. 1973 yılında Avrupa'daki işçilerin sosyal ekonomik ve kültürel çıkarlarını temsil etmek ve geliştirmek amacıyla kurulan ETUC, günümüzde 34 Avrupa ülkesinden ve 78 ulusal üst sendikalardan oluşan toplam 60 milyon üyeyi temsil eden bir Eurogroup'tur. Genel merkezi Brüksel'de olan ETUC'un kurulmasıyla Avrupa düzeyinde bir örgütlenme sağlandığı gibi ortak bir Avrupa yapılanması çerçevesinde farklı siyasal çizgilerdeki sendikal örgütlenmelerin de birliği sağlanmıştır (Şişman, 2004:211). ETUC, Avrupa Komisyonu, AP ve Bakanlar Konseyi'nde işçileri doğrudan temsil ederek istihdam, sosyal ilişkiler ve makro ekonomi politikaları gibi çeşitli alanlarda, Avrupa'daki çeşitli mercilere danışma hizmeti vererek, Avrupa düzeyinde politikaların belirlenmesi ve yasama sürecine etki etmektedir. Ayrıca Ekonomik Sosyal Komitede işçi tarafının faaliyetlerini koordine etmekte ve alınacak kararda işçilerin birlikte hareket etmeleri için işçi tarafına gerekli bilgi ve uzman desteği sağlamaktadır (Uçkan ve Kağnıcıoğlu, 2004:126-127).

Avrupa'da ekonomik gelişmenin sosyal gelişmeyle birlikte sağlanmasında önemli rol oynayan ETUC örgütsel ve finansal açıdan tamamen bağımsız bir yapıya sahiptir. Ayrıca ETUC üyelik açısından Türk sendikaları ile diğer üyeler arasında ayırım yapmadığı gibi ETUC'a aynı ülkeden birden fazla üst sendikal örgüt de üye olabilmektedir. ETUC üyesi olan Türk çıkar gruplarından DİSK, üye olduğundan bu yana ETUC'la iyi ilişkiler kurmuş sürekli etkileşim halinde olmuştur. Türkiye'de kapatıldığı yıllarda Avrupa'da ETUC vasıtasıyla varlığını sürdüren DİSK, Brüksel'deki ETUC binası içinde büro açmıştır (Dewaux ve Sudbery, 2009:108). Avrupa siyasi projesi ve ulusal sendikalar arasında yer alan ETUC, Avrupa konularında sendikacıları eğiten önemli bir kurum olmuştur. Ulusal sendikaların Avrupa yasaları ve Avrupa topluluğu alanında kullanılan sembolik normlar ve uygulamalar konusunda bir sendika üniversitesi gibi çalışan (Dewaux ve Sudbery, 2009:110) ETUC, DİSK'in kendini geliştirmesinde de önemli rol üstlenmiştir. 2001 yılında Türkiye'de kurulan Ekonomik

²⁷ Bu statü, sadece katılım müzakerelerinin başladığı aday ülkelerden gelen örgütler için mümkündür.

ve Sosyal Komitenin kurumsallaşmasında DİSK çok önemli rol oynamıştır. HAK-İŞ de ETUC'la geliştirdiği iyi ilişkiler çerçevesinde çeşitli lobi faaliyetleri gerçekleştirmiş, Kopenhag Zirvesi öncesi ETUC'un AB dönem başkanlığı nezdinde girişimlerde bulunarak Türkiye'ye destek vermelerini istemiştir (Cicioğlu, 2013:88). TÜRK-İŞ ise ETUC'la genellikle çatışmacı nitelikte ilişkiler sürdürmüştür (Dewaux ve Sudbery, 2009:105). TÜRK-İŞ yönetimindeki değişmeye bağlı olarak AB'ye yönelik politikalarında değişim gözlenen TÜRK-İŞ'in halen ETUC icra kurulu üyeliği devam etmektedir (Karadağ ve Usta, 2011:39).

6.3.1.4.UAPME (European Association of Craft, Small and Medium Sized Enterprises)

Türk çıkar gruplarından MEKSA, TESKOMB, KOSGEB, TESK Gümrük Birliği'nin kurulması ile TÜRKONFED ise 2014 yılından bu yana Avrupa KOBİ ve Esnaf Birliği (UAPME) üyesidir (Atan, 2004:105; 05.05. 2015, sedefed.org.)²⁸. 1979 yılında aday ülkelerden ve AB ülkelerinden esnaf ve sanatkârlar ile küçük ve orta boy girişimcilerin çıkarlarını korumak için kurulan UAPME, şu an AB içinde yaklaşık 55 milyon çalışan ve 12 milyon girişimciyi temsil etmekte ve üyelerinden aldığı aidatlarla finanse edilmektedir (Cini, 2007:213; 05.05. 2015, sedefed.org). UAPME ortak üyeliği, Avrupa düzeyinde sektörel KOBİ örgütleri ve Avrupa dışından da ulusal KOBİ örgütlerinden oluşmaktadır. UAPME Komisyon tarafından danışma amaçlı teşebbüslerin belli kategorilerini temsil eden endüstriler arası örgütlerin temsilcisi olarak kabul edilmektedir (Gold, 2009:162). Avrupa Komisyonunun sosyal ortağı olma niteliğiyle UAPME, AB'de KOBİ'leri etkileyecek herhangi bir düzenlemede AB ile doğrudan temas halinde olan etkin bir çıkar grubudur (05.05. 2015, sedefed.org.).

6.3.1.5.EURATEX (The European Apparel and Textile Organisation)

Türk çıkar gruplarından İTKİB, TGSD ve TÜTSİS merkezi Brüksel'de bulunan AB'nin tekstil alanındaki en etkin çıkar gruplarından biri olan Avrupa Tekstil ve Hazır Giyim Konfederasyonu (EURATEX) üyesidir (05.03.2015, euratex.eu.; 05. 03.2015, tgsgd.org). Avrupa tekstil konfeksiyon sanayinin ve üyelerinin menfaatleri doğrultusunda AB Komisyonu ve diğer AB kurumları ile çeşitli faaliyetler gerçekleştiren EURATEX çoğunluğu ulusal tekstil konfeksiyon birliklerinden oluşan 30'a yakın üyeyi temsil etmektedir. EURATEX'e üye ulusal birlik ve meslek örgütleri sektörlerinin büyüklüğü oranında EURATEX'e üyelik aidatı ödemekte, ödedikleri aidat tutarında da oy hakkına sahip olabilmektedir. EURATEX'in 2013 yılı itibarıyla en büyük iki üyesi, İtalya ve Türkiye yönetim kurulunda 4'er kişi tarafından temsil edilmektedir. İtalya ve Türkiye'nin dışında Almanya ve Fransa da EURATEX'de söz sahibi önemli üyelerdendir (04.04.2015, www.tekstilveren.org). AB karar yapım organları ile sürekli temas halinde olan EUROTEX, Komisyon, Konsey ve Parlamento içinde tekstil endüstrisi ile ilgili tüm konuları takip etmekte ve ilgilenmektedir (Mcgowan ve Phinnemore, 2015:179). Ayrıca EURATEX'in AB Komisyonu nezdinde önemli bir saygınlığı bulunmakta, sektörü ilgilendiren konularda öncelikle EURATEX'in görüş ve önerilerine başvurulmaktadır. AB'nin genel işleyişi içinde yeni yasal düzenlemeler öncesinde yapılan teknik çalışmalarda EURATEX sözkonusu düzenlemelerin üyelerinin menfaatleri doğrultusunda gerçekleştirilmesine yönelik önemli çalışmalar yapmaktadır. Türkiye ise EURATEX yönetim kurulunda her bir AB üyesi ülke kadar güçlü bir konumdadır (05.03.2015, tgsgd.org.).

²⁸ Bu üyelerden TESK ve TÜRKONFED, UAPME'nin üyelik listesinde AB üyesi olmayan ülkelerden gelen ortak üye olarak yer almaktadır (15.03.2015, www.ueapme.com).

6.3.1.6. EUROCOTON (European Federation of Cotton and Allied Textile Industries)

Türk çıkar gruplarından TÜTSİS aynı zamanda EURATEX'in de üyesi konumunda bir grup olan merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Tekstil Üreticileri Birliği (EUROCOTON) üyesidir (03.04.2015, www.tekstilisveren.org). Avrupa'nın pamuklu tekstil üreticilerinin AB kurumlarına seslerini duyurmak için 1958 yılında kurulan EUROCOTON Türk çıkar grubu TÜTSİS için özel bir düzenleme gerçekleştirmiştir. TÜTSİS 1996 yılında Gümrük Birliği'nin ardından EUROCOTON'a üye olduğunda gözlemci üye statüsündeydi ve Türkiye AB üyesi olmadığı için TÜTSİS, EUROCOTON'da tam üye statüsünü elde edemiyordu. Sadece AB ülkelerinden üye kabul eden EUROCOTON Türkiye'nin üyeliği için tüzük değişikliğine giderek 2000 yılında TÜTSİS'in EUROCOTON'a tam üye olmasını sağladı. Böylece Türk tekstil sanayicilerinin 30 yıldır mücadelesini verdiği tam üyelik statüsü elde edilmiş oldu ve TÜTSİS Avrupa masasına oturma şansını yakaladı (Çerçi,2000).

6.3.1.7. YES FOR EUROPE (European Confederation of Young Entrepreneurs) VE JEUNE (Young Entrepreneurs Organization of the European Union)

Türk çıkar gruplarından TÜGİAD, AB düzeyinde faaliyet gösteren YES FOR EUROPE ve JEUNE üyesidir. Bu örgütlerden TÜGİAD'ın üyeliği dışında bütün üyeleri Avrupa ülkelerinden olan YES For Europe, 40 bin üyesi ile önemli bir gücü temsil etmektedir (02.03.2015, www.yesforeurope.eu). JEUNE ise Avrupa çapında genç girişimciliği teşvik etmek, AB kurumlarında ve dünya çapındaki kuruluşlarda onları temsil etmek, genç girişimcilerin sorunlarına ve işsizlikle mücadelede çözüm önerileri sunmak amacıyla kurulmuştur (10.01.2016, www.jeune-europe.org). Ulusal ve bölgesel düzeyde genç esnaf, KOBİ ve girişimcilerin ihtiyaçlarını dile getiren 14 dernek ile 11 üye devletle, 300 bin girişimcisi ile AB'de KOBİ'lerin genç girişimcilerini temsil eden JEUNE'nün başkan yardımcılığını TÜGİAD yürütmektedir (10.01.2016, www.tugiad.org.tr).

Uluslararası lobicilik faaliyetlerine katkıda bulunması ve Avrupa ülkelerinin genç girişimcileri arasında Türkiye'nin saygınlığını ve itibarını arttırması açısından TÜGİAD'dın bu üyelikleri oldukça önemlidir. TÜGİAD, YES For Europe bünyesinde, AB danışma kurulu Ekonomik ve Sosyal Komite üyesi olmasından dolayı, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği için de çalışmalar yürütmektedir (Karabıyık,2005: 62).

6.3.1.8. AECM (European Association of Guarantee Institutions)

Türk çıkar gruplarından TESKOMB, İspanya, Fransa, İtalya, Belçika ve Almanya Karşılıklı Garanti Toplulukları tarafından 1992 yılında kurulan, 15 ülke ve 33 kuruluşu temsil eden Avrupa Karşılıklı Garanti Kuruluşları Birliği (AECM) üyesidir (02.03.2015, www.teskomb.org.tr). AECM, Avrupa Komisyonu, AP ve Avrupa Konsey'i gibi AB kurumlarına karşı ve Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Yatırım Fonu gibi çok taraflı kuruluşlara karşı üyelerinin çıkarlarını temsil etmektedir. Ayrıca AECM, iç pazarlardaki garanti sistemlerine ilişkin devlet yardımları yönetmelikleri, Avrupa destek programları ve basiretli denetime ilişkin konularla ilgilenmektedir (01.03.2015, www.kgf.com.tr). Avrupa Komisyonunun bir ortağı olarak çalışan AECM'ye, 2000 yılında üye olan TESKOMB, 2001 yılında AECM yönetim kurulu üyesi olmuştur. Ayrıca, TESKOMB, AECM işbirliği ile çeşitli uluslararası seminerler ve konferanslar düzenlemekte ve bu etkinliklere AB ülkesinden temsilciler katılmaktadır.²⁹

²⁹ 2005 yılında "İzleme ve Değerlendirme Seminerine" 19 AB üyesinden temsilciler katılırken aynı yıl düzenlenen diğer bir seminere 4 AB üyesi ülke temsilcisi katılmıştır. Yine 2006 tarihinde Avrupa Komisyonu TESKOMB'un ortak finansmanı ile gerçekleştirilen Avrupa Kredi Garanti Kuruluşları Arasında Karşılıklı İşbirliği ve Ortak Anlayış Geliştirme semineri hem TESKOMB'un doğrudan

6.3.1.9. COPA/COGECA (The European Agricultural Union)/(General Confederation of Agricultural Cooperatives)

Türk çıkar gruplarından bir meslek örgütü niteliğinde olan Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB), Avrupa Birliği Tarımsal Mesleki Organizasyonlar Komitesi (COPA) ve Avrupa Birliği Tarımsal Kooperatifler Genel Konfederasyonu (COGECA) ortak üyesidir (01. 03. 2015, www.tzob.org.tr).

6.3.1.10. CCBE (Council of Bars and Law Societies of Europe)

Türkiye Barolar Birliği (TBB), merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Birliği Baroları ve Hukuk Kuruluşları Konseyi'nde (CCBE) ortak üye statüsü (02.02.2015, eski.barobirlik.org.tr) ile yer almaktadır.

Tablo 6.2. Üretici Çıkarlarını Temsil Eden Türk Çıkar Gruplarının Üyelikleri

Türk Çıkar Grubu	Bağlı Olduğu Eurogroup ve Gruplar
TOBB	EUROCHAMBERS
TÜSİAD, TİSK,	UNICE
DİSK, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, KESK	ETUC
MEKSA, KOSGEB, TESK, TÜRKONFED	UAPME
İTKİB, TGSD	EURATEX
TÜTSİS	EUROCOTON, EURATEX
TÜGİAD	YES FOR EUROPE, JEUNE
TESKOMB	UAPME, AECM
TZOB	COPA-COGECA
TBB	CCBE

Eurogroup'lar daha önceki bölümde de açıklandığı üzere basta AB Komisyonu olmak üzere AB kurumları nezdinde önemli bir güç unsurudur. Bu gruplar AB karar alma süreçlerinde oldukça etkin gruplardır. Türk çıkar gruplarının Eurogroup üyelikleri ve Eurogroup içindeki üyelik statüsü ile elde ettiği konum da dolaylı da olsa AB karar alma süreçlerindeki etkinliğini belirlemesi açısından önemlidir.

6.3.2. Sivil Çıkarları Temsil Eden Türk Çıkar Gruplarının Üyelikleri

Bu grupta, kadın hakları grupları, çevre örgütleri, üniversiteler, belediyeler ile bunların üye oldukları Eurogroup'lar ve AB düzeyinde birlikler yer almaktadır.

6.3.2.1. EWL (European Women's Lobby)

Türk çıkar gruplarından KAGİDER, 1990 yılında Merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Komisyonu desteği ile kurulan, kadın hakları ve kadın erkek arasındaki eşitliği desteklemek için çalışan Avrupa Kadın Lobisi (EWL) üyesidir. 31 Avrupa ülkesinden 2500 den fazla kuruluşu temsil eden EWL, AB kadın derneklerinin büyük şemsiye organizasyonudur. EWL Avrupa düzeyinde lobi yaparak, politika ve mevzuat oluşumunda cinsiyete dayalı ihtiyaçlar ve kadın hakları konusunda karar vericilere bilgi sağlayarak kadın örgütleri ile AB kurumları arasında bağlantı kurar. Ayrıca AB kurumları içinde AP dışında diğer kurumlar seçimle belirlenmediği için, EWL gibi oluşumlar vatandaşlar ile AB kurumları arasındaki demokratik boşluğu kapatmada köprü vazifesi görmektedir. Avrupa Konseyinde istisari nitelikte statüye sahip olan EWL, tam üye; destek üyeler; EWL arkadaşları olarak üç tür üyelik statüsü

kazandığı ilk proje olması hem de 7 AB ülke temsilcileri ve AECM Genel sekterinin katılımı ile gerçekleştirilmiş olması yönü ile dikkat çekmiştir (02.03.2015, www.teskomb.org.tr).

belirlemistir. AB üyesi 28 ülke ve 3 aday ülke tam üye statüsündedir (03.02.2015, www.womenlobby.org). Türk çıkar grubu KAGİDER ise EWL'de tam üye statüsünde³⁰ olup, 2012 yılında da EWL Yönetim Kurulu'nda yer almayı başarmıştır (04.04.2015, www.kagider.org.).

6.3.2.2. EEB (European Enviromental Bureau)

Türk çıkar gruplarından TEMA ve ÇEKÜL, AB'de etkin gruplardandır. Bu gruplardan TEMA, Avrupa Çevre Bürosu üyesi³¹ olarak global bir örgüte dönüşmeyi amaçlamış, bu kapsamda 1998 yılında TEMA-D (Almanya) ve 2002 yılında TEMA-NL'yi (Hollanda) kurmuştur (OECD, 2008:192). ÇEKÜL ise AB içinde Almanya, Fransa, İngiltere ve Avustralya'da açtığı temsilciliklerle (03.02.2015, www.cekulvakfi.org.tr) ve üyesi olduğu Avrupa Çevre Bürosu vasıtasıyla (Arıkan, 2006:18) AB içinde etkin bir çıkar grubu olmuştur. Ayrıca Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Kültür vakfıyla proje ortaklığı yapan ÇEKÜL, 36 ülkeden 133 kültür kurumunu temsil eden ENCATC'ye üye olarak da etkileşimlerini sürdürmektedir (04.02.2015, www.cekulvakfi.org.tr).

6.3.2.3. EUA (The European University Association)

Türkiye'den 58 üniversitenin üye olduğu Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA) Avrupa içinde üniversiteleri temsil eden en büyük en kapsamlı kuruluştur. 2001 yılında kurulan EUA, Brüksel'de AB düzeyinde kamu ve hükümet kararlarını etkilemek, Avrupa düzeyinde politik süreç ve kararları etkilemek ve politikaları takip etmek volüvle üniversitelerin çıkarlarını temsil etmevi amaçlamaktadır (21.06.2015, www.eua.be). Bununla birlikte EUA, üniversitelerin kurumsal gelişimini destekleyerek yükseköğretimde kalite kültürünün oluşması konusunda rehberlik yapmaktadır. 47 ülkeden 35 rektörler konferansı ve 860 üniversitenin üye olduğu kuruluşun yürütme kurulunda halen Türkiye'den bir üye³² görev yapmaktadır. Yürütme kurulunun birliğin siyasetini geliştirmek, çalışma programlarını oluşturmak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak gibi sorumluluklarının olduğu düşünüldüğünde, seçimle gelen bu üye Birlik nezdinde Türkiye'nin etkinliğini ortaya koymaktadır. Bu etkinlik sadece EUA üyesi üniversiteler için değil, tüm Türk üniversiteleri için yurtdışındaki diğer üniversitelerle ortak program ve projeler üretme, uygulama, ikili ve çoklu ilişkilerin gelişmesinde önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir (21.06.2015, www.hurriyet.com.tr).

6.3.2.4. CEMR (Council of European Municipalities and Regions)

Türkiye'de tek mahalli idare birliği statüsünde olan T.BEL.B de (CEMR) Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi üyesi (Toksöz, 2013:52) olarak AB düzeyinde temsil edilmektedir.

Tablo 6.3. Sivil Çıkarları Temsil Eden Türk Çıkar Gruplarının Üyelikleri

Türk Çıkar Grubu	Bağlı Olduğu Eurogroup ve Gruplar
KAGİDER	EWL
TEMA, ÇEKÜL	EEB
TÜRK ÜNİVERSİTELERİ (58 ÜNİVERSİTE)	EUA
T.BEL.B.	CEMR

³⁰ (D.Tamer, Görüşme, 17 Aralık 2015)

³¹ TEMA Avrupa Çevre Bürosu içinde tam üye statüsüne sahiptir (04.04.2015, www.eeb.org).

³² 14.Yıllık EUA Genel Kurulu seçimlerinde Boğaziçi Üniversitesi Rektörü Prof.Dr.Gülây Barbaraosoğlu EUA Yürütme Kurulu üyeliğine seçilmiştir (21.06.2015, www.hurriyet.com.tr).

Sonuc olarak üretici çıkarlarını temsil eden vakıf, dernek, birlik, sendika, konfederasyon şeklinde örgütlenmiş Türk çıkar grupları, sivil çıkarları temsil eden gruplara göre AB düzeyinde örgütlere üyelik açısından daha aktif görünmektedir. Nitelik açısından Türk isadamlarının oluşturduğu örgütler olarak öne çıkan bu gruplar ilk başlardan bu yana AB düzeyinde aktif ve öncü bir rol üstlenmişlerdir.

Türk çıkar gruplarından bir kısmı Brüksel'de temsilcilik açmak suretiyle doğrudan temsil volunu tercih ederken bir kısmı ise AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olarak dolaylı temsili tercih etmiştir. Bazı gruplar ise hem Brüksel temsilciliği hem de AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmak suretiyle hem doğrudan hem de dolaylı temsil stratejisini tercih etmişlerdir. Dolayısıyla bu grupların AB içinde diğer gruplara göre çıkar temsili açısından daha güçlü bir temsil yeteneğine sahip olabileceği söylenebilir.

Tablo 6.4.Çıkar Temsil Faaliyetlerine Göre Türk Çıkar Gruplarının Genel Profili

Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Grupları ve 2015 yılı itibarıyla Mevcut Durumları	Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Gruplarının Eurogrup Üyelikleri	Brüksel'de Temsilcilik Açmamış Türk Çıkar Grupları	Brüksel'de Temsilcilik Açmamış Türk Çıkar Gruplarının Eurogrup Üyelikleri
İKV	Üyeliği yok	TÜRK-İŞ	ETUC
TOBB	EUROCHAMBERS	HAK-İŞ	ETUC
TÜSİAD	UNICE	KESK	ETUC
TİSK	UNICE	TGSD	EURATEX
DİSK (BrükselTemsilciliği faal değil)	ETUC	TÜTSİS	EUROCOTON, EURATEX
MEKSA (BrükselTemsilciliği faal değil)	UAPME	TEMA	EEB
TESKOMB (BrükselTemsilciliği faal değil)	UAPME, AECM	ÇEKÜL	EEB
KOSGEB (TUR&BO temsil ediyor)	UAPME	TZOB	COPA-COGECA
TESK (TUR&BO temsil ediyor)	UAPME	Türkiye Barolar Birliği (TBB)	CCBE
TÜRKONFED	UAPME	Türk Üniversiteleri (58 Üniversite)	EUA
İTKİB	EURATEX	Türkiye Belediyeler Birliği (T.BEL.B.)	CEMR
TÜGİAD	YES FOR EUROPE, JEUNE		
KAGİDER	EWL		
Arı Hareketi (Brüksel temsilciliği faal değil)	Üyeliği Yok		
TUR&BO	Üyeliği Yok		
TUSKON	Üyeliği Yok		
TÜMSİAD	Üyeliği Yok		
MÜSİAD	Üyeliği Yok		

6.4. Avrupa Birliği'nde Türk Çıkar Gruplarının İntergrup'larla Etkileşimi

AB karar yapım sürecine çıkar gruplarının katılımında önemli bir araç olan İntergrup'lar³³ her AP seçimleri sonrasında yeniden oluşturulmaktadır. En son 2014 AP seçimleri ile oluşturulan İntergrup'ların çoğu önceki dönemlerde oluşturulan İntergrup'larla benzerlikler göstermekte bazıları aynı isimle ve amaçla yeni dönemde de faaliyet göstermektedir. Geçmiş dönemde var olan İntergrup'lardan bazıları ise yeni dönemde oluşturulmamıştır³⁴. Türk çıkar grupları ise geçmişten bu güne Parlamentoda çeşitli konularda faaliyet gösteren İntergrup'larla temas kurmaktadır. 2014 AP seçimleri sonrasında da kurulan İntergrup'lardan bazıları ile Türk çıkar grupları doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim kurmaktadır.

Temelleri 1982 yılına dayanan Aktif Yaşlanma İntergrubu, yaşlılar ile ilgili konularda parlamenterler tarafından tartışma ve eylem ortamı sağlama; Avrupa Komisyonu, Bakanlar Konseyi Avrupalı sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kurumların temsilcileri ile yaşlıları etkileyen politikalar konusunda görüş alışverişinde bulunmak için düzenli fırsatlar sağlama; yaşlı insanların çıkarlarının AB politika ve programlarına yansıtılmasını sağlama; Avrupa kurumları içinde yaşlı insanların ihtiyaçları konusunda bilinçlenme sağlama gibi çeşitli amaçları gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. 2014 yılında "Aktif Yaşlanma, Kuşaklar Arası Dayanışma Aile Politikaları İntergrubu" adı altında faaliyetlerine devam eden İntergrup bir Avrupa ağı olan AGE Platform Europe³⁵ ile yakın etkileşim süreçleri geliştirmiştir. Türk çıkar gruplarından Türk Geriatri Derneği ve Türkiye Emekliler Derneği (TIED) AGE Platform Europe'da gözlemci üye statüsüyle yer almaktadır (28.06.2015, www.age-platform.eu).

İrkçilik Karşısı ve Farklılık (ARDİ) İntergrubu ise AP'nin taahhüdünde ırk ayrımcılığını ve ırkçı şiddetle mücadele etmek amacıyla kurulmuştur. Avrupa içinde ırkçılık karşıtı sivil toplum arasında işbirliği sağlayan ENAR (European Network Against Racism) İntergrup ile etkileşim kurmaktadır. ENAR üyesi örgütler arasında CEJİ (A Jewish Contribution to an Inclusive Europe) ve ELDH (European Association of Lawyers for Democracy&World Human Rights) yer almaktadır. Başkent Kadın Platformları Derneği, CEJİ'nin partnerleri arasında yer alırken, Çağdaş Hukukçular Derneği ELDH üyesidir (11.07.2015, www.ceji.org).

Parlamentoda yer alan diğer bir İntergrup ise kürk sektörü konuları ile ilgilenmekte olan Biyo-Çeşitlilik, Kırsal, Avcılık ve Balıkçılık Eğlence İntergrubu'dur. Bu İntergruba 1985 yılından bu yana FACE (Federation of Associations for Hunting and Conservation of the of the European Union) sekreteryası hizmetleri sağlamaktadır. İntergrup FACE ile geliştirdiği işbirliği süreci vasıtasıyla Kürk Avrupa sektörünü Avrupa gündeminin zirvesine taşımaktadır (28.06. 2015, www.furinformationcenter.eu). Türkiye Atıcılık ve Avcılık Federasyonu ise FACE üyesidir.

İklim Değişikliği, Sürdürülebilir Kalkınma ve Biyo-Çeşitlilik İntergrubu ise Parlamento içindeki en büyük en etkili İntergrup'tur. Bu İntergrup, grubun başkanlığında bir dizi alt gruba ayrılmıştır. İntergrup'un sekreteryası IUCN (International Union for Conservation of Nature), EBCD (European Bureau for Conservation&Development) tarafından yürütülmektedir Türk çıkar gruplarından Doğa Derneği, Doğal Hayatı Koruma Vakfı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği, TEMA vakfı, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği IUCN üyesidir (29.06.2015, www.iucn.org).

Kamu Malları ve Kamu Hizmetleri İntergrubu, Avrupa politikaları çerçevesinde yasal, ekonomik, sosyal ve politik anlamda ülkeden ülkeye değişiklik gösteren kamu malları konusunda ortak bir bakış açısı inşa etmek, kamu malları ve kamu hizmetlerinin

³³ Bknz. 5.2.2.3.

³⁴ Engelliler veya Sendikalar İntergrubu Parlamentoda uzun süredir varlık göstermekteyken, geçmiş dönemlerde var olan Medya, Barış Girişimi gibi İntergrup'lar mevcut dönemde yer almamıştır.

³⁵ AGE Platform Europe, Avrupa içinde 40 milyondan fazla yaşlı insanı doğrudan temsil eden, 50 yaş üstü insanları ve yaklaşık 165 örgütü bir araya getiren bir Avrupa ağıdır.

etkileşimini gerçekleştirmek amacıyla oluşturulmuştur. İntergrup, ETUC'un en büyük federasyonu olan Avrupa çapında 8 milyondan fazla kamu hizmetleri çalışanının bir araya getiren EPSU (The European Federation of Public Service Unions) için oldukça önemlidir. EPSU İntergrup'un kurulmasını ve çalışmalarını yakından takip etmektedir. Genel-iş, Türk Harb-iş, Belediye-iş, SES (Sağlık Ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası), Tüm Bel. Sen, Yapı Yol Sen, Hizmet-iş, Yol-iş, BES (Büro Emekçileri Sendikası), ESM (Enerji, Sanayi, Maden Kamu Emekçileri Sendikası), Dev Sağlık-İş³⁶ EPSU üyesidir (09.07.2015, www.ebsu.org).

AB politika yapım sürecine engelli insanların tam katılımını sağlayarak, engelli insanların haklarını savunmak için kampanyalar düzenleyen Engelliler İnter grubu ise bağımsız ve demokratik bir örgüt olarak faaliyet göstermektedir. Türk çıkar gruplarından Türkiye Sakatlar Konfederasyonu, bu İntergrup'ta gözlemci üye statüsünde yer almaktadır (29.06. 2015, www.disabilityintergroup.eu).

Avrupa'da turizm endüstrisi ile karar alma sürecinin aktörleri arasında işbirliği sürecinin gelişmesi, ihtiyaç duyulan reformların yapılabilmesi amacıyla Avrupa Turizm Geliştirme, Kültürel Miras, St. James'in Yolu ve Diğer Avrupa Kültür Rotaları İnter grubu oluşturulmuştur. Turizm İnter grubu olarak da adlandırılan grup, NET (The Network of European Private Entrepreneurs) ile temas halindedir. NET, Avrupa ticaret birlikleri arasında iletişim grubu olarak önemli bir rol üstlenmekte, turizm endüstrisinde de ortak hedefler geliştirmek için politika yapıcılar ve diğer partnerlerle birlikte çalışmaktadır. NET üyesi birliklerden HOTREC Avrupa'daki kafe, restoran ve otellerin şemsiye örgütüdür ve Türk çıkar gruplarından TUROB (Turistik Otel& Yatırımcılar Birliği) ve TUROFED (Türk Otelciler Federasyonu) bu örgüte üyedir (29.06.2015, www.hotrec.eu).

Dürüstlük - Şeffaflık, Yolsuzlukla Mücadele ve Organize Suç İnter grubu, AB yolsuzlukla mücadele, şeffaflık mevzuatı, AB yolsuzlukla mücadele izleme, AB kurumlarının bütünlüğü de dahil bir dizi geniş alanla ilgilenmektedir. İntergrup Uluslararası Şeffaflık AB Ofisi ile de bu amaçlar çerçevesinde işbirliği içinde çalışmaktadır. Uluslararası Şeffaflık AB Ofisi ise AB üyesi ve aday ülkelerde yolsuzlukla mücadele çalışmalarını koordine etmektedir. AB'deki Uluslararası Şeffaflık AB Ofisi (TI-AB) ve Türkiye'deki Uluslararası Şeffaflık Derneği ise Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün kolları olarak faaliyet göstermektedir (30.06.2015, www.transparencyinternational.eu).

AP'de LGBTI (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and İntersex) İnter grubu ise LGBTI haklarını korumak ve geliştirmek için kurulmuş bir İntergrup'tur. Söz konusu İntergrup Türkiye'de Kaos GL (Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar Derneği) (30.06.2015, www.kaosgldernegi.org.) ile etkileşim halindedir. Kaos GL, AB düzeyinde AB yetkilileri, Parlamentonun diğer milletvekilleri, AB Komisyonu, Ekonomik ve Sosyal Komite, AB içinde Avrupa Ulusal İnsan Hakları Kurumları Ağı Genel Sekreteri, Avrupa Eşitlik Kurumları Ağı Cinsiyet Eşitliği Sorumlusu gibi AB içinde diğer kurum ve yetkililerle de etkileşim süreçleri geliştirmiştir.

AB'de reel ekonomide uzun vadeli sürdürülebilir yatırımların finansmanı üzerine çalışan Uzun Vadeli Yatırım ve Yeniden Sanayileşme İnter grubu ise Avrupa düzeyinde çeşitli partnerlerle birlikte çalışmaktadır. Türk çıkar grupları bu partnerler arasında yer alan EUROCHAMBERS, UAPME ve FIEC (European Construction Industry Federation), CECE (Committee for European Construction Equipment), CECED (European Committee of Domestic Manufacturers) üyesidir (01.07.2015, longterminvestment.eu).

AB karar alma sürecine KOBİ'lerin çıkarlarını entegre etmeyi amaçlayan Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler İnter grubu ise Türk çıkar gruplarının da üyeliğinin bulunduğu UAPME ile etkileşim halindedir³⁷.

³⁶ Bu sendikalardan çoğu ETUC üyesi DİSK, TÜRK-İŞ, KESK gibi Konfederasyonlara bağlı sendikalar.

³⁷ UAPME başkanı Georg Toifl 14.02.2007'de Enerji konusunda Parlamentonun KOBİ İnter grubu'na seslendi (01.07.2015, www.uapme.com). 05.03.2014 tarihinde AP'deki Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler

Gökyüzü ve Uzak İntergrubu Avrupa'nın uzak alanında barışçıl amaçlarla gerçekleştireceği faaliyetler için gerekli insani, mali ve teknik kaynakların ortak kullanımını sağlamayı hedefleyen ve bir uzak bilim ve teknoloji araştırma geliştirme kuruluşu olan ESA (European Space Agency) ile etkileşim halindedir. Türkiye ESA üyesi ülkeler arasında yer almamakla birlikte³⁸ Türkiye adına TUBİTAK, ESA ile ilişki kurmuş ve işbirliği anlaşması imzalamıştır (Tubitak, 2004:1).

Parlamentodaki Sosyal Ekonomi, Sosyal Ekonomi İşletmeleri, Sosyal Girişimcilik ve Üçüncü Sektör İntergrubu da AB politik programına sosyal ekonomiyi entegre etmek için oluşturulmuş bir gruptur. İntergrup demokratik performans, ekonomik performans ve genel çıkarların ilişkilendirilmesini sağlayarak Avrupa sosyal ekonomi kurumsal modelinin geliştirilmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Öncelikle Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komite ile yakın temas halinde olan Sosyal Ekonomi İntergrubu ayrıca Kooperatif Avrupa ile de çeşitli etkileşim süreçleri geliştirmektedir. Dolayısıyla Türkiye-AB Karma istişare Komitesi bu İntergrup'la temas kurmada önemli bir kanal olmaktadır. Türk çıkar gruplarından TURKKENT (Türk Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği), NCUT (Türkiye Milli Kooperatifler Birliği), Türk Kooperatifçilik Kurumu, Pankobirlik (Şeker Pancarı İslahçı Üretim Kooperatifi Birliği) Kooperatifler Avrupa üyesi iken, TZOB Kooperatifler Avrupa üyesi olan COPA-COEGA üyesidir (04.07.2015, www.isede-net.com).

Parlamentoda yer alan Spor İntergrubu, spor sektörünün bazı yönlerinin entegrasyon sürecini başlatmak, spordaki temel değer ve ilkelere saygıyı devam ettirmek için spor sektöründeki yasal girişimleri Avrupa Komisyonuna taşımak amacıyla oluşturulmuştur. Spor İntergrubu kurulmasında güçlü bir uluslararası spor çıkar grubu olan EOC'un (European Olympic Committees) önemli rolü bulunmaktadır. EOC, EOC AB Ofisi vasıtasıyla AP üyeleriyle diyalog kurmuş ve aktif olarak da spor İntergrubu kurulmasını desteklemiştir (05.07.2015, www.euoffice.eurolympic.org). EOC birçok partnerle çalışmaktadır. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi EOC'un Türkiye'deki temsilcisidir ve EOC'un partnerleri arasında yer alan ENGSO (European Non-Governmental Sports) üyesidir (05.07.2015, www.engso.com). Türkiye Atletizm Federasyonu ise yine EOC partnerlerinden European Athletic üyesidir (05.07.2015, www.european-athletics.org).

Bir tür sendika koordinasyon grubu olarak faaliyet göstermekte olan Sendikalar İntergrubu ise kendi içinde yönetim komitesi, İntergrup bürosu ve genel kuruldan oluşan güçlü bir örgütsel yapıya sahiptir. İntergrup, Avrupa'da çalışanların sesi olarak kabul edilen ve Türk çıkar gruplarının da üye olduğu ETUC ile çeşitli etkileşim süreçleri geliştirmiştir. Ayda bir kere Brüksel'de toplanan İntergrup bürosu, politik grup temsilcileri ile sendikal hareketin temsilcisi ETUC'u bir araya getirmekte, Strasburg'da toplanan genel kurulu ise ETUC üyelerinin Parlamenterlere erişim sağlamasında önemli bir araç rolü üstlenmektedir (Kovacs, 2008:11).

Geleneksel Azınlıklar, Milli Topluluklar ve Diller İntergrubu azınlıkların korunması amacıyla işbirliği süreçleri geliştiren ve milletvekilleri ile azınlıkların temsilcileri arasında diyalog sağlamayı hedefleyen bir İntergrup'tur. Avrupa içinde ulusal azınlıkların en büyük şemsiye örgütü olan FUEN (Federal Union of European Nationalities) partnerleri ile birlikte yürüttüğü etkili lobi faaliyetleri ile bu İntergrup'un oluşturulmasında önemli rol oynamıştır. FUEN, Avrupa azınlıklarının taleplerini bölgesel, ulusal ve Avrupa seviyesinde korumakta AP ile azınlıkların işbirliği sürecine yönelik olarak çalışmakta ve Avrupa Diyalog Forumunu yürütmektedir. Türkiye'deki çıkar gruplarından Rodos, İstanköy ve Onikiada Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği ise FUEN üyesidir³⁹ (11.07. 2015, www.fuen.org.tr).

İntergrubu ile UAPME ortaklaşa olarak "Avrupa Parlamentosunun merkezinde KOBİ'ler: Başarı ve Hedefleri" konulu Brüksel'de konferans düzenledi (02.07.2015, www.uapme.com).

³⁸ 2015 yılı itibarıyla ESA'nın bir ortak, toplam 23 üyesi bulunmaktadır (04.07.2015, www.esa.int).

³⁹ Avrupa'da ikamet eden Türk azınlıkların çıkarlarını korumak için kurulmuş çıkar grupları da FUEN üyesidir. Örneğin Almanya'da yaşayan batı Trakya kökenli Batı Trakya Türklerinin azınlık sorunları ile

AB Parlamentosunda oluşturulan Kentsel İntergrup ise kentle ilgili çeşitli konuları (sürdürülebilir kentsel gelişme, yenilikler, KOBİ' için destek, düşük karbon ekonomisi, sosyal içerme gibi) Parlamentonun gündemine getirmede önemli bir araç rolü üstlenmektedir. Yatay bir yaklaşımla partiler-arası ve komiteler-arası oluşturulmuş olan İntergrup kent merkezlerinin karar yapımına katılımını sağlamaktadır. Zira AB vatandaşlarının %70'den fazlası ulusal ve bölgesel ekonomilerin motoru olarak görülen il ve ilçelerde yaşamaktadır ve Avrupa'da sürdürülebilir kapsamlı bir büyümenin sağlanması bu kitlelerin karar yapım sürecinde temsilini gerektirmektedir. Kentsel İntergrup kentsel gelişim ile ilgili konularda çalışan, Avrupa il ve ilçelerinin çıkarlarını temsil eden 100'den fazla yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa seviyesinde partnerle çalışmaktadır (06.07.2015, urban-intergroup.eu.). Türk çıkar gruplarından T.BEL.B. Kentsel İntergrup'un partnerlerinden CEMR üyesidir. Yine Kentsel İntergrup partnerlerinden büyük Avrupa Kentlerinin ağı EUROCITIES'de Türkiye'den bazı il ve ilçeler⁴⁰ sorumlu ortak statüsünde yer almaktadır (06.07.2015, www.eurocities.eu). Ayrıca Türkiye bu İntergrup'un diğer partnerlerinden FIEC'e de üyedir. Kentsel İntergrup'un ilişkili olduğu kuruluşlar arasında yer alan Avrupa Bölgeler Komitesi'nde de Türk çıkar grubu T.BEL.B. temsil edilmektedir.

Gençlik örgütlerinin parlamentoya erişimini sağlayarak gençliğin sorunlarını Parlamento gündemine getiren Gençlik Sorunları İntergrubu ise genç sivil toplum ve seçilmiş temsilciler arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Geçmiş dönemlerde Gençlik Garantisi ve Erasmus+Programı gibi düzenlemeleri gerçekleştirmeyi başaran grup, (06.07.2015, europeansting.com,) Avrupa Gençlik Forumu⁴¹ ile güçlü bir bağ kurmuştur. Forum İntergrup'a bağlı onun bir partneri olarak faaliyet göstermekte ve çalışmalarını yakından takip etmektedir (07. 07.2015, www.youthforum.org). Avrupa Gençlik Forumu üyesi örgütler arasında Türk çıkar gruplarının da üye olduğu ETUC yer almaktadır. Yine Forumun partnerleri arasında yer alan EBS (European Business Submit)⁴² Türk çıkar gruplarının da üyesi olduğu UNICE (BusinessEurope) ile temas halindedir (07.07.2015, ebsummit.eu).

Sonuç olarak Türk çıkar grupları 2014 yılı AP seçimlerinden sonra yenilenen ve çoğu Parlamentoda köklü geçmişe sahip İntergrup'larla etkileşim kurmuştur.⁴³ Doğrudan etkileşimin birkaç İntergrup'la sağlandığı bu süreçte Türk çıkar grupları daha çok AB düzeyinde örgütlerle kurulan bağlar vasıtasıyla, dolaylı yoldan İntergrup'larla temas kurmaktadır. AP'de hemen hemen her İntergrup'un, AB düzeyinde bir örgütle veya network oluşumları ile bağlantılı olması Türk çıkar gruplarının dolaylı yoldan da olsa İntergrup'lara erişimini kolaylaştırmıştır.

ilgilenmek üzere kurulmuş Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu FUEN üyesidir. Gümülcine'deki Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği ve Dostluk Eşitlik Barış Partisi de yine FUEN üyesidir.

⁴⁰ Bakırköy, Beyoğlu, Beşiktaş, Bursa, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Konya, Nilufer, Osmangazi, Pendik, Şanlıurfa, Serdivan

⁴¹ Avrupa Gençlik Forumu, Avrupa'da yaklaşık 99 gençlik örgütünü temsil eden gençlik örgütlerinin platformudur.

⁴² EBS (European Business Submit) Avrupa'nın karar vericileri ve iş dünyası liderlerinin yıllık buluşma ve tartışma platformudur. Aralarında Avrupa Komisyonu, AP üyeleri, devlet başkanları, CEO'ları, üst düzey kişiler ve yaklaşık 200 gazeteci ve yayıncının da dâhil olduğu 60 ülkeden 2000 den fazla katılımcıyı bir araya getirmektedir.

⁴³ Türk çıkar grupları 2014 AP'de yer alan 28 İntergrup'tan 18'i ile doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim kurmaktadır.

Tablo 6.5. AP'de İntergrup'lar⁴⁴ ve Türk Çıkar Gruplarıyla Etkileşimi

İntergrup'un Adı	Türk Çıkar Grubu ile Etkileşimi
Aktif yaşlanma, kuşaklar arası dayanışma ve aile politikaları	AGE Platform Europe vasıtasıyla Türk Geriatri Derneği ve Türkiye Emekliler Derneği (TIED)
Anti-ırkçılık ve farklılık (ARDI)	ENAR vasıtasıyla/ CEJİ'nin partneri Başkent Kadın Platformları Derneği ve ELDH üyesi Çağdaş Hukukçular Derneği
Biyo-çeşitlilik, kırsal, avcılık ve balıkçılık eğlence	FACE vasıtasıyla Türkiye Atıcılık ve Avcılık Federasyonu
İklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma ve biyo-çeşitlilik intergrubu	IUCN vasıtasıyla Doğa Derneği, Doğal Hayatı Koruma Vakfı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği, TEMA vakfı, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği
Kamu Malları ve Kamu Hizmetleri	ETUC'a bağlı EPSU vasıtasıyla Genel-iş, Türk Harb-iş, Belediye-iş, SES, Tüm Bel Sen, Yapı Yol Sen, Hizmet-iş, Yol-iş, BES, ESM, Dev Sağlık-iş
Engelliler	Türkiye Sakatlar Konfederasyonu gözlemci üye statüsüyle üye
Avrupa turizm geliştirme, kültürel miras, St. James'in yolu ve diğer Avrupa kültür rotaları	NET üyesi HOTREC vasıtasıyla TUROB ve TUROFED
Dürüstlük - Şeffaflık, yolsuzlukla mücadele ve organize suç	Uluslararası Şeffaflık AB Ofisi'nin Türkiye'deki Uluslararası Şeffaflık Derneği ile etkileşimi (Her iki örgüt de Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün kolları)
Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti, İnterseks haklar – LGBTI	Kaos GL
Uzun vadeli yatırım ve yeniden sanayileşme	Eurochambers, UAPME, FIEC, CECE, CECED üyesi Türk çıkar grupları
KOBİ'ler - Küçük ve orta ölçekli işletmeler	UAPME üyesi Türk çıkar grupları
Gökyüzü ve Uzay	ESA vasıtasıyla TUBİTAK
Sosyal ekonomi, sosyal ekonomi işletmeleri, sosyal girişimcilik ve üçüncü sektör	Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komite/ Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi Kooperatif Avrupa vasıtasıyla TURKKENT, NCUT, Türk Kooperatifçilik Kurumu, Pankobirlik Kooperatifler Avrupa üyesi olan Avrupa Sektör örgütlerinden COPA-COEGA üyeliği vasıtasıyla TZOB
Spor	EOC vasıtasıyla Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, Türkiye Atletizm Federasyonu
Sendikalar	ETUC üyesi Türk çıkar grupları
Geleneksel azınlıklar, Milli topluluklar ve Diller	FUEN vasıtasıyla/ Rodos, İstanköy ve Onikiada Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği
Kentsel	CEMR vasıtasıyla TBB/ EUROCITIES'de sorumlu ortak statüsünde yer alan Türkiye'den il ve ilçeler/FİEC üyesi Türk çıkar grupları/ Avrupa Bölgeler Komitesi vasıtasıyla Türk çıkar grubu TBB
Gençlik Sorunları	Avrupa Gençlik Forumu vasıtasıyla ETUC üyesi Türk çıkar grupları ve Forumun partneri EBS aracılığıyla UNICE üyeleri

⁴⁴ 2014 yılı Avrupa Parlamentosu seçimi sonrası oluşturulan İntergrup'lar (2014 yılı İntergruplar'ın tam listesi için bkz. Tablo 5.4.)

6.5. Avrupa Birliği Kurumlarına Türk Çıkar Gruplarının Doğrudan Erişimleri

Türk çıkar grupları AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmak, Brüksel'de temsilcilik açmak gibi yöntemlerle çıkar temsil faaliyetlerini gerçekleştirirken çıkar konusu politik alanın türüne göre de AB kurumlarına erişim sağlamaya çalışmaktadır. Bu erişim sürecinde Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği gibi yüksek politika alanlarında Brüksel düzeyinde temsil stratejisi izlemeleri daha uygun bir yol olarak gözükmektedir. Zira UNİCE ve EUROCHAMBERS gibi Eurogroup'lar Türkiye'nin AB üyeliğini desteklese de bunu bir öncelik olarak görmemektedir (Obst, 2006:60). Dolayısıyla TÜSİAD, İKV gibi bu konuya eğilimli Türk çıkar gruplarının Brüksel'de temsil stratejisini kullanarak bu konuda ayrı bir çaba göstermesi gerekmektedir. Diğer yandan bazı Türk çıkar grupları da faaliyet alanlarına uygun bir üst organizasyon bulamayabilmektedirler. Örneğin bir düşünce ve gençlik örgütü olan Arı Hareketi'nin Brüksel temsilciliğinin aktif olduğu yıllarda bile AB düzeyinde bir örgüte üye olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte AB düzeyinde bir Eurogroup'a üye olmayı tercih etmeyen Türk çıkar grupları da bulunmaktadır. Örneğin, MÜSİAD Brüksel'de temsilcilik açmış ve yurtdışında teşkilatlanmaya gitmiş olsa da (ofis, temsilcilik ve paydaş organizasyonlar şeklinde) AB düzeyinde bir üst örgüte üyeliği bulunmamaktadır (06.04.2015, www.musiad.org.tr).

6.5.1. Etki ve Erişim Noktaları

Türk çıkar grupları çıkar konusu politik alanın niteliğine göre AB kurumlarından öncelikle Avrupa Komisyonu, AP ve Avrupa Bakanlar Konseyi ile etkileşim kurmaya çalışmaktadır. Bu kurumlarla etkileşimde kurumların yetkileri ve AB karar alma süreçlerindeki etkinliği belirleyici olmaktadır. Ayrıca çıkar gruplarının hedefleri de burada belirleyici bir unsur olmaktadır. Zira Türk çıkar gruplarından bir kısmı Türkiye'nin AB üyeliğinden sağlanacak sosyal, ekonomik ve siyasi faydaları dikkate alarak strateji geliştirirken (İKV, TÜSİAD gibi), bazıları da AB içindeki ticari fırsatlardan faydalanma AB ülkeleriyle ikili ve çok taraflı ticari ilişkiler kurma ve bunları geliştirmek yönüyle ekonomik çıkar amaçlı (İTKİB, MÜSİAD gibi) hareket etmektedir.

6.5.1.1. Avrupa Komisyonu

Türk çıkar grupları için de diğer çıkar gruplarında olduğu gibi, yasama sürecini başlatan ve aynı zamanda yürütme kurumu olan Komisyon, öncelikli AB kurumu olmaktadır. Türkiye'nin yıllık ilerleme raporunun hazırlanmasından sorumlu olan Komisyon'da Türkiye'den Komiser bulunmamaktadır. Türk çıkar grupları Komisyona erişim sağlamada üye ülkelerin Komiserleri, Komisyon bürokratları ve alt düzey görevlilerle temas kurmaya çaba harcamaktadır. Türkiye'nin AB'ye üyeliğini hedefleyen Türk çıkar grupları bu konunun yüksek politika alanına girmesinden dolayı da Komisyon'da genellikle üst düzey bürokratlara erişim sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin TÜSİAD Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda lobicilik yapan çıkar grubu olarak AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu Komisyonerleri ile sık sık bir araya gelmekte bu gruplarla çeşitli toplantılar organize etmektedir. Bu kapsamda 2012 yılında Komisyoner S.Füle ile bir araya gelen TÜSİAD başkanı, bu görüşmede Türkiye'deki Avrupa gündemi ve reformlarla ilgili görüş alışverişinde bulunmuştur (European Commission, 2012). Ancak TÜSİAD Avrupa Komisyonu içinde yüksek düzey gruplar ve uzmanlık komitelerinde yer almamaktadır (15.07.2015, ec.europa.eu).

Diğer yandan ekonomik çıkar amaçlı gruplar da AB karar yapım sürecine erişim sağlamak için Komisyondaki alt düzey bürokratlarla etkileşim kurmaya çalışmaktadırlar. Bu kapsamda Türk çıkar gruplarından İTKİB, ticari çıkarları doğrultusunda Komisyonda Ticaret Genel Müdürlüğündeki tekstil masası birim başkanı ile düzenli temas halinde olmaya çalışmaktadır. Ayrıca önemli aralıklarla bu birimdeki yüksek rütbeli memurlarla da iletişim kurulmaktadır (Obs, 2006:61). İTKİB, Avrupa

Komisyonu içinde HGL Tekstil ve giyim alanında yüksek düzeyde gruplar içinde yer alırken aynı zamanda yine EURATEX üyeliği vasıtasıyla Komisyondaki uzmanlık komitesi içinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk WG'de yer almaktadır (16.07.2015, ec.europa.eu.). Bununla birlikte, İTKİB AB Komisyonu ile geliştirdiği ilişkiler çerçevesinde Komisyon nezdinde etkili bir çıkar grubu olmuştur. Nitekim Suriye'den AB'ye yapılan düşük fiyatlı pamuk ipliği ihracatına yönelik önlem alınması konusunda AB Komisyonu ile direkt temasa geçen İTKİB, Komisyon üzerinde baskılarını yoğunlaştırarak bu konuda AB Komisyonu'nu ciddi önlem almaya sevk etmiş, AB de bu konuda Suriye'ye yönelik baskılarını arttırmıştır (04.04.2015, www.itkib.org.tr). Diğer yandan, Arı Hareketi gibi gençlik ve düşünce örgütleri ise sağlayabileceği erişim malının niteliği gereği daha çok Komisyonun alt düzey birimleri ile irtibat kurabilmişlerdir. Arı Hareketi, İKV, TUSKON, KAGİDER gibi diğer Türk çıkar grupları Komisyonun uzmanlık komitelerinde yer almamışlardır.

6.5.1.2. Avrupa Parlamentosu

Parlamentonun yasama sürecini paylaşması, Komisyon ve Konseye göre ulaşılması daha kolay bir AB Kurumu olması nedeniyle Türk çıkar grupları Parlamento ile etkileşim kurmaya yönelmektedir. Ayrıca Parlamentonun grupları ve komitelerinin Brüksel'de faaliyet göstermesi Brüksel'de temsilciliği bulunan çıkar gruplarının etkileşim kurabilmesi açısından önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Türk çıkar gruplarından TOBB, TÜSİAD, TUSKON ve TÜGİAD AP tarafından akredite edilmiş (European Parliament, 2008:29-30) gruplar olarak öne çıkmışlardır⁴⁵. Arı Hareketi ise Brüksel'de etkin olduğu süreç içinde diğer AB kurumlarından ziyade, AP ile etkileşim süreçleri geliştirmiştir. Bunda üretebileceği erişim malının niteliği ve kalitesi gereği Komisyonun alt seviyelerine ulaşabilmesinin ve Parlamenta daha kolay erişim sağlayabilmesinin önemli rolü olmuştur (Obs, 2006:61). Parlamento ile etkileşim sürecinde Arı Hareketi, Parlamenterleri bilgilendirmek amacıyla Parlamentoda bir dizi etkinlikler düzenlemiş ve parlamenterleri sık sık toplantılara konuşmacı olarak davet etmiştir (Tüzgiray, 2005:98). 2004 yılını AB yılı olarak ilan eden Hareket, çıkardığı Turkish Policy Quarterly adlı dergide yayınlanan makalelerle çeşitli proje ve etkinliklerle Türkiye'nin AB üyeliğine destek vermiştir. Ayrıca "Countdown for a Stronger Europe: Turkey is Attracted to EU" adlı 100 günlük bir kampanya ile 17 Aralık 2004 tarihinde Türkiye'nin adaylığı için oy kullanacak liderleri de etkilemeyi amaçlamıştır. Bu kampanya ile İstanbul, Brüksel, Viyana, Strazburg, Paris, Berlin ve Londra'da düzenlediği konferans ve toplantılar ile karar verme otoriteleri üzerinde çeşitli lobi faaliyetleri ve bazı heyetlere ziyaretler düzenlemiştir. Lobi faaliyetleri daha çok Almanya, Fransa ve Avusturya gibi 17 Aralık oylamasında kilit rol oynayan ülkelerin parlamento üyeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu süreçte etkin olan Brüksel temsilciliğinde AB politikacılarını kabul eden Arı Hareketi üyelerini, AB ülkelerinin konsoloslukları ve elçilikleri de ziyaret etmişlerdir (Tüzgiray, 2005:98).

AP ile etkileşim halinde olan TÜSİAD ise parlamenterlerle sık sık bir araya gelmektedir. Bu kapsamda 2014 yılında AP başkanı Martin Schulz'la ile görüşen TÜSİAD Başkanı görüşmenin ardından diğer TÜSİAD üyeleriyle birlikte AP'de düzenlenen "AB'nin Geleceği ve Türkiye" konulu Avrupa Parlamenterlerinin yer aldığı bir toplantıya katılmıştır (05.03.2015, www.tusiad.org). TÜSİAD ayrıca Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu oturumlarını takip ederek oturumlara katılan parlamenterlerle düzenli olarak bağlantılarını sürdürmektedir.

Diğer yandan İTKİB ise AP ile ticari çıkarlara yönelik etkileşim süreçleri geliştirmiş ve bu süreçte Parlamento komitelerinden INTA (International Trade) ile temas kurmuştur. 2005 yılında AP üyesi 10 milletvekilinden (beş Hristiyan Demokrat, dört Sosyalist, bir Liberal demokrat) oluşan INTA'nın, kotaların kalkmasının ardından

⁴⁵ TÜSİAD başkanı Haluk Dinçer, 03.12.2014 tarihinde, TUSKON adına Mustafa Günay 17.12.2014 tarihinde Türkiye'nin durumu konusunda görüşmeler gerçekleştirdiği Parlamentonun lobi kayıtlarında yer almıştır (European Parliament, 2014:50).

özellikle Çin'den kaynaklanan akıl dışı ucuz fiyatların Türk tekstil ve hazır giyim sanayine verdiği zararı yerinde görmek amacıyla Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretini İTKİB organize etmiştir. İTKİB Brüksel temsilciliği aracılığıyla gerçekleşen bu ziyaret sonrası AP heyet başkanı İTKİB'in lobi etkinliğine dikkat çekerek AB'de sesini duyurduğunu ifade etmiştir (Özelçi, 2005:70). Diğer yandan DİSK ise Gümrük Birliği sürecinde AP ile yakın temas kurmuş, DİSK Başkanı Rıdvan Budak, Strazburg'a giderek AP üyesi Sosyalist Parlamenterlerle görüşerek onları Gümrük Birliği lehinde oy kullanmaya ikna etmeye çalışmıştır (Doğan, 2003:30).

2009 yılında TUR&BO ve AP'deki ALDE grubu, AP'de Türk Ar-Ge günü düzenlemiş etkinliğe Avrupa'dan ve Türkiye'den Ar-Ge otoriteleri ile bilim insanlarının yanında Avrupa Komisyonu'nun bilim ve araştırmadan sorumlu komiseri Janez Potocnik de katılmıştır. Bu etkinlik TUR&BO'nun AB düzeyinde kurduğu etkileşimin boyutunu ortaya koyması açısından önemli bir etkinlik olmuştur (Göksöz, 2009:31). İKV'nin de AP nezdinde saygın bir kurum olduğu eski AP başkanı Patrick Cox'un 2004 yılının Mart ayındaki ziyareti sırasında İKV temsilcileri ile görüşmek istemesi ile daha net anlaşılmaktadır (Alemdar, 2005:149-150). Öte yandan 2014 yılı seçimleriyle oluşan yeni Parlamentoda Avrupa siyasetinin ana temaları yeni oluşan İntergrup'lara yansıtılmıştır.⁴⁶ Bununla birlikte 2010 yılında AP'de Türkiye'nin Dostları adında oluşturulan gayri resmi nitelikte grup, resmi ve gayri resmi olarak Türkiye'nin AB sürecine dâhil bulunan bütün taraflarla görüşmeler⁴⁷ düzenlemekte, açık ve samimi bir diyalog ortamı içinde sürece katkıda bulunmayı hedeflemektedir. EEP, S&D, ALDE, (Gren/EFA), ECR'den oluşan bu grubun şu anda 77 üyesi bulunmaktadır (15.07.2015, www.friendsofturkey.eu). Grup, AB-Türkiye ilişkilerinde Parlamento üyelerinin aktif katılabileceği bir platform olması dolayısıyla oldukça önemlidir. Diğer yandan Türk çıkar grupları, Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu toplantılarını takip ederek de Parlamentoyla etkileşimlerini sürdürmektedir. İlke olarak Komisyon toplantıları da üç yılda bir yapılmaktadır. Ayrıca AP'de Avrupa'da yaşayan Türklerden sınırlı sayıda üye bulunması (2014 AP seçimleri-İsmail Ertuğ) Türk kökenli temsilciler kanalı ile Parlamento faaliyetlerinin etkilenebilmesi seçeneğini devre dışı bırakmaktadır (06.05.2015, www.europarl.europa.eu.).

6.5.1.3. Bakanlar Konseyi ve Üye Ülkeler

Konseyin AB karar verme sürecindeki güçlü rolü Türk çıkar gruplarını Konseye yönlendirse de, Konseye erişim yüksek temsil kabiliyetini gerektirmektedir. Ayrıca Türkiye'nin AB üyeliği de yüksek politika alanına giren bir konu olduğu için başta Konsey başkanlığını yürüten devlet olmak üzere Konseyde temsil edilen devletlerin ulusal hükümetleri ile etkileşim kurulması gerekmektedir. Bununla birlikte Konseyde yer alan devletlerin vatandaşlarının da bu sürece destek vermesinin sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla Türk çıkar grupları, hem Konseyde temsil edilen devletleri hem de bu devletlerin uluslarına erişim sağlayarak karar alma sürecini etkilemeye yönelmişlerdir. Bu konuda en başarılı Türk çıkar gruplarından birinin TÜSİAD olduğu görülmektedir. TÜSİAD'ın Konsey düzeyinde karar verme mekanizmasını etkilemesi 1997 Lüksemburg zirvesinde oldukça öne çıkmıştır. Zira bu zirveyle Türkiye'ye getirilen şartlar Türkiye-AB ilişkilerini yavaşlatmış ve Türkiye Avrupa Konferansına o dönemde davet edildiği halde katılmamıştır. TÜSİAD, UNICE içindeki lobi faaliyetleri ve Türkiye - AB ilişkileri konusunda hazırladığı raporlarla Avrupa Konseyi'nin 1999'da

⁴⁶ İntergrup'larla Türk çıkar gruplarının etkileşimi için bknz 6.4.AB'de Türk Çıkar Gruplarının İntergrup'larla Etkileşimi

⁴⁷ En son 2014 yılında Türkiye konusundaki anlayış ve bilgi gelişimin sağlamak için Parlamentoda görüşmeler yapan grubun bu faaliyeti Parlamento lobi kayıtlarında yer almıştır (European Parliament, 2014:50).

Türkiye'yi aday ülke olarak kabul etmesinde önemli rol oynamıştır (Tüzgıray, 2005:75). Ayrıca TÜSİAD, Konsey'de temsil edilen devlet ve hükümet başkanları özellikle de Konsey başkanlığını yürüten devletlerin daimi temsilcilerini ziyaret ederek onlarla sürekli etkileşim kurmaya çalışmaktadır. Konseyde önemli bir güç unsuru olan Almanya ve Fransa ile hem Berlin hem de Paris'teki temsilcilikleri vasıtasıyla (02.04.2015, www.tusiad.org.tr.) etkileşim kurmuş, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande (TÜSİAD, 2014:15) ve Alman Başbakanı Schröder'le (TÜSİAD, 2004:88) görüşmelerde bulunmuştur. Ayrıca AB üyesi ülkelerin vatandaşlarını (özellikle Fransa, Almanya, İngiltere'de) Türkiye hakkında bilgilendirmek için çeşitli yayınlar hazırlamış ve dağıtmıştır. Benzer şekilde Arı Hareketi de Londra, Stockholm, Lahey, Atina, Paris ve Viyana'da konferans ve görüşmeler organize etmiştir. İKV ise AB Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) ile yakın ilişki süreçleri geliştirmeye özen göstermektedir (Ünlüsoy, 2006:124). TOBB da AB Konseyi Başkanları ve AB ülkelerinin büyük elçileri ile çeşitli düzeyde temaslar kurmaya çaba harcamaktadır.

6.5.1.4. Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi

Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komite üyeleri, üye ülkeler tarafından gösterilen adaylar arasından seçildiğinden Türk çıkar gruplarının AB Ekonomik ve Sosyal Komite ile etkileşim kurması Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Komite iki yıllık süreler için seçilen AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nden ve Türkiye'nin çeşitli ekonomik ve toplumsal çıkarlarını temsil eden eşit sayıda üyeden oluşmaktadır. Toplam 36 üye bulunan komitede her iki taraf 18 üye ile temsil edilmektedir. Türkiye'nin 18 üyesinin 6'sı çalışanlar (TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK), 6'sı işverenleri (TOBB, TİSK, T.Bank.B⁴⁸) son 6'sı da diğer çıkar gruplarını (TZOB, TESK, YÖK, TMMOB, TBB⁴⁹, TÜKODER) temsil etmektedir (İren, 2000:144). Komitenin görevi AB ile Türkiye arasında karşılıklı anlayış ve bilgilendirme seviyesini yükseltmek ve iki tarafın da yarar sağlayacağı fırsatları arttırmaktır. Gümrük Birliği kapsamında tarım ürünleri geliştirmeden politikaya kadınların katılımına kadar geniş bir yelpazedeki değişik sorunların ele alındığı komitede, fikir alışverişi ön plandadır. Yurtiçi çıkar temsiliinin farklı bir modelinin gerçekleştiği Komite bu yönüyle önem arz etmektedir. Zira Türk Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nin kurulmasında Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi'nde yer alan Türk çıkar gruplarının talebi ve çabası oldukça etkili olmuştur (Atan, 2004:113).

Diğer yandan Türk çıkar grupları Avrupa düzeyinde çalışan veya işveren birliklerinin bir üyesi olarak Avrupa sosyal diyaloga katılmaktadırlar. Bu birlikler arasında yer alan ETUC, UNICE, UEAPME ve CEEP sektörlerarası sosyal diyalogun aktörleri iken EURATEX tekstil ve giyim alanındaki sektörel sosyal diyalogun bir aktörüdür. Türk çıkar gruplarından TÜSİAD ve İTKİB, üye oldukları gruplardaki konumları ve güçleri oranında kimi zaman sosyal diyalog içinde etkili olabilmektedir.

6.5.1.5. Diğer AB Kurumları

AB'de yerel ve bölgesel çıkarların temsil edildiği danışma nitelikli bir kurum olarak karar alma süreçlerinde yer alan Bölgeler Komitesinde⁵⁰ Türk çıkar gruplarından T.BEL.B. gözlemci statüsüne (Toksöz,2013:52) sahiptir. AB'nin yatırım için uzun vadeli finansman sağlayan mali kurumu Avrupa Yatırım Bankası, 1960 yılından bu yana Türkiye'de kamu ve özel sektörle birlikte çalışarak, Küçük ve Orta ölçekli işletmeler, kalkınma, enerji (Osmaniye Rüzgar Santrali'nin finansmanı), deprem riski azaltma, taşımacılık (Ankara-İstanbul arası yüksek hızlı tren hattı) ve çevre konularındaki projeleri desteklemiştir (Toksöz, 2013:35-53). Ancak Banka Türk çıkar gruplarına Türkiye'nin AB üyesi olmamasının da etkisiyle çok kısıtlı erişim noktaları

⁴⁸ Türkiye Bankalar Birliği

⁴⁹ Türkiye Barolar Birliği

⁵⁰ Bknz. 4.3.2.2.

sunmakta, daha çok üye ülkelerin yetkilileri bankanın karar yapım sürecinde etkili olabilmektedir. Aynı şekilde Avrupa Adalet Divanı, Avrupa Ombudsmanı gibi AB'nin diğer kurumlarının amaç ve görevleri ile karar alma sürecindeki rolleri dikkate alındığında Türk çıkar gruplarına sundukları erişim noktaları son derece kısıtlıdır.

Sonuç olarak, Türkiye henüz AB üyesi bir ülke değildir ve AB kurumlarında (özellikle de Komisyon, Parlamento, Konseyde) temsil edilmemektedir. Türk çıkar grupları da AB sistemi içinde yabancı gruplar⁵¹ statüsüne sahiptir. Bu açıdan Türk çıkar gruplarından bir kısmı Türkiye'nin AB üyeliği konusunda lobicilik yaparken, bir kısmı da örgütsel çıkarlarını korumak ve geliştirmek için AB kurumlarıyla etkileşim kurmaya çalışmaktadır. Türk çıkar grupları için Komisyon öncelikli ulaşılmak istenen kurumdur. Bunda Komisyonun AB karar alma sürecindeki rolü ve ilerleme raporlarından sorumlu kurum olmasının etkisi yanında, Komisyonun çıkar gruplarıyla kurduğu etkileşimin de payı vardır. Türk çıkar grupları düşük ve yüksek politika alanlarına göre Komisyonda komiser ve bürokratlarla temas kurmaktadır. AP ulaşılması kolay AB Kurumu olması ve karar alma sürecindeki artan rolü nedeniyle Türk çıkar grupları tarafından tercih edilen diğer bir AB Kurumu olmuştur. Türk çıkar grupları AP'de parlamenterlerle, İntergrup'larla ve komitelerle temas kurmuşlardır. Konsey başkanları başta olmak üzere Konsey üyesi devletlerle etkileşim kurmaya çalışan Türk çıkar grupları, bu süreçte AB düzeyinde üye olduğu üst organizasyonlardan faydalanmışlardır. Türk çıkar grupları yabancı bir çıkar grubu olarak AB kurumlarıyla etkileşim kurmaktadır. Dolayısıyla, karar alma süreçlerinde bu grupların ne şekilde yer alacağı, sağlayabileceği erişim mallarının⁵² nitelik ve niceliğine yakından bağlı bulunmaktadır.

6.5.2. Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Grupları ve Erişim Malları

Daha önceki bölümde ifade edildiği üzere AB karar alma süreçlerinde etkin olmak isteyen çıkar grupları AB kurumlarının talep ettiği erişim mallarını tedarik etmek suretiyle bu süreçte yer alabilmektedir. Zira AB kurumları erişim malı talep eden, çıkar grupları ise erişim malı tedarik eden taraf olmaktadır. Buna göre Türk çıkar gruplarının erişim malı tedariki kısaca şöyle özetlenebilir:

6.5.2.1. Uzman Bilgisi

Uzman bilgisi, belli bir sektöre özgü politika oluşturmak, bu politikaları geliştirmek ve AB mevzuatını etkin bir şekilde değerlendirebilmek için zorunlu olan bilgilerdir ve Türk çıkar grupları belli konularda AB kurumlarına uzman bilgisi sağlayabilmektedir. Örneğin tekstil üretimi konusunda Avrupa kurumları firma düzeyinde Türk çıkar gruplarını ya da bu grupların Avrupa düzeyindeki örgütlerini danışma amaçlı olarak tercih etmektedir. Türk çıkar gruplarından İTKİB bu konuda etkindir. İTKİB, İtalya ile birlikte veya EURATEX vasıtasıyla sektöre yönelik konularda Komisyona uzman bilgisi sağlamaktadır (Özelçi, 2006:56). Ancak, Komisyon bazen uzman bilgisi talebini Brüksel'deki Türk çıkar grupları yerine üye devletlerin diplomatik temsilcilerinden veya Ankara'daki Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu gibi diğer kanallardan sağlayabilmektedir (Obst, 2006:65). Zira Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu bir basın ve enformasyon merkezi olarak bilgilendirme amaçlı çalışmaktadır (Valentini ve Nesti, 2010:370) ve kamu kurumları, siyasi partiler, iş çevreleri, akademik çevre, düşünce kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve kültür alanında faaliyet gösteren aktörlerle irtibat halindedir (05.03.2015, avropa.info.tr). Komisyon ayrıca, konusuna göre uzman bilgisi ihtiyacını doğrudan ulusal düzeyde örgütlenmiş Türkiye'deki insan hakları örgütlerinden Ankara'daki delegasyon vasıtasıyla temin edebilmektedir.

Bakanlar Konseyi de uzman bilgisi talebini Komisyonla benzer yöntemlerle karşılamaktadır. Konsey sekreteryası, Türkiye üzerine bilgiyi Türk çıkar grupları yerine

⁵¹ Bknz. 5.2.2.4. Yabancı Gruplar

⁵² Bknz 5.3.2.1.(1). Erişim Malları ve Türleri

genellikle diplomatik kanallar üzerinden elde etmektedir. AP ise diplomatik temsilciliklere daha az yakın bir kurumsal yapıya sahip olmasından dolayı Türk siyasetinin konjonktürel yapısını da dikkate alarak Türkiye'deki politik durum hakkındaki uzman bilgisi ihtiyacını Türk çıkar gruplarından sağlamaktadır (Obst, 2006:65). Bu durum Türk özel sektöründe faaliyet gösteren çıkar gruplarının uzman bilgisi erişim maliyetini kolaylaştırmasına karşın, düşünce ve gençlik örgütlerinin bu konuda erişim maliyetini zorlaştırmaktadır.

6.5.2.2. Avrupa'yı Kuşatan Çıkarlar Üzerine Bilgi

Avrupa'yı kuşatan çıkarlar üzerine bilgi, Avrupa ekonomik alanı içindeki kuşatılan çıkarlarla ilgili bilgilerdir. Sektörel bir yaklaşımla ise Avrupa ekonomik alanındaki bir sektörün çıkar ve ihtiyaçları ile ilgili bilgilerdir. Dolayısıyla ulusal bir örgüt olarak Türk çıkar gruplarının Avrupa'yı kuşatan çıkarlar üzerine bilgi üretmesi pek mümkün değildir. Bunda Türkiye'nin AB üyesi bir ülke olmaması önemli bir etkidir. Dolayısıyla Avrupa'yı kuşatan çıkarlar üzerine bilgiyi Türk çıkar gruplarının Avrupa'daki muadili olan Avrupa düzeyindeki örgütler tedarik edebilmektedir (Obst, 2006:66). Türk çıkar grupları da Avrupa düzeyindeki muadil örgütlere üye olmak suretiyle bu süreçte yer alabilmektedir.

6.5.2.3. Yurtiçini Kuşatan Çıkarlar Üzerine Bilgi

AB kurumlarından Komisyon Türkiye'deki yurt içini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi talep edebilmektedir. Kuşatma nitelikli erişim mallarının yasal giriş sağlanmasında yani müzakereci bir karar verme sürecinde (Kiiver, 2006:95) önemli rolü olduğu için Komisyon, Türkiye'deki kuşatılan çıkarlar üzerine kabul edilebilir bilgiler talep edebilmektedir. Zira kuşatılan çıkarların sayısı ne kadar çok ise politika yapımının meşruluğu o kadar artmaktadır. Komisyon ise meşruiyete önem veren bir kurum olarak kuşatan çıkarlar erişim malını meşruiyeti sağlamakta bir araç olarak görür. Bundan dolayı Komisyon her biri büyük bir sektörün temsilcisi konumundaki TÜSİAD, TOBB, İKV ve İTKİB gibi çıkar grupları ile etkileşim kurar. Türk özel sektörünün fikirlerini dikkate alır. Böylece AB'nin meşruiyeti zarar görmediği gibi üyelik sürecinde yapılması gereken düzenlemeler ile ekonomik sektörün uyumu da sağlanmış olur. Diğer yandan AP ve Bakanlar Konseyi'nin ise Türkiye'yi kuşatan çıkarları üzerine erişim mali talebi oldukça düşüktür. Bunda Türkiye'nin AP'de ve Bakanlar Konseyinde temsil edilememesinin önemli payı vardır (Obst, 2006:66).

AP'de tekrar seçilebilmek için Türk seçmenine doğrudan bağlı AB karar yapımına katılan politikacı olmadığı için yeniden seçilebilmek için seçmen tercihleri ve ihtiyaçları hakkında fikir sahibi olmasına yarayacak yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında erişim mali talebi de yoktur. Dolayısıyla Türk çıkar gruplarının parlamenterlere bilgi aktarma yoluyla erişim sağlamaları zor görünmektedir. Ancak Avrupalı parlamenterler Türk seçmenlerine bağlı olmasa da, bir mevzuat üzerinde karar verirken Türkiye için sorumluluk hissedebilmektedir. Örneğin, 2005 yılında Çin tekstil ithalatının etkisini görmek için Türkiye'ye ziyaret gerçekleştiren Avrupalı parlamenterler kuşatan Türk çıkarları üzerine İTKİB'den bilgi almışlardır (Özelçi, 2005:70). Bununla birlikte Türk çıkar grupları ile veya Türkiye ile önemli iş bağlantıları olan ülkelere politikacılar da kuşatan Türk çıkarları içindeki bir çıkara dikkat çekme eğiliminde olabilmektedir. TÜSİAD'ın Alman ve Fransız hükümetleri ile temaslarını bu temelde sürdürdüğü söylenebilir.

Türk çıkar gruplarının "uyum erişim mali sağlama" kapasitesi de üyeleriyle ve AB kurumlarıyla kurdukları etkileşimin niteliğine göre değişim göstermektedir. Üyelerinin politik tercihleri konusunda AB kurumlarını bilgilendirme kapasiteleri düşük olsa da Türk çıkar gruplarının AB önlemlerinin mantıklı olduğu ve gerekliliği konusunda üyelerini ikna etme çabası oldukça yüksektir. Türk çıkar gruplarından DİSK, mobilize olmuş aktörleri harekete geçirme kapasitesi en iyi olan (Dewaux ve Sudbery, 2009:108) çıkar gruplarından biri olarak bu konuda oldukça etkilidir. İKV ise Kasım

2002 de Brüksel'de düzenlenen Türk Sivil Toplum Platformu'nda 265 Türk çıkar grubunu bir araya getirerek bu konudaki çabasını ortaya koymuştur. TOBB da üyelik müzakerelerinin anlatımında hükümetin söylemlerine destek vererek bu süreçte yer almıştır. TÜSİAD ise üyelik sürecinde bazı reformların gerekliliğini savunarak bu konuda çaba göstermiş bunların uygulanmasını düzenli olarak takip etmiştir.

6.5.3. Türk Çıkar Gruplarının Erişim Malı Üretim ve Kullanımında Etkili Faktörler

Türk çıkar gruplarının AB kurumlarına erişim sağlaması için erişim malı üretmesi gerekmektedir. Ancak erişim malı üretim kapasitesi her Türk çıkar grubunda farklılık göstermektedir. Bunda çıkar grubunun üye sayısı, finansal yapısı, amacı ve bu amaca yönelik uzmanlaşma derecesi etkili olduğu gibi, örgütsel yapı ve örgüt içi karar verme süreci de etkili olmaktadır. Bununla birlikte çıkar grubunun oluşum ve gelişim sürecinde rol oynayan yurtiçi çıkar grubu sistemi de erişim malı üretiminde oldukça etkili bir unsur olmaktadır.

6.5.3.1. Çıkar Konusu Politik Alanın Genişliği ve Uzmanlaşma Derecesi

Brüksel'de temsilcilik açan Türk çıkar gruplarından TÜSİAD, tüzüğünün 3/5.maddesinde AB'ye yönelik amaç ve faaliyetlerini: "Türkiye'nin AB'ye üyeliğini sağlayacak politikaların geliştirilmesine katkı sağlamak bu yönde gerekli ulusal ve uluslararası kurumlar ile düzenli kurumsal nitelikli temaslarda bulunmak, iletişim sağlamak, sürece yönelik iş dünyasının görüş ve önerilerini hazırlamak ve sunmak"⁵³ olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla TÜSİAD'ın AB konusunda önceliği Türkiye'nin AB üyeliği olmaktadır.

İKV ise Türkiye'nin AB üyeliği için katılım müzakerelerini hızlandırmak amaçlı lobi faaliyetleri yapmasına rağmen (Ünlüsoy, 2006:151) gerçekte AB işleri hakkında arkasında durduğu Türk iş sektörünü bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Brüksel temsilciliğindeki misyonu ise AB içinde Türk özel sektörünü temsil etmek, özel sektörün görüşleri konusunda AB kurumlarını bilgilendirmek, AB'deki gelişmeleri yakından takip etmek, Türkiye'deki iş sektörünü bilgilendirmeyi sağlamak, yeni iş fırsatları yaratmak ve Avrupa halkının Türkiye konusundaki fikrini geliştirmektir. Dolayısıyla kurulduğundan bu yana Avrupa bütünleşmesi ve Türkiye-AB ilişkileri konusunda iş dünyası ve genel kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla araştırmalar yürüten, rapor ve kitaplar yayınlayan, seminer ve benzeri toplantılar düzenleyen İKV de AB karar yapım sürecini etkilemeye dönük bir strateji takip etmemektedir.

TOBB'un ana misyonu ise Türk girişimcisinin ve şirketlerinin globalleşen rekabet ortamında başarıyla ayakta durması olmakla birlikte AB'ye yönelik yaklaşımı yeni dış pazarlara açılmak doğrultusunda Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği için destek vermektir (Cicioğlu, 2013:172). TOBB bu faaliyetleri ilk zamanlardan beri Brüksel'de de AB konusunda aracı olarak gördüğü İKV'ye yardım yoluyla gerçekleştirmektedir.

TÜSİAD ve TOBB'un amacı yüksek politika alanına giren bir konu olduğu için her iki örgüt de çıkar temsiline alışılmış normların dışında diplomasinin özel formlarını kullanmayı tercih etmişlerdir. Normalde firma örgütleri dış ticaret politikasında bir çıkara sahiptir, ancak TÜSİAD ve TOBB dış ticaretin dar sorunlarından ziyade daha geniş konulara yoğunlaşmaktadır. Örneğin TÜSİAD heyetinin ticari çıkarlarına ek olarak, Türkiye AB ilişkilerini görüşmek üzere ABD kongresini ziyaret etmesi, Washington, Berlin ve Paris'te temsilcilikler açması buna örnek teşkil etmektedir (Obst, 2006:70).

Arı Hareketi de kurulduğu günden bu yana Türkiye'nin AB'ye tam üyelik konusunda çabalarını destekleyerek kaynaklarının çoğunu bu amaca yönlendirmiştir (Tüzgıray, 2005:95). AB üyelik sürecinin Türkiye'de daha katılımcı model

⁵³ Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Tüzüğü, 17 Ocak 2013 tarihli TÜSİAD Genel Kurulu'nda kabul edilen metin (01.05.2015, www.tusiad.org.tr).

demokrasinin kurulması ve hukukun üstünlüğünün sağlanması konusunda önemli rol üstlendiğini savunan Arı Hareketi, Brüksel temsilciliğinin etkin olduğu yıllarda AB'ye katılım sürecine dönük lobi faaliyetlerine yoğunlaşmıştır.

Türk çıkar gruplarından İTKİB ise AB düzeyinde ikili ve çok taraflı ticari ilişkileri geliştirme, üyelerinin çıkarlarını koruma ve gerçekleştirmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Gümrük Birliği anlaşması ile tekstil sektörünün özel sorunları üzerine odaklanan İTKİB, Türkiye'nin AB üyeliği konusunda lobiciliği bir öncelik olarak görmemekte, düşük politika alanlarında çıkar temsil faaliyetine girişmektedir (Obst, 2006:69). İTKİB bu amaçla ticaret ile ilgili bilgileri toplama ve yayma, yabancı şirketlerden gelen işbirliği taleplerini iletme, tekstil ve konfeksiyon kotalarını kayıt altına alarak üyeler arasında kotaları dağıtma, ihracatın istatistiksel bilgi ve raporlarını hazırlama, uluslararası bağlantılar içinde hükümet organlarından destek, uluslararası örgütler ve hükümet organları ile işbirliği ve eğitimsel aktiviteler gibi faaliyetler gerçekleştirmektedir (11.05.2015, www.itkib.org.tr). Lobicilik bir bütün olarak örgüt için öncelikli olmasa da İTKİB Brüksel temsilciliği, Türkiye'nin AB'üyeliği konusunda da çalışmalar sürdürmektedir.

6.5.3.2. Çıkar Gruplarının Üye Yoğunluğu, Finansal Yapısı ve Maddi Kaynakları

Türk çıkar gruplarından TOBB, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olarak üye yoğunluğu açısından oldukça avantajlı bir çıkar grubudur. Zira Türkiye'de ekonomik faaliyet gösteren tüm gerçek ve tüzel kişilerin TOBB'a kaydolma zorunluluğu vardır. TOBB'un resmi statüde olması tüm işletmeleri temsil etme niteliğini sağlamakta, tüm şirketlerin doğrudan üye olmalarını beraberinde getirmektedir. Devletten bağımsız bir yapıya sahip olmasa da sanayicilerin desteği ile Türkiye için kalkınma projeleri üretmekte sivil toplum alanında aktif olarak çalışmaktadır (Ünalp Çepel, 2006:88).

TÜSİAD ise her ne kadar tüzüğünde üyelik şartları ile ilgili genel düzenlemelere yer verse de üyelere alınan iki referans ve derneğin masraflı faaliyetlerini karşılamak için gerekli görüldüğü iddia edilen standart olmayan yüksek üyelik aidatları ile oldukça seçici bir üyelik politikası izlemektedir (Işık, 2006:150). Gönüllülük ilkesine dayalı üyelik yapısında her yeni üyenin katılımına da yönetim kurulu karar vermektedir. TÜSİAD'ın üye sayısı 2013 yılı itibarıyla 597 olarak gözükmemektedir (TÜSİAD, 2013:84-90). Bu üyelerin ekonomik etkisi oldukça yüksektir. TÜSİAD üyelerinin %35'i imalat, %13'ü toptan ve perakende, %11'i inşaat, %11'i mali hizmetler, %10'u ulaştırma, %6'sı enerji, %4'ü tarım ve gıda, %1'i madencilik, %1'i eğitim ve %8'i diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir (03.05.2015, www.tusiad.org.tr). İTKİB ise bünyesinde hazır giyim, tekstil, deri ve halı sektöründe 2014 yılı verilerine göre toplam on altı bin üye firmayı temsil etmektedir (Szczeplaniak, 2015:2). İTKİB yapı itibarıyla en önemli firmaları bünyesinde toplamakta ve kendi sektörünün temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Arı Hareketi ise yaklaşık 1000 üyeye sahiptir (Göksel ve Güneş, 2005:60). Aidat ödemeyen gençlik şubesi ile birlikte bu sayı 2000'e yaklaşmakta, Türkiye'deki destekçileri ve üyeleriyle birlikte 10.000 kişiye ulaşmaktadır⁵⁴.

İKV vakıf niteliğinde bir örgütsel yapıya sahip olduğu için, kurucu üyeler, destekçiler ve yarı kamusal örgütler tarafından desteklenmektedir.

Türk çıkar gruplarından, kendi sektörlerinin çıkarlarını az veya çok temsil edenler yurtiçini kuşatan çıkarlar üzerine bilgi erişim mali üretme kapasitesine sahip olabilmektedir. Diğer yandan Brüksel'de temsilcilik açmak ve çeşitli faaliyetler gerçekleştirmek Türk çıkar grupları için önemli bir maddi gücü gerektirmektedir. Özellikle de temsilciliklerin Belçika'daki yer ve konumu Türk çıkar gruplarının maddi gücünün de önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ekonomik olarak güçlü bir örgütsel yapıya sahip olan TÜSİAD'ın Brüksel temsilciliği AB kurumlarına nispeten

⁵⁴ 7 bölgede 22 ilde temsilciler/ yurt dışında Almanya, Fransa, İngiltere, Kanada, Japonya, Güney Afrika, Rusya, Bulgaristan, İspanya'da temsilciler/ Ankara, İzmir, Adana, Brüksel, Washington'da ofisler (05.04.2015, www.siviltoplum.com.tr).

yakın yerde bulunmaktadır⁵⁵. TOBB ve İKV'nin kullandığı Brüksel temsilciliği ise kentin dışında Avrupalı olmayan birçok devletin elçiliklerinin bulunduğu yerdeki bir semttedir⁵⁶. Bu semt lobicilerin bir araya geldiği ve bulunduğu Avrupa kurumlarının olduğu yerden Place Schuman'dan oldukça uzaktadır. Bir düşünce ve gençlik örgütü olarak faaliyet gösteren Arı Hareketi ise maddi anlamda güçlü bir yapıya sahip olmasa da Brüksel Temsilciliğinin etkin olduğu yıllarda, sponsor olarak çalışabileceği Avrupalı partnerleri ile bu sorunu aşmayı başarmıştır. Siyasi açıdan tarafsızlığını vurgulayan bir grup olarak Türk siyasi partileri, Türk hükümeti ve yabancı bağışçılardan gelen doğrudan yardımları kabul etmeyen Arı Hareketi bu süreçte Sabancı, Koç gibi TÜSİAD üyeleri ile büyük Türk girişimcilerinden gelen fonlarla desteklenmiş ayrıca Avrupa Politika Merkezi, Konrad Adenauer Vakfı, Friedrich Naumann Vakfı gibi partnerlerinin yüksek miktardaki gittikçe artan büyük fonlarını işletmiştir. Diğer yandan İTKİB üyelik yapısından anlaşılacağı üzere mali açıdan oldukça güçlü bir örgüttür ve Brüksel'de küçük ama merkezi konumda bulunan bir temsilciliğe⁵⁷ sahiptir (Obst, 2006:76).

6.5.3.3. Çıkar Grubunun Örgütsel Yapısı ve Örgüt İçi Karar Süreci ve AB

TÜSİAD doğrudan üyeliğe sahiptir ve kararlar yönetim kurulu tarafından alınmaktadır. Merkezîyetçi yapısıyla dikkat çeken örgütte üyeliğe kabul edilme, üyelikten çıkarılma, şube açmaya yönelik tüzük hükümleri ile ilgili düzenlemeler ve üyelik aidatları ile ilgili katı hükümler derneğin merkezîyetçi yapısını güçlendirmektedir. Bu merkezi sistemin kendini en açık olarak gösterdiği yer ise derneğin organizasyon yapısıdır (Işık, 2006:151-152). TÜSİAD yönetiminin fikirlerinin ise derneğin tabanının tavırlarını yansıtmadığı bu açıdan demokratik bir yapıya sahip olmadığı söylenebilir. Zira dernekte en önemli kararlar yönetim kurulu ve yüksek istişare kurulu tarafından alınmakta olup, dernek dışından uzmanlar da en az dernek üyeleri kadar bu kararlarda etkili olabilmektedir (Buğra, 1997:342-343). Diğer yandan dolaylı üyelik sistemine sahip olan TOBB odaların tepe örgütü olarak faaliyet göstermektedir. TOBB'da da çoğu kararlar önceden üyelerine danışılmadan yönetim kurulu tarafından alınmaktadır (Bora, 2000:111). İKV ise bir vakıf ve düşünce kuruluşu olarak bağlayıcı kararlar alamasa da, görüşü, tüm örgütün duruşunu ortaya koymakta kurucu kurumlar, mütevellî kurumlar ve destekçilerden oluşan örgütsel yapıda vakfın kararı önemli olmaktadır.

Diğer yandan İTKİB ise dört bölgesel ihracatçılar Birliğinin (İHKİB-İTHİB-İDMİB-İHİB) şemsiye örgütü olarak dolaylı üyelik sistemine sahiptir. Kararların yönetim kurulu tarafından alındığı İTKİB'de üyelerden gelen öneriler özellikle dikkate alınmaktadır. Doğrudan üyelik sistemine sahip Arı Hareketinde ise kararlar alınmadan önce ilgili sorun ilk olarak üyeler tarafından e-mail yolu ile tartışılmakta ve tartışmanın esasları çerçevesinde yönetim kurulu tarafından alınmaktadır. Bu şekilde sorunlar diğer üyeler tarafından da gündeme alınabilmektedir (Obst, 2006:73).

TÜSİAD ve TOBB'un merkezîyetçi yapısı üyelerinin örgüt içi karar yapım sürecine katılımını zayıflatması nedeniyle, bu örgütler tarafından üretilen kuşatan çıkarlar erişim malının kalitesi düşük olmaktadır. Bu da AB karar alma sürecinde etkinliği zayıflatmış önemli bir unsurdur.

6.5.3.4. Yurtiçi Çıkar Temsil Modeli ve AB

Çıkar gruplarının karar alma süreçlerine katılım şekli olarak tanımladığımız çıkar grubu sisteminin, yurtiçi ve AB sisteminde farklı olması, ulusal çıkar gruplarının yurtiçi karar alma süreçlerine katılım alışkanlıklarını AB sistemi içine taşımalarına yol açmaktadır. Bu da ulusal karar alma süreçlerine erişimde kullandıkları strateji ve hedefledikleri karar otoritesini, AB sistemi içinde de devam ettirdiklerinde Türk çıkar

⁵⁵ Avenue Des Gaulois 13, 1040 Brussels.

⁵⁶ Avenue Franklin Roosevelt 148/, 1050 Bruxelles

⁵⁷ 28rue de la loi, 1040,Brussels

gruplarının AB kurumlarına erişim malı sağlama kapasitelerini doğrudan etkileyen önemli bir unsur olmaktadır. Bu açıdan Türkiye'deki çıkar grubu sisteminin türü, Türk çıkar gruplarının erişim malı üretme kapasitesini belirleyici bir diğer unsur olmaktadır. Türk çıkar grubu sisteminin türü üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde bu konuda birkaç görüş öne çıkmaktadır. Buna göre Bianchi, Türk çıkar grubu sisteminin korporatist ve çoğulcu sistem arasında bocalayan bir yapıda olduğunu ancak bu iki yapıdan korporatist yapının gelişme şansının daha yüksek olduğunu ifade ederken (Bianchi, 1984:350), Heper ise Türk çıkar grubu sisteminin ne korporatist ne de çoğulcu olduğunu gerçekte çıkar temsiliyi sağlamak için çok az geliştiğini çıkar gruplarının üyelerinin çıkarlarını temsil etmek yerine onları kısıtlama eğiliminde olduklarını iddia etmişlerdir (Heper, 1991:166-168). İlhan ise Türkiye'nin neo-korporatist yapısının çıkar gruplarını organize etme ve kontrol etmede bürokratikleştirilmiş ve devlet öncülüğünde kurumsallaştırılmış bir yapıya dayalı olduğunu ifade etmiştir (İlhan, 2009:6). Ancak daha önceki bölümlerde açıklandığı üzere korporatist ve çoğulcu çıkar grubu sistemi içinde gelişmiş çıkar gruplarının devlet merkezli çıkar gruplarına göre AB sistemi içinde daha iyi performans sergileyeceği bilinmektedir. Türk çıkar grubu sisteminin ne çoğulcu ne de korporatist ilişkilere izin vermemesi, bu açıdan bir dezavantaj oluşturmaktadır. Bu durum uyum aracılığıyla çıkar gruplarının gerekli üye kontrolü ve müzakere kapasitesi için iyi bir eğitim alanı ortaya koymamaktadır. Bu da Türk çıkar gruplarının AB karar alma süreçlerine erişim sağlamasında, üretmesi gereken erişim malının kapasitesini ve kalitesini olumsuz etkilemektedir.

AB katılım müzakereleri ile başlayan reform süreçlerinden sonra çıkar grubu sisteminde daha demokratik ve katılımcı unsurların belirmeye başlaması, Türk çıkar grubu sisteminin çoğulcu yapıya doğru kaydığı konusundaki düşünceleri kuvvetlendirmiştir (İlhan, 2009:6). Bunda Türk çıkar gruplarının AB düzeyindeki örgütlere üye olmasıyla yaşanan etkileşim süreçlerinin önemli bir payı olmuştur. Literatüre Türk çıkar gruplarının Avrupalılaşması olarak da geçen Avrupa'daki çıkar temsil modelinin, AB müktesebatına uyum sürecinde kısmen de olsa Türkiye'ye de aktarılması bu dönüşümde önemli rol oynamıştır. Bu kapsamda Avrupa'daki karşıtlardan daha az fonksiyonel de olsa Türkiye'de Ekonomik ve Sosyal Konseyin anayasal bir kurum olarak yer alması, aday ülkelerdeki işçi örgütleri ve firmaların güçlendirilmesi için sosyal partnerler, Avrupa Komisyonunun desteği ve Karma İstişare Komitesi içindeki Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesinin üyeleri ile gerçekleşecek görüş alışverişi deneyimi, Türkiye'de Avrupa modeli endüstri ilişkileri geliştirmek açısından önemli girişimler olmuştur (Atan, 2004:108-115).

Diğer yandan Türkiye'de yurtiçi çıkar temsil modelinde etkili olan iki unsur Türk çıkar grubu sisteminin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunlardan biri devletten çıkar gruplarının özerklik eksikliği, diğeri ise derin politik fragmentasyon ve karşıtlık (dini-muhafazakâr ve seküler çevre arasında) tır (Şimşek, 2004:69). Bu yapı Türk çıkar gruplarının yurtiçi kuşatılan çıkarlar erişim malı üretimini ve güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir. Sonuç olarak Türk çıkar grupları Avrupa ekonomik alanı konusundaki Avrupa'yı kuşatan çıkarlar erişim malı üretimine, AB düzeyinde üye olduğu üst organizasyonlar vasıtasıyla dolaylı olarak katılmaktadır. Uzman bilgisi erişim malını ise amaçları ve uzmanlık alanına göre Komisyonun talebi doğrultusunda sağlayabilmektedirler. Ait olduğu sektörün çıkarlarını iyi temsil eden Türk çıkar grupları ise yurtiçini kuşatan çıkarlar erişim malı üretebilmektedir.

7. AVRUPA BİRLİĞİ DÜZEYİNDE TÜRK ÇIKAR GRUPLARININ ETKİNLİK VE EĞİLİM PROFİLLERİ

7.1. Araştırma Yöntemi

Tezin bu bölümünde AB düzeyinde etkinlik yürüten Türk çıkar grupları üzerinde yapılan bir alan araştırması kapsamında, bu grupların etkinlik ve eğilim profilleri incelenmektedir. Araştırmada AB’de etkinlik yürüten Türk çıkar grupları; Brüksel’de geçmişten bu güne doğrudan temsilcilik açmış ve aynı zamanda Eurogroup düzeyinde üyeliğe sahip olanlar ile Brüksel’de hiç temsilcilik açmamış sadece Eurogroup üyeliği bulunanlar olarak iki farklı kategoride ele alınmaktadır. Her iki gruptan elde edilen bulgular ayrı ayrı incelemeye tabi tutularak değerlendirilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemle sorulara daha ayrıntılı cevaplar alınarak soruların yanlış anlaşılmasının önüne geçilmesi sağlanmıştır. Bu kapsamda görüşülen kişiye önceden hazırlanan sorular genellikle yüz yüze mülakat ve telefon aracılığıyla yöneltilmiş elde edilen verilerin kaydı ise ses kayıt cihazı ve yazılı olarak not almak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan birim yetkililerinden sadece bir tanesi e-posta aracılığıyla sorulara cevap vermiş alınan cevaplar aynen çalışmaya aktarılmıştır. Bulguların değerlendirilmesi aşamasında zaman zaman ilgililere dönüş yapılmış, bazı konularla tekrar ilgili görüşleri alınmıştır.

Çalışma kapsamında ilgililere, dört grup altında toplanan sorular yöneltilmiştir.

Birinci grup sorular, AB düzeyinde etkinlik yürüten grupların seçmiş oldukları örgütlenme biçimini ve bu tercihin nedenlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede AB düzeyinde doğrudan temsilcilik veya bir üst kuruluşa üye olmak suretiyle etkinlik yürütme nedenleri, bu yöntemin sağladığı faydalar sorgulanmaktadır.

İkinci grup sorularla, AB kurumları ve çeşitli düzeydeki otoritelerle kurulan ilişki biçimi ve etkileşimin boyutları belirlenmeye çalışılmaktadır.

Üçüncü grup sorular, AB düzeyinde etkinlik yürüten Türk çıkar gruplarının kendi konumlarına ilişkin değerlendirmeleri ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile diğer sivil toplum kuruluşları arasındaki etkileşimi, bu çerçevede ilgili grupların beklenti ve bakış açılarını ortaya koymayı hedefleyen sorulardan oluşmaktadır.

Dördüncü grup sorular, Türk çıkar gruplarının AB’nin ve Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği konusundaki görüşlerini ve bu noktada kendi konumlarını nasıl değerlendirdiklerini belirlemeyi amaçlayan sorulardan oluşmaktadır.

Sorulan sorular ve gruplandırma EK-1’de verilmektedir.

7.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın en başta gelen sınırı örneklem evreninin sınırlı olması ve örnekleme ulaşılması konusunda yaşanan zorluklardır. Araştırma evrenine giren grup sayısı toplam 27’dir. Brüksel temsilcilikleri etkin olan grupların yetkililerinin neredeyse tamamı yurt dışında ikamet eden isimlerden oluşmaktadır. Aynı zamanda bu kişilerin iş yoğunluğu nedeniyle kendileri ile temas kurulması noktasında zorluklar yaşanmıştır. Sadece Eurogroup üyeliği bulunan çıkar gruplarının yetkililerinin ise sık sık yurtdışına çıkmış olması zamanlama nedeniyle temas kurma sıkıntısı yaratmıştır.

Bu zorluların aşılmasında, telefon ve e-posta gibi iletişim imkânlarından yararlanılmıştır. İlgililerin Türkiye’ye geldikleri dönemlerde mülakatların yapılması gerekmiş, yine zaman kısıtı nedeniyle sorulan soruların sayısı mümkün olduğunca sınırlı tutulmuştur.

Araştırmanın diğer bir kısıtı, katılımcıların belli sorulara cevap vermekten kaçınmaları olmuştur. Bazı katılımcılar açık bir biçimde cevap vermeyecekleri soruları belirtmişlerdir. Cevap veren bazı katılımcılar da bazı sorulara bilinçli olarak dolaylı veya genellemeci bir yaklaşımla cevap vermeyi tercih etmişlerdir. Tekrar dönüşlerde de aynı eğilimi sürdürdüklerinden bu cevaplar değerlendirme dışı tutulmuştur.

7.3. Araştırmanın Örneklem ve Katılım Profili

Belirtildiği gibi, araştırma kapsamına iki grup çıkar grubu dâhil edilmektedir. Bu gruplardan ilki Brüksel’de bu güne kadar doğrudan temsilcilik açmış ve aynı zamanda AB düzeyindeki üst örgütlere üye olan çıkar gruplarıdır. İkinci grup ise, Brüksel’de şimdiye kadar hiç temsilcilik açmamış, yalnızca AB düzeyinde şemsiye niteliğindeki üst örgütlere üyelik yolu ile etkinliklerde bulunan çıkar gruplarıdır.

Bu kapsamda birinci grupta on altı dernek veya oluşum, ikinci grupta ise on bir dernek veya diğer örgütler çalışmanın örneklemini belirlemektedir. Araştırmaya dâhil edilen gruplar ve elde edilen katılım profili aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 7.1. Katılım Profili

Temsilcilik Açmış Gruplar / 2015 Yılında Temsilciliği etkin olmayan gruplar	Dönüş	Sadece Üst Organizasyonlara Üye Kuruluşlar	Dönüş
İKV	Brüksel temsilciliği	TÜRK-İŞ	Dış İlişkiler Birimi
TOBB	Brüksel temsilciliği	HAK-İŞ	Dış İlişkiler Birimi
TÜSİAD	Brüksel temsilciliği	KESK	Dönüş sağlanamadı
TİSK	Brüksel temsilciliği	TGSD	Dönüş sağlanamadı
DİSK/Brük.Tem. Etkin değil	Dış İlişkiler Birimi	TÜTSİS	Dönüş sağlanamadı
MEKSA /Brük.Tem Etkin değil	Dönüş sağlanamadı	TEMA	Dış İlişkiler Birimi
TESKOMB/Brük.Tem Etkin değil.	Dönüş sağlanamadı	ÇEKÜL	Dönüş sağlanamadı
	Brüksel temsilciliği yeniden yapılanma sürecinde ⁵⁸	TZOB	Dönüş sağlanamadı
TUR&BO	Brüksel temsilciliği	TBB	Dış İlişkiler Birimi
TÜRKONFED	Brüksel temsilciliği	(T.BEL.B.)	Dış İlişkiler Birimi
İTKİB	Brüksel temsilciliği	Türk Üniv.(58 Üniv.)	Dönüş sağlanamadı
TÜGİAD	Dış İlişkiler Birimi Proje Yöneticisi		
KAGİDER	Dönüş sağlanamadı		
ARI HAREKETİ/Brük.Tem. Etkin değil.	Dönüş sağlanamadı		
TUSKON	Dönüş sağlanamadı		
TÜMSİAD	Dönüş sağlanamadı		
MÜSİAD	Dönüş sağlanamadı		

Araştırma kapsamında örneklemin tamamına ulaşılmış, ancak bunlardan 14'ünden dönüş sağlanabilmiştir. Bu çerçevede yaklaşık %52 oranında bir katılımın sağlandığı belirtilebilir.

7.4.Brüksel'de Temsilcilik Açmış Türk Çıkar Gruplarının Etkinlik ve Eğilim Profili

Brüksel'de temsilcilik açmış tüm Türk çıkar grupları, Brüksel temsilciliği etkin olan ve halen etkin bir şekilde faaliyet gösteren gruplar İKV, TÜSİAD, TİSK, TOBB, İTKİB, TÜRKONFED, TUGİAD, MÜSİAD, KAGİDER, TUR&BO, TUSKON, TÜMSİAD'dır. Brüksel'de temsilcilik açmış ancak temsilcilikleri 2015 yılı itibarıyla faaliyet göstermeyen, gruplar ise DİSK, ARI HAREKETİ, MEKSA ve TESKOMB'dur. Her iki grupta yer alan çıkar gruplarının tamamına sorular yöneltilmiştir. İKV,

⁵⁸ (O.Özkan, Görüşme, 10 Kasım 2015).

TÜSİAD, TİSK, TOBB, İTKİB, TURKONFED, TUGİAD Brüksel temsilciliklerinden, KAGİDER merkez biriminden ve DİSK dış ilişkiler birimi yetkilisinden alınan cevaplar ile bu cevapların değerlendirilmesi ile elde edilen bulgular çalışmanın teorik çerçevesi de dikkate alınarak başlıklar altında sunulmuştur.

7.4.1. Örgütlenme Yöntemine İlişkin Değerlendirme

İKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray⁵⁹ İKV'nin Brüksel'de temsilcilik açmalarının sebebini öncelikle İKV'nin kuruluş amacı olan Türk özel sektörü adına, Türkiye AB ilişkilerini izlemek ve Türk sektörlerini AB de neler olup bittiği, AB'yi de aynı şekilde Türkiye'de neler olup bittiğini, AB'ye karşı tepkileri konusunda bilgilendirmek şeklinde açıklamış, ardından 1984 yılının siyasi ortamında dondurulmuş AB-Türkiye ilişkilerini canlandırmak ve hükümetler-arası sıfır düzeye inmiş ilişkilere yeniden ivme kazandırarak ortaklık organlarını tekrar çalışır düzeye getirmek olarak özetlemektedir. İKV'nin birçok kuruluşu bünyesinde toplayan bir çatı yapılanma olduğuna dikkat çeken Nuray, bu sayede geniş anlamda AB düzeyinde iş dünyasının genel çıkarlarını temsil etme misyonunu amaç edindiklerini belirtmiştir.

TÜSİAD ve TİSK'in Brüksel Temsilcisi Bahadır Kaleağası⁶⁰ ise Türkiye'nin AB üyeliğinin kendilerinin önceliği olduğunu ifade ederek, Brüksel'in hem AB'nin başkenti, hem de TİSK'in de üyesi olduğu UNICE'nin merkezi olması dolayısıyla önemine dikkat çekmektedir. Bu kapsamda hem Avrupa'daki çalışmaları daha etkin yürütebilmek hem de Türkiye'nin AB sürecine destek olmak amacıyla Brüksel'de temsilcilik açtıklarını ifade eden Kaleağası, Brüksel temsilciliği açmalarında hem çıkar temsiline hem de AB değerlerinin etkili olduğunu belirtmektedir.

TOBB Brüksel Temsilcisi Bülent Bilgiç⁶¹ ise Türkiye'nin AB'ye müracaatıyla birlikte İKV'nin Brüksel'de temsilcilik açtığını, dolayısıyla Türk iş dünyasının İKV'ye destek verme zorunluluğunun da zaman içinde ortaya çıktığını, bu çerçevede TOBB'un Brüksel temsil faaliyetlerini ilk olarak 1996 senesinde hayata geçirdiğini belirtmektedir. İKV'nin Brüksel'de TOBB binası içinde faaliyet gösterdiğini ve finansmanının %90'ının TOBB tarafından karşılandığını belirten Bilgiç, bu şekilde bir yandan İKV'yi desteklemek, diğer yandan da doğrudan AB ile etkileşim kuracak bir Brüksel temsilciliğinin temelini oluşturmaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Bilgiç, TOBB'un 2006 Ocak ayı itibarıyla Brüksel'de TOBB Brüksel Daimi temsilciliği oluşturarak, buradaki faaliyetlerini daha kalıcı ve daha yüksek yapıda bir statüye yükselttiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Bilgiç, TOBB Brüksel Daimi Temsilciliğinin, AB'nin tüm kurumlarıyla birebir iletişim içinde olarak iş dünyasının görüşlerini aktarma, burada alınan kararları Türk iş dünyasına aktarabilme, Parlamentoya, Konseye ve Komisyona yakın lobi çalışmaları yürütmeyi amaçladığını dile getirmektedir. Ayrıca AB sürecinin hızlandırmak, bu sürece güç ve katkı sağlamak, bu yönde Türk iş dünyasının problemlerinin çözülmesinin de hedeflendiğini belirtmiştir.

İTKİB Brüksel Temsilcisi Haluk Özelçi⁶² ise Brüksel'de bir temsilcilik açma nedenlerini şöyle açıklamaktadır:

"Türkiye Gümrük Birliğine geçilmeden önce kotalı dönemde AB'ye kotalar çerçevesinde ihracat gerçekleştiriyordu. Gümrük Birliği ile beraber kotalar kalktı. O dönemde Türkiye'nin ihracatının yarısından fazlasını oluşturan tekstil ve hazır giyimin olayın dışında kalabilmesi mümkün değildi. Bu nedenle Komisyonla birebir ilişki içerisinde olacak, Avrupa'daki tekstil ve hazır giyim sanayi ile entegre olacak bir yapı oluşturulmalıydı. AB Komisyonu, AP, Avrupa Konseyi nezdinde tekstil ve hazır giyim sanayinin gözü kulağı olacak bir temsilcilik kurulması

⁵⁹ (H.Nuray, Görüşme, 27 Kasım 2015)

⁶⁰ (B.Kaleağası, Görüşme, 12Ekim 2015)

⁶¹ (B.Bilgiç, Görüşme, 28 Kasım 2015)

⁶² (H.Özelçi, Görüşme, 28 Kasım 2015)

gerekiyordu. Gümrük Birliği'ne geçerken ülke için o dönemde en önemli sanayi olan tekstil ve hazır giyim sanayi birebir AB'de temsil edilecekti. Gümrük Birliği'ne girerken birliğin ticaret politikasını üstleniyorduk, çıkarlarımız da olabilir zararlarımız da olabilirdi. Bunu birebir yerinde tespit etmemiz izlememiz gerekiyordu. Bizim birinci niyetimiz birlik içerisinde alınacak kararların sektörün menfaatine olacak şekilde oluşmasına yardımcı olmaktı."

TÜRKONFED Brüksel temsilcisi Dilek Aydın⁶³, TÜRKONFED'in Türkiye'de yerel düzeyde örgütlenmiş farklı işadamlarının bir şemsiye örgütü olarak etkinlik yürüttüğünü belirterek, dolayısıyla ülkenin çeşitli düzeydeki işadamlarının AB ile olan ilişkilerini geliştirmek ve Avrupa'ya açılımlarını sağlamak amacıyla böyle bir yapılanmaya gittiklerini belirtmektedir. TÜRKONFED'in UAPME üyeliğinin önemine dikkat çeken Aydın, UAPME'nin bu anlamda bütün TÜRKONFED'lilerin çatı kuruluşu olduğunu, bu şekilde politika oluşturma amaçlı çalışmalarda AB boyutunun artırılması ve AB ile uyum süreci içinde olmaya çalıştıklarını ifade etmektedir.

TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz⁶⁴ TUGİAD'ın adında Türkiye olan, ilk genç işadamları derneği ve Türkiye'nin en büyük genç işadamları derneği olduğunu, geniş bir temsil profiline sahip bulunduğunu ve bu nedenle görüşlerini uluslararası platformlarda temsil etmenin bir zorunluluğu olarak Brüksel'de temsilcilik açtıklarını ifade etmektedir. KAGİDER proje yöneticisi Doğa Tamer⁶⁵, Brüksel'de temsilcilik açma amaçlarını, AB adaylık sürecine katkı sağlama ve ayrıca siyasal, sosyal ve ekonomik alanda kadın erkek eşitliğini sağlayarak kadının ekonomik ve sosyal hayata katılımını teşvik etmek konusunda AB standartlarının önemi ile açıklamaktadır. Ona göre AB standartlarını hedefleyerek kadının sosyal, ekonomik ve siyasal süreçte yer almasının daha sağlıklı gerçekleştirilebilmesi mümkün olabileceği düşüncesi bu noktada önemli bir motivasyondur.

DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık⁶⁶ Brüksel'de temsilcilik açma nedenlerini daha farklı bir nedenle açıklamaktadır. Eliaçık temsilciliklerini 1980 yılında açtıklarını, bunun nedeninin ise 12 Eylül darbesi olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

"12 Eylül'den sonra bizim DİSK'in genel merkezi kapatılınca yöneticiler tutuklanınca Türkiye'de bir genel merkezimiz büromuz yokken Brüksel'de temsilciliğimiz vardı. 12 Eylül cunta günlerinde DİSK'i temsil edecek büro olarak kuruldu. Sonrasında 1992'de DİSK tekrar faaliyete başlayınca DİSK'in Avrupa temsilciliği oldu. Avrupa düzeyindeki sendikal örgütlerde DİSK'i temsil etme gibi faaliyetler yapıyor. Aynı zamanda Avrupalı şirketlerle bir sıkıntımız olduğunda devreye giriliyor".

Brüksel'de Türk çıkar gruplarının doğrudan temsilcilik açma nedenlerine ilişkin bulgular üç noktada toplanabilir. Bunlardan ilki AB Türkiye ilişkilerinin gelişimine katkı sağlamaktır. Özellikle TUSİAD-TİSK, TOBB ve İKV temsilcileri bu noktaya vurgu yapmaktadırlar. Ancak bu noktada bazı gruplar ağırlığı sektörel çıkarlara verirken, İTKB gibi, diğer gruplar Avrupa değerlerinin benimsenmesini de çok öne çıkartmaktadırlar. İkinci yaklaşım üyelerinin temsili öne çıkarmaktadır. TÜRKONFED ve TUGİAD, üyelerinin temsili ve bu şekilde etkileşimi artırmaya daha çok vurgu yapmaktadırlar. Üçüncü yaklaşım daha çok sendika ve sivil çıkar gruplarında gözlemlediğimiz (KAGİDER ve DİSK), Avrupa üzerinden Türkiye'ye dönük bir politika geliştirme eğilimidir.

Brüksel'de doğrudan temsilcilik açan grupların önemli bir kısmının aynı zamanda AB düzeyinde etkinlik yürüten çatı kuruluşlara üye olduklarına yukarıda

⁶³ (D.Aydın, Görüşme, 9 Ekim 2015)

⁶⁴ (T.Gürbüz, Görüşme, 9 Aralık 2015)

⁶⁵ (D.Tamer, Görüşme, 17 Aralık 2015)

⁶⁶ (K.Eliaçık, Görüşme, 11 Aralık 2015)

değinilmişti. Bu çerçevede Türk çıkar gruplarının neden bu yönde hareket ettikleri sorulduğunda, temsilcilerin ağırlıklı olarak Türkiye'nin AB üyesi olarak masada yer almamasının açığını, bir ölçüde üst kuruluşlara üyelik yolu ile aşılma çabasına vurgu yaptıkları görülmektedir. Eurogroup üyeliği sayesinde Türk çıkar grupları politikaların oluşturulmasına, tavsiye kararlarının içeriğinin şekillenmesine bir ölçüde etki edebilmektedirler. Eurogroup'lar bir anlamda önemli bir ulaşım kanalı işlevi görmektedirler. Bu anlamda Brüksel temsilciliği ve çatı kuruluş üyeliği birbirini tamamlayan bir strateji olarak algılanmaktadır. Eurogroup üyeliklerinin özellikle sektörel çıkarların savunulması açısından önemsendiği verilen cevaplardan anlaşılmaktadır.

Örneğin, TOBB Brüksel temsilcisi Bülent Bilgiç ise TOBB'un Türkiye'de EUROCHAMBERS'a doğrudan üye tek kuruluş olduğunu ifade ederek, Avrupa'daki iş dünyasını temsil eden EUROCHAMBERS aracılığı ile AB tarafından alınan kararları değerlendirme imkânı bulabildiklerini belirtmektedir. Bilgiç, AB kararlarına yön veren taslak çalışmalarının EUROCHAMBERS'e sunulması sayesinde kendi görüşlerini, bu bağlamda Türkiye'nin de görüşlerini AB'nin karar alma mekanizması içerisine dâhil edebildiklerine işaret temektir.

İTKİB Brüksel temsilcisi Haluk Özelçi, İTKİB'in Avrupa tekstil ve hazır giyim sanayinin çatı kuruluşu olduğu için EURATEX'e tam üye olduğunu belirterek, EURATEX'in sektörle ilgili olarak onaylamadığı bir konunun karar olarak geçmesinin AB düzeyinde mümkün olmadığını, dolayısıyla bu oluşum sayesinde sürecin dışında kalmadıklarını ifade etmektedir. İTKİB'in, EURATEX'te bir tanesi başkan yardımcısı olmak üzere 4 üyeyle temsil edilmesi büyük bir avantaj sağlamaktadır.

TURKONFED Brüksel temsilcisi Dilek Aydın ise benzer bir şekilde bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

"Türk iş dünyası için bu neden önemli?; bildiğiniz gibi Türkiye'nin aday ülke olmasından kaynaklanan bir zorluğumuz var. Politika oluşum süreçlerinde resmi temsilcilerimiz tarafından burada henüz temsil edilemiyoruz. Masada değiliz. Bu yüzden iş dünyasının bu kuruluşlar aracılığıyla temsil edilmesi önem taşıyor. Buradaki temsilciliklerin görev ve sorumlulukları çift yönlü. Bir tarafta biz kendimizi bilgi açısından geliştirmeliyiz Türkiye'ye bilgi akışı sağlayabilmeliyiz ki AB'nin sadece şuan ki değil gelecek politikaları ve geleceğe ilişkin vizyonlarını da öğrenip bunun üzerine kurulmuş bir öncelikler belirleyelim. AB'de alınan kararlar istesek de istemesek de üye ülke olsak da olmasak da bizi etkiliyor. Ayrıca iş insanları ile birlikte UAPME çatısı altında Türk iş insanlarının çıkarlarını buraya yansıtabilmemiz savunabilmemiz için AB paydaşlarına yönelik çalışmalarımız var. UAPME burada bizim için en önemli kanalı oluşturuyor."

TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz" Yes For Europe ve JEUNE (Young Entrepreneurs Organization of the European Union) isimli iki çatı kuruluşa üye olduklarını, bu kuruluşlardan JEUNE'nin başkan yardımcılığı görevini dernek olarak yürüttüklerini, bu sayede Avrupa düzeyinde elli bin genç işadamına ulaşabildiklerini belirtmektedir. Gürbüz, uluslararası siyasette kendi çıkarlarımızı gözetmek açısından bu geniş ağı kendiler için avantaj sağladığını ifade etmektedir.

Sivil çıkar grubu ile üretici çıkar gruplarından sendikalar, bir çatı kuruluşa üyeliğin alanları ile ilgili konularda Türkiye'de yürüttükleri etkinliklere sağladığı desteğe daha çok vurgu yapmaktadırlar. KAGİDER proje yöneticisi Doğa Tamer, AB düzeyinde çatı kuruluşa üye olmanın özellikle birlikte hareket edebilme ve örgütlenme açısından yarar sağladığını, EWL'nin Türkiye'de kadın erkek eşitliği konusunda gelişme sağlamak için önemli bir araç olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık ise bu durumu şu şekilde özetlemektedir:

"ETUC Avrupa genelindeki sendikaların üst örgütü. AB üyesi olmamamıza rağmen ETUC'a üyeyiz. Toplantılarına katılıyoruz. Çeşitli komitelerine

çalışma gruplarına giriyoruz. Avrupa işçi sınıfının bir parçası olduğumuzu düşünüyoruz. O yüzden ETUC'a üyeyiz. Türkiye'deki bazı demokratik hakların, insan haklarının gelişmesi açısından ETUC üyeliğimizin faydası oluyor. Biz daha çok Türkiye'deki çok uluslu sermaye şirketlerindeki işçileri temsil ediyoruz. Genel anlamda buradaki yabancı firmada sıkıntı yaşadığımızda o sorunun çözümü için ilgili ülkedeki sendikayla bağlantıya geçiyoruz. ETUC üyeliği bunu kolaylaştırıyor."

Kuruluş temsilcileri genel olarak, AB düzeyinde örgütlenmiş olmanın maddi yükünden ya da kazanımlarından çok uzun vadeli kazanımlarının önemine dikkat çekmektedirler. İKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray, 51 yıldır aynı amaçla çalışıldığına vurgu yaparken, TUSİAD ve TİSK Brüksel temsilcisi Bahadır Kaleağası Brüksel'de temsilcilik açmanın Türk ekonomisini global anlamda rekabet edebilme boyutuna getirebilmesiyle yakından ilgili olduğunu belirtmektedir.

TOBB Brüksel temsilcisi Bülent Bilgiç Türkiye'nin dış ticaretinin % 40'nın AB ülkeleri ile olduğunu, Avrupa'da 5-6 milyon vatandaşımızın yaşadığını, AB'den gelen yatırımların büyüklüğü dikkate alındığında, AB düzeyinde çalışma yapmayı gerekli ve öncelikli kıldığını belirtmektedir. İTKİB Brüksel temsilcisi Haluk Özelçi "fayda maliyetin fazlasıyla önünde" derken, TURKONFED Brüksel temsilcisi Dilek Aydın "STK kuruluşları için maliyetler önemlidir. Ancak hepimizin, iş dünyasının ve ulusal çıkarlarımız için çok kritik öneme sahip olan bir konu olduğu için de bu zorlukları göğüsliyoruz" ifadeleri ile yaklaşımlarını açıklamaktadır.

TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz Gezi olayları sırasında AB Türkiye arasında yaşanan gerilimde oynadıkları rolü örneklendirerek ve sürece dikkat çekerek yaşanan olayların sürece zarar vermesini önleyebildiklerini, dolayısıyla AB düzeyinde örgütlenmeye gitmenin maliyetinin sağlanan fayda yanında son derece önemli olduğunu ifade etmektedir.

KAGİDER proje yöneticisi Doğa Tamer "Faydası maliyetinden oldukça yüksek" derken, DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık, "Brüksel'de bir temsilcilik bulundurmak oldukça masraflı bir şey bizim açımızdan. Fayda maliyet denklemine göre faydası maliyetine değiyor. Keşke daha da güçlendirebilsek" şeklinde düşüncesini ifade etmektedir.

7.4.2. AB Kurumlarına Bakış, Temas Kurma Yöntemi ve Etki Algılaması

İkinci grup sorularda belirtildiği gibi daha çok AB kurumları ile etkileşim boyutu üzerinde yoğunlaşmıştır. İKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray, AB bürokratları ile daha rahat temas kurabildiklerini, bilgi temelinde saygın bir ilişki yürütebildiklerini belirtmektedir. Nuray'a göre, AB Parlamentosu daha çok siyasi görüşlerin belirleyici olduğu bir AB kurumudur. Bu nedenle AB Parlamentosu düzeyinde bir etkinlik ister istemez savunulan görüşe yakın siyasi grupları öncelemeyi zorunlu kılmaktadır. Buna karşılık AB Konseyi'nin temas açısından en zor AB kurumu olduğunu belirten Nuray, ancak en etkili kurumun da burası olduğunu altını çizmektedir. Belirleyicilik açısından ikinci sırada Komisyonun geldiğini belirten Nuray, bu nedenle bürokratlarla temasın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Nuray, çıkarların savunulması amacıyla gerekirse Avrupa kamuoyuna yönelmek gerektiğini de sözlerine eklemektedir.

TUSİAD ve TİSK Brüksel temsilcisi Bahadır Kaleağası bu noktada BUSINESSSEUROPE (UNİCE) üyesi olmalarının önemine dikkat çekmektedir. Bu çatı kuruluşun AB otoriteleri düzeyindeki etkili pozisyonunun, kendi çıkarları açısından önemli avantajlar sağladığını ifade eden Kaleağası, "BUSINESSSEUROPE (UNİCE)'ye üye olduğumuz için tüm kapılar haliyle açılıyor. En üst düzey yetkililerden en teknokratlara kadar herkesle görüşüyoruz. AB Konseyi, AB Komisyonu v.s. faaliyetlerimiz oldukça ileri düzeydedir. Bu konularda pek sorun yaşamıyoruz" demektedir.

Benzer bir yaklaşımla, TOBB Brüksel temsilcisi Bülent Bilgiç EUROCHAMBERS üyesi olmalarının sağladığı avantajlara dikkat çekerek, en etkili, ama kapalı AB kurumu olarak nitelediği Konsey dahil, Komisyon ve AB Parlamentosu düzeyinde otoritelerle yakın temas kurabildiklerini belirtmektedir.

İTKİB Brüksel temsilcisi Haluk Özelçi, AB düzeyinde daha çok müdürlüklerle temas kurduklarını, Komisyon ile daha formel ancak düzenli ilişkileri olduğunu ifade etmektedir. TURKONFED Brüksel temsilcisi Dilek Aydın ise AB kurumları içinde Komisyonun önemini şu şekilde ifade etmektedir:

"AB kurumları deyince 3 kurumdan bahsediyoruz aslında. AB üye ülkelerinin çıkarlarını temsil eden AB Konseyi, AB vatandaşlarının çıkarlarını gözetten Parlamento ve AB çıkarlarını gözetten Komisyon. Bizi bire bir etkileyen kararlar bu üç kurumun ortak kararları. Ancak yasa tasarılarını, politika önerilerini hazırlayan Komisyon olduğu için çalışmalarını en yakından takip ettiğimiz kurum Komisyon. Özellikle iş dünyası olduğumuz için teknik konular bizi daha yakından ilgilendiriyor. Komisyon yetkilileri ile temas halinde olmaya çalışıyoruz. En etkili etkileşim kanalımız ise şüphesiz UAPME. Bunun dışında konferanslar, düşünce kuruluşları, yuvarlak masa toplantıları oluyor. Farklı kesimden paydaşları bir araya getirip yüz yüze tartışma ortamı yaratan toplantılar yapıyoruz."

TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz ise, AB politikalarının Türkiye'ye etkisi ve kendilerinin AB kurumları ile geliştirdiği etkileşimi şu ifadelerle açıklamaktadır:

"AB'nin önemi şuradan geliyor. Örneğin Çevre Bakanlığı ilk kurulduğunda bütçesi yoktu hiçbir şeyi yoktu, kimsenin önemsemediği bir kurumdu. Şimdi, Türkiye'nin en önemli bakanlıklarından bir tanesi. AB'de de bu anlamda o günkü konjonktürde sizinle alakalı konularla ilgili bölümler komisyonlar çok önemli oluyor. Türkiye olarak baktığımızda bizim için en önemli olanları Genişlemeden Sorumlu Komisyon, Dış İlişkilerden Sorumlu Komisyon, yine bu konularla ilgili Daireler şu ana kadar irtibat kurduğumuz arasında... Önemli adamlarla komiserle, genel müdürle, başkanla ya da başkan yardımcısıyla görüşmek çok kolay işler değil. Aylar öncesinden randevu almanız gerekiyor. Çünkü bu adamlar çok meşgul adamlar. Önceden 'Ben Türkiye'nin TUGİAD diye bir derneğinden geliyorum deyince çok önemsemiyorlardı, ancak bizi tanıdıktan sonra birlikte daha kolay ulaşılabilir olduk. Bu süreçle birlikte uluslararası alanda bilinirliğiniz ve öneminiz de artıyor. Örgütlerin linklerini de kullanmaya başlıyorsunuz. Bizim dışımızda çoğu üye ülke olduğundan onlara da ulaşılabilirliğiniz artıyor. Özellikle temas ve iletişimde bilinirliğinizin iyi olması açısından networkün çok faydası oluyor."

Sivil çıkar grubu ile üretici çıkar gruplarından sendikaların temas profillerinin işadamlarına göre bir derece farklılaştığı alınan cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu gruplar AB Parlamentosu ve Intergrup'lar kanalını işadamları gruplarına göre daha çok kullanmaktadır. KAGİDER proje yöneticisi Doğa Tamer "AB Komisyonu ve AP bize göre en etkili kurum" demektedir. DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık ise, ETUC dışında AB Parlamentosu ve Komisyon düzeyinde temas kurduklarını, Parlamentodaki Sosyal Demokrat, Sosyalist Grupla ve Sol Grupla zaman zaman da Yeşiller Grubuyla milletvekilleri ve grup düzeyinde bağlantılarının olduğunu ifade etmektedir. Eliaçık, en etkili kurumun Komisyon olduğunu, ancak en demokratik olan AB kurumunun AP olduğunun altını çizmektedir.

Bu noktada etkinliklerin yönlendirildiği kurumlar açısından üç göstergenin öne çıktığını söyleyebiliriz. Öncelikle tüm çıkar grupları AB Komisyonu, Komisyon bürokratları ile yakın temas içinde çalışmaya özen göstermektedirler. En etkili kurum olarak görülen Konseye ulaşma zorlukları nedeniyle, Konseyin arka mutfağını oluşturan Komisyon bürokratları ile temasta, ortak bir strateji eğilimi olarak öne çıkmaktadır. İkinci olarak örgütlenme kapasiteleri yüksek ve AB düzeyinde etkili Eurogroup'lara üye olan Türk çıkar grupları çok katmanlı bir düzeyde AB otoriteleri ile temas kurabilmektedirler. Üçüncü bulgu ise sivil çıkar grubunun Komisyonun yanı sıra Intergrup'lar düzeyinde etkinlik yürütmeye özel önem vermeleridir.

AB otoritelerinin Türk çıkar grupları ile iletişime geçtiği konular konusunda daha çok Türkiye ya da sektör hakkında bilgi talebinin öne çıktığı görülmektedir. Haluk Nuray, AB otoritelerin kolay ulaşamayacakları, uzmanlık gerektiren bilgi ve değerlendirmeler istediklerini belirterek, AB tarafından hazırlanan ilerleme raporlarında vermiş oldukları bilgilerin yansımalarını görebildiklerini ifade etmektedir. Kaleağası ise AB otoritelerinin temas kurduğu konuları, öncelikle bilgi talebi ve iletişim talebi olduğunu uygulama desteğinin ise ikinci sırada geldiğini belirtmektedir. Yine TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz, AB kurumlarının projelerin yürütülmesi ve politika oluşturmada gereksinim duydukları bilgileri kendilerinden talep ettiğini ifade etmektedir.

Sivil çıkar grubu ile üretici çıkar gruplarından sendikalar ağırlıklı olarak bilgi talebinin kendileri ile kurulan temas konularının başında geldiğini belirtmektedirler. Ancak burada spesifik bilgiden çok Türkiye kamuoyunda yaşanan tartışmalarla ilgili bu grupların görüşlerinin alındığı verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. KAGİDER proje yöneticisi Doğa Tamer, “saha tecrübelerimizi paylaşıyoruz ulusal bilgi sağlıyoruz diyebiliriz” derken, DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık ise; “Güncel olarak örnek vermek gerekirse asgari ücret konusu. Pek çok AB kurumu ‘Türkiye’de bir asgari ücret tartışması var siz buna ne diyorsunuz’ diye bize soruyor. Mevcut asgari ücret uygun mudur. İşte önerilen bir rakam var uygun mudur. Türkiye’de yaşamak için bir ailenin ne kadar ücrete ihtiyacı var açlık sınırı yoksulluk sınırı gibi rakamları önerileri bize soruyorlar. Teknik bilgiler genelde ekonomik düzeyle alakalı oluyor. İfade özgürlüğü hakkında da görüş ve öneri soruyorlar” diye bu durumu açıklamaktadır.

Buna karşılık, İTKİB ve TURKONFED temsilcileri AB’den kendilerine spesifik bir bilgi talebi yönlendirilmediğini ifade etmektedirler. TOBB Brüksel temsilcisi Bülent Bilgiç ise bu açıdan konumlarını, daha çok AB-Türkiye ilişkilerinin ilerletilmesinde bir tür arabuluculuk, yaşanan gerilimlerde açık bir kapı olarak işlev görebilmek olarak açıklamaktadır.

Bu noktada AB kurumları ile çok boyutlu ve açık iletişim kanallarına sahip olduklarını ifade eden çıkar gruplarına yönelik olarak, AB kurumlarının daha çok spesifik bilgi alma amacıyla yöneldikleri ve bu bilgilerin AB raporlarında yansıma bulduğu söylenebilir. Buna karşılık iletişim kanalları daha sınırlı olan çıkar grupları ile sınırlı bir temasın olduğu görülmektedir. Sivil çıkar grubu açısından da AB otoritelerinin bazı bilgiler talep ettikleri, ancak bu bilgilerin daha çok kamuoyunu ilgilendiren tartışmalarla ilgili temsil edilen kesimin eğilimini sorma şeklinde gerçekleştiği söylenebilir.

7.4.3. Türk Çıkar Grupları ve Türkiye

AB düzeyinde temsilcilikleri bulunan Türk çıkar gruplarının kendi konumları ile ülkeleri arasında nasıl bir ilişkinin bulunduğunu belirleyebilmek amacıyla, öncelikle kuruluşların temsilcilerinden kendi başarısını etkileyen ulusal faktörleri belirtmeleri istenmiştir. Bu kapsamda IKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray, Türkiye’de geleneksel olarak sivil toplum kuruluşları arasında dayanışma eğiliminin zayıf olmasının, AB düzeyindeki faaliyetlere de olumsuz yansıdığını belirtmektedir. AB düzeyinde etkinlik yürüten sekiz, on kuruluş arasında bile yeterli düzeyde bir işbirliğinin sağlanmadığının altını çizen Nuray, diğer bir engelleyici faktörün Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının AB fonlarından yararlanmaya dönük proje geliştirme noktasındaki

yetersizlikleri olduğunu ifade etmektedir. Bu sınırlılıklar nedeniyle AB düzeyinde etkinlik yürüten çıkar grupları ile Türkiye'deki sivil kuruluşlar arasında sürdürülebilir ilişkilerin gelişemediğinin altını çizmektedir.

TÜSİAD ve TİSK Brüksel temsilcisi Bahadır Kaleağası ise, AB düzeyinde etkili bir çıkar grubu olabilmek için, bağımsız olma, temsil gücü, deneyim ve proje yürütebilme kapasitesinin belirleyici faktörler olduğunu ifade etmektedir. Olaya sadece AB-Türkiye ilişkileri perspektifinden değil, "yatay konular" olarak kendisinin tanımladığı çevre, ekonomi, sağlık vs. konularda da işlevsel olunması gerektiğini belirtmektedir. TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz ise Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları ile birbirini destekleyici ilişkilerin geliştirilmesinin önemine dikkat çekerek, bu açıdan bir potansiyelin bulunduğunu, ancak siyasi farklılıklar temelinde ayrılmış olmanın bağımsız hareket edebilme yeteneğini sınırlamasının konunun olumsuz yönünü oluşturduğunu ifade etmektedir.

KAGİDER proje yöneticisi Doğa Tamer, Türkiye'de ise sivil toplum kuruluşlarının kurumsallaşma sorunu bulunduğunu, sürdürülebilirliklerinin olmadığını, bu yüzden ilkelerini geliştiremediklerini, kaynak sağlayamadıklarını ve bu nedenlerle baskı oluşturacak altyapılarının bulunmadığını ifade etmektedir.

İTKİB Brüksel temsilcisi Haluk Özelçi ise, sektörel temsilin önemine dikkat çekerek, AB düzeyinde sektör temsiline ülke olarak yetersiz olunduğunu, otomotiv, demir-çelik gibi alanlarda AB düzeyinde örgütlenmeye gereksinim olduğunu belirtmektedir.

Görüleceği gibi AB düzeyinde etkinlik yürüten Türk çıkar grupları arasında Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarına karşı olumsuz bir algının öne çıktığı görülmektedir. Konuya kendi aralarında işbirliği içinde hareket etmeye nasıl baktıkları açısından yaklaşıldığında ise farklı tutumların ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin Haluk Nuray;

"Bu çok sık önümüze gelen bir şey. Bir zaman derlerdi ki hepiniz bir binada toplanın bir Türk evi açın falan. Ben tamamen karşıyım. Bakın AB Türkiye'yi çok merak etse orada daimi temsilcimiz var büyükelçiliğimiz var resmi bütün görüşleri onlardan anında alabilirler. Bizi dinliyor olmalarının bize değer veriyor olmalarının tek sebebi değişik bir şey söyleyebilmektir. Biz şimdi hep birlikte hareket edip aynı şeyi söylesek değerimiz azalır. Bizim değerimiz çok seslilik ve çeşitlilik yaratmamızdan kaynaklanıyor... Hepimiz aynı davranalım birleşelim aynı olalım hoş bir şey değil. AB ruhuna aykırı. Brüksel'de inanamayacağınız çeşitlilik söz konusu ve bunlardan gurur duyuyorlar. Ben çeşitlilikten yanayım. Farklı görüşleri savunarak daha değerliyiz orada"

diyerek ortak hareketin tek sesliliğe dönüşmemesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde Kaleağası "Bağımsız kurumlar her zaman tek ses olmamalıdır. Böyle olurlarsa çok sesliliklerini kaybetmiş olurlar. Birbirlerinin çalışmalarından haberdar olmalılar zaman zaman bir araya gelmelidirler. Ortak konularda AB üyeliği gibi sinerji yaratılabilir ama çok da abartmamak lazım" diyerek bakış açısını ortaya koymaktadır.

İTKİB Brüksel temsilcisi Haluk Özelçi, İKV ve TÜSİAD temsilcilerinden farklı olarak Türk çıkar gruplarının ortak hareket etmelerinin faydalı olacağını savunmaktadır. Ona göre bu kuruluşların çoğu aynı hedefe odaklanmış, benzer etkinliklerde bulunan kuruluşlar olarak ortak hareket edebilme zeminine sahip bulunmaktadır.

TURKONFED Brüksel temsilcisi Dilek Aydın ise Avrupa iş dünyası ile ilişkilerin geliştirilmesine daha çok önem verilmesi gerektiğini, AB vizyonuna bağlılığı öne çıkartan ve bu temelde sivil toplum kuruluşları arasında danışma süreçlerinin işletilmesi gerektiğini belirtmektedir.

TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz Türk çıkar gruplarının bu konuda yeteneklerinin yüksek olmadığını, aynı profilde olan sivil toplum örgütleri arasında koordinasyon bulunmadığını, "devsel" amaçlar çerçevesinde sivil dinamiklerine

dayanmaları durumunda bu kuruluşlar arasında işbirliğinin zamanla gelişebileceğini belirtmektedir.

DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık ise, "Türkiye'de ETUC'a biz dâhil dört üye örgüt var. TÜRK-İŞ, HAK-İŞ ve KESK. Bunlarla bir üst örgütte, dört konfederasyon birlikte çalışabiliyoruz. Bu olumlu bir örnek. Çoğu zaman Türkiye'de bir araya gelemeyebiliyoruz Türkiye'de anlaşıyoruz ancak ETUC çatısı altında yan yana geldiğimiz oluyor. Kısacası birlikte hareket edebiliyoruz" diyerek, bir yerde Avrupa düzeyinde ortak çıkarlar temelinde bir arada hareket edebildiklerini belirtmektedir.

AB düzeyinde örgütlü Türk çıkar grupları, Avrupa düzeyinde sivil toplum kuruluşlarının daha etkili olabilmeleri için öncelikle, Avrupa çatı kuruluşlarına üyelik yolu ile deneyim kazanmaları gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. IKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray, "Örneğin Avrupa çimento sanayicileri derneği var. Türkiye'de bizim çimento sanayicilerimizi temsil eden kurum, dernek her neyse gidip onlarla temas edip onların çatısı altında ilk önce yer alabilmelidir. Bir süre sonra o çatı altında etkinliğini arttırmayı hedef olarak seçip kendini daha güçlü hale getirebilir, bu bir yöntemdir. Yani bizimki gibi bağımsız olup kendi kendini yaşatmaya çalışan ve bütün ilişkilerini kendi yaratmaya çalışmak çok zor. Tavsiyem öncelikle kendilerine benzer kurumların çatı örgütleri altında bir deneyim kazanmalarıdır" demektedir. Nuray finansal açıdan yeterli kaynak yapısına sahip olmanın, AB kurumları düzeyinde etkinlik yürütebilmek için gereklilik olduğunu ifade etmektedir. Nuray'ın üzerinde durduğu üçüncü nokta ise büyük hedefler yerine spesifik amaçlar doğrultusunda önceliklerin doğru belirlenmiş olmasıdır. Benzer şekilde TURKONFED Brüksel temsilcisi Dilek Aydın "Burada çatı kuruluşlar çok önemli bir etkidir. Bu çatı kuruluşlar altında aynı masanın etrafında oturmak ve bunun görünürlüğünün de arttırılması sivil toplum örgütlerinin gelişimi açısından önemli bir etkidir" demektedir.

TÜSİAD ve TİSK Temsilcisi Kaleağası, deneyim, bilgi, insan sermayesi açısından yeterli düzeyde olmanın etkinlik başarısı için önemli olduğunu belirterek, bunun yanında dünyaya, Avrupa'ya açılmayı hedefleyen bir perspektifle hareket edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz, hedeflerin doğru belirlenmesi, gönüllülük ve buna uygun bir organizasyon yapısının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Gürbüz, "Sadece temsilcilik yeterli değil bence. Neye ihtiyaç olduğunu bilip ona göre yapılanırsa daha faydalı olacağını düşünüyorum" demektedir.

KAGİDER proje yöneticisi Doğa Tamer "kurumsallaşma Türk çıkar grupları için önemli bir sorun. Öncelikle kurumsallaşarak ilkelerini geliştirip kaynak ve kapasitelerini arttırmaları lazım" derken, DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık pek çok sivil toplum örgütünün uluslararası ilişkilerle ilgili AB ile ilgili bir birimi personel politikası olmadığını, örgüt düzeyinde konu ile ilgili bir birimin oluşturulması gerektiğini AB'ye yabancılar olarak bakmayıp, iç içe geçmiş bir etkileşimin varlığını bilerek hareket etmek gerektiğinin altını çizmektedir.

Görüleceği gibi, AB'ye bakış, gerekli organizasyonun yapılması, personel ve finansal kaynakların oluşturulması ve çatı kuruluşlara üyelik yolu ile deneyim edinilmesi Türk çıkar gruplarının ulusötesi etkileşim alanına dahil olabilmeleri için sıraladıkları öneriler olarak dikkat çekmektedir.

AB Çıkar grubu sistemi içinde etkinlik yürüten Türk çıkar gruplarının devletle nasıl bir etkileşim içinde olunması gerektiğine ilişkin görüşleri farklılıklar taşımaktadır. Bazı gruplar devletten bağımsız hareket etmenin öncelikli olduğunun altını çizmektedirler. IKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray, sivil toplum kuruluşunun devletten beklentisi olmaması gerektiğini, devletten beklentisi olursa tam anlamıyla sivil toplum kuruluşundan bahsedilemeyeceğini belirtmektedir. Benzer şekilde Bahadır Kaleağası, kuruluşlar devletten bağımsız olabilmeli, gerektiğinde eleştirebilmeli, gerektiğinde destekleyebilmelidirler demektedir. Ona göre devlette partizan olmayan bir yaklaşımla sivil toplumun önünü açacak bir takım kaynakları sağlayabilmelidir.

Buna karşılık TOBB Brüksel temsilcisi Bülent Bilgiç, devletle ilgili herhangi bir sorunlarının bulunmadığını, yakın temas içinde çalıştıklarını ifade etmektedir. Aynı

şekilde İTKİB Brüksel temsilcisi Haluk Özelçi de devlet yetkilileri ile uyumlu bir çalışma yürüttüklerini ifade etmektedir.

TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz ise devletin bir şekilde destekleyici bir rol üstlenmesini, ancak sürecin içinde yer almaması gerektiğini şu şekilde açıklamaktadır:

"Devlet tarafından teşvikle kurulan sivil toplum kuruluşları olduğunu düşünüyorum. Yurtdışında da gayet faal çalışmaktalar. Bu bence kötü bir şey değil. Bir takım derneklere açıktan olmasa da bir şeyleri başlatmak için bir takım destekler veriyor. Bunlar ağırlıklı olarak lobi için kurulmuş dernekler oluyor. Bunun kötü değil iyi bir faaliyet olduğunu düşünüyorum. Sonuçta iletişim kanalları oluşturabilecek her şey, her yapı müspet bir şeydir. İletişimsizlikle kıyasladığınız zaman iletişim iyi bir şeydir... Devletten beklentim; bazen devletimizin nerede durduğunu bilmek gerekir. Devletin duruşunu da bilmemiz gerekir. Müzakereler sürecinde devletin elinin güçlü olması önemli. Bilgi bazında destek olmaları faydalı bir şey. Diplomatik temsilcilerin sivil toplum kuruluşları ile irtibat halinde olması gerekir. Bunun dışında devlet destekler verse hiç fena olmaz. Bu işler daha iyi yapılabilir. Daha çok olanakla daha güzel işler yapılabilir. (Ancak) Devletin bu işlere dahil olmaması daha hayırlı görünüyor, özgürlük ve bağımsızlık adına.."

KAGİDER proje yöneticisi Doğa Tamer "özellikle AB sürecinde yurtiçi karar alma sürecine katılmak, komisyonlarda görev almak istiyoruz. AB'ye katılım sürecinde sivil toplum örgütlerinin desteği ve rolü çok önemli. Bunun dışında AB düzeyinde devletten beklentimiz yok. Esas işimiz kadın girişimciliğini geliştirmek, Türkiye'deki mevzuatın bu yönde değişmesi ve gelişmesini sağlamak" demektedir. DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık ise "devletten öyle bir beklentimiz yok. Bize karışmasınlar yeterli. Bizi engellemesinler yeterli" diyerek yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Bu profil daha çok sektörel düzeyde etkinlik yürüten işadamları gruplarının sürecin içinde kamu otoritelerinin daha çok yer almasına sıcak baktıkları, buna karşılık şemsiye örgüt niteliğindeki işadamları gruplarının devletin alt yapı desteği vermek dışında sürece dahil olmaması yönünde bir eğilim taşıdıklarını göstermektedir. Sivil çıkar grubunun ise devletin rolüne daha soğuk bir tavır sergilediği görülmektedir.

AB düzeyinde etkinlik yürüten ve Brüksel'de temsilcilikleri bulunan Türk çıkar grupları, Avrupa'da yaşayan Türklerle ilgili sınırlı bir etkinlik yapısı sergilemektedirler. TUSİAD-TİSK, TUGİAD, TURKONFED, KAGİDER temsilcileri bu konuda herhangi bir etkinliklerinin bulunmadığını ifade etmektedirler. TOBB'un, yurt dışında faaliyet yürüten kamu kuruluşları ya da kamu destekli kuruluşlar aracılığı ile destekleyici bir takım etkinlikleri bulunmaktadır. İKV'nin ise daha çok yurtdışındaki Türklerin yaşadıkları hukuki sorunlarla ilgili destek sağlamaya yönelik faaliyetlere ağırlık verdiği görülmektedir. İTKİB, yurtdışında okuyan Türk öğrencilere staj desteği vermektedir. DİSK ise Avrupa'da çalışan Türk işçilerin sendikal faaliyetlere katılımı, yabancı düşmanlığı islamofobi gibi problemlerle ilgili protesto veya dayanışma faaliyetleri düzenlediklerini ifade etmektedir.

7.4.4. Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği – Türkiye İlişkilerinin Geleceğine Bakış

Bu başlık altında, katılımcılara AB düzeyinde yürütülen faaliyetlerin Türkiye'ye katkılarının neler olduğu ve AB'de yaşanan sorunların Türkiye-AB ilişkilerini nasıl etkileyeceği yönünde iki soru yöneltilmiştir.

IKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray, Türkiye'nin AB ile entegrasyonuna önemli katkılar sağladıklarını ifade ederek, bu katkılara şu örnekleri vermektedir:

"Mesela idam cezasının kalkması Türkiye'den önemli bir beklentiydi. Türkiye AB ilişkilerinin düzelmesi için biz inanamayacağınız bir gayret

gösterdik. Türkiye Platformu adında 351 üyeli sivil toplum platformu oluşturduk. İçeride siyasetçilere büyük destek verdik idam cezası kalksın Türkiye'nin önü açılsın diye. AB sürecinin önünü açılsın diye. Ondan sonra parlamentomuz idamı kaldırdı. Bizde inanamayacağınız sayıda temas gerçekleştirerek AB'ye Türkiye görevini yerine getirdi şimdi sıra sizde.. açın Türkiye'nin önünü mesajını verdik. O noktada somut katkımız olduğuna inanıyorum. Ayrıca Gümrük Birliği'nin onaylanması sürecinde biliyorsunuz ilk oylamada Yunanistan'ın karşı çıkması nedeniyle 1995 yılının aralık ayında reddedildi. Daha sonra 6 Martta oylama yeniden yapıldı biz o süreçte her lideri her bakanı ziyaret ettik. Türkiye de sendikacılar, sivil toplum kuruluşları, hem işveren, hem işçi kesimi herkesi bir araya getirdik. Bu heyetlerle bütün ülkeleri ziyaret ettirdik. O noktada çok büyük gayret gösterdik”

TUSİAD ve TİSK Brüksel temsilcisi Bahadır Kaleağası ise Türkiye'nin demokratikleşmesinin, ekonomik ve siyasal açıdan kalkınmasının temel öncelikleri olduğunu belirterek, AB sürecine bu yönde olumlu katkılarının olduğunu, dolayısıyla kendilerinin AB alanını önceleyen çalışmaların bu sürece destek sağladığını belirtmektedir. Kaleağası, nasıl AB'deki olumlu gelişmeler Türkiye'ye olumlu yansımalar yapıyorsa, benzer şekilde son dönemde Avrupa'da yaşanan kriz ve siyasi sorunların Türkiye'yi olumsuz etkileyeceğini ifade etmektedir

TOBB Brüksel temsilcisi Bülent Bilgiç ise konuya ekonomik kazanımlar açısından yaklaşmaktadır. Ona göre Türkiye'ye yönelen yatırımlar içinde AB ülkelerinin önemli bir payı bulunmaktadır. Dolayısıyla gelişen ilişkiler ve kurulan temaslar bu açıdan önemli getiriler sağlamaktadır. Bilgiç, Avrupa ülkeleri ile Türkiye arasındaki ticarete yaşanan sorunların aşılmasında, çıkar gruplarının kurumsal etkinliğinin büyük katkı sağladığını belirtmektedir.

TUGİAD, KAGİDER ve DİSK temsilcileri ise AB kurumları ile geliştirilen sürecin uluslararası düzeyde muhatap alınmalarını sağladığını ve bu yönüyle Türkiye ile ilgili sorunların aşılmasında görüş alınan kurumlara dönüştüklerini belirtmektedirler. Örneğin TUGİAD Brüksel temsilcisi Tolga Gürbüz, “görüşlerimize değer vermeye başladılar” diyerek bu durumu açıklamaktadır.

DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık, “AB Parlamentosundan, Komisyondan veya Konseyden gelenler resmi görüşmelerden önce ve sonra muhakkak bize de uğruyorlar, Ankara'ya bir toplantıya gidecekleri zaman, söyleyeceğiniz bir şey var mıdır diye bizden görüş ve öneri alıyorlar” diyerek bu durumu ifade etmektedir.

AB'de yaşanan sorunlar ve Türkiye AB ilişkilerinin geleceği konusunda ise Haluk Nuray, AB'de yaşanan sorunların geçici olduğunu, AB'nin gerek kendi idealleri açısından, gerek Türkiye'nin tam üyelik hedefi yönüyle bu günkü durgunluğun ve sorunların aşılabileceğine inandıklarını belirtmektedir.

“Bundan daha zor ve kötü durumlara düşmüştü Türkiye-AB ilişkileri ama daha sonra toparlandı. Önümüzde hep bu var. Birincisi bu iş olacak ve bu iş olurken de İKV orada olacak. Türkiye'nin başka bir yolu yok, başka yollarını zaman zaman denesek bile sonuçta Türk halkı için iyi olanın AB'nin şu anda temsil ettiği değerler olduğuna inanıyoruz. Ve bu değerlere sahip olmamız gerektiğini düşünüyoruz. Üyelik de bunun sonucunda değerleri benimsediğimizde otomatik olarak gelecektir diye umuyoruz. İkincisi Türkiye'nin AB üyeliği bürokratik diplomatik egzersiz değildir. Bir toplumsal değişim meselesidir. Türkiye bu değişimi mutlaka yaşayacaktır yaşamak zorundadır. Aksi takdirde nerelere savrulabileceğimizi günümüzde de yaşıyoruz geçmişte de örneklerini gördük. Maalesef böyle bir çıta Türkiye'nin önüne gerekli. Dolayısıyla bu toplumsal değişimin siyasetçilerimizin katkısıyla değişmesi, bu projenin toplum tarafından benimsenmesi lazım. Bu açıdan sivil toplum çok önemli. Eğer bu bir bürokratik mesele olsaydı bürokrasimizde çok kıymetli diplomatlarımız,

bürokratlarımız var çoktan hallederlerdi ama maalesef bu bir toplumun sahip çıkma meselesi inşallah biz de bu yönde çalışmalar sürdürüyoruz."

TUSİAD ve TİSK Brüksel temsilcisi Bahadır Kaleağası ise bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

"Avrupa'nın geleceği dört senaryoya doğru gidiyor. Avrupa daha federal mi olacak, merkezi yapıda mı kalacak, ikisinin karışımı mı olacak, iki çemberli bir Avrupa'ya doğru mu gidiyoruz. Bunların içinde iki çemberli Avrupa en belirgin olarak şekilleniyor. Avrupa'nın ve dünyanın geleceğini iyi anlamak gerekiyor. Dijital ekonomi, iklim değişikliği, sosyal kalkınma, yoksullukla mücadele konuları çok önemli. Bu konuları iyi anlamak gerekiyor. Türkiye'nin geleceğini iyi anlamak gerekiyor. Ekonomimizi, turizmimizi, eğitim sistemimizi, marka değerlerimizi, bilimsel çalışmaları, akademik dünyanın dünyayla ilişkileri vb. konuları sivil toplum kuruluşları çok iyi analiz edebilmeli. Kendi alanındaki konuları iyi doldurmalı. Devletten yolu açması için talepkar olunması gerekiyor."

İTKİB Brüksel temsilcisi Haluk Özelçi ise AB'nin yapısal sorunlarına dikkat çekerek, Avrupa ülkelerinin yaşanan krizlerden ders çıkararak kurumsal yapılarını değiştirmeleri gerektiğini ileri sürmektedir. Ona göre, farklı ekonomik gelişmişlik düzeylerine sahip bulunan ülkeler, aynı statüde oldukları bir yapı ile AB yoluna devam edemez. Özelçi bu noktada Türkiye'nin farklılığını öne çıkartarak müzakerelerde kararlı bir tutum sergilemesi gerektiğini belirtmektedir. Böyle bir süreçte sivil toplum kuruluşları olarak destek vereceklerini de ifade etmektedir.

TURKONFED Brüksel temsilcisi Dilek Aydın, yaşanan son göç krizinin AB Türkiye ilişkilerini yeniden canlandırıcı bir etkide bulunduğunu, karşılıklı bağımlılığın öneminin anlaşıldığını, bu ortamın ilişkilerin geliştirilmesine önemli katkı sağlayacağı düşüncesinde olduğunu belirtmektedir.

DİSK Dış İlişkiler Biriminden Kıvanç Eliaçık "AB'nin geleceği belli değil. AB'nin ne olacağı belli değil" diyerek, asıl önemli olanın Türkiye'nin AB'ye girebilmek için üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi olduğunu belirtmektedir.

Genel olarak işadamları gruplarının AB ve AB-Türkiye ilişkilerinin geleceği konusunda daha olumlu bir bakış açısına sahip oldukları, sivil çıkar grubunda ise bu süreçte Türkiye'nin AB normlarına uyumu noktasında göstereceği kararlılığın belirleyici olacağı yönünde bir eğilimin varlığı dikkat çekmektedir.

AB düzeyinde temsilcilik açan Türk çıkar gruplarının eğilimlerinin belli noktalarda farklılaştığı görülmektedir. Öncelikle işadamları grupları arasında daha geniş temsil yapısına sahip şemsiye örgütlerin Avrupa değerlerine daha çok vurgu yaptıkları ve devletten bağımsız şekilde hareket etme eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu gruplar kamu otoritelerinin daha çok elverişli ortam sağlamakta, işlevsel olmasını talep etmektedirler. Buna karşılık sektörel gruplar, ekonomik kazanımları daha çok öcelemekte, bürokrasi ve kamu otoriteleri ile daha yakın çalışmaya önem vermektedirler. Birinci grubun AB otoriteleri ile temasta çok yönlü kanallara sahip oldukları, buna karşılık ikinci grubun daha çok AB bürokratları ile temas kurmaya çaba harcadıkları söylenebilir. Her iki grup da Eurogroup'ları etkin bir biçimde kullanma eğilimindedirler.

Sivil çıkar grubu ve üretici çıkar gruplarından sendikalar ise, kamu otoriteleri ile çalışmaya yukarıdaki gruplara göre daha soğuk bakmaktadır. Onlar daha çok Eurogroup'lar ve AB kurumları ile geliştirilen ilişkiler üzerinden Türkiye'de kendi talepleri doğrultusunda bir değişimi hedeflemektedirler. Bu grupların diğer bir özelliği İntergrup'ları da etkili bir biçimde kullanmaya çaba harcamalarıdır.

Türk çıkar gruplarının AB kurumları ile etkileşimi, AB otoriteleri açısından "yurtiçini kuşatan bilgi talebi" modeline uygun bir gelişme göstermektedir. Türk çıkar grupları açısından ise hangi konu öncelenirse öncelensin "Avrupa'yı kuşatan bilgi talebi" ve "uzman bilgi talebi" modellerinin ağır bastığı görülmektedir.

7.5. Brüksel’de Temsilcilik Açmamış AB düzeyinde Üst Organizasyonlara Üyeliği Bulunan Türk Çıkar Gruplarının Etkinlik ve Eğilim Profili

Brüksel’de temsilcilik açmamış sadece AB düzeyinde üst örgütlere üye olmuş Türk çıkar gruplarından, HAK-İŞ, TÜRK-İŞ, TEMA, TBB ve T.BEL.B. ile yapılan görüşmelerden alınan cevaplar ile bu cevapların değerlendirilmesi ile elde edilen bulgular çalışmanın teorik çerçevesi de dikkate alınarak başlıklar altında sunulmaktadır.

7.5.1. Örgütlenme Yöntemine İlişkin Değerlendirme

HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız⁶⁷ böyle bir yöntemi tercih ettiklerini açıklamakla yetinirken, TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök⁶⁸ Brüksel temsilciliklerinin olmadığını ETUC üyesi oldukları için buna ihtiyaç duymadıklarını belirtmektedir.

TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay⁶⁹ ise temsilcilik açmayı düşündükleri halde kaynak yetersizliği nedeniyle bunun mümkün olamadığını belirterek, bu yaklaşımı ile Brüksel’de temsilcilik açarak doğrudan temsilin sağlanmasında finansal ve mali kaynağın önemine dikkat çekmektedir.

Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın⁷⁰ bu konunun birkaç kere gündeme geldiğini AB’nin Türkiye Delegasyonu olduğu için buna gerek duymadıklarını ifade etmiştir.

Dolayısıyla bu grupta yer alan çıkar gruplarının Brüksel’de temsilcilik açmama nedenlerini, AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmalarını yeterli bulmaları, kaynak yetersizliği ve Türkiye-AB arasında etkileşimlerini sağlayan aracı kurumlardan dolayı buna gerek duymamaları şeklinde açıkladıkları görülmektedir.

Brüksel’de temsilcilik açmamış bu grupların tamamının AB düzeyinde üst organizasyonlara üyeliğinin bulunması, örgütlenme yöntemi açısından bu boyutu önemli kılmaktadır. HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız, ETUC üyesi olmalarını dünyaya açılma açısından önemli gördüklerini, ETUC’un temsil gücü nedeniyle, kendileri için Avrupa’nın anahtarı konumunda olduğunu ifade etmektedir.

TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök ise uzun zamandır var olan ETUC üyelikleri ile Avrupa’daki sendikalarla diyalog kurma fırsatına sahip olduklarını belirtmektedir. TÜRK-İŞ olarak Avrupa’yı sosyal Avrupa olarak gördüklerini sosyal adaletin dünyaya oradan yayılabileceğine inandıklarını ifade eden Gök, TÜRK-İŞ başkanının ETUC’da yönetim kurulu üyesi olduğunu ve 2015-2019 yılları arasında kurumun başkanlığını yürüteceğini de sözlerine eklemektedir.

TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay ise Avrupa’da üretilen mevzuatı denetleyen ve savunuculuk yapan en büyük platform olduğu için EEB’ye üye olmayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca Kutluay her ülkeden bir kişinin katılmak zorunda olduğu EEB yönetim kurulunda da yer aldıklarını, bu üyelikle aday ülke olarak mevzuatı yenileme ve AB standartlarını sağlamak için çalışabildiklerini ifade etmektedir. Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın ise AB düzeyinde üyesi oldukları CCBE üyeliğinin önemi, sağladığı faydaları ve yükümlülükleri şu şekilde dile getirmektedir:

"CCBE'ye üyelik tercihin ötesinde bir zorunluluk. CCBE bütün Avrupa'daki ulusal baro avukatlarının katılımlarıyla oluşan bir resmi bir organ... CCBE'ye üyeliğin faydası ise mesleki dayanışma birçok konuda ortak hareket edebilme fırsatını yakalayabilmemiz. AB alanındaki düzenlemelerde, Avrupa İnsan hakları Mahkemesinde CCBE'nin yerleşik delegasyonu var. Orada da temsil hakkımız oluyor. Yükümlülüklerimiz ise

⁶⁷ (O.Yıldız, Görüşme, 6 Ekim 2015)

⁶⁸ (U.Gök, Görüşme, 21 Ekim 2015)

⁶⁹ (D.Kutluay, Görüşme, 28 Ekim 2015)

⁷⁰ (M.Yalkın, Görüşme, 5 Ekim 2015)

birincisi CCBE'nin meslek kurallarını kabul etmeniz gerekiyor. İkincisi disiplin kurulumuzda kendi meslek kurallarımızı uygularken en temel kaynak olarak CCBE kullanılıyor."

T.BEL.B.'den Cemal Baş ise sadece belediye birliklerinin üye olduğu bir kuruluş olarak CMR üyesi olduklarını, orada düzenli personel bulundurmadıklarını, Avrupa'da yaşanan gelişmelerden haberdar olmak açısından bu üyeliğin yararlı olduğunu belirtmektedir.

Üst organizasyonlara üye Türk çıkar grupları üyeliğin getirdiği aidat ödeme konusunda biraz olumsuz bir yaklaşım sergileseler de, genel olarak bu yöntemin kuruluşlarına fayda sağladığı konusunda benzer bir yaklaşıma sahip bulunmaktadır. Dile getirilen faydalar, AB düzeyindeki muadil çıkar gruplarıyla diyalog geliştirme, meslek örgütleri için üyeliğin getirdiği meslek ilke ve kurallarını uygulayarak AB standartlarını yakalama, AB mevzuatını takip etme ve Avrupa'ya açılarak AB düzeyinde temsil hakkı elde etme şeklinde özetlenebilir.

Bazı temsilciler, üst kuruluşa üyelikle birlikte temsilcilik açma yönünde bir örgütlenme stratejisine nasıl baktıkları yönündeki sorumuza cevap vermeyeceklerini belirtirken TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

"AB fonlarının en baştan programlanmaya başladığı yer Brüksel... Fon desteği almak için ayrıca mevzuata uyumda ve gündem takip etme Brüksel bazında daha kolay gerçekleşir".

Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın resmi yazışmalar yüz yüze temaslar, bazı kurumlara başvurular gibi her türlü irtibatı kurduklarını dile getirerek özellikle Türkiye'deki delegasyon ile irtibatlarının çok fazla olduğunu ifade etmiş, T.BEL.B.'den Cemal Baş ise temsilciliğin faydasını görebileceklerini ancak şuan bunun mümkün olmadığını ifade etmiştir.

Dolayısıyla sendikalar Brüksel temsilciliği açmanın önemine pek vurgu yapmazken bazı çıkar grupları zamanlama konusuna dikkat çekmiş, bu grupta yer alan çıkar grupları içinde sadece sivil çıkar gruplarından TEMA temsilcilik açmanın çeşitli faydalarını dile getirmiştir. Temsilcilerin, üst kuruluş ödentileri konusunda bile mesafeli tutumu birlikte ele alındığında maliyet kaygısının burada belirleyici bir faktör olduğu söylenebilir.

7.5.2. AB Kurumlarına Bakış, Temas Kurma Yöntemi ve Etki Algılaması

Çıkar gruplarının AB kurumları ile etkileşim boyutu ve bu kurumlarla temas kurma yöntemleri temsil ettikleri çıkar konusuna göre farklılaşmaktadır. Buna göre HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız, AB otoriteleri ile ETUC vasıtasıyla ve Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi aracılığıyla etkileşim kurduklarını belirtmiştir. Benzer bir yaklaşımla TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök ise AB otoriteleri ile ETUC aracılığıyla etkileşim kurduklarını ifade ederek sözlerine şöyle devam etmektedir:

"Komiserlerle çok rahat temas kuruyoruz. Türkiye'deki sendikal haklarla ilgili rapor hazırladık. Sempozyum yaptık. Avrupa'ya döndüğü zaman Türkiye'de sendikal haklar var dedi. Türkiye söz sahibi oldu. Oldukça etkiliyiz. Karma İstişare Komitesi var. Hem Avrupa'daki STK'ların hem de Türkiye'de bulunan STK'ların bir araya geldiği kuruluş. Buradaki kararlar Avrupa'ya iletiliyor. Karma İstişare Komitesi çok önemli bir kuruluş. Birliğin en etkili kurumu ise Komisyon."

Sendikalar, AB kurumları ile etkileşim kurmada ETUC ve Karma İstişare Komitesinin önemine dikkat çekmektedirler. TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu

Kutluay ise bu durumu "Avrupa dönem başkanlıkları vardır. Altı ayda bir değişiyor. Her dönem başkanını ziyaret ediyoruz. Avrupa komisyonu ile iletişim kuruyoruz. Komşuluk ilişkileri birimi var ve orada Türkiye masası var. Parlamentoyla irtibat kurmak zor oluyor en fazla mektup yazılabilir. İlerleme raporlarını ise Komisyon hazırlıyor" şeklinde görüşlerini ifade etmektedir.

Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın ise insan hakları komiserliğinin önemine dikkat çekerek, Komiserle Türkiye'ye geldiğinde ikili temas kurduklarını ifade ederek AB'ye tam üye olunmadığı için sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Yalkın, çözülebilir sorunlar olarak görmedikleri bu sorunları, AB Ombudsmanlığına başvuru yapamama ve avukatların vize muafiyetlerinin sağlanmayışı olarak sıralamıştır. T.BEL.B.'den Cemal Baş ise kendi alanında karar otoriteleriyle etkileşimini ve sorunları şöyle özetlemiştir:

"Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Komitesi ile sürekli irtibat kuruyoruz. Orada sekreterimiz var. Delegasyon sekreterliği. En etkin kurumlar Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'dir. Yerel yönetimlerde dil problemi yaşıyoruz. Online doküman alıyoruz. 2016'dan sonra paylaşılan belgeler Türkçe olacak".

Görüşülen çıkar gruplarından sendikalar, üst organizasyonlar yoluyla AB kurumları ile etkileşim kurduklarını öne çıkarmalarına rağmen diğer çıkar grupları etkileşim kurmada üst organizasyonların rolüne değinmemişlerdir. Ayrıca yüz yüze etkileşim yönteminin bütün çıkar gruplarında ağırlıklı olarak uygulandığı gözlenmektedir. Diğer yandan görüşülen çıkar grupları daha çok Komisyon ve bürokratları ile etkileşim kurmakta bunu sınırlı düzeyde AP ve Konsey takip etmektedir. Bunda Komisyonun Türkiye'nin yıllık ilerleme raporundan sorumlu kurum olmasının yanında çıkar gruplarına yaklaşım tarzı ile gruplarla düzenli temas kurmaya önem veren bir kurum olmasının belirleyici olduğu düşünülmektedir.

Sadece üst kuruluş yolu ile AB otoriteleri ile temas kuran Türk çıkar grupları AB otoritelerinin kendilerine yönelik taleplerini yine bilgi talebi çerçevesinde açıklamaktadırlar. TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök, belli bir konuda anket yaparak kendilerinin görüşlerini aldıklarını ifade ederek ayrıca etkinlik düzenleme konusunda taleplerin geldiğini belirtmektedir.

TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay ise projeler konusunda kendilerinden uzman istendiğini, yine ilerleme raporu hazırlık aşamasında bilgilerine başvurulduğunu belirtmektedir.

Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın, genellikle Türkiye'ye gelen komiserin kendilerini ziyaret ederek önemli hususlarda görüşlerini aldıklarını, ayrıca AB delegasyonu ilerleme raporlarını hazırlarken de kendilerinden görüş alındığını belirtmektedir. Yalkın, Venedik Komisyonu⁷¹ model kanunların hazırlanmasında ise kendilerinden uzman desteği istendiğini ifade etmektedir. T.BEL.B.'den Cemal Baş ise CMR üzerinden bazı ortak çalışmalar yürüttüklerini ifade ederek, özellikle Suriyeli sığınmacılarla ilgili CMR'den gelen uzmanlarla çalıştıklarını belirtmektedir.

AB otoritelerinin görüşülen çıkar gruplarından talebi, sendikalar için daha çok görüş alışverişi şeklinde olurken meslek odaları için hem görüş alışverişi hem de uzman desteği olmaktadır. Sivil çıkar grupları ise, uzman, uzman görüşü ve uzman bilgisi sağlama yoluyla AB otoriteleriyle etkileşim kurmaktadır. Genel olarak ve bekleneneği gibi, üst kuruluşlar yolu ile AB otoriteleri ile etkileşime giren çıkar gruplarının temas imkânları sınırlıdır. Ağırlıklı olarak ilerleme raporları öncesinde, Türkiye'ye gelen AB yetkilileri tarafından kendilerinden istenilen bilgileri vermekte, Türkiye'deki saha çalışmalarına katılmakta ve kısmen de Avrupa düzeyindeki komisyonlara iştirak edebilmektedirler. Sendikalar daha çok bilgi alma ve bilgi sağlama yönünde AB

⁷¹ Venedik Komisyonu anayasa hukuku alanındaki bağımsız uzmanlardan oluşan Avrupa Konseyi'nin danışma organıdır.

otoriteleri ile temas kurarken, meslek kuruluşları ve sivil çıkar gruplarında hem görüş alışverişi hem de uzman talebi yönüyle bir etkileşimin varlığı dikkat çekmektedir.

7.5.3. Türk Çıkar Grupları ve Türkiye

Bu grupta yer alan Türk çıkar gruplarından AB düzeyinde başarılarını etkileyen ulusal ve ulusötesi faktörleri belirtmeleri istenmiştir. Bu kapsamda HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız, kurumsallığın ve üst kuruluşlara üye olmanın önemine dikkat çekmekte, ulusal düzeyde ortak noktada buluşamayan Türk çıkar gruplarının AB düzeyinde ortak olabildiğini ifade etmektedir.

Dolayısıyla Yıldız bu söylemi ile AB düzeyinde üst örgütlere üye olmanın ulusal çıkar grupları için birleştirici ve bütünleştirici rolüne dikkat çekmektedir.

TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay ise ulusal anlamda Türkiye için AB'nin öncelikli olup olmadığı yönünde bir netliğin bulunmamasının ve AB fonlarından yararlanma konusunda gösterilen zayıf performansın başlıca sorunlar olduğunu ileri sürmektedir. Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın, AB'nin sivil toplum desteklerinin AB bakanlığı tarafından yürütülen projelerle gerçekleştirildiğini son yedi sekiz yıldır bu desteklerin belirli sivil toplum kuruluşlarına verilmesi sorununun olduğunu ileri sürmektedir. T.BEL.B.'den Cemal Baş, sorunun Türk sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinden kaynaklandığını, işin yabancı dil bilen ve gönüllü olan birkaç kişinin sırtında kaldığını, sonuçta AB imkânlarından yeterince yararlanılamadığını belirtmektedir.

Görüşülen çıkar grupları temsilcileri daha çok ulusal düzeyde sorunlara vurgu yapmaktadırlar. Bu çerçevede ulusal düzeyde ortak noktada buluşamama, projeler konusunda kamu otoritelerinin tercihlerinin belirleyiciliği, fonlardan yeterince yararlanma konusunda uzman personel sorunu gibi sorun alanlarının varlığına dikkat çekmektedirler.

Çıkar gruplarının işbirliği içinde hareket etme eğilimleri konusunda HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız sendikalar arası iletişim sorunu yaşandığını Brüksel'de lobi faaliyetleri ve bazı konularda yapılan toplantılarda bir araya gelebildiklerini belirtmektedir. TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök, Karma İstişare Kurulu'nun katılımcı yapısına ve kurulun çıkar gruplarının görüşlerine verdiği öneme dikkat çekmektedir. Gök, benzer şekilde ETUC'un birleştirici bir işlevi olduğunun altını çizmektedir. TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay kendi alanlarında AB düzeyinde ses getiren bazı ortak girişimlerinin olduğunu, ancak nükleer karşıtı işbirliği gibi konularda katılımın zayıf kaldığını belirtmektedir.

Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın işbirliği konusunda farklı düşüncelerin olduğunu, bazen düşüncelerin örtüştüğünü bazen de örtüşmediğini bu konuda standart bir cevap verilemeyeceğini belirtmektedir. T.BEL.B.'den Cemal Baş dayanışma olmadığını belirtmiştir.

Türk çıkar gruplarının AB'de temsil edilmesi için örgütsel yapılarında yapmaları gereken değişiklikler konusunda ise HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız, AB sürecinde siyasi iradenin önemli olduğunu, AB ile ilgili uzmanlara gereksinim bulunduğunu, dil sorununun aşılması gerektiğini ve AB'nin işleyişi ve yapısal ayrıntılarının iyi bilinmesi gerektiğini vurgularken, TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay, AB düzeyinde etkinlik yürüten sivil toplum kuruluşları ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini, AB düzeyinde etkinlik prosedürünün çok iyi bilinmesi gerektiğini belirtmektedir.

Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın ise AB içinde birçok şeyde temsil edildiklerini Venedik Komisyonu toplantılarına da davet edildiklerini CCBE aracılığıyla birçok noktada etkin olabildiklerini, dolayısıyla temsil konusunda sıkıntı yaşamadıklarını belirterek daha fazla etkin olabilmek için ulusal düzeyde CCBE türü örgütlerin geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. T.BEL.B.'den Cemal Baş öncelikle dil sorununun aşılması gerektiğini yenilemiştir.

Çıkar grupları AB'de temsil için örgütsel anlamda, kurumların AB konusunda bilgili ve donanımlı olmaları gerektiği, bu anlamda AB uzmanlık alanı, dil konusu, AB

düzeyindeki örgütlerin Türkiye'de oluşturulması ve geliştirilmesi gerektiğini dile getirmektedirler. Diğer yandan çıkar grupları arasında AB düzeyinde sivil toplumun etkinliği için devletten beklentiler ise temsil edilen çıkar konusuna göre farklılık göstermektedir. HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız devletten beklentileri şöyle dile getirmektedir:

"Karışık şeyler... AB sürecinde STK'lar bazen önde bazen arkada... AB süreci bir günlük veya on yıllık değil... ya koparsın ya da devam edersin. Devletin bu konuda sistematik çalışması lazım... bu süreç kopukluk kaldırmıyor "

TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök ise kendi kaynaklarını kullandıklarını, devletten beklentilerinin ulusal düzeyde sendikal hakların geliştirilmesi, örgütlenmenin önünde engel varsa onların kaldırılması, mevzuat anlamında gerekli tedbirlerin alınması ve bu mevzuatın uygulanması olduğunu belirtmektedir. TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay, AB'den kolaylıkla destek alınabileceğini, bunun için kamu otoritelerinin STK'ları muhatap alarak, sürece katılımlarını kolaylaştırmaları gerektiğini ifade etmektedir.

Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın ise "gönüllülük" ilkesine dikkat çekerek, bu konuda teşvik edici düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmektedir. T.BEL.B.'den Cemal Baş ise öncelikli sorunun kurumların kapasite eksikliği olduğunu, özellikle konu ile ilgili uzmanlık desteği konusunda devletin rol üstlenebileceğini dile getirmektedir.

Görüşülen çıkar grupları AB sürecinde devletin kararlılığı, mevzuatın yeniden düzenlenmesini, kendilerinin muhatap alınarak, eksikliği hissedilen konularda uzman desteği sağlanması gibi konuları öne çıkarmaktadırlar.

Brüksel'de temsilciliği bulunmayan Türk çıkar gruplarının bekleneceği gibi Avrupa'da yaşayan Türklerle ilgili etkinlikleri oldukça sınırlıdır. HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız Avrupa'da yaşayan Türklerle ilgili zaman zaman etkinlik yaptıklarını belirtmekte olup, TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök ise üye oldukları ETUC aracılığıyla belli etkinliklerde Türk işçilerle bir arada olabildiklerini ifade etmektedir.

TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay ise bu konuda etkinliklerinin olmadığını, TEMA-Almanya ve TEMA-Hollanda'nın bu konuda çalışmaları olduğunu ancak bu oluşumların kendileri ile bir ilgilerinin olmadığını ifade etmektedir. Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın ise özel programlar yürütmediklerini ancak "Türk Dili Konuşan Avukatlar ve Akraba Örgütler Birliği" kurulması konusunda faaliyetlerinin olduğunu ifade etmiştir. T.BELB.'den Cemal Baş ise "direk bir etkinlik yok. Özellikle balkanlarda Gostiva'da, Bulgaristan, Kosova'da etkinlikler yaptık. Oradaki yerel yönetimle etkileşimli olarak Türk halklarına yönelik faaliyetler yapıyoruz" diyerek yerel yönetimlerle etkileşimli olarak gerçekleştirdikleri faaliyetlere dikkat çekmiştir.

Dolayısıyla AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olan Türk çıkar gruplarının Avrupa'da yaşayan Türklerle ilgili oldukça sınırlı etkinlikleri olduğu, olan etkinliklerin de büyük ölçüde AB alanı ile ilgili olmadığı görülmektedir.

7.5.4. AB ve AB-Türkiye İlişkilerinin Geleceğine Bakış

AB düzeyinde geliştirilen ilişkilerin hangi alanda kendilerine katkı sağladığı konusunda HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız, bu katkıları "toplumsal entegrasyon sağlama, ilerleme raporları ile sağlanan gelişmeler, sendikal haklar ve sosyal dönüşüm olarak sıralarken, TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök tüm mevzuatın AB standartlarına uyumu, iş sağlığı ve güvenliği konusunda sağlanan gelişmeler ve Avrupa'da oldukça önemli olan sosyal diyalog anlayışının Türkiye'ye taşınması olarak sıralamaktadır. TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay ise kurumsal anlamda, Avrupa gündemini takip etmek örneğin iklim değişikliği emisyon

azatlımı, global politika konusunda gelişmeleri ve projeleri takip etmek açısından katkı sağladıklarını ifade etmektedir. Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın ise AB'nin düzeyinde üretilen mevzuatın ileri boyutundan haberdar olabildiklerini, dolayısıyla Türkiye ile olan farkı açıkça görüp, yaşadıklarını ifade etmektedir. T.BEL.B.'den Cemal Baş ise kapasite geliştirme ve proje deneyimi konularında teşvik edici bir katkısının olduğunu belirtmektedir.

AB'nin geleceği ve AB-Türkiye ilişkilerinin geleceği konusunda katılımcılardan bir kısmı iyimser bir kısmı ise karamsar yaklaşım sergilemektedir. Bu kapsamda HAK-İŞ dış ilişkiler biriminden Osman Yıldız, AB'nin toplumsal bir proje olduğunu, konuya sadece ekonomik kazanımlar açısından yaklaşamayacağını ve bu nedenle başta hükümet ve siyasilere önemli sorumluluklar düştüğünü ifade etmektedir. Yıldız müzakere sürecinde yaşanan yavaşlamanın, bir an önce giderilmesi gerektiğini ifade etmektedir. TÜRK-İŞ dış ilişkiler biriminden Uğraş Gök, benzer bir yaklaşım sergilemektedir:

"AB sosyal hakları simgeliyor. Bizim ülkemizde sosyal haklar gelişecek ise bunlar sayesinde gelişecek. AB ilişkileri Türkiye'de sendikal haklar açısından gelişme sağlamalıdır. Sosyal haklar ve bu konudaki gelişmeler olmalı. Türkiye'nin AB'ye girmesini istiyoruz. Bu konuda izlenecek strateji siyasidir. Biz burada taleplerimizi iletiyoruz. Gerisi siyasetin işi. Uluslararası etkileşim halindeyiz bir ayağımız Avrupa'da."

TEMA dış ilişkiler biriminden Duygu Kutluay ise AB sürecinde Türkiye'den istenen koşulların yerine getirilmesinin halen önemini koruduğunu ifade ederken, Türkiye Barolar Birliği dış ilişkiler biriminden Murat Yalkın ise yakın dönemde AB-Türkiye ilişkileri konusunda herhangi bir gelişme beklemediklerini belirtmektedir. Yalkın, bu süreçte Türkiye'nin üyelik yolunda ne kadar yol kat ettiğinin ve ne yaptığının önemli olduğunu bu konuda AB Bakanlığı'nın pozitif gündem stratejisi uygulayabileceğini ifade ederek, AB'nin hazır olan bir Türkiye'yi dışarıda bırakabileceğine inanmadığını ifade etmiştir. T.BEL.B.'den Cemal Baş ise AB-Türkiye ilişkilerinin geleceği ile ilgili daha iyimser bir tablo çizerek, sığınmacılar düzeyinde yaptıkları ortak çalışmalardan AB düzeyinde olumlu bir havanın olduğunu gördüklerini ve süreçte umut verici gelişmeler yaşanabileceğine işaret etmektedir.

AB'de temsilcilikleri bulunmayan çıkar grupları, AB'nin geleceği konusunda bir görüş ileri sürmezken, daha çok müzakere sürecinde Türkiye'nin sorumluluklarını yerine getirmesine vurgu yapmaktadır. Hemen hepsinde AB otoritelerinin Türkiye'ye karşı olumlu bir yaklaşım sergileyecekleri inancı güçlüdür. Temsilciler süreçte, AB'deki gelişmelerden çok Türkiye'nin göstereceği kararlılığın belirleyici olacağını düşünmektedirler.

Sonuç olarak, bu grupta yer alan Türk çıkar gruplarının çoğunluğu, AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmayı, AB kurumları ile etkileşim kurmada önemli görmekte, özellikle mali sorunlar nedeniyle Brüksel'de temsilcilik açmayı düşünmemektedirler. Uzman açılarından, dil sorunundan sıklıkla bahsedilmesi de, temsilciliği bulunan gruplara göre bu kuruluşların örgütsel işlevsellik ve personel yönüyle de sıkıntılar yaşadıklarını göstermektedir. Yine bu durumun bir sonucu olarak AB otoriteleri ile temas, ya üst kuruluş üzerinden kurulabilmekte, ya da ilerleme raporları ile ilgili olarak Türkiye'ye gelen Komisyon bürokratları ile olmaktadır. AB otoriteleri bu grupta yer alan çıkar gruplarından benzer şekilde, temsil edilen çıkar konusu alana göre görüş alış-verişi bu kapsamda yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi ile uzman desteği, uzman ve uzman görüşü talep etmektedir. Bu gruptaki kuruluşlar, AB ile etkileşimi daha çok AB üzerinden Türkiye'de bir değişim yaşanması yönünde işletmeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle AB'ye odaklanmak yerine, Türkiye'nin sorumluluklarını yerine getirmesi konusu üzerinde daha çok yoğunlaşmaktadırlar.

8. SONUÇ VE TARTIŞMA

Siyasete, karar alıcılarla onlardan talep edenler arasında bir etkileşim süreci olarak bakıldığında bu sürecin işleminde grup teorisyenleri grup olgusuna ve grup etkililiğine dikkat çekmektedir. Siyasal sistem içinde iktidarı elde etme çabasında olmayan bu grupların amacı, karar alma sürecinde kilit rol oynayan karar otoritelerine erişim sağlayarak alacakları kararları kendi grup çıkarları doğrultusunda etkilemek ve yönlendirmektir. Özellikle çoğulcu demokratik sistemlerde gruplararası yarış olarak gözlenen karar otoritelerini etkileme yarışı, çıkar grubu sisteminin türüne göre her siyasal sistemde farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada çıkar grubu kavramından kastedilen menfaat sağlamak amacıyla bir araya gelmiş gruplar olmayıp bireysel veya toplumsal belirli bir nedene dayalı olarak bir araya gelmiş, belli talepleri temsil eden, bunun için de bir düşünce ve eylem yönelimini harekete geçiren gruplar anlatılmak istenmiştir. Bu anlamda çıkar grubu kavramı; örgütlenmiş veya örgütlenmemiş bir yapıya sahip, siyasi olan veya olmayan amaçlar sergileyebilen, bireysel veya toplumsal talepleri temsil eden baskı grubu, kitle örgütü, sivil toplum kuruluşları ve aksine bir düzenleme olmadıkça bireylerin gönüllü olarak katıldığı kuruluşları kapsamaktadır. Kökleri çok eski dönemlere uzanan bu gruplar ulusal sistemlerde sektörel ve geliştirici gruplar, içerden-dışarıdan gruplar, çıkarlar ve tutumlar etrafında toplanan gruplar ile örgütlenme yapılarına göre anomik, örgütlenmemiş, kurumsal ve örgütlü gruplar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu grupların bütün çoğulcu sistemlerde çıkarların birleştirilmesi ve temsil, siyasal katılım, politik eğitim ve öğretim, politika oluşturma, politika uygulama ve denetim, sosyal sorumluluk projeleri üstlenme gibi temel işlevleri vardır.

Çıkar grupları bu işlevleri yerine getirirken karar alma sürecinin merkezine odaklanmakta ve karar alma otoritelerini etkilemek için çeşitli taktik ve yöntemler kullanmaktadır. Bu taktik ve yöntemler ikna, lobicilik, siyasi partiler yoluyla etkileme, kamuoyunu etkileme, doğrudan eylem, tehdit, rüşvet, hükümet faaliyetlerini baltalama ve mali sabotaj olarak sıralanabilir. Çıkar grupları bu taktik ve yöntemleri kullanarak karar otoritelerinin kararlarını kendi çıkarları lehine yönlendirmeye çalışsa da bu süreçte belirleyici esas unsur çıkar gruplarının karar alma süreçlerinde ne şekilde yer aldığını ortaya koyan çıkar grubu sisteminin türüdür. Çoğulcu çıkar grubu sistemlerinde toplumun bütün sektörlerini temsil eden çıkar grupları, rekabet içinde karar otoritelerine erişim sağlamada eşit fırsatlara sahip olsa da, korporatist çıkar grubu sistemlerinde devlet çıkar gruplarıyla işbirliğine girilerek farklı model uygulamalarla karar alma süreçlerine bu grupları ortak etmektedir. Fransa ve İtalya gibi ülkelerde görülen özerk olmayan çıkar grubu sisteminde ise ideolojik eğilimlere göre oluşan çıkar grupları bağlı bulundukları siyasal oluşumun izlediği politikaya göre şekillenmekte ve onlar tarafından denetlenmektedir.

Karar otoriteleriyle çıkar gruplarının etkileşimi ulusötesi sistemde de farklı unsurlar çerçevesinde şekillenip ulusötesi çıkar grubu sistemini oluşturmaktadır. Çıkar grupları ulusötesi sistemde ulusal ve ulusötesi karar alma süreçlerinde rol oynamakta, ulusal ve ulusötesi karar otoriteleriyle etkileşim süreçlerine girmekte ve ulusötesi karar otoriteleri de kendi çıkarları doğrultusunda ulusal karar alma süreçlerini etkileme yönünde faaliyet göstermektedirler. Çoklu çıkar etkileşiminin olduğu bu yapı içinde çıkar grupları birbirleriyle, hükümetler-arası örgütlerle ve bu örgütlerin kurumlarıyla ayrıca da hükümetlerle etkileşim kurarlar. Diğer yandan ulusötesi sistemde çıkar gruplarının uyguladıkları strateji ve taktikler de ulusal sistemden oldukça farklıdır. Bu taktik ve stratejiler güç yaklaşımı, teknokratik yaklaşım, koalisyon oluşturma yaklaşımı ve halka yakın mobilizasyon gibi çeşitli yaklaşımlar altında ifade edilmektedir. Ayrıca ulusötesi karar otoriteleri de nitelik ve oluşumlarına göre global yönetim örgütleri ve global ve bölgesel örgütler olarak ulusal sistemlerden oldukça farklı bir yapı sergilemektedir. Bu örgütlerden global yönetim örgütleri, üyeleri ulusal devletlerden oluşan, global yönetimle ilgili kuralları, anlaşmaları ve standartları belirleyen ve bağlılık ilkesine dalı olarak faaliyet gösteren örgütlerdir. Global ve bölgesel örgütler ise hükümetler-arası veya hükümetler-dışı örgütlerden (ulusötesi şirket ve birlikler) oluşan

birleşme ve işbirliği esasına dayalı olarak faaliyet gösteren kuruluşlardır. Birleşmelerde (AB) bir üst organa yetki devri varken kuruluşlarda (örneğin BM) bir üst otoriteye yetki devri yoktur.

AB ise bölgesel bir örgüt olarak kurumsallaşmış ulusüstü karar yapım sürecine sahip bir örgüttür ve AB içinde çıkar grupları birbirleriyle ve AB karar alma mekanizmasındaki fonksiyonları ve yetkilerine göre AB kurum ve organlarıyla etkileşim kurmaktadır. AB'nin asli kurumları, AP, Avrupa Birliği Zirvesi, AB Konseyi, Avrupa Komisyonu, AB Adalet Divanı ve Avrupa Sayıştayı'dır. AB'nin organları ise Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler komitesi, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Ombudsmanı, Avrupa Merkez Bankası'dır. AB bu özellik ve kurumsal çerçevesi ile ulusötesi çıkar grubu sisteminin nasıl gelişeceğine ilişkin birçok göstergeyi içinde barındırmaktadır. AB bütünleşme süreci çerçevesinde o güne kadar tanımlanmamış yeni ulusötesi grup yapılanmaları oluşmuş, bunların kendi içlerinde ve farklı gruplar arasında yeni bir rekabet alanı şekillenmiş ve oluşmakta olan bu sistem ulusal çıkar gruplarını yakından etkilemiştir.

Her tür üretici çıkarları ile sivil çıkarların temsil edilebildiği AB çıkar grubu sistemi içinde ortaya çıkan yeni çıkar grupları örgütlenmelerini, Eurogroup'lar, ulusal federasyonlar, İntergrup'lar ve yabancı gruplar olarak sınıflandırmak mümkündür. Bu grupların AB kurumları ile etkileşimi ise belirli unsurlar çerçevesinde şekillenmektedir. Çıkar grupları, AB kurumlarına etki edebilmek için öncelikle bu kurumlara erişim sağlamak zorundadır. Ancak AB çıkar grubu sisteminin bir özelliği olarak hem AB kurumları hem de çıkar grupları bu erişim etkileşiminden fayda sağlamaktadır. Çıkar grupları ve AB kurumları arasında kaynak bağımlılığı ve değişim teorisine dayalı olarak gerçekleşen bu etkileşim sürecinde, AB kurumları karar alma sürecine erişim karşılığında çıkar gruplarından erişim malı talep etmektedir. Her erişim malı AB karar yapım sürecinde önemli olan özel bir çeşit bilgi ile ilgilidir ve bunlar uzman bilgisi, yurtiçini kuşatan çıkarlar hakkında bilgi ve Avrupa'yı kuşatan çıkarlar hakkındaki bilgi olarak üç türdür.

Dolayısıyla AB kurumları ve çıkar grupları arasındaki kaynak değişiminde bilgi en önemli unsur olmaktadır. Diğer yandan çıkar grupları tarafından tedarik edilen erişim malının niteliği aynı zamanda erişimin derecesini de belirlemektedir. Önem derecesi yüksek erişim mallarını sağlayan çıkar grupları, yüksek derecede erişim imkânına da sahip olmaktadır. Çıkar gruplarının erişim malı üretiminde çıkar konusu politik alan, üye yoğunluğu, finansal yapı, örgütsel yapı ile örgüt içi karar verme sürecinin yanında ulusal çıkar grubu sisteminin niteliği oldukça önemlidir. Ayrıca çıkar grupları hangi kurumun ne çeşit erişim malı talep ettiğini tespit etmeli ona göre bu erişim malını temin etmelidir. Diğer yandan Avrupa Komisyonu, AP, Bakanlar Konseyi karar alma sürecinin baş aktörleri olarak çıkar gruplarına farklı erişim noktaları sunmaktadır. Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komite danışma nitelikli bir kurum olarak çıkar gruplarının resmi olarak temsil edildiği yer olması nedeniyle bu süreçte önem arz ederken, AB'nin diğer kurumları olan Avrupa Birliği Adalet Divanı, Avrupa Sayıştay, Bölgeler Komitesi, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Ombudsmanı, Avrupa Merkez Bankası amaç ve görevleri ile karar alma sürecindeki rolleri dikkate alındığında çıkar gruplarına sadece sınırlı erişim noktaları sunmaktadırlar.

Türkiye'nin üye olmadığı, AB'de, AB-Türkiye ilişkilerinin ilk başladığı yıllardan bu yana Türk çıkar grupları AB çıkar grubu sistemi içinde faaliyet göstermektedir. AB düzeyinde Türk üretici çıkar grupları arasında işadamları örgütlerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu durum AB çıkar grubu sisteminin gelişiminde hemen her ülkede görülen bir durumdur. Örgütlenmiş firma çıkar grupları ile KOBİ'ler ve meslek örgütlerinin yer aldığı üretici çıkar grupları arasında firma çıkar grupları vakıf, dernek, birlik ve konfederasyon adı altında faaliyet göstermektedir. Sivil çıkar grupları sayısal olarak üretici gruplarına göre daha az sayıdadır. Bunlar arasında ise kadın derneği, çevre grupları, belediyeler ve üniversiteler ile araştırma ve geliştirme grupları yer almaktadır.

Bu gruplar AB düzeyinde örgütsel çıkarlarını korumak ve geliştirmek için faaliyet gösterdikleri gibi AB üyeliğine yönelik lobi faaliyetleri de

gerçekleştirmektedirler. Bu amaçlarla AB kurumlarıyla sürekli temas halinde olarak AB karar alma süreçlerinde etkinlik göstermeye çalışmaktadırlar. Ancak Türkiye, AB üyesi olmadığı için AP'da ve Konseyde temsil edilmemektedir. Komisyon ise meşruiyete önem veren bir kurum olarak Türk çıkar gruplarının sesine kulak verse de AB kurumlarında Türk çıkar gruplarının çıkarları, doğrudan temsil edilme şansına sahip değildir. Bu durum AB üyesi ülkelerin çıkar gruplarına göre Türk çıkar gruplarının erişim sağlamada uygulayacağı stratejilerin kısıtlı olmasına yol açmaktadır. Bu kapsamda Türk çıkar gruplarının AB karar alma sürecinde etkinliği ve AB kurumlarına erişim sağlamada uyguladığı stratejiler şöyle sıralanabilir:

- Türk çıkar gruplarından bir kısmı hem Brüksel'de temsilcilik açmış hem de AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmuşlardır. Örneğin, TÜSİAD, TOBB, TİSK, İTKİB

- Türk çıkar gruplarından bir kısmı sadece Brüksel'de temsilcilik açarak doğrudan temsil stratejisi uygulamaktadır. Örneğin, MÜSİAD, TURBO, TUSKON, TUMSİAD

- Türk çıkar gruplarından bir kısmı ise yalnızca AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmayı tercih etmişlerdir. Örneğin, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, TGSD, TUTSİS, TEMA

- Brüksel'de temsilcilik açmayan Türk çıkar gruplarından bazıları Brüksel'de temsilciliği olan çıkar grupları ile etkileşim kurmak suretiyle bu süreçte yer almaktadır.

- Brüksel'de temsilcilik açmayan Türk çıkar gruplarından bazıları Avrupa girişimcileri ile kurdukları bağlarla veya Ankara'daki Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu ile temas kurmak veya Komisyonun Sivil Toplum Gelişim Programından faydalanmak suretiyle etkileşimlerini sürdürmektedir. Örneğin, TESEV, Türkiye Kalkınma Vakfı, Ankara Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi, İnsan Hakları Derneği.

AB-Türkiye ilişkilerinin başladığı günden bu güne Brüksel'de temsilcilik açmış Türk çıkar gruplarından üretici çıkarlarını temsil eden gruplar arasında firma çıkar grupları İKV, TÜSİAD, TUGİAD, MUSİAD, TUMSİAD, İTKİB, TUSKON ve TUR&BO tarafından temsil edilirken, KOBİ'ler TURKONFED, MEKSA, TESKOMB, KOSGEB ve TESK tarafından temsil edilmektedir. Ancak bu grupta yer alan MEKSA ve TESKOMB bir süre sonra Brüksel temsilciliklerini kapatmış, KOSGEB ve TESK ise sonradan TUR&BO çatısı altında temsil faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Brüksel'de temsilcilik açan TOBB bir meslek örgütü olarak, TİSK işveren sendikası olarak Brüksel'de faaliyetlerine devam ederken bir işçi sendikası olan DISK ise yakın zamanda Brüksel temsilciliğini pasifize etmiştir. Sivil çıkar grupları arasında da uzun yıllar Brüksel temsilciği ile AB düzeyinde çıkar temsil faaliyetini yürüten Arı Hareketi de küçülmeye gittiği gerekçesi ile Brüksel temsilciliğini pasifize etmiştir. Dolayısıyla sivil çıkar grupları arasında sadece KAGİDER bir kadın derneği olarak Brüksel temsilciliği ile faaliyetine devam etmektedir. Mevcut durumda Brüksel temsilciliği olan Türk çıkar grupları İKV, TOBB, TÜSİAD, TİSK, TURKONFED, İTKİB, TUGİAD, KAGİDER, TUR&BO, TUSKON, TUMSİAD ve MUSİAD'dır. Bu grupta yer alan TUMSİAD, MUSİAD, TUSKON ve TUR&BO dışında diğer çıkar grupları aynı zamanda AB düzeyinde bir üst örgüte üyedirler.

Türk çıkar gruplarının Brüksel'de doğrudan temsilcilik açma nedenleri genel olarak üç başlıkta özetlenmektedir. Bunlardan birincisi AB-Türkiye ilişkilerinin gelişimine katkı sağlamaktır. Özellikle TÜSİAD-TİSK, TOBB ve İKV Brüksel temsilcileri bu konuda oldukça etkin faaliyet göstermektedir. Ancak bu noktada İTKİB gibi bazı gruplar ağırlığı sektörel çıkarlara verirken, diğer gruplar Avrupa değerlerinin benimsenmesini de öne çıkartmaktadırlar. TURKONFED ve TUGİAD gibi gruplar ise üyelerinin temsili ve bu şekilde etkileşimi artırmaya daha çok önem vermektedirler. Üçüncüsü ise sendika ve sivil çıkar gruplarında (DISK, KAGİDER) öne çıkan, Avrupa üzerinden Türkiye'ye dönük bir politika geliştirme eğilimidir. Bu gruplar AB düzeyinde geliştirdikleri etkileşimi Türkiye'de önem verdikleri çıkar alanlarında bir değişim baskısı oluşturmak amacıyla kullanmaktadırlar.

Diğer yandan Brüksel'de doğrudan temsilcilik açan grupların önemli bir kısmı aynı zamanda AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmalarını, Türkiye'nin AB üyesi olmamasından kaynaklanan eksikliği masada gidermeye çalışmak bununla birlikte,

politikaların oluşturulmasına, tavsiye kararlarının içeriğinin şekillenmesine bir ölçüde etki edebilmek amacıyla kullanılmaktadırlar. Bu anlamda Eurogrup'lar Türk çıkar grupları için önemli bir ulaşım kanalı işlevi olarak görülmektedir. Ayrıca bu gruplar Brüksel temsilciliği ve AB düzeyinde üst organizasyonlara üyeliği birbirini tamamlayan bir strateji olarak değerlendirmektedir. Bu anlamda Eurogrup üyelikleri özellikle sektörel çıkarların savunulması açısından da önemli bir araç olarak görülmektedir. Sivil çıkar grupları ile üretici çıkar gruplarından sendikalar AB düzeyinde üst organizasyonlara üyeliği, temsil ettikleri çıkar konusu alanlarda Türkiye'de yürüttükleri etkinliklere sağladığı destek açısından önemli bulmaktadırlar. Ayrıca Brüksel'de temsilcilik açmış Türk çıkar gruplarından tamamı, temsilciliğin sağladığı faydanın önemine çeşitli şekillerde dikkat çekmişlerdir. Bu anlamda TUSİAD ve TİSK Türk ekonomisini global anlamda rekabet edebilme boyutuna getirebilmede temsilciliğin önemini ayrıca vurgulamıştır.

Diğer yandan Brüksel'de temsilcilik açmadan sadece AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olan ve bu üyelik vasıtasıyla çıkar temsil faaliyetini yürüten Türk çıkar grupları, genellikle kaynak ve uzman yetersizliği gibi nedenlerle bu yöntemi tercih etmektedirler. Ayrıca bu gruptaki çıkar grupları AB düzeyinde üst organizasyonlara üyelikten sağladıkları faydaları, AB düzeyindeki muadil çıkar gruplarıyla diyalog geliştirme, meslek örgütleri için üyeliğin getirdiği meslek ilke ve kurallarını uygulayarak AB standartlarını yakalama, AB mevzuatını takip etme kısaca Avrupa'ya açılarak AB düzeyinde temsil hakkı elde etme şeklinde özetlemektedirler.

Türk çıkar gruplarının AB kurumlarına yönelik faaliyetlerinde AB karar alma sürecindeki önemi ve Türkiye'nin ilerleme raporunu takip etmekle görevli Komisyon, ilk sırada gelmekte, ulaşılabilirlik kolaylığı açısından ise Parlamento ikinci sırada yer almaktadır. Diğer yandan Parlamentonun Konsey'le yasama sürecini paylaşması ve Komisyon ve Konsey'e göre ulaşılması kolay bir AB Kurumu olması, özellikle sivil çıkar gruplarını Parlamento ile etkileşim kurmaya yöneltmektedir. Bu anlamda sivil çıkar grubu KAGİDER, Komisyonun yanı sıra Parlamento ile İntergrup'lar düzeyinde etkinlik yürütmeye özel önem vermektedir. Ayrıca Türk çıkar gruplarından TOBB, TUSİAD ve TÜGİAD AP tarafından akredite edilen Türk çıkar grupları olarak bu süreçlerde yer almaktadır.

Konsey ise yüksek politika alanında çıkar temsili gerçekleştiren çıkar gruplarının hedefinde yer almaktadır. Konsey'e erişim yüksek temsil kabiliyetini gerektirmektedir ve bu konuda en başarılı Türk çıkar grubunun TUSİAD olduğu görülmektedir. AB kurumları arasında çıkar gruplarının temsil edildiği tek kurum olan Ekonomik ve Sosyal Komite ile Türk çıkar grupları Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi aracılığıyla temas kurmakta Avrupa düzeyinde çalışan veya işveren birliklerinin bir üyesi olarak da Avrupa sosyal diyaloguna katılmaktadırlar. Ayrıca Türk çıkar grupları, Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu toplantılarını takip ederek Parlamentoyla etkileşimlerini sürdürmektedir.

Diğer yandan AB'nin yatırım için uzun vadeli finansman sağlayan mali kurumu Avrupa Yatırım Bankası, 1960 yılından bu yana Türkiye'de projeleri desteklemiştir. Ancak Banka Türk çıkar gruplarına Türkiye'nin AB üyesi olmamasının da etkisiyle çok kısıtlı erişim noktaları sunmaktadır. Aynı şekilde Avrupa Adalet Divanı, Avrupa Ombudsmanı gibi AB'nin diğer kurumlarının amaç ve görevleri ile karar alma sürecindeki rolleri dikkate alındığında Türk çıkar gruplarına sundukları erişim noktaları son derece kısıtlıdır.

Türk çıkar grupları, AB kurumlarıyla doğrudan ve dolaylı etkileşim kursa da AB karar alma süreçlerine erişim sağlayabilmek için AB kurumlarının talep ettiği erişim mallarını tespit edip, tedarik etmeleri gerekmektedir.

Bu kapsamda Brüksel'de temsilciliği bulunan ve AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmuş Türk çıkar grupları AB kurumları ile etkileşim süreçleri içinde yurt içini kuşatan çıkarlarla ilgili bilgileri AB kurumlarına sunmaktadırlar. Brüksel'de temsilciliği olmayan çıkar gruplarından sendika ve sivil çıkarları temsil eden gruplar (TBB, TEMA) çeşitli görüş-alışverişleri çerçevesinde AB kurumlarına bilgi sağlayabilmektedir. Özellikle Komisyon Türkiye'deki kuşatılan çıkarlar üzerine bilgi

erişim malını Türk çıkar gruplarından talep etmektedir. AP ve Bakanlar Konseyi'nin ise Türkiye'yi kuşatan çıkarları üzerine erişim malı talebi oldukça düşük seviyededir. Bunda Türkiye'nin AP'de ve Bakanlar Konseyinde temsil edilememesinin önemli payı vardır. Bu kapsamda Konsey sekreteryası Türkiye üzerine bilgiyi Türk çıkar grupları yerine genellikle diplomatik kanallar üzerinden elde etmeyi tercih etmektedir.

Türk çıkar gruplarından İTKİB, AB düzeyinde ortakları ile birlikte hareket ederek Komisyona uzman bilgisi erişim malı sağlayabilmektedir. Komisyon bazen uzman bilgisi talebini Brüksel'deki Türk çıkar grupları yerine üye devletlerin diplomatik temsilcilerinden veya Ankara'daki Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonundan sağlayabilmektedir. Parlamento ise Türkiye'deki politik durum hakkındaki uzman bilgisi ihtiyacını Türk çıkar gruplarından sağlayabilmektedir.

Diğer yandan Türk çıkar gruplarının Avrupa'yı kuşatan çıkarlar üzerine bilgi üretmesi pek mümkün olmayıp bu konudaki bilgiyi Türk çıkar gruplarının Avrupa'daki muadili olan Avrupa düzeyindeki örgütler tedarik edebilmektedir Türk çıkar grupları da Avrupa düzeyindeki muadil örgütlere üye olmak suretiyle bu süreçte yer alabilmektedir.

Sonuçta, Türk çıkar grupları uzman bilgisi erişim malını düşük düzeyde de olsa sağlamakta Avrupa'yı kuşatan erişim malını ise Türkiye AB üyesi olmadığı için sağlayamamaktadır. Yurtiçini kuşatan erişim malını özellikle Komisyon talep etmekte bunu Parlamento takip etmektedir.

Ancak, AB çıkar grubu sistemi içinde faaliyet gösteren çıkar grupları arasında AB karar alma süreçlerine erişebilme, bu anlamda nitelikli, kaliteli ve güvenilir hatta kritik kaynak değerinde bilgi sağlama konusunda yarış vardır. Bu tarz bilgiler, AB karar alma süreçlerini yönlendirmede daha etkili olmaktadır. Ancak her çıkar grubunun erişim malı sağlama kapasitesi de çeşitli unsurlar çerçevesinde farklılaşmaktadır. Bu kapsamda AB kurumlarının erişim malı talebini Türk çıkar gruplarının sağlayabilmesi de aynı şekilde bazı faktörlere bağlıdır:

- Çıkar konusu politik alanın genişliği ve bu alanda çıkar grubunun uzmanlaşma derecesi erişim malı üretimini etkilemektedir. Burada TUSİAD, TOBB, İKV, yüksek politika alanına giren Türkiye'nin AB üyeliği konusunda lobi faaliyetleri yürütürken, İTKİB tekstil alanında, yani düşük politika alanında faaliyetlerini yürütmekte bu konuda uzmanlaşmaktadır.

- Üye yoğunluğu fazla olan finansal yapısı güçlü maddi imkânları geniş olan Türk çıkar grupları, kendi sektörlerinin temsilcisi konumunda olduklarında erişim malı üretme kapasiteleri de artmaktadır.

- Ayrıca örgüt içi karar verme süreci açısından merkezi karar alma sürecine sahip (TUSİAD ve TOBB gibi) örgütlerin üreteceği erişim malı kalitesi düşerken, demokratik karar alma sürecine sahip (İTKİB gibi) örgütlerin üretebileceği erişim malı kalitesi yüksek olabilmektedir.

- Korporatist ve çoğulcu çıkar grubu sistemi içinde gelişmiş çıkar grupları, devlet merkezli çıkar gruplarına göre nitelikli erişim malı üretebilmektedir. Türk çıkar grubu sisteminin ne çoğulcu ne de korporatist ilişkilere izin vermesi üye kontrolü ve müzakere kapasitesi açısından Türk çıkar grupları için kötü bir deneyim oluşturmaktadır. Türkiye'de yurtiçi çıkar temsil modelinde etkili olan çıkar gruplarının devletten özerklik eksikliği ve derin kutuplaşma, karşıtlık (dini-muhafazakâr ve seküler çevre arasında) Türk çıkar grubu sisteminin gelişmesinde önemli bir engeldir. Ayrıca bu yapı Türk çıkar gruplarının yurtiçi kuşatan çıkarlar erişim malı üretimini ve güvenilirliğini de olumsuz etkilemektedir. Ancak Avrupa'daki çıkar temsil modelinin AB müktesebatına uyum sürecinde kısmen de olsa Türkiye'ye de aktarılması, Türk çıkar gruplarının AB düzeyinde örgütlere üye olması süreciyle devam eden Türk çıkar gruplarının Avrupalılaşması süreci, Türkiye'deki çıkar temsil sistemi açısından olumlu gelişmeleri beraberinde getirmektedir.

Gerek Brüksel'de temsilcilik açmış, gerekse AB düzeyinde üst organizasyonlara üye olmuş Türk çıkar grupları, AB-Türkiye ilişkileri sürecine olumlu bakmakla birlikte sürecin ilerlememesinden şikâyet etmekte ancak, Türkiye'nin AB'ye üye olmasa da AB standartlarını yakalamasının ulusal anlamda önemine dikkat çekmektedirler.

KAYNAKLAR

- AB GENEL SEKRETERLİĞİ, 2011. Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, Ankara, 202s.
- AKAD, M., 1976. Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 140s.
- AKÇALI, N., 1995. Siyaset Bilimine Giriş, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 160s.
- AKTAN, C.C., DİLEYİCİ, D., AY, H., 2007. "Siyasal Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları", Ed:Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, Modern Politik İktisat: Kamu Tercihi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.201-228.
- ALEMDAR, Z., 2005. Civil Society and Intergovernmental Organizations: Turkish Domestic Organizations Exercising Influence via The European Union, Doktora Tezi, Kentucky Üniversitesi
- ALKAN, H., 1999. Avrupa Birliği Karar Alma Süreçlerinde Baskı Grupları, Türk İdare Dergisi, Yıl:71(422) , Ankara, ss.35-51.
- , 2011. Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Siyasal Hayat ve Kurumlar, Usak Yayınları, Ankara, 466s.
- ALKAN, H., TABAN, S., 2003. "Sosyal Haklar Boyutuyla Avrupa Birliği ve Baskı Grupları", Akademik Araştırmalar Dergisi, 4(14), ss 1-16.
- ALKAN, H., TAŞ, İ.E., 2007. Yerel Siyasetin Dönüşümü: Afşin Örneği, Kesit Yayınları, İstanbul, 301s.
- ALMOND, G.A., BINGHAM POWELL, G., 1978, Comparative Politics: System, Process, and Policy, Little-Brown Publisher, Colorado, 435s.
- ANDENAS, M., USHER, J., 2003. The Treaty of Nice and Beyond: Enlargement and Constitutional Reform, Hard Publishing, USA, 440s.
- ANDERSEN, S., KJELL, E., 1991. European Community Lobbying, European Journal of Political Research, 20 (2), ss.173-187.
- ANDERSON, J.E., 2010. Public Policymaking: An Introduction, Wadsworth Cengage Learning Publishing, Boston, 352s.
- ARA, B., 2004. Avrupa Birliği'nde Lobcilik, Yüksek Lisans Tezi, , Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 71s.
- ARABACI, A., 2008. Avrupa Birliğinde Çıkar Temsilinin Gelişimi, Uluslararası İlişkiler, 5(17), ss. 23-103.
- ARAT, T. 2005. AB'nin Kurumsal Yapısı Hakkında Not, ATAUM, Ankara, 155s.
- ARCHER, C., 1992. International Organizations, Taylor & Francis Books, New York, 224s.
- ARI, T., 2008. "Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya ve İşbirliği" MKM Yayıncılık, Bursa, 425s.
- ARIKAN, Y., 2006. İklim Değişikliği Görüşmelerinde Sivil Toplum Kuruluşları, Bölgesel Çevre Merkezi REC Türkiye, Ankara, 32s.
- ARSAVA, F., 1995. "Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreci", Avrupa Birliği El Kitabı, TC Merkez Bankası Yayını, 2. Baskı, Ankara, ss 53-70.
- , 2002. Nice Antlaşması'nın Getirdikleri, Avrupa Çalışmaları Dergisi, 1 (2), Ankara, ss. 1-30.
- ASHRAF, A., SHARMA, L.N., 1983. Political Sociology: A New Grammar of Politics, Universities Press, India, 230s.
- ATAN S., 2004. "Europeanization of Turkish Peak Business Organizations and Turkey-EU Relations", Turkey and European Integration- Accession Prospects and Issues, Ed:Nergis Canefe, Mehmet Ugur, Routledge Publishing, New York, ss.100-121.
- ATEŞ, T., 1994. Demokrasi, Ümit Yayıncılık, Ankara, 220s.
- , 2005. Avrupa'da Sosyal Diyalogun Kurumsal Yapısı: AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi, Ankara Avrupa Araştırmaları Dergisi, 1 (1), ss 45-85.
- AY, H., 1998. Vergi Politikası ve Baskı Grupları, İrfan Kültür Merkezi Yayınları, İzmir, 8s.

- BAGGOTT, R., 1995. *Pressure Groups Today*, Machester University Press, 1. Ed., England, 250s.
- BAHAR, H.İ., 2005. *Sosyoloji*, Usak Yayınları, Ankara, 304s.
- BAKER, R., 1997, *Enviromental Law and Policy in the European Union and the United States*, Praeger Publishing, Wesport, 280s.
- BARBEZAT, D., 1997. "The Marshall Plan and the Origin of the OECC", *Explorations in OECC History*, Richard Griffiths (der), OECD Publications, Paris, 33-48s.
- BAUMGARTNER, F.R., LEECH, B. L., 2001. "Interest Niches and Policy Bandwagons: Patterns of Interest Group Involvement in National Politics", *Journal of Politics*, 63(4), ss 1191-1200.
- BAYDAR, O., 199. "Türkiye'de İşçi Örgütlenmesine Bir Kuşbakışı", Oya Bardar ve Gülay Dinçel (der.): *75 Yılda Çarkları Döndürenler*, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, ss.305-315.
- BAYKAL, S., 2002. "AT Hukukunun Etkili Biçimde Uygulanması ve Bireysel Haklar", Ankara Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 195s.
- BEININ, J., 2011. *Social Movements Mobilization and Contestation In the Middle East and North America*, Stanford University Pres, Stanford, California, 307s.
- BELL, D.S., 2002. *French Politics Today*, Manchester University Press, Manchester, 261s.
- BENEYTO, J.M., BAQUERO, J., BECERRIL, B., BOLLE, M., CREMONA, M., EHRET, S., LOPEZ-IBOR, V., MAILLO, J., 2009. *Unity and Flexibility in the Future of the European Union: the Challenge of enhanced cooperation*, CEU Publishing, Spain, 105s.
- BENTLEY, A.F, 1949. *The Process of Government: A Study of Social Pressures*, 3. Ed, Principia Press, Evanston, 501s.
- BERRY, J.M., 1977. *Lobbying for the People: The Political Behaviour of Public Interest Groups*, Princeton University Press, Princeton, 344s.
- BIANCHI R., 1984. *Interest Groups and Political Development in Turkey*, Princeton University Press, New Jersey. 448s.
- BLOKKER, N.M., HEUKELS, T., 1998. *The European Union: Historical Origins and Institutional Challenges in Blokker: The European Union After Amsterdam*, Europa Institute of Leiden University, Netherlands, ss 9–50.
- BORA, T., 2000. "Professional Chambers and non-voluntary Organizations: The intersection of Public, Civil", in *National, Civil Society in the Grip of Nationalism*, Ed: Stefanos Yerasimos, Günter Sufert and Karen Vorhoff Orient-İstitut, İstanbul, ss.99-142.
- BORCHARDT, K.D., 2000. *The ABC of Community Law*, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 115s.
- BOUWEN, P., 2001. *Corporate Lobbying in the European Union: Towards a Theory of Access*, European University Institute, Italy, 49s.
- _____, 2004. *Exchanging Access Goods for Access: A Comparative Study of Business Lobbying in the European Union Institutions*, *European Journal of Political Research*, (43), ss.337-369.
- BOUWEN, P., MCCOWN, M., 2007. *Lobbying Versus Litigation: Political and Legal Strategies of Interest Representation in the European Union*, *Journal of European Public Policy*, 14 (3), ss 422-443.
- BOZKURT, E., ÖZCAN, M., KÖKTAŞ, A., 2006. *Avrupa Birliği Hukuku*, Asil Yayın, 3. Baskı, Ankara, 496s.
- BRZINSKI, J.B., LANCASTER, T.D., TUSCHHOFF, C., 1999. *Compounded Representation in West European Federations*, Frank Cass Publishers, London, 200s.
- BUĞRA, A., 1997. *Devlet ve İşadamları*, Çev.Fikret Adaman, İletişim Yayınları, İstanbul, 384s.
- BUREK, C.V., PROSSER, C.D., 2008. *The History of Geoconservation*, Geological Society of London Publishing, London, 312s.

- BUTLER, M., 1986. *Europe: More than a Continent*, Heinemann, London, 184s.
- CARRIN, G., BUSE, K., HEGGENHOUGH, K., QUAH, S.R., 2009. *Health Systems Policy, Finance and Organization*, Elsevier Academic Press, CA, 464s.
- CEYHAN, A., 1991. *Avrupa Toplulukları Terimleri Sözlüğü*, AFAYayınları, İstanbul, 531s.
- CHALMERS, D., Davies, G., MONTI, G., 2010. *European Union Law: Cases and Materials*, Cambridge University Press, 2 Edition, New York, 1150s.
- CHARI, R., O'DONOVAN, D.H., 2011. "Lobbying the European Commission: Open or Secret?", *Working Paper Series in Economics and Social Sciences* 2011/11, Instituto Madrilena de Estudios, 26s.
- CHARRAD, K. 2005. *Lobbying the European Union*, Nachwuchsgruppe Europäische Zivilgesellschaft, 24s.
- CİCİOĞLU F., 2013. *Sivil Toplum-Dış Politika İlişkisi Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye'nin Avrupa Birliğine Yaklaşımı*, Avrupa Birliği Bakanlığı Akademik Araştırmalar Serisi-2, Ankara, 272s.
- CINI, M., 1996. *The European Commission*, Manchester University Press, New York, 245s.
- , 2007. *European Union Politics*, Oxford University Press, 2 Edition, USA, New York, 496s.
- CINI, M., PEREZ, N., BORRAGAN, S., 2013. *European Union Politics*, Oxford University Press, USA, 520s.
- CLEGG, S., BAILEY, J.R., 2008. *International Encyclopedia of Organization Studies*, Sage Publishing, USA, California, 2008s.
- COLOMBO, A., 2004. *The Principle of Subsidiarity and European Citizenship*, AIDRO, Milano, 95s.
- CONSTANTELOS, J., 2004. *The Europeanization of Interest Group Politics in Italy: Business Associations in Rome and the Regions*, *Journal of European Public Policy* 11:6, ss.1020-1040.
- CORBETT, R., JACOBS, F., SHACKLETON, M., 1995. *European Parliament*, Cartmill Publishing, London, 416s.
- COWLES, M.G., 1997. "Organizing Industrial Coalitions: A Challenge for the Future", *Participation and Policy Making in the European Union*, Ed: Helen Wallace and Alasdair R. Young, Clarendon Press, Oxford, ss.116-140.
- COXALL, W.N., 2001. *Pressure Group in British Politics*, Routledge Publishing, USA, 216s.
- CRAM, L., 1998. "The EU Institutions and Collective Action", Justin Greenwood ve Mark Aspinwall (der.), *Collective Action in the European Union*, Routledge Publishing, New York, , ss 63-80.
- CROMBEZ, C., 2000. *Institutional Reform and Co-Decision in the European Union*, *Constitutional Political Economy*, 11 (1), ss 41-57.
- CULLINGWORTH, N., 2004. *BTEC National Public Services*, Nelson Thornes Publishing, United Kingdom, 391s.
- ÇAHA, H., 1997. "Çıkar ve Baskı Gruplarının İktisadi Analizi", *Yeni Türkiye*, 3 (18), ss. 417- 428.
- ÇAKIR, A.E., 2001. *Avrupa Bütünleşmesinin Siyasal Kuramları*, Beta Yayınevi, İstanbul, 112s.
- ÇELEBI, A.K., YALÇIN, A.Z., 2008. "Kamusal Mallar Teorisinin Değişimi: Bölgesel Kamusal Mallar", *Yönetim ve Ekonomi*, 15(2), ss 1-18.
- ÇERÇİ, T., 2000. "Türk Tekstildcileri Eurocoton'a girdi" *Hürriyet Gazetesi*, (23 Nisan 2000).
- DAHL, R.A., 1956. *A Preface to Democratic Theory*, University of Chicago Press, Chicago, 155s.

- DAVIES, K., 2003. *Understanding European Union Law 2/e*, Cavendish publishing, London, 153s.
- DE BURCA, G., 2006. "Sovereignty and the Supremacy Doctrine of the European Court of Justice" ed. Neil Walker, *Sovereignty in Transition*, Hart Publishing, Portland, 564s.
- DELANTY, G., 2004. *Avrupa'nın İcadı*, Çev.:H. İnanc, Adres Yayınları, Ankara, 250s.
- DEMİR, N., 2005. *Avrupa Birliği Parlamentosu*, Nobel Yayınevi, Ankara, 168s.
- DESCHOUWER, K., JANS, T., 2007. *Politics Beyond The State*, Brussels University Press, Brussels, 295s.
- DEVAUX S., SUDBERY I., 2009. *Europeanisation-Social Actors and the Transfer of Models in EU-27*, Cefres Publishing, Prague. 257s.
- DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI, 2007. *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 6.Baskı, Ankara, 549s.
- DINAN, D., 2005. *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, (2.cilt), Kitap Yayınevi, İstanbul, 523s.
- DOĞAN, E., 2003. "Sendikalar ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Siyaseti" *Akdeniz İ.İ.B.Dergisi*, 3/6, ss.19-43.
- DONALDSON, L., 1995. *American Anti-Management Theories of Organization*, Cambridge University Press, United Kingdom, 280s.
- DONOVAN, T., MOONEY, C. Z., SMITH, D. A., 2010. *State and Local Politics: Institutions and Reform: Institutions and Reform*, Publishing Cengage Learning, USA, 704s.
- DUIGNAN, B., 2013. *Political Parties, Interest Groups and Election*, Britannica Educational Publishing, New York, 148s.
- DURSUN, D., 2008. *Siyaset Bilimi*, 4. Baskı, Beta Basımevi, İstanbul, 424s.
- EASTON, D., 1968. *The Political System*, Alfred A. Knopf, New York, , 320s.
- EI-AGRAA, A.M., 2011. *The European Union*, Cambridge University Press, New York, 514s.
- EISING, R., 2004. *Multilevel Governance and Business Interests in the European Union*, *Governance: An International Journal of Policy Administration and Institutions* 17(2) ss.211-245.
- _____, 2008. *Interest Groups and Policy-making*, *Living Reviews in European Governance*, 3(4), 32s.
- _____, 2009. *The Political Economy of State-Business Relations in Europe*, Routledge Publishing, Abingdon, 256s.
- EMİROĞLU, H., 2006. "Ülusallararası Siyasal Örgütlenme Modeli Oluşumunun Tarihsel Süreci ve Birleşmiş Milletler Örgütü (1941-1990)", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4(1), ss 103-136.
- ERHAN, Ç., KIZILIRMAK, A.B., OLCAY, C.A., 2009. *Avrupa Birliği: Temel Konular*, İmaj Yayınevi, Ankara, 239s.
- ESEN, S., 2004. *Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 59 (1), ss 90-117.
- EUROCHAMBERS, 2007. "Eurochambers-Association of European Chambers of Commerce and Industry", *Statutes*, 7s.
- EUROPEA., 2004. *The EU Institutions' Register*, Routledge Publishing, UK, 400s.
- EUROPEAN COMMISSION, 2012. *Turkey: With TÜSIAD about reforms and positive agenda*, Brussels,
- EUROPEA PARLIAMENT, 2008. *The 1600 List: of Interest Groups Represented in the European Parliament*, AALEP, 33s.
- _____, 2014. *Conservative MEPs Lobbying Contact Report 1st July-31st December*, 51s.
- FALKNER, G., 1999. "Corporatism, Pluralism and European Integration: The Impact on National Interest Intermediation", 6th Biennial International Conference, Pittsburgh: European Community Studies Association, ss 3-25.
- FARNEL, F.J., 1994. *Le lobbying-Strategies et Techniques d'Interventions*, Les Ed. d'Organisation, Paris, 174s.

- FONTAINE, P., 2006. Europe in 12 Lessons, European Commission General for Communication Publications, Brussels, 68s.
- GOLD, M., 2009. Employment Policy in the European Union, Palgrave Macmillan, UK, 300s.
- GORGES, M. J., 1996. Euro Corporatism?: Interest Intermediation in European Community, University Press of America, London, ss.1-30.
- GÖKSEL D. N., GÜNEŞ R. B., 2005. The Role of NGOs in the European Integration Process: The Turkish Experience. South European Society & Politics, 10(1):57-72.
- GÖKSÖZ, F.M., 2009., "Turkish R&D Day" The Parliament Magazine's Research, European Research&Innovation Review, Brussels, ss.31.
- GÖKSU, T., BİLGİÇ, V.K., 2003. "Baskı Grupları ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri", Amme İdaresi Dergisi, 36(2), ss 51-66.
- GÖNLÜBOL, M., 1964. Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, AÜSBF Yayınları, Ankara, 409s.
- GÖZE, A., 1993. Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, Beta Yayınları, İstanbul, 594s.
- GRANT, A.R., 2004. The American Political Process, Routledge Publishing, London, 329s.
- GREENWOOD, J., 2003. Interest Representation in the European Union, New York, Palgrave, 287s.
- _____, 2004. "The Search for Input Legitimacy Through Organized Civil Society in the EU".in Transnational Associations 2:145-156s.
- GRIGSBY, E., 2012. Analyzing Politics: An Introduction to Political Science, Wadsworth Publishing, California, 368s.
- GROVES, J.P., 1995. European Community Law, Cavendish Publishing, London, 287s.
- GUAY, T.R., 2014. The Business Environment of Europe, Cambridge University Press, United Kingdom, 363s.
- HARDEN, L., 2001. "When Europeans Complain:The Work of the European Ombudsman", The Cambridge Yearbook of European Legal Studies, Edt.Alan Dashwood, John Spencer, Angela Ward & Christophe Hillion., Hard Publishing, Oregon, ss. 199-237.
- HAYO, B., 2003. European Monetary Policy:Institutional Design and Policy Experience, Intereconomics, 7 (8), ss 209-218.
- HEPER M., 1991. Interest Groups Politics in Post 1980 Turkey: Lingering Monism, In Strong States and Economic Interest Groups: The Post-1980 Turkish Experience, Walter de Gruyter, Berlin.ss.163-176.
- HEYWOOD, A., 2007. Siyasi İdeolojiler, Ed.: Buğra Kalkan, Çev.: A.K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akın, B. Kalkan, Adres Yayınları, Ankara, 423s.
- _____, 2010. Siyaset, Ed.: Buğra Kalkan, Çev.: B.B. Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu, A.Yayla, 10. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 567s.
- _____, 2011. Essentials of UK Politics, Palgrave Macmillan, New York, 368s.
- HIDREBRAND, D., 2009. The Role of Economic Analysis in the EC Competition Rules, Kluwer Law International, 3 Edition, The Netherlands, 616s.
- HINDLEY, D., 1964. The Communist Party of Indonesia: 1951-1963, University of California Press, California, 383s.
- HOOGE, L., MARKS, G., 2001. Multi-Level Governance and European Integration, Rowman&Littefield Publishers, New York, 272s.
- HREBENAR, R.J., MORGAN, B.B., 2009. Lobbying in America, ABC-CLIO Incorporation Publishing, California, 289s.
- İŞIK, G., 2006. Bir Baskı Grubu Olarak TÜSİAD'ın Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelikteki Sürecindeki Rolünün Yazılı Basında Sunumu, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosval Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- İKTİSADİ KALKINMA VAKFI, 1997. Türkiye Avrupa Birliği Kurumsal İşbirliği, No:141, ss.16-22.

- _____, 2005. Avrupa Birliği Katılım Müzakereleri Rehberi, No:184, İKV, İstanbul, 464s.
- İLHAN, E., 2009. Turkey's Interest Group Politics Revisited: The Role of Associations of Conservative Muslim Businessmen in Transforming the Turkish State and Policy- making Tradition, PhD Dissertation Presentation, LSE European Institute, ss.1-21.
- İREN, E., 2000. Avrupa Birliği ve Türk İş Hukukunda Üçlü Diyalog, Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- JACOPS, F., CORBETT, R., 1990. The European Parliament, Longman, Hong Hong, 298s.
- JAYAPALAN, N., 2002. Comprehensive Modern Political Analysis, Atlantic Publishers and Distributors, Delhi, 367s.
- JONES, E., MENON, A., 2012. The Oxford Handbook of the European Union, Oxford University Press, United Kingdom, 864s.
- KACZOROWSKA, A., 2013. European Union Law, Roudletge Publishing, United Kingdom, 1168s.
- KALAYCIOĞLU, E., 1984. Çağdaş Siyasal Bilim Teori, Olgu ve Süreçler, Beta Yayınları, İstanbul, 446s.
- KALEAGASI B., 2006. "Lobicilik Nedir Ne Değildir?", Radikal Gazetesi (28.10.2006).
- KALTENTHALER, K., 2006. Policymaking in the European Central Bank, Littlefield Publishing, Maryland, 204s.
- KAPANI, M., 1992. Politika Bilimine Giriş. 6. Baskı. AÜHFD Yayınları. Ankara. 147s.
- KARABIYIK, E., 2005. Türkiye'de Kalkınma Kuruluşları, 2.cilt, Kalkınma Atölyesi, Nadir Kitabevi, Ankara, 459s.
- KARACA, S., 2004. "EU-Policy-Making and Domestic Business Interest: The Contribution of the Turkish Business Community Towards EU Policy" Yüksek Lisans Tezi, Dublin European Enstitüsü, İrland.
- KARADAĞ, A., USTA, S., 2011. Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türkiye'de Demokratikleşme Sivil Toplum ve Sendikalar, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(3) :29-52.
- KARLUK, R., 2007. Avrupa Birliği ve Türkiye, Beta Yayınları, İstanbul, 870s.
- KARNS, M.P., MINGST, K.A., 2004. International Organizations: The Politics and Process of Global Governance, Lynne Rienner Publishers, Colorado, 34s.
- KENT, P., 2001. Law of the European Union, Pearson Education Limited, Longman, London, 378s.
- KIİVER, P., 2006. The National Parliaments in the European Union, Kluwer Law International Publishing, The Netherlands, 232s.
- KLUVER, H., 2013. Lobbying in the European Union, Oxford University Press, United Kingdom, 280s.
- KOCHENOV, D., 2008. EU Enlargement and the Failure of Conditionality, Kluwer Law International, The Netherlands, 400s.
- KOHLER-KOCH, B., 1994. "Changing Patterns of Interest Intermediation in the European Union", Government and Opposition, 29 (2), ss.166-180.
- _____, 1997. Organize Interests in the EC and the European Parliament, European Integration Online Papers 1,(9),27s.
- _____, 1998. Organized Interests in the EU and the European Parliament: Lobbying, Pluralism and European Integration, Paul-H Claeys et al. (der.), European Interuniversity Press, Brussels, ss 126-158.
- KOPPELL, J.G.S., 2006. "Comparative Global Governance: Interest Groups and Transnational Governance", 20th World Congress of the International Political Science Association, Yale School of Management, Japan, 36s.

- _____, 2009. "The Persistent Elusiveness of Accountable Global Governance", A Business and Government Lunch Seminar, University at Buffalo, New York.
- _____, 2010. *World Rule: Accountability, Legitimacy, and The Design of Global Governance*, University of Chicago Press, London, 359s.
- KOVACS, M., 2008. *How do Trade Unions Interact with the European Parliament?*, European Trade Institute, ETUI-REHS Publisher, Brussels, 20s.
- KROUSE, R.W., 2008. "Polyarchy & Participation: The Changing Democratic Theory of Robert Dahl", *Journal of Polity*, 14(3), ss 441-463.
- LARSSON, T., 2003. *Precooking in the European Union*, Fritzes Offentliga Publikationer, Stockhol, 177s.
- LASWELL, H.D., 1990. *Politics Who Gets What, When and How*, Peter Smith Publisher, Gloucester, 264s.
- LEHMANN, W., BOSCHE, L., 2003. *Lobbying in the European Union*, European Parliament, Luxembourg, 68s.
- LEVINE, S., WHITE, P.E., 1961. Exchange as a Contual Fraework fort he Study of Interornanizational Relationships, *Administrative Science Quarterly*, 5, ss.583-601.
- LEWIS, D., KANJI, N., 2009. *Non-Governmental Organizations and Development*, Routledge Publishing, New York, 239s.
- LINDBLOM, C.E., 1965. *The Intellience of Demokracy*, Free Press, New York, 352s.
- _____, 1977. *Politics and Markets: The World's Political Economic System*, Basic Books, New York, 403s.
- LIPSET, S.M., 1986. *Siyasal İnsan*, Çev.: M. Tunçay, Teori Yayınları, Ankara, 436s.
- LODGE, J., VALANTINE, H., 1980. "The Economic and Social Committee in EEC Decision- making", *International Organizations*, 34 (2), ss.265-284.
- LOKRANTZ-BERNITZ, D., 2002. "Egemenliğin Devri", *Avrupa Birliği Hukuku*, Avrupa Birliği Hukuku Semineri, Çev. İdil Işıl Gül ve Lami Bertan Tokuzlu, İsveç Başkonsolosluğu, İstanbul, 130s.
- LUKES, S., 1973. *Emile Durkheim His Life and Work: A Historical and Critical Study*, Allen Lane Penguin Press, London, 676s.
- LYNCH, P., FAIRCLOUGH, P., 2010. *UK Government and Politics*, 3rd Ed., Ed: Eric Magee, Philip Allen Updates Publishing, Oxfordshire, 350s.
- MAASER, N.F., 2010. *Decision-Making in Committees*, Springer Publishing, New York, 126s.
- MACKENZIE, W.J.M., 1955. "Pressure Groups in British Government", *The British Journal of Sociology*, 6(2), ss 133-148.
- MAHONEY, C., 2004. "The Power of the Institution: State and Interest Group Activity in the European Union", *European Union Politics*, 5 (4), ss 441-466.
- MAIER, P., 2002. *Political Pressure, Rhetoric and Monetary Policy*, Edward Elvar, Publishing, United Kingdom, 240s.
- MAISEL L. S., BERRY, J.M., 2012. *The Oxford Handbook of American Political Parties and Interest Groups*, Oxford University Press, USA, 720s.
- MAKAL, A., 2002. "Türkiye'de Tek Parti Dönemi ve Korporatizm Tartışmaları", *Toplum ve Bilim*, 93(3), ss.173-199.
- MARKS, G., 1993. "Sutruktural Policy and Multi-level Governance in the EC The State of European Community: in the EC" *The State of European Community*: Ed.:Alan W. Cafruny, Glande G.Rosenthal, and Lynn Reinner Colorado, ss.391-410
- MARKS, G., HOOGHE, L., 2004. "Contrasting Visions of Multi-Level Governace", *Multi-Level Governance*, Ed.: Ian Bache, Matthew Flinders, Oxford University Press, Oxford, ss.15-30
- MAZEY, S., RICHARDSON, J., 1993.a. "Transference of Power, Decision Rules, and Rules of the Game", *Lobbying in the European Community*, Ed.: S. Mazey and J. Richardson, Oxford University Press, Oxford, ss 3-26.
- _____, 1993.b. "Interest Groups in the European Community" *Pressure Groups*, Ed.: J.J.Richarson, Oxford Univ Pres, New York, ss.191-213.

- _____, 2001. Interest Groups and EU Policy Making: Organizational Logic and Venue Shopping, "European Union: Power and Policy Making", Routledge Publishing, New York, ss.217-237.
- MCGOWAN, L., PHINNEMORE, D., 2015. A Dictionary of the European Union, 7th Edition, Routledge Publishing, New York, 520s.
- MEEHAN, E., 1993. Citizenship and the European Community, SAGE Publications, London, 195s.
- MEISSNER, R., 2005. "The Transnational Role and Involvement of Interest Groups in Water Politics: A Comparative Analysis of Selected Southern African Case Studies", PhD Thesis, University of Pretoria, Faculty of Humanities, South Africa.
- MERCAN, S., 2011. Siyasal Bütünleşme Kuramları Işığında AB Genişlemesi, Avrupa Çalışmaları Dergisi, 10 (1), ss.67-83.
- MILWARD, A.S., 2000. The European Rescue of the Nation State, Routledge Publisher, 2 Edition, London, 488s.
- MINGST, K.A., 1995. "Uncovering the Missing Links: Linkage Actors and Their Strategies" Foreign Policy Analysis: continuity and change in its second generation, Ed.: Laura Neack, Jeanne A. K. Hey, Patrick J. Honey, Englewood Cliffs: Prentice Hall, ss.229-241.
- MOE, T.M., 1981. "Toward a Broader View of Interest Groups", Journal of Politics, 43(2), ss 531-538.
- MOLITERNO, J.E., 2013. The American Legal Profession in Crisis: Resistance and Responses to Change, Oxford University Press, New York, 272s.
- MORAVCSIK, A., 1991. Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in the European Community, International Organization, 45 (1), ss. 19-56.
- _____, 1993. "Preferences and Power In the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach" Journal of Common Market Studies, 31(4), ss:473- 524.
- MOUSSIS, N., 2004. Guide to European Policies, Çev: Ahmet Fethi, Mega Pres, İstanbul, 592s.
- NORTON, P., 1999. Parliaments and Pressure Groups in Western Europe, Volume 2, Routledge Publisher, London, 200s.
- NOURY, G. A., ROLAND G., 2002. European Parliament, Should It Have More Power?, Economic Policy, 17 (35), ss 280-319.
- NUGENT, N., 2010. The Government and Politics of the European Union, 7th Edition, Palgrave Macmillan, England, 432s.
- NYE, J.S., KEOHANE, R.O., 1971. "Transnational Relations and World Politics: An Introduction", International Organization, 25(3), ss 329-349.
- OBST K. E., 2006. Turkish Interest Groups in Brussels. MSc Thesis. Osnabrück University, Institution of Science, Lower Saxony, 97s.
- ODER, B.E., 2004. Avrupa Birliği'nde Anayasa ve Anayasacılık, Anahtar Kitaplar Yayınevi İstanbul, 544s.
- OECD, 2005. OECD Annual Report, Paris, 148s.
- _____, 2008, OECD Çevresel Performans İncelemeleri, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Ögütü, 240s.
- OKUTAN, C., 2006. "Küreselleşme Olgusu Karşısında Türkiye'de Baskı Gruplarının Değişen Niteliği", AÜEHFDİC.X.S., 1(2), ss 155-164.
- OLSON, M., 1971. The Logic of Collective Action, Harvard University Press, England, 186s.
- ÖZDEMİR, S., 2001. Avrupa Topluluğunda İkincil Mevzuat ve Karar Alma Usulleri, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı AB ile ilişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, 26s.
- ÖZELCİ, H., 2005. Geldiler ve Gördüler, Brüksel Mektubu, Hedef 143, Kasım-Aralık, İTKİB, İstanbul, ss.70-72.
- _____, 2006. Türkiye'den COLLABOTEX'e Çağrı, Brüksel Mektubu, Hedef 151, Temmuz-Ağustos, İTKİB, İstanbul, ss.56-57.

- ÖZKAN, F., 2005. "DİSK Başkanı İşverenlerin Başkanı Oldu", Radikal Gazetesi, (12 Mart 2005)
- PARSONS, C., 2003. A Certain Idea of Europe, Cornell University Press, New-York, 259s.
- PETERSON, J., SHACKLETON, M., 2012. The Institutions of the European Union, Oxford University Press, 3rd Edition, United Kingdom, 442s.
- PIERSON, C., 2000. Modern Devlet, Çev.: D. Hattatoğlu, Çivi Yazıları Yayınevi, İstanbul, 331s.
- PİRİS, J.C., 2010. The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis, Cambridge University Press, New York, 448s.
- POLLACK, M.A., 1997. "Representing Diffuse Interests in EC Policy-Making", Journal of European Public Policy, 4 (4), ss. 572-590.
- PRACHI, M., 2011. "Role of Multinational Corporations in International Politics", Preserve Articles, [http:// www. preservearticles. Com /201106208270 /role-of-multinational-corporations-in-international-politics.html](http://www.preservearticles.com/201106208270/role-of-multinational-corporations-in-international-politics.html) (22.01.2013)
- PRESTON, C., 1997. Enlargement & Integration in the European Union, Routledge Publishing, London, 261s.
- PUGH, D.S., 1997. Organization Theory, Penguin Publishing, England, 592s.
- RAADSCHELDERS, J.C.N., 2003. Government a Public Administration Perspective, M. E. Sharpe Inc., Newyork, 435s.
- RAY, S.N., 2004. Modern Comparative Politics: Approaches, Methods and Issues, Rajkamal Electric Press, Delhi, 301s.
- REIF, C.L., 2004. The Ombudsman, Good Governance and the International Human Rights System, Koninklijke Brill NV Publishers, Netherlands, 431s.
- REIHER, N., 2008. Selected Aspects in the Development of Political Interest Groups, Grin Verlag Academic Publishing, Norderstedt, 28s.
- RONEY, A., BUDD, S., 1998. The European Union: A Guide Through the EC/EU Maze Kogan Page Publishing, London, 176s.
- RONEY, A., 2000. The EC/EU Fact Book: A Complete Question and Answer Guide, Kogan Page Business Books; 6th Edition, London, 351s.
- SABATHIL, G., JOOS, K., KESSLER, B., 2008. The European Commission, Kogan Page Publishing, Great Britain, 304s.
- SANDER, O., 1998. Siyasi Tarih 1918-1994, 6.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 605s.
- SANDERSON, C.A., 2010. Social Psychology, Wiley Publishing, USA, 578s.
- SARMAH, D.K., 2007. Political Science: +2 Stage, New Age International Publisher, New Delhi, 328s.
- SCHMITTER, P.C., 1974. "Still The Century of Corporatism?", Review of Politics, 36(1), ss 85- 131.
- SCHMITTER, P.C., STREECK, W., 1994. "Organized Interests and the Europe of 1992", (Ed): Brent F.Nelsen, Alexander C-G.Stubb, The European Union: Theory and the Practice of the European Union, Lynn Rienner Publishers, London, ss.169-188.
- _____, 1999. The Organization of Business Interests: Studying the Associative Action of Business in Advanced Industrial Societies, Max-Planck Institut Für Gesellschaftsforschung, Köln, 95s.
- SCHUMAKER, P., 2010. The Political Theory Reader, Blackwell Publishing, West Sussex, 376s.
- SEGELL, G., 2000. Civil-Military Relations After the Nation-state, Glen Segel Publishing, United Kingdom, 240s.
- SEYREK D. M., 2004. The Road to EU Membership. The Role of Turkish Civil Society. Turkish Policy Quarterly, 3(3) ss:115-123.
- SKILLING, H.G., 1983. "Interest Groups and Communist Politics Revisited", Word Politics, 36(1), ss 1-27.
- SMISMANS S., 2006. Civil Society and Legitimate European Governance, Edwar Elgar Publishing, UK., 336s.

- SPAR, D., YOFFIE, D., 1999. "Multinational Enterprises and The Prospects for Justice", *Journal of International Affairs*, 52(2), ss 557-582.
- SROKA, J., 1995. "The Role of the Trade Unions in the Process of Forming the system of Political Interests Representation in Poland After 1989", *NATO Research Fellowships Programme Annex to Press Release*, (95) 45, ss.1-22.
- STOLBERG, A.G., 2006. "The International System In the 21st.Century", U.S. Army War College Guide to National Security Policy and Strategy, 4. Ed.:J.B. Bartholomees, Strategic Studies Institute Publication, Pa, ss.153-164.
- SZCZEPANIAK, M., 2015. "Fashion Involvement and Innovativeness, Self-Expression through Fashion and Impulsive Buying as Segmentation Criteria", *Entrepreneurship and Innovation Management Journal*, 3/1, ss.1-14.
- ŞİMŞEK, S., 2004. The Transformation of Civil Society in Turkey; From Quantity to Quality, *Turkish Studies* 5/3, ss.46-74.
- ŞİŞMAN, Y., 2004. Uluslararası Çalışma Normları, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 293s.
- TEKİNALP, G., TEKİNALP, Ü., 2000. Avrupa Birliği Hukuku, Beta Yayın, İstanbul, 895s.
- TELSEREN, P., 2003. "The Development of Civil Society Organizations in the Process of Turkey's Integration With the EU: With Special Reference to the Civil Society Organizations Representing the Business Sector" Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü, İstanbul.
- TEZCAN, E., 2005. Avrupa Birliği Kurumlar Hukuku, USAK Yayınları, Ankara, 226s.
- _____, 2007. Avrupa Birliği Komisyonu, USAK Yayınları, Ankara, 640s.
- THOMAS, C.S., 1993. First World Interest Groups: A Comparative Perspective, Greenwood Publishing Group, Westport, 269s.
- _____, 2004. Research Guide to U.S. and International Interest Groups, Praeger Publishers, Connecticut, 523s.
- THOMSON, R., HOSLİ, M., 2006. Who has Power In the EU? The Commission, Council and Parliament in Legislative Decision-Making, *Journal of Common Market Studies (JCMS)*, 44 (2), ss.391-417.
- THUYNSMA, H.A., 2012. Public Opinion and Interest Group Politics: South Africa's Missing Links?, Africa Institute of South America Publishing, Pretoria, 330s.
- TOCQUEVILLE, A., 1962. Amerika'da Demokrasi, Çev.: T. Timur, Siyasi İlimler Derneği, İstanbul, 109s.
- TOKSÖZ, F., 2013. Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yerel Yönetimler, Türkiye Belediyeler Birliği, İstanbul, 152s.
- TRAVIS, M., 1990. The Impact of the Franco-German Relationship on the Security of Western Europe, Indiana University, Indiana, 118s.
- TRAXLER, F., HUEMER, G., 2007. *Handbook of Business Interest Associations, Firm Size and Governance: A Comparative Analytical Approach*, Routledge Publishing, New York, 464s.
- TREVES, T., 2005. Civil Society, International Courts and Compliance Bodies, T.M.C. Asser Press; 1st Edition, The Netherlands, 338s.
- TRNSKI, M., 2005. Multi-level governance in EU, Regional Co-operation as Central European Perspective Conference Book, Europe Centre PBC, ss. 23-33.
- TRUMAN, D.B., 1958. The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion, Alfred A. Knof Inc. Publishing, New York, 544s.
- TUCKER, S.C., 2009. The Encyclopedia of the Spanish-American and Philippine-American Wars: A Political, Social, and Military History, ABC-CLIO Incorporation Publishing, California, 993s.
- TÜBİTAK, 2004. Bülten.(36).8s.
- TÜMSİAD, 2011. Faaliyet Raporu, TÜMSİAD, İstanbul, 143s.
- TÜRKONFED, 2014. "Türk KOBİ'leri Avrupa'da", Basın Bülteni, (18 Kasım 2014).
- TÜSİAD 2004. TÜSİAD Berlin'de Almanya Başbakanı Schröder ile görüştü, TÜSİAD Basın Bülteni, İstanbul
- _____, 2004. TÜSİAD 2004 Yılı Çalışmaları, 294s.

- TÜSİAD&KAGİDER, 2008. Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar Öncelikler ve Çözüm Önerileri, Gratis Matbaa, İstanbul, 383s.
- _____, 2013. Faaliyet Raporu, TÜSİAD, İstanbul, 92s.
- _____, 2014. Çalışma Raporu, 104s.
- TÜZGİRAY, E., 2005. Non-governmental Organizations in Turkey and the Europe Union, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, İstanbul.
- UÇKAN, B., KAĞNICIOĞLU, D., 2004. Endüstri İlişkileri, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 309s.
- ÜLGER, İ.K., 2002. Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikasının Oluşumu, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 224s.
- _____, 2003. Avrupa Birliği El Kitabı, Seçkin Yayınları, Ankara, 424s.
- ÜNALP ÇEPEL, Z., 2006. "Türkiye'nin AB'ne Tam Üyelik Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ÜNLÜSOY, E., 2006. Avrupa Birliğinde Lobicilik: Sivil Toplum Uygulamaları Örneği (Olay İncelemesi), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- ÜSTÜNER, Y., 2003. "Siyasal Oluşturma Sürecinde Ağ Yönetişimi Kuramı", Amme İdaresi Dergisi, 36(3), ss 49-65.
- VALENTİNİ C., NESTİ G., 2010. Public Communication in The European Union, Cambiridge Scholar Publishing, UK, 425s.
- VAN SCHENDELEN, M.P.C.M., 2002. Machievelli in Brussels: The Art of Lobbying the EU, Amsterdam University Pres, Amsterdam, 344s.
- VERDUN, A., CROCI, O., 2005. The European Union in the Wake of Eastern Enlargement, Manchester University Press, UK, 253s.
- VİSİER, C., POLO, J.F., 2005. "Les Groupes D'interet Tyrres Aupres Des Institutions Europeennes: Une Integration Bruxelloise", Pole Sud, No:23, 2005/2, 216s.
- WAGNER, A., 2012. Corporate Lobbyism in Brussels, Bachelor Theses, Universiteit Twente, Münster.
- WAGSTAFF, P., 1999. Regionalism in the European Union, Intelleg Book Publishing, United Kingdom, 204s.
- WALKER, J.L., 1991. Mobilizing Interest Groups in America, The University of Michigan Press, USA, 272s.
- WARLEIGH, A., 2002. Understanding European Union Institutions, Rodledge Publishing, London, 216s.
- WATTS, D., 2007. Pressure Groups, Edinburgh University Press, Edinburgh, 248s.
- _____, 2008. European Union, Edinburgh University Press, Edinburg, 336s.
- WESSELS, W., 1997. "The Growth and Differentiation of Multi-Level Networks: A Corporatist Mega-Bureaucracy or an Open City?", Participation and Policy Making in the European Union, Helen Wallace ve Alasdair and R.Young (der.), Clarendon Press, Oxford, ss 17-41.
- WIARDA, H.J., 1997. Corporatism and Comparative Politics: The Other Great "Ism", M.E.Sharpe Publishing, Londra, 199s.
- WIENER, A., DIEZ, T., 2004. European Integration Theory, Oxford University Pres, New York, 306s.
- WIGGINTON, R.T., 2006. The Strange Career of the Black Athlete: African Americans and Sports, Praeger Publishing, Connecticut, 125s.
- WILSON, G.K., 1990. Interest Groups, Basil Blackwell Publishing, Cambridge, 198s.
- WOLL, P., 1974. Public Policy, Winthrop Publishing, Cambridge, 265s.
- YARIMBAŞ, F., 2015. "Gümrük Birliği'ni Güncelleme Görüşmelerine Başlayacağız", Anadolu Ajansı (11 Şubat 2015).
- YAZGIÇ, S.K., 2005. Avrupa Birliği, İnsan Yayınları, İstanbul, 140s.
- YILDIRIM, İ., 2004. Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 328s.

- YILDIRIM, E., HAŞLAK, İ., 2007. "Evet Ama: Türk İşçi Sendikaları Konfederasyonları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üvelliği", Sivil Toplum Dergisi, 5/19.ss.43-56.
- YURTCAN, M.A., 2006. İlkler İTKİB'den, Hedef 152 Kasım-Aralık, İTKİB, İstanbul, ss.18-22.
- YÜCEKÖK, A.N., 1987. Siyasetin Toplumsal Tabanı: Siyaset Sosyolojisi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 188s.
- ZEIGLER, L.H., 1988. Pluralism, Corporatism, and Confucianism: Political Association and Conflict Regulation in the United States, Europe, and Taiwan, Temple University Press, Philadelphia, 249s.

Yararlanılan İnternet Kaynakları

- AB'ye Genel Bakış, http://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf (02.04.2014)
- About Us, <http://urban-intergroup.eu/about-us/> (06.07.2015).
- AECM, <http://www.teskomb.org.tr/index.asp?p=600>. (02.03.2015)
- AGE Members Directory, http://www.age-platform.eu/CRM25/index.php?option=com_civCRM&task=civCRM/profile&qf_Search_display=true&qfKey=7918e93fa9ec2901497bd5450dddae62_9293 (28.06.2015).
- All Partners, <http://ebsummit.eu/sponsors> (07.07.2015).
- Amaç, <http://www.kaosgildernege.org/belge.php?id=amac> (30.06.2015).
- Arı Hareketi, <http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&id=168> (05.04.2015)
- Associate Members from Non-EU Countries, <http://www.ueapme.com/spip.php?article2> (15.05.2015)
- Avrupa Barolar Konseyi, <http://eski.barobirlik.org.tr/ui/kuruluslar/ccbe.aspx>. (02.02.2015).
- Avrupa Garanti Kuruluşları Birliği, <http://www.kgf.com.tr/5avrpakars.htm>. (01.03.2015)
- Brüksel'e TUSKON Çıkarması, http://www.aksiyon.com.tr/ekonomi/bruksele-tuskon-cikarmasi_518854 (12.03.2015).
- Bunları Biliyormuydunuz?, <http://www.tusiad.org.tr/etkilesim/bunlari-biliyormuydunuz/?&page=2> (03.05.2015).
- Decision of the European Ombudsman Closing his inquiry into complaint 244 /2006 / (BM)JMA against the European Investment Bank, <http://www.ombudsman.europa.eu/cases/decision.faces/en/3995/html.bookmark> (02.05.2014)
- Delegasyonun Görevi, <http://avrupa.info.tr/tr/delegasyonumuz/delegasyonun-goerevi.html> (05.03.2015).
- EESC Mission Statement, <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.about-the-committee> (03.04.2014).
- EESC Mission Statement, <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.about-the-committee> (04.04.2014).
- EPSU Members in Turkey, <http://www.epsu.org/r/93> (09.07.2015).
- Eua in Brussels-strength in size and diversity, <http://www.eua.be/eua-work-and-policy-area/EUA-in-Brussels.aspx> (21.06.2015).
- EU Political Updates, http://www.furinformationcenter.eu/newsletter/07/newsletter_05.html (28.06.2015).
- European Commission, Enlargement, http://ec.europa.eu/taxation_customs/common/international_affairs/enlargement/index_en.htm (20.03.2014).
- European Parliament Intergroup on Climate Change, Biodiversity and Sustainable Development, <http://iucn.org/about/union/secretariat/offices/europe/activities/?8096/European-Parliament-Intergroup-on-Climate-Change-Biodiversity-and-Sustainable-Development> (29.06.2015).
- European Parliament MEPs, http://www.europarl.europa.eu/meps/en/96842/ISMAIL_ERTUG_declarations.html (06.05.2015)
- European Parliament agrees on new intergroup, <http://www.euractiv.com/sections/eu-elections-2014/european-parliament-agrees-new-intergroups-310736> (04.04.2015).
- EURATEX (The European Apparel and Textile Confederation) <http://www.tekstilisveren.org/uyelikler/uluslararası-uyelikler/euratex>, (04.04.2015)

- Eurocoton -European Federation of Cotton and Allied Textiles Ind, AB Pamuklu Tekstil Sanayileri Federasyonu, <http://www.tekstilisveren.org/uyelikler/uluslararasi-uyelikler/eurocoton>, (03.04.2015).
- Ev Sahipliği Yaptığımız Toplantılar, <http://www.tusev.org.tr/tr/uluslararasi-iliskiler/ev-sahipligi-yaptigimiz-toplantilar> (14. 04. 2015).
- Friends of Turkey in the European Parliament, <http://www.friendsofturkey.eu/index.php/about.html> (16.07.2015).
- Fuen Members, <https://www.fuen.org/tr/avrupa-azinliklari/members/map/> (11.07.2015).
- Gülay Barbarosoğlu, Avrupa Üniversiteler Birliği Üyesi, <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/23026380.asp> (21.06.2015).
- Haberler, Avrupa Kadın Lobisi Genel Kurulu, <http://www.kagider.org/?Dil=0&SID=1&HID=396>, (04.04.2015).
- I Did Not Even Now I was a Whistleblower, <http://www.transparencyinternational.eu/2015/06/i-did-not-even-know-i-was-a-whistleblower-2/> (30.06.2015).
- IUCN Members in Turkey, <https://www.iucn.org/waterforum/members/> (29.06.2015).
- İplik İhracatımız ve Suriye Sorunu Tartışıldı, http://www.itkib.org.tr/itkib/hedef/old_hedef/200102_subat/itkibhaberleri2.htm (04.04.2015).
- İTKİB-İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, [http://www.itkib.org.tr/default.asp?CID=ITKIB&urlID=101&dropdownid=\(11.05.2015\)](http://www.itkib.org.tr/default.asp?CID=ITKIB&urlID=101&dropdownid=(11.05.2015))
- Join Now YES-European Confederation of Young Entrepreneurs, <http://www.yesforeurope.eu/yes-people/members/> (02.03.2015)
- Kaos GL, AB'den Bürokrat ve Siyasetçilerle ile Buluştu, <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=18172> (30.06.2015).
- Kurulus ve Görev, <http://www.tbb.gov.tr/birligimiz/kurulus-ve-gorev/> (17.06.2015)
- Kurumsal Yapı, http://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=12&id=19 (13.04.2015)
- List of Members, <http://www.engso.com/members.php> (05.07.2015).
- Lizbon Antlaşmasının AB'nin Kurumsal Yapısı Ve Geleceğine Dair Öngördüğü Temel Düzenlemeler Hakkında Not, http://www.abgs.gov.tr/files/abhukuku/abhb_lizbon_antlasmasi_genel.pdf (03.04.2014).
- Map of European and National Social Economy Institutions and Organisations, <http://www.isede-net.com/content/social-economy/map-european-and-national-social-economy-institutions-and-organisations> (04.07.2015).
- Members, <http://www.eeb.org/index.cfm/members/?first=16>, (04.04.2015).
- Members Map, <http://euratex.eu/about-euratex/structure/members-map/>. (05.03.2015)
- Member Organisations by Country, <http://www.enar-eu.org/By-country> (28.06.2015).
- Membership, <http://www.hotrec.eu/about-us/membership.aspx> (29.06.2015).
- Member List, <http://www.eurocities.eu/eurocities/members&membstart=1&membcount=10&country=turke> (06.07.2015).
- New Member States, http://www.esa.int/About_Us/Welcome_to_ESA/New_Member_States (04.07.2015).
- Observer Members, <http://www.disabilityintergroup.eu/> (29.06.2015).
- Ombudsman, NGOs can Help EU Institutions do Their Job Better, <http://www.ombudsman.europa.eu/en/press/release.faces/en/236/html.bookmark> (02.02.2014)
- Organisation, <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/20150201PVL00010/Organisation#intergroups> (26.06.2015)
- Our Goals, <http://www.jeune-europe.org/mission/> (10.01.2016).
- Parliament's Youth Intergroup Meet For The Second Time, <http://www.youthforum.org/latest-news/parliaments-youth-intergroup-meet-for-the-second-time/> (07.07.2015).
- Partners&Links http://www.ceji.org/about/partners_and_links (11.07.2015).
- Partners of the Long Term Investment and Reindustrialisation Intergup, <http://longterminvestment.eu/supports> (01.07.2015).
- Permanent Representation of The Turkish Textile and Clothing Exporters Association, <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=2658013> (16.07.2015).

- PES in EU, http://www.pes.eu/about_pes_in_eu#middle (25.06.2015).
- President Toifl Adresses Parliament's SME İntergroup on Energy, <http://www.ueapme.com/spip.php?article61> (01.07.2015).
- Pressure Group and Interest Group, (pubadscholars.blogspot.com/2013/04pressure-group-and-interest-group.html) (16.6.2013)
- Seats By Political Group and Member State, <http://www.results-elections-2014.eu/en/seatsgroup-member-2014.html> (26.08.2014)
- Sedefedin Kurucu üyesi olduğu TÜRKONFED Avrupa KOBİ ve Esnaf Birliği Üyesi Oldu, <http://sedefed.org/tr/88448/75876/sedefedin-kurucu-uyesi-oldugu-turkonfed-avrupa-kobi-ve-esnaf-bir/h8CNews.aspx> (05.05.2015)
- Sports İntergroup Officially Recognized by the European Parliament, <http://www.euoffice.eurolympic.org/blog/sports-intergroup-officially-recognized-european-parliament> (05.07.2015).
- Temsilcilik ve Bürolar, <http://www.tusiad.org.tr/tusiad/temsilcilik-ve-burolar/> (02.04.2015).
- The SME İntergup and UAPME Cordially Invite You to a Joint Conference, http://www.ueapme.com/IMG/pdf/140305_SME_IG_SME_Conference.pdf, (02.07.2015).
- TOBB-EUROCHAMBERS, <http://www.tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Sayfalar/Eng/Eurochambres.html> (04.04.2015)
- Turkey, <http://www.european-athletics.org/member-federations/federation=tur/index.html> (05.07.2015)
- Tuskon Hakkında, <http://www.tuskon.org/?p=content&cl=kurumsal&l=kurumsal> (11.04.2015)
- Turkish Research and Business Organisations, <http://www.turboppp.org/home.do?ot=1&sid=110> (10.01.2016)
- Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, <http://www.tgsd.org.tr/> (05.03.2015)
- TUSİAD, <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=3887017> (15.07.2015).
- TÜSİAD Yönetim Kurulu Brüksel'de Temaslarda Bulundu, <http://www.tusiad.org/blog/tusiad-yonetim-kurulu-brukselde-temaslarda-bulundu/> (05.03.2015)
- TZOB'un Uluslararası Kuruluşlar ile İlişkileri, <http://www.tzob.org.tr/Kurumsal/Kurumsal-%C4%B0li%C5%9Fkiler/Uluslararası%C4%B1> (01.03.2015).
- Uluslararası Akreditasyon, http://www.tugiad.org.tr/uluslararasi_akreditasyon (10.01.2016)
- Uluslararası Bağlantılar, <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/uluslararasi-baglantilar>, (04.02.2015)
- 20 Years EWL, <http://www.womenlobby.org/spip.php?rubrique43&lang=en>. (03.02.2015).
- Your Party, http://www.pes.eu/vour_party (26.06.2015).
- Yurtdışı, <http://www.musiad.org.tr/tr-tr/subeler> (06.04.2015)
- Yurt dışı Temsilcilikler, <http://www.cekulvakfi.org.tr/temsilcilikler-yurtdisi>, (03.02.2015)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı :Feza Solak Tuygun
Doğum Yeri ve Tarihi : K.Maraş/1974

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :Selçuk Üniversitesi/İİBF/Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrenimi :Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı /Siyaset ve
Sosyal Bilimler Bilim Dalı
Doktora Öğrenimi :Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü /Kamu Yönetimi
Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller :İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi :fezasolak hotmail.com
Tel. :03442802457
Tarih :

BRÜKSEL'DE TEMSİLCİLİK AÇMIŞ VE AB DÜZEYİNDE ÜST ORGANİZASYONLARA ÜYE OLAN TÜRK ÇIKAR GRUPLARINA YÖNELTİLEN SORULAR

Değerli Sivil Toplum Kuruluşu:

Türk sivil toplum kuruluşlarının Avrupa Birliği karar otoriteleriyle girdiği etkileşim ve AB karar alma sürecindeki etkinliği AB'ye aday ülke olan Türkiye ve Türk sivil toplum kuruluşları açısından oldukça önemli gelişmeler olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda K.Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programında tarafıma "Ulusötesi Bir Çıkar Grubu Sistemi Olarak Avrupa Birliği: Türk Çıkar Gruplarının Örgütlenme Ve Avrupa Birliği Kurumları Karar Alma Süreçlerindeki Etkinliği"adlı tez çalışması yürütülmektedir. Bu çalışmaya konu kapsamında sizlere yönelteceğimiz sorulardan alacağımız cevapların oldukça büyük katkısı olacaktır. Katkı ve yardımlarınızı bizlerden esirgemeyeceğinizi düşünerek gösterdiğiniz ilgiden dolayı çok teşekkür ederiz.

FEZA SOLAK TUYGUN-KSU/SBE Öğrencisi

Görüşme Yapılan Kurum:

Görüşme Yapılan Kişinin Adı Soyadı:

Görüşme Yapılan Kişinin Birimdeki Görevi:

Görüşme Şekli: ☐ Yüzyüze ☐ E-Mail ☐ Telefon ☐ Skype ☐ Mektup ☐ Diğer:

Görüşme Yeri/tarihi/saati:

GÖRÜŞME SORULARI

1. Örgütlenme Yöntemine İlişkin Sorular

- Brüksel'de ofis (temsalcilik, irtibat noktası) açmanızın nedenlerini açıklayabilir misiniz? Çıkar temsili mi, AB değerleri mi bu açıdan belirleyici oldu? Her ikisi arasında nasıl bir bağ kurulabilir?
- AB düzeyinde üst örgüte..... üye bir kuruluşunuz. Neden böyle bir üyeliği tercih ettiniz? Bu üyeliğin sağladığı faydalar ve yükümlülükler nelerdir?
- Brüksel'de temsalcilik açmanızı maliyet-fayda denklemi açısından düşünürsek neler söyleyebilirsiniz?

2.AB Kurumlarına Bakış, Temas Kurma Yöntemi ve Etki Algılamasına ilişkin sorular

- Avrupa Birliği otoriteleri ile hangi yöntemlerle nasıl temas kuruyorsunuz. Size göre Birliğin en etkili kurumları hangileridir? Bu etkililik profiline göre kuruluşunuzun faaliyetleri hangi düzeyde kalıyor? Bu konuda başlıca sorunlar nelerdir?
- AB kurumları sizlerden ne tür taleplerde bulunuyorlar?

3.Türk Çıkar Grupları ve Türkiye

- Gelişen Avrupa Birliği sivil toplum alanında, Türk sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinde başarı ve başarısızlıklarını belirleyen ulusal ve ulusötesi faktörler nelerdir?
- Avrupa Birliği düzeyinde sivil toplum örgütlerinin temsili ve etkinliği açısından devletten beklentileriniz nelerdir? Sorunlar var mıdır? Varsa çözüm önerileriniz nelerdir?
- Türk sivil toplum örgütlerinin Avrupa Birliği'nde birlikte hareket edebilme yetenekleri konusunda düşünceleriniz nelerdir?
- Türk sivil toplum örgütlerinin Avrupa Birliği'nde temsil edilmesi için örgütsel yapılarında yapması gereken değişiklikler nelerdir?
- Avrupa'daki Türklere yönelik herhangi bir etkinlik yürütüyor musunuz?

4.AB ve AB-Türkiye İlişkilerinin Geleceğine Bakış

- AB düzeyinde geliştirilen ilişkilerin en fazla hangi alanda katkısını gördünüz?
- AB'nin geleceği ve Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği konusunda neler düşünüyorsunuz. Bu konuda nasıl bir strateji izlenmeli? Sivil toplumun etkin katkı sağlayabilmesinin koşulları nelerdir?

ÇALIŞMA KAPSAMINDA GÖRÜŞME YAPILAN KİŞİLERİN LİSTESİ

- Bahadır Kaleağası TUSİAD ve TİSK Brüksel Temsilcisi
- Bülent Bilgiç TOBB Brüksel Temsilcisi
- Cemal Baş T.BEL.B. Dış İlişkiler Birimi
- Dilek Aydın TURKONFED Brüksel Temsilcisi
- Doğa Tamer KAGİDER Proje Yöneticisi
- Duygu Kutluay TEMA Dış İlişkiler Birimi
- Haluk Nuray IKV Brüksel Temsilcisi
- Haluk Özelçi ITKIB Brüksel Temsilcisi
- Kıvanç Eliaçık DİSK Dış İlişkiler Brimi
- Murat Yalkın TBB Dış İlişkiler Birimi
- Osman Yıldız HAK-İŞ Dış İlişkiler Birimi
- Oguz Özkan TUR&BO Brüksel Temsilciliği
- Tolga Gürbüz TUGİAD Brüksel Temsilcisi
- Uğraş Gök TURK-İŞ Dış İlişkiler Birimi
- Ural Aküzüm ARI HAREKETİ Dış İlişkiler Birimi